31
8-F
9

6
N
27

RESVPPONITV
ne, & deſtitutione R
vindicaſſe, & proprii
ad tempora quibus n
tentes in Italiam pene
tates ſecundum factione
Florentiam, quæ ſempe

37-10-F-12

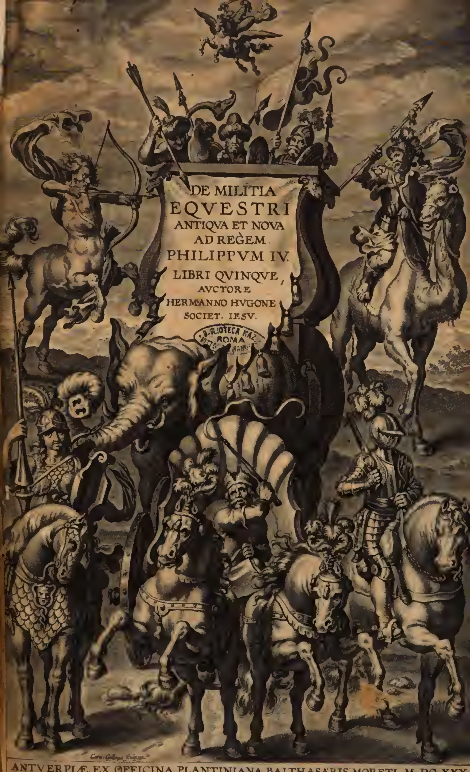
34-1-11-28

31-8-F-9

HH·XVIII·6

C. 138. VII.

~~26-1-C-2~~

BIBLIOTECA MAZ.
ROMA

ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M. DC. XXX.

HH· XVIII· 4·

PHILIPPO IV.

HISPANIARVM

ET

INDIARVM

REGI

POTENTISSIMO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

TRAIANO Imperatori cum exercitu Armeniam ingreſſo, terræ illius Reges ac Satrapæ obuiàm proceſſere inſtructi muneribus, quibus vel bellatoris iram flecterent, vel victoris felicitati quaſi litarent. Et agebat horum munerariorum partes præcipuas equus, qui inter ea dona pretio non infimus, gratiâ certè ſummus eminebat; doctus ſcilicet flexis poplitibus Cæſarem veluti numen quoddam adorare, & ſub-

ſubmiſſo ad pedes eius capite fauorem illius, brutæ, vt ſic dicam, humanitatis officio, eblandiri. Tibi, REX POTENTISSIME, non vnius ſed multorum maximorúmque exercituum Imperatori, non equus vnus aliquis, ſed Equeſtris Militia tota, quam hoc in Libro, ceu campo quodam papyraceo, explicatam ac agminatim compoſitam vides, ſupplicabundâ veneratione occurrit; nec datura munus quidem, ſed patrocinium poſtulatura ab MAIESTATE TVA: cuius veſtigia ceruice pronâ ſalutant tot equorum centuriæ, quot Equitum turmæ in diuerſiſſimis mundi partibus, auſpicijs magis Tuis, quàm ſuis habenis, flectuntur reguntúrque. Neque hîc profectò, cum Poëtarum maximo, librum ſuum quempiam Deorum numini commendante, occinendum:

Túque, ô, cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti,
Neptune. ——

ſed TVAE potiùs MAIESTATIS præſidio Opus hoc Equeſtre committendum. Ecquid

quid enim ? fabulantur ſcilicet Veteres illi primum ab Neptuno equum extitiſſe, cùm tellus Theſſala, tridente illius verberata, bellicum hoc animal protulit; perinde ac ſi nec percuti quidem terra ab Deo illo poſſet, niſi exinde magnum aliquid parturiret. Exponant fabellam Mythologi, vt lubet, ac benigniore explicatu in mores bonos humanámque rationem traducant: nos certè illam MAIESTATIS TVAE ſceptro vim ineſſe profitebimur, vt leui illius agitatione admonita Regna, & numero multa & ſpatijs remotiſſima, plurimas equorum, equitum peditúmque myriadas profundant; dum eos non formari, ſed quaſi enaſci è terrâ momento temporis, ac derepentè ad vnicum motum ſceptri Tui proſilire intuemur. Tibi igitur non terrarum tantùm, ſed & Oceani mariúmque potenti, Librum hunc, imparem quidem dignitati MAIESTATIS TVAE, ſed tamen materiæ ipſius neceſſitate debitum, veluti ludos quoſdam equeſtres Neptuno quondam ab Romulo inſtitutos exhibentem, dicamus ſa-

cramúſque. Ita nempe & Operis huius Auctor deſtinarat. Tabulæ namque hæ ſunt vltimæ voluntatis illius, qui in caſtris Tuis difficillimæ expeditioni immortuus, eas manu ipſe ſuâ non potuit obſignare. Hoc nempe militum eſt, vel in procinctu teſtamentum condere, vel dum properandum eſt, raptâ occaſione voluntatem ſuam alijs commendare. Miles ille, ſed ſacer fuit; & plures annos ſub auſpicijs Tuis ſpiritualia ſtipendia fecit, iuuandis animis eorum qui Tuas Aquilas ſequuntur, ſemper intentus: & non ſemel ad obſeſſas vrbes ſub pellibus hibernauit, teſtis bellorum Tuorum, & periculorum ſocius: quamquam tuta ſunt etiam ſub tali REGE ipſa pericula, & non niſi hoſtibus Tuis metuenda. Sentiant illi vim eorum, ſentiant robur potentiæ Tuæ: dúmque hæreſi debellandæ fortiter inſiſtis, hoc aliquando de illâ audiatur, tam omnibus gratum quàm magnificum MAIESTATI TVAE, quod de peſſimâ mulierum Iezabele, litteræ Sacræ gloriabundè occinunt: EQVORVM VNGVLAE CONCVLCAVERVNT EAM.

Tibi

Tibi exinde, POTENTISSIME REX, anni multi cum triumphis multis! Ita hoc noui anni exordio, more inſtitutóque maiorum, quaſi militari acclamatione, imò religioſâ ſinceritate vouemus. Et ſi Manueli Comneno, Imperatori primùm conſalutato, atque in Aulam tendenti, iſtud longioris vitæ omen, doctorum interpretatione adſcriptum fuit, quòd equi, quo vehebatur, petulantiâ crebríſque gyris ac flexibus impeditus, ſerò tandem limen Palatij ſit ingreſſus, cùm è ſellâ deſcendere Imperatori non liceret niſi limen illud prætergreſſo; atque ita deſcenſus illius mora neſcio quam tergiuerſantis fati vitæque ſeriùs lapſuræ tarditatem viſa fuerit portendere; nos certè vice conuerſâ, non è reluctantis equi moráſque nectentis præſagio, ſed ex Equeſtris huius Militiæ Tibi expeditiſſimè parentis, adeóque è ſubditorum omnium pronâ promptâque ad nutus Tuos voluntate, longos placidóſque vitæ Tuæ annos auguramur: dum hiſce renaſcentis anni principijs, de ſuis annis augeri Tuos,

cuncti

cuncti exoptant. Augeat illos DEVS OPTIMVS MAXIMVS; augeat,vt producTos ætate, ſic felicitate plenos, indicéſque beatæ æternitatis. Hoc votum omnium noſtrûm eſt, tantâ verborum fide conteſtatum, quanto affectu deſiderióque ab animis noſtris conceptum.

MAIESTATI TVAE

deuotiſſimum

Collegium Societatis IESV

Bruxellæ, Kal. Ian. M. DC. XXX.

LI-

LIBER I.
DE ORIGINE MILITIAE EQVESTRIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Argumentum Libri.

EQVVS bello à naturâ factus, arte ad pugnam doctus. Equitandi ars initiò rudis, plurimarum rerum adminiculis adiuta, tandemq́; perfecta. Equo non viri modò ſed feminæ militarunt. Quanta Amazonum copia. Elephanti, cameli, magna olim belli præſidia, militiâ proſcripti. Quadrigæ & falcati currus quondam belli terror, ab equeſtri exercitu dimiſsi.

CAPVT I.

Equus animal bello natum, idemq́; docillimum.

EQVI indoles bellica, ingenium, iudicium, præſagitio, velocitas, docilitas, peritia, philanthropia, fides, victoriæ cupiditas, hiſtorijs oſtenſa. Ori & Chryſantæ de equo iudicium. Equus in ſidera relatus.

EQVI ipſius indoles, ſuam ad bellum aptitudinem videtur vltrò indicaſſe mortalibus; adeò militiæ eſt accommodata. Id, credo, Sapientiſſimus Regum (cuius propè immenſus fuit Equitatus) oraculo prodidit cap. XXI. Prouerb. *Equus paratur in diem belli.* Sed quo poſſim prætereà certiore naturæ inueſtigatore vti, quàm Iobo? Is equi indolem elegantiùs ſanè Poëtâ quouis aut Pictore expreſſit cap. XXXIX. *Gloria,* inquit, *narium eius, terror. Terram vngulâ fodit, exultat*

dacter: in occurſum pergit armatis: contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tuba ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit, Vah; procul odoratur bellum, exhortationem Ducum, & vlulatum exercitus. Militariter profectò ac magnificè, vt vix auſim conferre illa Maroniana, Georg. III.

Altiùs ingreditur, & mollia crura reponit:
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponto.
Nec vanos horret ſtrepitus.———
——*Tum ſiqua ſonum procul arma dedêre,*
Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumq́; premit voluens ſub naribus ignem.

Quid? quòd non vigiles modò, ſed & dormientes meditentur bellum. Id obſeruauit Lucretius lib. IV.

Quippe videmus equos fortes, cùm membra iacebunt
In ſomnis, ſudare tamen ſpirareq́; ſæpè,
Et quaſi de palmâ ſummas contendere vires.

Quò ſpectaſſe Claudianus videtur Præfatione in VI. Honorij Conſulat. illo verſu:

Vanáque nocturnis meta cauetur equis.

Nil miri igitur, animal adeò belli ſtudioſum, Marti quoque fuiſſe ſacrum, cùm vltrò dare nomen in militiam videatur. Certè Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Ingenia*, ait, *equorum inenarrabilia, iaculatores obſequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipſo nixúque inuitantium.* Solinus cap. XLVII. *Equis ineſſe iudicium, documentis plurimis patefactum eſt,* &c. *inimicos partis ſuæ norunt, adeò vt inter prælia hoſtes morſu petant,* &c. Quid? quòd belli omen Antiqui religioſè acceperint ab equo. Anchiſes apud Maronem:

Quattuor hîc, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes latè campos, candore niuali.
Et pater Anchiſes: Bellum, ô terra hoſpita, portas;
Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur.

Et

Et Pœni effoſſo equino capite, Carthaginem ædificarunt, augurantes fore bellicoſam. Virgilius I. Æneid.

———— Pœni
Effodêre loco ſignum quod Regia Iuno
Monſtrarat, caput acris equi. Sic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per ſæcula gentem.

De eodem Silius lib. II.

Oſtentant caput effoſſâ tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore ſalutant.

Quin etiam ſudore equorum præſignata bella, Horatius indicat lib. I. Ode XV.

Heu heu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor! quanta moues funera Dardanæ
Genti!

Germanis denique *proprium* (ait Tacitus de eorum Moribus) *equorum præſagia ac monitus experiri. Publicè aluntur iiſdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru Sacerdos ac Rex vel Princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq́ ac fremitus obſeruant. Nec vlli auſpicio maior fides, non ſolum apud plebem, ſed apud Proceres, apud Sacerdotes; ſe enim miniſtros Deorum, illos conſcios putant.* Plinius certè lib. VIII. cap. XLII. *Præſagiunt*, inquit, *pugnam*; & Iobus cap. XXXIX. *Procul odoratur bellum.* Habes ecce militare equi ingenium, iudicium, augurationem. Quid amplius? Vis celeritatem? vis fidem? vis victoriæ cupiditatem?

Celeritas equo nomen apud Græcos dedit; ἵππον namque dixere ab ἵπταμαι & ποῦς, quaſi pedibus ſit volucribus. Hinc ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες, equos appellarunt: Latini verò, alipedes, citos, veloces, celeres, pernices, præcipites, volucres, rapidos, alatos, alites, quorum paſſim apud Poëtas innumera occurrunt exempla, & hæc paucula de multis. Virgilius Æneidos XII.

Alipedumq́ fugam curſu tentauit equorum.

Silius lib. XII.

Alite vectus equo.———

 Oui-

Ouidius III. Faſtorum:

——Alatis æthera carpet equis.

I. de Remedio amoris:

——Velocem cingula lædat equum.

IV. de Ponto:

Ante citos quantum Pegaſus ibat equos.

I. de Arte amandi:

Hippolytum rapidi diripuiſtis equi.

Iuuenal. Satyrâ I.

————Nempe volucrem
Sic laudamus equum.————

Silius lib. XV.

Sic vbi proſiluit piceo de carcere præceps.

Tibullus lib. IV.

Aut quis equum celerémve arto compeſcere freno.

Fabula profectò ob equi pernicitatem alas Pegaſo finxit. Plinius verò pennatos etiam credidit quoſdam in Æthiopiâ equos. adeoque eorum celeritatem volatu, & fulminis ac mentis ipſius curſu Poëtæ expreſſerunt.

Maro Æneid. XI.

————Volat ecce per hoſtes
Vectus equo ſpumante Sages.——

Statius III. Thebaïd.

Flagrantes immiſit equos, non ocyùs alti
In terras cadit ira Iouis.

Claudianus lib. I. de Raptu:

Quantum non iaculum Parthi, non impetus Auſtri,
Non leue ſollicitæ mentis diſcurrit acumen.

Atque hic poſtremus, Homericâ Virgilianaque hyperbole:

——Virides Neptunus in algâ
Nutrit equos, qui ſumma freti per cærula poſſint
Ferre viam, ſegetemq́; leui percurrere motu,
Neſciat vt ſpumas, neque proterat vngula culmos.

Quid miri ergo, ſi Maſſagetæ, Herodoto teſte, Soli (Deorum omnium velociſſimo) equum, vtpote velociſſimum, ſoliti

liti immolare? Quid miri, ſi equos Venti Aurę́que filios Homerus appellarit, vt Pollux refert lib.I. cap.XI?

Sed fidem amittam, ſi fabulas narrauero: referam Hiſtoriam. Probo Imperatori è ſpolijs oblatus eſt equus, *qui centum in diem conficiebat milliaria*, auctore Vopiſco. Fortè & volucrem eâ causâ appellauit equum ſuum Verus, Caligula, etiam velociſſimum. Naturâ certè veloces eſſe equos, vel ex eo conſtare Xenophon acutè obſeruat, quòd *equi omnes, iugo freníſve ſoluti, ſtatim exultabundi fugiant.* Annon etiam crabrones *volantes exiſtunt ex equino cadauere?* Non vanè in prouerbij formulam abijt, quoties factum celerrimè quid eſſe ſignificamus, cum Tullio dicere, *Equis velisq.*

Iam quanta eorum in dominos fides? *Fideliſsimum inter animalia omnia homini eſt canis atque equus*, inquit Plin. lib.VIII. cap.XL. Seruant ſanè equi dominos ſuos viuos, vlciſcuntur & lugent mortuos. De viuis Plin. lib.VIII. cap.XLII. ex Philiſto ſcribit, *equum à Dionyſio relictum in cœno hærentem, tamen vbi ſe euelliſſet, domini veſtigia ſecutum.* Gellij verba de Bucephalo adferam è Noctium Attic. lib.v. cap.II. *Id etiam de Bucephalo memoratum eſt, quòd, cùm in eo inſideret Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hoſtium cuneum, non ſatis ſibi prouidens, immiſiſſet, coniectis vndique in Alexandrum telis, vulneratus altè in ceruice atque in latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen, ac propè iam exanguis, è medijs hoſtibus Regem viuaciſsimo curſu retulit. atque vbi eum extra tela extulerat, illicò concidit, & deinde iam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio expirauit.* Curtius, vt ſolet, acutè atque eleganter de eiuſdem equi fide lib.VIII. *Equus eius* [Alexandri] *multis vulneribus confoſſus, deficienſq. procubuit, poſito magis Rege, quàm effuſo.* Neque impar ille apud Gregoram lib.x. amore fideque in filium Imperatoris, *qui vulneratus ita vt cerebrum pateret, non priùs cecidit, quàm eum è pugnâ extuliſſet, dominumq. incolumem reportaſſet, vbi demum ante domini fores expirauit.* Atque id vulgare propriumque eſſe Hiſpanorum equis, ſcribit Rodericus Sancius part.I. cap.II. *vt cùm ſe*

percuſſos ipſi ſentiunt, vectores ſuos incolumes exportent. De mortuis Plinius lib.VIII.cap.XLII. *Amiſſos lugent dominos, lacrymáſque interdum deſiderio fundunt*. Addit exempla: *Occiſo Scytharum Regulo ex prouocatione dimicante, hoſtem (cùm victor ad ſpoliandum veniſſet) ab equo eius ictibus morſuq́; confectum eſſe*. Ibidem Philarchus refert, *Centaretum è Galatis in prælio, occiſo Antiocho, potitum equo eius, conſcendiſſe ouantem; at illum indignatione accenſum, demptis frenis* [ſic corrigo, pro *domitis frenis*] *ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe exanimatúmque vnà*. Dion & Xiphilinus narrant, *equum Prætoriano militi* (ob cædem Pertinacis) *ademptum, cùm nollet herum deſerere, ſequeretúrque hinniens; eò miſerationis dominum adegiſſe, vt ſe ipſe equumq́; interfecerit; viſum ſpectantibus libenter lætéque cum domino mori*.

Sed quem non excitet equi in Clœlium fides? Clade Cannenſi eques Romanus Clœlius, vulneribus confectus, pro mortuo relictus erat. Manè facto, Hannibal pugnæ locum petit. Iacebant lacera corpora, trunci artus, mortui ſemimortuis mixti, atque inter iſtos Clœlius; qui ad ſtrepitum aduentantium, caput ac linguam mouens, extremam vocem cum gemitu effudit. Agnouit domini vocem equus, quem captum Numida iuxta Hannibalem inſidebat. Aures arrigit, & acri hinnitu edito proſiliens, ſeſſorem humo ſternit. Currit per cadauera, & in ore domini iam mortui conſiſtit, & cùm mouere non videret, ipſo collo inclinato, armiſque ſubmiſſis, vt ſolet, inuitat ad ſcandendum, diro illo Hannibale etiam miſerante, & fidem animantis demirante. Hæc Lipſij elegans narratio in Epiſtolis ad Belgas. An hunc Caligula pro Incitato ſuo non iudicaſſet Conſulatu & Sacerdotio dignum? An Alexander (vt Bucephalo) non duxiſſet exequias, non dediſſet inferias, aut tumulum extruxiſſet? Certè humanam animam hoc pectus inhabitaſſe quis dicat. At Silij verſibus Hiſtoriam audire lubet, quam vix ſine lacrymis lego, lib.x.

Quas inter ſtrages, confoſſus pectora telis,

Semi-

Seminecem extremo vitam exhalarat in auras
Munere, deficiens iam Clœlius, oráque niſu
Languida, vix ægrâ & dubiâ ceruice leuabat.
Agnouit ſonipes, arrectiſque auribus acrem
Hinnitum effundens, ſternit tellure Vageſum,
Quem tunc captiuo portabat in agmine, dorſo.
Hinc rapidum glomerans curſum per lubrica pinguis
Stante cruore ſoli, & mutilata cadauera cæde,
Euolat, ac domini conſiſtit in ore iacentis;
Inde inclinatus, collum ſubmiſſus & armos
De more, inflexis præbebat ſcandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Vbi nunc hominum amor & fides, præ fide tantâ bruti animantis? Et lacrymas meretur Pallantis equus, qui mortuo domino eſt illacrymatus, ſi Maroni fides:

Poſt bellator equus, poſitis inſignibus Æthon,
It lacrymans, guttiſq; humectat grandibus ora.

Nec Poëticas lacrymas puta, ſed veras, quales & Iulio Cæſari fuſas ab equis ſuis ſcribit Suetonius cap. LXXXI. augurio futuræ cædis: *Proximis diebus, equorum greges, quos in traijciendo Rubicone flumine conſecrarat, ac vagos ſine cuſtode dimiſerat, comperit pertinaciſſimè pabulo abſtinere, vbertimq; flere.* Ne etiam dubites, Suetonio & Plinio addo Iſidorum lib. I. cap. XII. *Interfectis vel morientibus dominis multi lacrymas effundunt.* Sanè in re obſcurâ ſi coniecturam adhibere licet, cauſam non reperio, cur perfidi vulgò ac proditores ſoleant equorum tractu diſcerpi, niſi vt acerbiùs recordentur fideliſſimorum animalium ope ſe lacerari in perfidiæ ſuæ pœnam. Sic ergo Metius Suffetius, auctore Liuio, ob defectionem quadrigis in diuerſa nitentibus laceratus eſt.

Sed de hipparchiâ ſeu victoriæ cupiditate iam dicendum. Virg. III. Georg.

——Animos æuumq; notabis;
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum

Corri-

Corripuère, ruuntq́; effuſi carcere currus?
Nec mora, nec requies: it fulua nimbus arena.
Tantus amor laudum, tanta eſt victoria cura.

Oppianus in Halieuticis:

Hic generoſus honos, & gloria maior equorum,
Non capiunt animis palmas, gaudéntque triumpho.
Nónne vides victor quantò ſublimius altum
Attollat caput, & vulgi ſe venditet auræ?

Non dubiè, inquit Plin. lib. VIII. cap. XLII. *intellectum adhortationis & gloriæ fatentur.* Quod duabus aſtruit Hiſtorijs indè petendis, quæ circo magis faciunt quàm bello. Sed in rem facit Alexandri *Bucephalus, qui Thebarum oppugnatione vulneratus, Alexandrum non eſt paſſus in alium tranſire.* vt ego quidem auguror, ne victoriæ expers eſſet. Adeò verò etiam excedunt animis equi, cùm diu prælijs interſunt, vt efferi fiant, denuoque ſint domandi. Cic. I. Offic. *Equos propter crebras contentiones, præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere ſolent.* Sed quo teſte Cœlius Rhodiginus & Alexander Neapolitanus affirment, equum Tiberij oculis flammigerare ſolitum in bello, fateor me neſcire.

Hucuſque equi indoles oſtenſa, quam bello natura comparauit. Quid iam de docilitate & arte? *Docilitas tanta eſt*, ait Plinius lib. VIII. cap. XLII. *vt vniuerſus Sybaritani exercitûs equitatus ad ſymphoniæ cantum ſaltatione quadam moueri ſolitus inueniatur.* Plutarchus in Gryllo: *Equi in theatris decubitus, tripudia, & ſtationes periculoſa, motioneſq́; nec hominibus admodum pronas exactè effingunt, edocti ac reminiſcentes ad demonſtrandam docilitatem ſuam.* Sed hæc mimica magis quàm militaria; pugnas velim, non choreas. Ergo, *inter prælia, hoſtes morſu petunt*, ait Solinus cap. XLVII. & *tela humi collecta equiti porrigunt*, inquit Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Sacarum equi*, ait Ælian. lib. XII. Var. hiſt. *ſi qui ſeſſorem excuſſerint, ſubitò conſiſtunt, vt rurſus aſcendere poſſit. Apud Ircas docentur à venatoribus in ventrem ſe ſubmittere, ne eminùs detegantur*, ſcribit Herodotus lib. IV. Apud Hiſpanos, ait Strabo

bo lib. III. *in genua ſubſidere iubentur.* quod Romanis vulgare fuiſſe, inſinuat Dio Caſſius lib. XLIX. ſcribens de rebus Antonij, explicanſque teſtudinis inſtruendæ modum. *In oppugnandâ munitione ſubeunt* (teſtudinem) *& quoſdam in ipſum murum attollunt, aut circumuenti à ſagittarijs, inclinant ſe omnes; nam & equi docti ſunt in genua ſubmittere ſe & inflectere.* An non etiam pedibus inſilire in hoſtem diſcunt equi? Idem refert libro v. *Inſidebat Artybius* (Perſarum Dux) *equo in armatum erigere ſe docto. Quod cùm audiſſet Oneſilus, ad ſatellitem ſuum, Audio, inquit, Artybij equum edoctum ſe erigere, & pedibus ſimul atque ore eum, in quem agitur, interficere. Proinde tu dicito, vtrùm malis obſeruare, equumne tibi feriendum, an ipſum Artybium? Ad quem ſeruus, Ego, inquit, Rex, paratus ſum ad vtrumque, & alterutrum, & omnino quidquid imperaueris facere. promam tamen quid rebus tuis conducibilius ſentiam. Regem ac Ducem oportere cum Rege ac Duce certare, nos autem famulos cum famulis. Quod ad equum attinet, non eſt cauſſa, quòd eius artificium extimeſcas. Recipio enim tibi, eum poſthac aduerſus neminem ſe erecturum. Hæc illo locuto, exercitus conflixère, & circa Imperatores hoc actum eſt: vbi Artybius equo, cui inſidebat, in Oneſilum inuectus eſt; Oneſilus (vti conuenerat cum ſatellite) ipſe inuadentem Artybium ferit: eius ſatelles ſublatos equi pedes in Oneſili ſcutum eos iactantis falce abſcidit.* Nónne alioqui *puduiſſet* (quod Plinius ait) *hominum artes ab equis vinci?* Ecquod igitur animal bello aptius atque vtilius ſeu naturâ, ſeu arte? Non iniuriâ profectò *Orus* apud Plutarchum *Buſiridi roganti, Ecquod animal eunti in prælium conduceret maximè, reſpondit: Equus. ſtupénſque, cur non leonem dixiſſet potiùs; occurrit, Eſſe quidem ope indigenti, conducibilem leonem, ſed equum ad hoſtem conficiendum in fugam effuſum.* Chryſantas verò libro IV. Pædiæ Cyri, apud Xenophontem, *Ego profectò*, inquit, *ita cupio tenere ſcientiam equitandi, vt exiſtimem me fore hominem volucrem, vbi factus fuero eques.* Tantas nimirum equus bello adfert commoditates. An mirum in ſidera relatum, proximumque locatum Delphino, ob inſignem

ſignem celeritatem & fidem? Manilius canit libro I.

Tum quoque de ponto ſurgit Delphinus ad aſtra
Oceani cœliq; decus per vtrumque ſacratus;
Quem rapido conatus equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus.

CAPVT II.

Equitare, & ex equo pugnare, qui primi docuerint.

Admiratio equitationis, Dijs eam artem adſcripſit. Variæ de eo inuento ſententiæ. Hinc Centaurorum & Hippocentaurorum fabula nata. Quos fuiſſe conſtat, non tamen generari. Antiquiſſima equitum bellatorum memoria apud Moyſen bello Pharaonico. Amazones ingentem exercitum equeſtrem conflarunt. Quarumdam præterea mulierum equeſtris gloria.

EQVITANDI artem recens natam adeò Ethnici olim mirati ſunt, vt Deo alicui inuentori retulerint acceptam. Neptuno plerique attribuêre (vt & equi ipſius molitionem) Homerus in Hymnis, Sophocles in Oedipode, Pauſanias Achaïcorum libro VII. Hinc *hippius*, id eſt *equeſter*, poſtremi auctoris teſtimonio dictus; quin equeſtres ei ludi in Circis conſecrati; & Hippocampis per mare vehi ſolitus, figmẽto Pictorum. Alij Heroibus, Semideis nempe, diuinam propè artem adſcripſêre. Bellerophonti Plinius libro VII. cap. LVI. Apollonij enarrator & Dicæarchus, Seſonchoſi, ſeu Soſoſtri Ægyptio: Ælianus lib. IX. cap. XVI. Mari Italo: Palæphatus lib. I. Incredibilium, Centauris; quibus & pugnandi ex equo inuentionem aſſignat, aitque Centauros dictos παρὰ τὸ κεντεῖν τοὺς ταύρους, à ſtimulandis tauris. *alioqui nihil tauri Centauris ipſis ineſſe, ſed equi atque viri ſpeciem.* Quam vocis originem aſſerit aduerſus Tzetzen Palæphati metaphraſten Iacobus noſter Salianus Annalium ſuorum Tomo II. Hi verò Centauri ijdem ſunt, quos Plinius loco dicto, & Virgilius Pelethronios Lapithas appellat III. Georg.

Frena Pelethronij Lapithæ gyroſq; dedêre.

At-

——— *Atque equitem docuêre ſub armis*
Inſultare ſolo. ———

Ferorum ergo taurorum infeſta incurſio anſam Theſſalis præbuit, ait Palæphatus, *domandi tum primùm equos, docendíque quomodo equites ſeſſoréſque dorſo geſtarent; tauróſque ipſi ex equorum dorſo ferirent ac necarent.* Sic Theſſalis duplex adhæſiſſe nomen per vnius rei occaſionem inſinuat; Centaurorum, ab occiſis tauris; Hippocentaurorum, ab inſcenſis equis, ad necandos tauros. Potuiſſent certè non ineptè vocari Hippandri vel Andrippi, vtpote qui primùm nouæ reì aſpectu, mõſtrorum inſtar, viſi parte eſſe homines, parte equi. *Hinc incredibilis fabula confecta eſt*, ait Palæphatus, *quaſi viri equo mixti geniti fuiſſent.* Quam originem & Diodorus confirmat. Quamquam Pindarus Hippocentauros naſci ex hominibus & equis Magneſijs finxerit; & Cæſar Claudius apud Plinium ſcripſerit, *Hippocentaurum in Theſſaliâ natum eodẽ die interijſſe. Et nos*, ait Plinius lib. VII. cap. III. *principatu eius allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* D. Hieronymus quoque S. Antonio viam ab Hippocentauro in ſolitudine oſtenſam narrat. Quid hîc dicam? Certa mihi Cæſaris, & Plinij oculati teſtis, & Hieronymi fides. Nam & monſtrum aliquod naſci potuit, & Antonio dæmon aliquis illudere ſpecie Hippocentauri. Quod fortè non cogitarat Tullius, cùm interrogat libro II. de Nat. deorum: *Quis enim Hippocentaurum fuiſſe aut Chimæram putet?* At certè naſci communi naturæ lege Hippocentauros, fabuloſiſſimum reor cum Lucretio lib. V.

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in vllo
Eſſe queat duplici naturâ & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas.
Hinc illinc par vis, vt non ſic eſſe potis ſit.

Et confirmat Galen. lib. de Vſu partium. Nos iam ad veriores Hiſtorias redeamus.

Equeſtris militiæ & hippomachiæ mentionẽ primus fecit Moyſes bellorũ ſuorum adminiſtrator ipſe & ſcriptor, celebrans victoriam de Rege Pharaone relatam, Exod. XV. *Cantemus*

temus Domino: glorioſè enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem deiecit in mare. Hîc equum appellat, & *aſcenſorem*, quem quidem bellatorem fuiſſe conſtat cap. Exodi præcedenti: *Omnis equitatus, & currus Pharaonis, & vniuerſus exercitus, erant in Phihahiroth.* Erat ergo aſcenſor ille bellator, ſeu hippomachus in equitatu Pharaonis, vt infrà poſt pauca: *Perſequenteſq; Ægyptij ingreſſi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius & equites,* &c. Et clariſſimè cap. x v. *Ingreſſus eſt enim eques Pharao cum curribus & equitibus eius in mare.* vtique ad bellum, & in exercitu; aut cui bono eques Pharao & equites eius? Equites quidem, non milites facilè eos concedam fuiſſe, qui Ioſepho paternum funus procuranti adfuêre, Geneſis cap. L. *Habuit quoque in comitatu currus, & equites, & facta eſt turba non modica.* Sed dè bellatoribus nulla (quod ſciam) antiquior vſpiam memoria. Certè non indicat in caſtris ſuis vllum fuiſſe equitem Moyſes. Primis item duobus ab orbe condito bellis, Geneſis x i v. Regum nempe quatuor aduerſus quinque; & Abrahæ aduerſus victores Reges, pro redhibēdo fratre Loto, nullum equi equitíſve veſtigium. nulla mentio item fraterno bello, quod metuebat ab Eſauo Iacob, Geneſ. x x x i i. Intereà ergo cœpti doceri ad pugnam equi, intereà equo exercitatus miles, & de pedite eques factus & bellator: prodieruntque in bellum, anno mundi M M. D. X L I V. quo deletus eſt cum exercitu Pharao. Enimuerò vt Iacob equite caruit, ita & poſteri eius Iſraëlitæ. Origenes Homiliâ x v. in Ioſue: *Filij Iſraël numquam equis vſi eſſe referuntur.* Atque id Hieronymus in Pſal. L x x v. ait Lege præceptum. Lex extat Deuteron. cap. x v i i. *Non multiplicabit ſibi equos.* Ergo *Salomon non habebat de Ieruſalem, aut de Iudæâ, ſed emebat ſibi de Ægypto*; ait ibidem Hieronymus. idemque Commentarijs in cap. x x x v i. Iſaiæ, *Non de imbecillitate*, inquit, *populi Iudæorum erat, quòd equitandi carebant ſcientiâ, ſed de obſeruatione mandatorum Dei.* Baſilius in cap. i i. Iſaiæ, *Nullo non loco Scripturæ*, ait, *obſeruauimus, ſanctos deuitaſſe vſum equorum; quin & de his, qui in procinctu inſtruun-*

ſtruuntur ad bellum. At hæc Legis verba Philo libro de Agriculturâ, myſticè explicauit de equis animæ. quare non iniuriâ quærit Serrarius quæſt. VII. in cap. XI. Ioſue, vbinam in Lege prohibitus equorum vſus ſit. Nam loco illo Deuteronomij, quo id Hieronymus cautum vult, non niſi de Rege agi Serrarius notat; Regiq́ue non penitus omni equorum vſu interdici, ſed multitudine: populo verò neque paucitate interdici, neque copiâ. Reſpondet: *Si quibus maximè conceſſa multitudo equorum videretur* (nempe Regibus) *ijs non conceditur, quantò alijs minùs?* Igitur benè allata Deuteronomij Lex, vt Hieronymo conſentit Ribera in cap. XIV. Oſeæ. Atque ad reſpectum Legis, iuſſus fortè diuinitus Ioſue cap. XI. captos hoſtium equos ſubneruare. Nempe, quia nolebat Deus Iſraëlitas equitatu vti ad bella, ob cauſſas dicendas Libro II. cap. I. Priuatus aliquis equorum vſus conceſſus videtur fuiſſe Iſraëlitis ante Moyſaicam Legem: Ioſephus enim Geneſis XLVII. equis Ægyptiorum commutauit annonam, quam famentibus eo pretio erogabat: *Poſt Legis promulgationem verò, ante Salomonis tempora*, ait Serrarius, *nullum neque apud priuatos, neque apud Optimates aut Reges Jſraëlitas equorum vſum lego.* Hæc præterire maluit Polydorus Virgilius, pro ſuo in fabulas affectu, quàm à ſacris Scriptoribus petere ſtudio veritatis.

Iam ad muliebrem equitatum. Is adeò eſt antiquus, vt ipſam equitandi inuentionem Amazonibus adſcripſerit Orator Lyſias, teſte Hermolao apud Plinium lib. XXXVI. cap. V. Quarum hiſtoriam etiamſi fabuloſam exiſtimauerit Strabo libro XI. Geographiæ, certè tamen leues eſſe eius rationes, oſtendit Raderus noſter Commentarijs in lib. VI. Curtij. Atque vt inflatiùs nonnulla de Amazonibus ſcripta ſint, equitaſſe tamen in bellis, omnino eſt certiſſimum. Teſtem inprimis laudare poſſum Herodotum, qui lib. IV. refert, *Amazones è nauibus egreſſas quàm primùm equos nactæ ſunt, conſcendiſſe, diripuiſſeq́, obequitantes è Scythis prædas.* Accedit Iuſtinus, qui hæc adfert lib. II. *Virgines non otio neque lanificio, ſed armis,*

equis, venationibus exercebant, inuſtis infantium dexterioribus mammis, vnde Amazones dictæ ſunt. Curtius præterea lib. VI. *Thaleſtris equo deſiluit, duas lanceas manu tenens.* Metrodorus quoque Sceptius & Hypſicrates apud Strabonem lib. XI. tradunt, *Amazonas præcipuam paſcendorum equorum curam habere; robuſtiores verò in equis venationes & bella exercere.* Quibus paria adferuntur ab Hippocrate & Diodoro Siculo non vno loco. Poëtæ denique turmarum ductrices fecêre Amazones, cùm de ijs ſcripſêre, vt de equeſtri earum militiâ non ſit dubitandum. Sic Claudian. lib. II. de Raptu:

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis,
Pulchra cohors quoties Arcton populata virago
Hippolyte, niueas ducit poſt prælia turmas.

Sic Maro lib. X. Æneidos de curru Pentheſileæ:

Quales Threiciæ cùm flumina Thermodôntis
Pulſant & pictis bellantur Amazones armis,
Seu circum Hippolytem, ſeu cùm ſe Martia curru
Pentheſilea refert.

Sic Propert. lib. III. Eleg. XI. de equo eiuſdem:

Auſa ferox ab equo quondam oppugnare ſagittis
Mæotis Danaûm Pentheſilea rates.

Certè non Amazones ſolummodò, ſed & Myſas feminas ex equis pugnaſſe, Philoſtratus in Heroicis, Florus Cymbrorum vxores è plauſtris, Zabecum vxores currus aurigaſſe Herodotus, ſcripſêre. Denique Camillam Volſcam Maro lib. XI. equitem fecit, cuius verſus elegantiſſimos, quibus Auni filium Camillæ inſultare facit, ſubſcribam, vt equeſtri militiæ accommodatos:

—— Quid tam egregium, ſi femina forti
Fidis equo? dimitte fugam, & te cominus æquo
Mecùm crede ſolo, pugnæq; accinge pedeſtri:
Iam noſces, ventoſa ferat cui gloria laudem.
Dixit: at illa furens, acriq; incenſa dolore,
Tradit equum comiti, paribuſq; aſſiſtit in armis.

Poſt

Poſt pauca denique Aruntis telo confixam ſic equo defluentem deſcribit:

—— *Simul his dictis linquebat habenas*
Ad terram non ſponte fluens. ——

At iniuriam fecero muliebri fortitudini, ſi tacitus præteriero Semiramidis animos, quæ equo in bellum profecta, exercitum duxit tricies centies mille peditum, equitum quingenties mille, curruum millia centum, vt ſcribit Diodorus lib. II. cap. V. eo verò corporis habitu profecta, vt *cùm ei circa cultum capitis occupatæ nuntiatum eſſet, Babylonem defeciſſe, alterâ parte crinium adhuc ſolutâ protinus ad eam expugnandam cucurrerit, nec priùs decorem capillorum in ordinem, quàm tantam vrbem in poteſtatem ſuam, redegerit. Quocircà* (inquit Valerius lib. IX. cap. III.) *ſtatua eius Babyloniæ poſita eſt in illo habitu, quo ad vltionem exigendam præcipiti celeritate tetendit. Traditur denique Amazonum reginam, nomine Myrinam, exercitum triginta millium peditum, duorum millium equitum confeciſſe, maximâ ſpecie victoriæ in equitibus poſitâ. Tegmentaq; corporum pro armis habuêre, ſerpentum magnorum coria,* ait Diodorus Siculus lib. III. cap. IV.

CAPVT III.

Equitandi ars initio rudis, frenis calceiſq; equorum adiuta.

Qui equitarint ſine frenis. Habena, capiſtrum, orea, frenum, lupatum, camus, vnde dicta, quando inuenta. Freni partes, pſellium, benium, echini, ſieliſterium. Calcei equorum ferrei, argentei, aurei. Quæ clauorum herba, ne equi lædantur in calceatu.

RVDIA ſunt ſcientiarum artiumque omnium principia; tempore ſcilicet expoliuntur, vt lambendo vrſorum catuli. Sic adoleuit paulatim equeſtris militiæ vſus. Equi enim non docti ſtatim, vt domiti; neque eques tam citò hippomachus, ac vector. Quibus ergo incrementis promotum? Sciremus fortè, ſi Sarmenis equitis liber extaret, quem Plinius pri-

primum ſcripſiſſe de Equitatu refert lib. XXXIV. cap. VIII. Nunc diuinandum erit. Dicam de adminiculis equitationis ſingulis. Horum quædam equo, quædam equiti fuêre neceſſaria. Equo frenum & calcei, equiti ſtrata ſeu ephippia, ſellæ & ſtapiæ. His omnibus commodè iam equitatur. Initio equi effrenes (meâ quidem coniecturâ) regebantur voce & virgâ: hæc namque ſimpliciſſima gubernatio ac maximè rudis videtur fuiſſe omnium prima. Certè ſimplicitatem eam tenuit deinde variorum populorum conſuetudo. Maſſylij, Libyes, Numidæ, Getuli. Lucanus lib. IV.

Et gens, quæ nudo reſidens Maſſylia dorſo
Ora leui flectit, frenorum neſcia, virgâ.

Strabo lib. XVII. extremo: *Maſſylij & Libyes paruis equis vtuntur, celeribus tamen & manſuetis, adeò vt ſolâ virgulâ gubernentur.* Liuius lib. XLV. *Numidæ equos conſcendunt. Equi ſine frenis.* De ijſdem Hirtius bello Africano: *Octo millia Numidarum* [an *octingenti?*] *ſine freno.* Apud Virgil. IV. Æneid.

Et Numidæ infreni cingunt. ——

Apud Silium lib. I.

—— *Numidæ gens inſcia freni;*
Queis inter geminas, per ludum, mobilis aures
Quadrupedum flectit, non cedens virga lupatis.

Qui idem de Getulis lib. II.

—— *Nullaq́; leuis Getulus habenâ.*

Fortè excoli dein equitatio habenis cœpit, quæ manibus nempe habeantur; iniectumq́ue equo capiſtrum, capitis vinculum; aut περιτραχήλιον ſeu collare, quo Mauros, vti ſcribit Strabo, nullo ori adhuc impoſito freno; aut ſimplex retinaculum aliquod, quale Arrianus lib. VIII. de Rebus Alexandri Indis vſitatum deſcribit. *Summum equi os*, inquit, *corio bubulo crudo ambiunt, quod ſtimulos ferreos aut æreos continet introrſum verſos.* Deinde credo inuentas eſſe oreas, quas Titinnius, Næuius, Cato & Cælius apud Feſtum, dictas volunt, *quia ori inſeruntur.* Fortè Maro eas intellexit III. Georg.

—— *Det mollibus ora capiſtris.*

nam

nam capiſtra alioqui ori non inſeruntur, ſed oreæ. Poſt has, nónne credibile, excogitata fuiſſe frena, à *frangendo ore* appellata ? Putare, aut diſputare, nullum crimen eſt. Et freni quidem partes multæ, vario fuêre vſui. Iulius Pollux accuratus eſt ijs recenſendis, capitis x. num. xi. *Quod mento ſubtenditur*, ait, *pſellium*; (Galli vocant *la gourmette*) *quod ori inſeritur*, χαλινὸς, *frenum*; *cuius medium*, *henium*; *huius circuli*, *quos equus mandit*, *dactyli*, *echini*, *triboli*. Hos rectè Lexicon vocat σιελιστήριον, à σιελίζειν, quod ſignificat *ſaliuare*, vt Plinius loquitur. Camus præterea & lupata, ſeu lupi inter frenos numerantur. κημὸν Lexicographus, *ſpeciem freni*, appellat. Sunt qui à κάμπτειν deriuent, quod *domare* eſt. Lorinus noſter ad illud Dauidis, *In camo & freno*, addubitat, an camus ſit fiſcella ferrea ori equorum appenſa, ne mordeant. S. Hieronymus explicans illud Iſaiæ, *Ponam circulum in naribus tuis*, circulum illum *camum* vocat. vnde fortè Gallicum *cauceſon*. Lucillio ille narium circulus eſt poſtomis, apud Nonium:

Trulleus poſtomis huic ingens de naribus pendet.

Camum Plautus in Caſ. Scen. viii. funem eſſe inſinuat, quem capitis rei ferebant:

Deos quæſo, vt camum & furcam feras.

Quis autem funis ille furciferorum ſit, Plutarchus lib. de Serâ Numinis vindictâ, & in Cleomene indicat, quo nempe eorum fauces innectebantur, vt curioſè Pineda noſter in cap. xxiv. Iobi verſ. xii. num. vi. & Lorinus. Denique Quirinus noſter Zalazar Prouerb. xxvi. explicans illud Salomonis, *camus aſino*, camum exiſtimat lupatum eſſe. Mihi ſatis eſt variorum ſententias attuliſſe. At quid lupus, ſeu lupatum, ſeu lupata frena? Turnebus docuit lib. xi. cap. xxviii. *Frena*, inquit, *lupata*, *quæ & lupata etiam ſine additamento dicuntur*, *frena ſunt lupos habentia*, *duriora aſperioráque*; *vt currus falcati dicuntur*, *qui falces*, &c. *Eſt autem lupus ferreum inſtrumentum*, *vncum*, *ſimile dentium lupinorum*. *Liuius lib.* xxviii. *In alios lupi ſupernè ferrei iniecti*, *vt in periculo eſſent*, *ne ſuſpenſi*, *in murum extraherentur*. Λύκος *eodem modo Græcè dicitur ferrum quoddam*

freni, vnde lupatum. Hinc λυκοσπάδες equi à nonnullis explicantur. freni autem lupati ad os equi, quantumuis ferocis, temperandum domandumq́; aptiſſimi ſunt. De lupo Ouidius IV. Triſt. Elegiâ V.

Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

De lupatis I. Amor. Eleg. II.

Aſper equus duris contunditur ora lupatis.

De lupatis frenis Horat. lib. I. Od. VIII.

——— *Gallica nec lupatis*
Temperet ora frenis.

Hæc vſu magiſtro, ſucceſſuque temporum excogitata, apud diuerſos. Frena Pelethronium inueniſſe ſcribit Plinius lib. VII. cap. LVI. Virgilius populum Pelethronium freni auctorem facit III. Georg.

Frena Pelethronij Lapithæ gyroſq́; dedêre
Impoſiti dorſo. ———

Quamquam Turnebus Pelethronij nomen ibi quoque velit eſſe viri, non populi; parum ſecundo, vt mihi videtur, augurio. Quàm enim illa diſpar Maroni locutio: *Lapithæ dedêre frena gyroſq́; Pelethronij dorſo impoſiti?* Papinius Neptuno inuenti lupati laudem præbere videtur lib. VI. Thebaïdos, niſi fortè Neptunum primum domitorem facere velit.

——— *Neptunus equo, ſi certa priorum*
Fama patet, primus teneris læſiſſe lupatis
Ora, & littoreo domuiſſe in puluere fertur.

A capite ad calcem, hoc eſt à frenis ad calceos deſcendo; ferrei enim calcei equinis ſoleis ſuppingendi ſunt: nam equi *fatiſcunt longiore itinere ſine calceatu*, vt de camelis Plinius loquitur. De his Catullus:

Ferream vt ſoleam tenaci in voragine mula.

Aureos calceos Poppæa Neronis vxor delicatioribus iumentis ſuis induit; argenteis Nero calceauit. Id Plinius & Xiphilinus narrant. Antiquiórne Catullo ſit equorum calceatus, quis diuinabit? Aldrouandus lib. I. de Quadrupedibus ſcri-

bit:

bit: Piloſellam, quouis modo equis applicatam, hoc adferre præſidij, vt lædi non poſſint dùm à fabris calceantur, eoq́; clauorum herbam nominari.

CAPVT IV.

Equitatio ſtratis, ephippijs, ſellis equeſtribus, ſtapijſq́; perfecta.

Nudo equorum dorſo equitatum initio. Equorum ſtrata, ſeu ephippia, quando inuenta: quàm varia. Quando adhibitæ ſellæ equeſtres. Stratores. Lapides publici ad ſcandendum equum. Ἀναβολεῖς. Stapiæ excogitatæ, & eorum varia appellatio.

DVABVS rebus equus ad equitandum egebat, freno & calceis. Duabus prætereà rebus opus erat ipſi equiti, ſtrato nempe ſeu ephippio, aut ſellâ equeſtri; & ſtapiâ, quæ tempore quoque ſunt inuenta. Primùm enim nudo equi dorſo equitabatur. Ita Maſſylæi. Lucan. lib. IV.

Et gens, quæ nudo reſidens Maſſylia dorſo.

Strabo lib. XVII. extremo: *Mauri pugnant ferè ab equis haſtati, equis nudis inſidentes. Germanis* (apud Cæſarem lib. IV. belli Gallici) *nihil turpius aut ineptius habetur, quàm ephippijs vti.* ipſi namque nudis equis vehebantur. *Strata equorum Pelethronium inueniſſe dicunt,* ait Plinius lib. VII. cap. LVI. Meminêre eorum, Seneca epiſt. LXXX. *Stultus eſt, qui equum empturus, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum.* Iterùm: *Empturus equum, ſolui iubes ſtratum.* Liuius lib. VII. *Mulis ſtrata detrahi iubet.* Xenophon lib. VIII. Pædiæ de Perſis: *Nunc ſtragula plura in equis habent, quàm in lectis. Dorſualia* appellat Capitolinus. Atque hæc non vnius generis: fuêre è panno, corio, pelle, ait Lipſius lib. III. de Milit. Dialog. VII. Virgilius Æneæ equum leoninâ pelle veſtit, Æneid. VIII.

——— quem fulua leonis
Pellis obit. ———

Statius lynce inſternit Parthenopæi equum:

——— Cornipedem
Velatum geminæ deiectu lyncis.

 Silius

Silius Flaminio Conſuli tigrim ſubſternit:

Caucaſeam inſtratus virgato corpore tigrim.

Auguſtiſſimè Maro lib. VII. Æneid. auro & oſtro:

Omnibus extemplò Teucris iubet ordine duci
Inſtratos oſtro alipedes, pictiſq́ tapetis;
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent;
Tecti auro, &c.

Centunculis viliſſimè Frontinus, ſed pro dignitate agaſonum ſatis etiam lautè, lib. II. cap. IV. *Agaſones lixáſque armatos ſimul ire iuſſit, iumentorúmque magnam partem, inſtratorum centunculis.* Nihilo ſplendidiùs Liuius in re ſimili lib. VII. *Binis tantùm centunculis relictis, agaſones armatos imponit.* at in luxu copioſiùs lib. XXXIV. *Equus tuus pretioſius inſtratus erit, quàm vxor veſtita.* Hæc verò ſtrata ſunt ephippia. Nonius: *Ephippium, tegmen equi ad mollem vecturam paratum.* ἀπὸ τοῦ ἐφ᾽ ἵππου. quin & eques ipſe ἐφίππιος, vt ὁ πεζὸς, *pedes.* Quod accuratè Guido Pancirollus lib. II. tit. XVI. notat, & Lipſius lib. III. de Milit. Dial. VII. *Strata*, inquit, *Græci* στρώματα *pariter dixêre, itémque* ἐφίππια, *&* *Gloſſa priſca,* ἐφίππιον, *ſcordiſcale.* Hinc in obſcuro eſt tempus, quo natæ ſellæ noſtræ equeſtres, quas nos ephippia quoque appellamus ambiguitate vocis. Nam & ephippij meminêre Varro, Horatius, Cæſar, Gellius. Neque diuinare eſt facile, an de ſtrato loquantur aut ſellâ, cùm vtrumque verè ephippium appellari poſſit. Varro apud Nonium, *Fuit mihi puero equus,* inquit, *ſine ephippio.* Horatius lib. I. Epiſt. XIV.

Optat ephippia bos. ————

Cæſar lib. IV. de Bell. Gall. *ephippia & ephippiatos rideri à Germanis* ait; Gellius lib. V. cap. V. *Equitum ephippijs præfulgentem.* Quid intelligimus? ſtrata, an ſellas? Polydorus Virgilius, & Ioannes Coraſſius grauiter vapulant Pancirollo, quòd ephippia Pelethronijs retulerint accepta, auctoritate Plinij tribuentis Pelethronio equorum ſtrata. At miror cur ſuccenſeat ijs qui inuenta ephippia tribuunt Pelethronio, cùm ipſe ſtrata quoque dicat eſſe ephippia. Cautiùs loquendo cauit

Lipſius

Lipſius lib. III. Milit. Dial. VII. licet anceps & nutans. *Sellas illas noſtras*, inquit, *negaui peruet eres, non tamen facio nouitias. & fortaſſe Sidonij Apollinaris æuo iam in vſu. Inducunt hæc verba* lib. III. *Epiſt.* III. *ad Edicium: Alij ſellarum equeſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant. Nam & ſellas vocat, & reſupinata fulcra; vtrumque pro hodiernis. Quid? quòd & in columnâ Traiani, forma quadam noſtræ ſellæ conſimilis? Imperatorios equos ex eâ ſuprà dedi, & reſpice. Sed fortaſſè verius, ſtructum factumq́; aliquid è pannis ibi, ad molliùs inſidendum, ſine ligno tamen aut ferro. An & Dionis ea mens, vt ſub Nerone primùm hæc talia ephippia equites receperint? Vix opinor, nec eò produxerim.* Pancirollus lib. II. Titulo XVI. *Sellæ etſi non vſque adeò antiquæ ſunt, vſum tamen harum fuiſſe inuenio, imperante Conſtantinô filio magni illius Conſtantini, anno Chriſti* CCCXL. *ſcribit enim Zonaras, quòd Conſtans fratrem Conſtantinum equo & ſellâ deturbauerit. De ſellâ etiam Theodoſius Magnus L. Quoniam. C. De curſu pub. lib.* XII. *& Leonis Imperatoris conſtitutio. L. vnic. C. Nulli liceat in frenis. lib.* XI. *Nicetas quoque de ſellâ Theodori cuiuſdam loquitur, in Vitâ Andronici Comneni.* Sauaro ad Sidonij citata verba, *Equinæ ſellæ mentio*, inquit, *apud Iordan. in Hiſtor. Gotth. Sellæ equitatoriæ, apud Paullum Diacon. in Marciano & Valentiniano.* Vnde *ſellaris*, id eſt equus ſellæ & freni patiens, apud Fortunat. in Vitâ Germ. cap. XXIII. Lipſius in Analectis addit, *ſedilia* vocari in Panegyrico Nazarij ad Conſtantinum. Vegetius alibi *ſellas: Africa quos velociſſimos præſtat ad vſum ſellæ.* item: *Equorum mulorumq́; genus ſub ſellis, aut ſagmis.* Hæc ſellarum antiquitas, quarum capulus, quem Galli vocant *l'arſon*, Cælius *aſtrabem* dici ſcribit lib. XI. cap. LXV. Iam, ne quid omittam, tribus vinculis equo alligantur ſellæ, ad firmitatem. *Antilenâ*, quæ lorum eſt pectori equino præductum; imitatione Plauti, qui in Caſin. *Poſtilenam* vocat vinculum ſub caudâ. [illegible] appelles: denique *cingulâ*, ſeu zonâ, quâ venter equi ſubſtringitur textu canabino. Cingulæ Ouidius meminit lib. de Remed. amoris;

Et noua velocem cingula lædat equum.

Apuleius: *Ephippia f[illegible]a, cingula armata.* Sic corrigit Io. Bapt. Pius, non *ſingula.* Zonæ Claudianus in Epigr. de Arcadij equo:

Hac vterum zonâ cinge frementis equi.

De ſtapiâ nunc dicendum, cuius nulla mentio ante tempora Homerici interpretis Euſtatij, qui ſimile aliquod inſtrumentum prodit. Olim certè quemadmodum nudos inſidebant equos, aut ſtratos, ita ſaltu eos inſcendebant, donec ſubinde adhibiti ſtratores, & ſuppedanea ſaxa publicis in vijs, quorum loco tandem ſtapiæ noſtræ. De ſaltu Vegetius lib. 1. cap. XVII. *Non tantùm à tironibus, ſed etiam à ſtipendioſis militibus ſalitio equorum diſtrictè ſemper exacta.* Virgilius Æneid. XII.

——— Corpora ſaltu

Subijciunt in equos. ———

Iam quibus altiores equi, aut minor ſaliendi vis, ij iubis vel auribus equorum arreptis ſe ſubleuabant. Ita de Hibernis Stanurſtius lib. 1. *Iubarum ſetas, aut equorum auriculas ſiniſtrâ apprehendunt; atque dum equi obſtipis capitibus quietè ſe inclinant, equites, etiam loricis aut ſagis amicti, mirâ corporis agilitate ſe efferunt, diuaricatiſq; cruribus ephippia occupant.* Incredibile propè eſt, quod Fulgoſus narrat lib. III. cap. II. de Galeacio Bardaſſinio equite Siculo. *Hic,* inquit, *ab Alphonſo ſeniore Neapolitanorum Rege armis perſapè tectus, ephippio inter coxas accepto, ingentem equum crinibus apprehenſis ſaltu conſcendit, ſtatimq; (nullis firmato vinculis ephippio) eum ad curſum adegit, coxarum ac crurum firmitate pro cingulis vſus.* Alij equos condocefaciebant ſeſe ſubmittere ad faciliorem inſcenſum. Strabo lib. III. Geograph. *Hiſpanorum equi ingenua ſubſidere docti, vbi vſu ferente iuberentur.* Pollux lib. 1. cap. XI. *Inſtituendus etiam equus, vt ſe ſubmittat, vt faciliùs eques conſcendere poſſit.* Silius lib. x. de equo Clœlij equitis Romani:

Inde inclinatus, collum ſubmiſſus & armos
De more, inflexis præbebat ſcandere terga
Cruribus. ———

Aliud

Aliud inſcendendi equi adminiculum, *lapides publici* ſecundùm viarum latera ſubrecti. De his Plutarchus in Gracchis, dum notat, *Gracchum lapides haud longè diſtantes in viarum marginibus defixiſſe, vt eſſet facile ijs, qui equos haberent, eos inſcendere.* Xenophon Hipparcho: *Quia equos aſcendendi ratio non facilè expediri poterat, ab ijs præſertim qui viribus non valebant, à quibus ſubleuarentur; Viocuri, ſeu, qui vias militares ſternebant, in lateribus viarum collocabant altiores quoſdam lapides, ex quibus paruo negotio quilibet poterat ſe conijcere in dorſum equi.* Volaterranus Epitome ſuâ in Xenophontem ait, mancipia ſolita dominis dorſum ſubijcere ad inſcendendum. Stratores, qui ſubleuarent equites ad aſcenſum, paſſim noti, à ſternendis equis dicti. Ἀναβολεῖς Græcis, vt Lipſius obſeruat I I I. de Milit. Dial. V I I. Plutarchus in Craſſo: *Craſſo admotus eſt equus, & ſtratores eum ſuſtollentes, impoſuerunt.* Sic Suidas ἀναβολέα interpretatur *eum qui in equum tollit*. Spartianus in Caracallâ, Ammianus lib. X X I I. de Iuliano, & lib. XXX. de Valentiniano, & Euagrius lib. I I I. cap. X X I V. de Theodorico, *ſtratoris* quoque meminêre. His ergo præſidijs veteres in equos enitebantur; ſaltu, equis inclinatis, lapidum publicorum ſubiectu, auxilio ſtratorum, addo & haſtæ; quod poſtremum Lipſius Liuij abs ſe laudati verbis non probauit. *Coſſus haſtâ innixus, ſe in pedes excepit.* non enim dicit Liuius, *in equum.* Aptius Xenophontis (libello de Re equeſtri) teſtimonium eſt: *Ne, ſi de haſtâ conſcenſurus eſt, equum conuellat.* Sed quàm glorioſum victori equiti adminiculum ſubſtratus pedibus hoſtis, qui tergum locet pro ſtratore aut ſaxo? Miſeranda ſeruitus victo, quam Valerianus Imperator Sapori Perſarum Regi præſtitit quoties ſubibat in equum, auctore Trebellio; & Bajazethes Tamberlano, referente Iouio. Anaboleus ergo (ſeu *ſcala*) ſubinde inuentus eſt, de quo Lipſ. I I I. de Milit. Dial. V I I. allatis Suidæ verbis: *Anaboleus etiam ea, quæ Romanis ſcala dicitur. Et Maſiniſſa, cùm ſenuiſſet, in equum ſine ſcanſorio inſtrumento conſcendit.* Adfert & Euſtatij interpretationem Odyſſ. x. verſ. C L V. *Anaboleus non ſolum ferrum illud*

minu-

minutum dicitur, cui pedes imponunt quidam, vt inſcendant commodius, ſed etiam vir ipſe, qui ad tale opus adiuuat. Ex quibus Budæus efficit, veteribus etiam notos fuiſſe ſubyces illos pedaneos ex ephippio vtrimque dependentes, quibus hodie vtimur ad ſcandendum, & innitendum. Quod tamen verba Euſtatij mihi clarè non dicunt, ſed potuit inſtrumentum deſignare non penſile, ſed portatile, quod apponerent iuxta equum, vt eo velut gradu attollerentur, &c. *Sed quidquid huius ſit, tene tamen, Euſtatium dicere, quoſdam vſurpaſſe, non ergo vulgò omnes. Et eius æuo, ſi pedanei illi ſubijces fuerunt, non certè priſco magis; quod ſtatuæ, & imagines omnes euincunt. Nuſquam enim in ijs forma aut veſtigium, & pedes ſemper penduli, ſine alio fulcro. Atque adeò res noua, vt nec ſit ei Latinum nomen.* Iiſdem propè rationibus nituntur, qui aſſentiuntur Lipſio, Hieronym. Magius lib. II. Miſcellan. cap. XIV. & Pancirollus lib. II. Tit. XVI. Certior ſanè coniectura de ſtapiarum origine fieri non poteſt. nam & ambiguum earum apud Græcos nomen ἀναβολεὺς (quod & virum ſubleuantem, & pedaneum ferrum ſignificat) perinde perplexam obſcuramque earum antiquitatem fecit, atque ephippij nomen obſcurauit originem ſellarum equeſtrium, quod ſtragulis æquè ac ſellis eſt commune. Magna lis tamen de ſtapiâ eſt Galeotto Martio Narnienſi cum Ioanne Tortellio Aretino, quam Hieronymus Magius narrat libro II. Miſcell. cap. XIV. Galeottus lib. de Doctrinâ promiſcuâ cap. XXVIII. Tortellio dicam ſcribit, quòd is prodiderit, *ſtapedas apud Antiquos non fuiſſe in vſu.* Ipſe autem Antiquis notas fuiſſe probat illo Lucretij verſu lib. V.

Et priùs eſt armatum in equo conſcendere cloſtris.

Kloſta autē ſcala eſt, inquit, & id quod ab ephippijs ad ventrē vſque equorū pendet, aſcēſuro in equum vt ſcala facilitatem præbeat. Interuenit pro Tortellio Hieronymus Magius: At, dicat Galeottus, ait, quonam Lucretij codice *cloſtris* legerit, & apud quem Auctorē *kloſtam* ſcalā ſignificare inuenerit. Omnia enim exemplaria tam manuſcripta quàm cuſa ſic habēt:

Et priùs eſt armatum in equi conſcendere coſtas.

&

& Græcis non *kloſtâ*, ſed χεῖρσα ſcalam ſignificari, vt omnes norunt. Ego ſanè, ſi iudex datus ſim, litem dem ſecundùm Magium, qui his prætereà argumentorum ſubſidijs iuuat Tortellij cauſſam: Xenophon, libello de Re equeſtri, docens, quo pacto equus conſcendi debeat, ſtapiæ non meminit, ſed ſolius ſalitionis. Hippocrates lib. de Aëre, aquis, &c. innuit, Scythas aliaſque nationes ætate ſuâ ſtapijs non fuiſſe vſos; narrans morbos quos equitando eorum pedes contrahunt, propendentibus ſemper tibijs. Suetonius in Caligulæ Vitâ, equitum crura, nullibi conquieſcentibus pedibus, propendere conſueuiſſe demonſtrat, dum Germanicum Caligulæ patrem, ad crurum gracilitatem replendam, aſſiduâ equitatione vſum ſcribit poſt cibum: pranſorum enim pendentes tibiæ inflantur. Denique Iulius Pollux lib. x. cap. x. & x i i. de equeſtribus inſtrumentis agens, poſtquam executus eſt omnia, ſtapiæ non meminit omnino. Iam de ſtapijs, niſi fallor, ſatis, vbi earum expediero variam appellationem. Romæ vetus inſcriptio (quam Lazius & Magius adferunt) habet nomen *ſtapiæ:*

CASV DESILIENS, PES HAESIT STAPIAE, ET TRACTVS INTERII.

Biſtapiæ mentionem ſe reperiſſe in Hieronymi Epiſtolis (nullâ citatâ) affirmat Magius. *Subſellares* appellat Auicennæ interpres, vt Cælius monet lib. x i. cap. L x v. *Subiyces pedaneos* Budæus vocat. *Stapedæ* nomen dedit Franciſcus Philelphus, teſte Lipſio. *Stapedes* Grapaldus dixit. *Scanſile ferrum* Rob. Walturius. *Strepam* ſcripſit Hermoldus lib. i v. de Rom. Imperatore, cap. x x i. Hucuſque de adminiculis equitationis.

CAPVT V.

Elephanti & cameli olim bello adhibiti, cur tandem miſſione donati.

Elephantos militiæ commendarunt, Robur, Terror, Peritia pugnandi, Fides. Mira de ijs Plinius, alijque, ſed vera. Elephas XXX. *armatos vnâ in turri geſtat: ſtrages quantæ ab eis editæ. Terror à nouitate, deformitate, odore, & horrendo ſtridore. Vt inter ſe & cum militibus pugnent. Herilis fidei admiranda exempla. Quantus eorum olim in bellis numerus. Remedia tandem aduerſus belluæ terrorem reperta. Hinc eorum contemptus, cùm plus ſuis quàm hoſti nocerent: ſed ob alia quoque incommoda miſſi. Cameli velocitate & patientiâ ſitis mirabiles; ob pedum mollitiem bellis inidonei.*

AELIANVS lib. de Inſtruendis aciebus, bellatores diuiſit in *Pedites* & *Vectores. Vectores in duplex genus, quippe qui aut curribus conſiſtant, aut equis ipſis inſideant. Imò,* inquit, *alij elephantis vehuntur.* Sic Suidas voce Ἱππική tria facit rei equeſtris membra. *Nam ea conſtat,* ait, *partim equis, partim elephantis, partim curribus.* Vterque camelos prætermiſit. Hos equitatui Iulius Pollux adſcripſit lib. I. cap. x. *Bactriani,* ait, *etiam camelis pugnant; ſunt etenim equis velociores, terribiliores magnitudine & hirſuti magis: ſtrenuiores verò propter raram ſitim, & ad ferendos labores magis idonei.* De elephantis igitur cameliſque militaribus tractandum nobis quoque eſt. *Atque elephanti quidem, quantum in faciundis operibus valeant, & bellis item, cùm res manu geritur, omnes iam olim ſciuiſſe conſtat,* teſtatur Pauſanias lib. I. Rerum Atticarum. Reuerà res multæ ſunt, quæ elephantem militiæ commendarunt; robur, terror, pugnandi peritia, fides; res bello vtiliſſimæ. Commemorant pleraſque ſingillatim, Plinius lib. VIII. capitibus nouem aut decem, & Strabo lib. XV. Geograph. è quibus hæc in rem præſentem cap. I. Plinius: *Animalium maximum elephas, proximumq́; humanis ſenſibus; quippe intellectus illis ſermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque, quæ didicêre, memoria, amoris & gloriæ voluptas. imò verò, quæ etiam in homine rara, prudentia,*

dentia, probitas, æquitas, &c. *Quod ad docilitatem attinet, Regem adorant, genua ſubmittunt, coronas porrigunt.* Strabo lib. xv. Geograph. *Ad ingenium animalis ratione vtentis proximè accedunt*, &c. *Proboſcidibus propugnacula deijciunt, & arbores radicitus euellunt, in poſteriores pedes erecti.* Plin. cap. II. *Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter ſe gladiatorios congreſſus edere.* Cap. III. *Circa dentes belluis ſumma cura; alterius mucroni parcunt, ne ſit prælijs hebes; alterius operario vſu fodiunt.* Cap. V. *Antipater auctor eſt, duos Antiocho Regi in bellicis vſibus, celebres etiam agnominibus fuiſſe, Aiacis & Patrocli. nouêre enim ea.* Cap. IX. *Domiti militant, & turres armatorum in hoſtes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella conficiunt. proſternunt acies, proterunt armatos.* Admiranda hæç de elephantis Plinius & Strabo: de quorum fide dubitatio ſubinde, fateor, me non leuis agitauit, cùm & alios addubitare apud Crinitum legerem lib. v. cap. XIII. Sed profectò mox retinuit nutantem auctoritas præterea grauiſſimorum Scriptorum, quos omnes aut leuiter crediſſe quæ ſcripſêre, aut falſa ſcripſiſſe quæ leuiter audiuêre, ſummę ſit arrogantiæ (ne dementię dicam) exiſtimare. Quid enim? Ariſtoteles, Seneca & Plutarchus, Imperatorum maximorum doctiſſimi Præceptores; Athenæus, Philoſtratus, Dion, Arrianus, Ælianus, Suetonius, Vopiſcus, tam vilia nomina ſunt, vt fidem non mereri videantur? Hi certè hæc eadem, ijſdemque paria, aut maiora, de elephantorum funambulatione choreiſque prodidêre. Credamus ergo leuiora, belluarumque ad bella vtilitatem expendamus. *Turres armatorum in hoſtes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella conficiunt*, ait Plinius. Hîc robur in primis ingens, geſtandi turres. Quot verò in ijs armatos? Philoſtratus indicat lib. I. de Vitâ Apollon. cap. VI. *Pugnant*, ait, *onuſti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines ſuperſtant, qui ex turribus tamquam ex propugnaculis in hoſtes iaculantur, aut arcu ſagittas torquent.* Plautus numerum confirmat quindenûm armatorum:

Subire ſub falas, & quindenis haſtis transfigi.

De elephanto loquitur, ait Erycius Puteanus libello elegantiſſimo de Stipendio. *Falæ* enim Nonio ſunt *turres ligneæ, quales elephantis impoſitæ*, è quibus quindenis haſtis pugnabatur. Non fallit Plautus: nam & triginta bellatores ex vno pugnaſſe elephanto, conſtat lib. I. Machabæorum cap. VI. vt non hyperbolicè nimiùm Iuuenalis:

Horum maiores, & dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turmam.

Quid enim? An triginta non faciunt turmam? An non triginta vno in elephante? & quàm miraremur, ſi turmam totam equitum xxx. ferret vnus equus? Id meritò S. Ambroſius admiratus lib. VI. Hexaëm. cap. V. *Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vſum miniſtrant. Inde genus Perſarum ferox bellis, in medijs campis tamquam de muro dimicant, & velut in arce quadam & ſpeculâ collocati, ſpectant magis bella quàm ſubeunt. Ita alieni à periculo videntur tuti molibus beſtiarum. Quis enim adire eos audeat, cùm deſuper iaculis faciſe figatur, inferiùs elephantorum obteratur incurſu?* Præterea *Elephantorum cutis*, ait Caſſiodorus lib. X. cap. XXX. *nullâ vi tranſmittitur, nullo ferri acumine penetratur, ideoque Perſarum Reges hanc belluam ad bella traxerunt.* Eſt eis quippe cutis ipſa pro armis; planè vt naturâ videantur eſſe cataphracti. Atque hinc animanti audacia aduerſus tela, quam ipſam auget fiducia molis, quâ obſtantes propellit, obteritque. Florus lib. I. ſic expreſſit de bello Tarentino: *Quinam illi viri, quos ab elephantis obrutos accepimus? Omnium vulnera in pectore: quidam hoſtibus ſuis immortui, omnium in manibus enſes, & relictæ in vultibus minæ, & in ipſâ morte ira viuebat.* Et Plutarchus in Pyrrho: *Ceſſère Romani eâ potiſſimùm parte, quâ Pyrrhus ipſe hoſtibus repugnabat, maximè autem elephantorum robore & impetu, cùm propter eos virtute ſuâ vti non poſſent, ſed veluti fluctu aut terræmotu ingruente, cedendum ſibi intelligerent.*

Aliquantò etiam auguſtiùs Ambroſ. lib. VI. Hexaëm. cap. V. *Cedunt illis acies & armatorum cunei, & caſtra illa quadrata ſoluuntur. Intolerabili namque impetu in hoſtem ruunt,*

vt

vt nullo agmine bellatorum, nullâ conſtipatione militum, nullo clypeorum retardentur obiectu; velut quidam mobiles montes verſantur in prælio. Hinc ergo terror hoſtibus, ab inuſitato robore in geſtando & perrumpendo. Sed par etiam ab ipſo aſpectu metus, cùm recèns in bella elephantes prodiêre anno Vrbis CD.LXXII. Florus teſtatur lib. I. cap. XXXVIII. *Pyrrhus, incognitis in id tempus elephantis, mari, terrâ, viris, equis, armis, addito inſuper ferarum terrore, veniebat.* De quo eodem Iuſtinus lib. XVIII. *Romanos iam vincentes, inuſitatâ antè elephantorum formâ, ſtupere primò, mox cedere prælio coëgit.* Neque formâ ſolâ, ſed ſtridore prætereà atque odore, vt Florus indicat lib. I. bello Tarentino. *Elephantorum tum magnitudine, tum deformitate, & nouo odore ac ſtridore conſternati equi.* Nec equi modò, ſed homines quoque, auctore Vegetio lib. III. cap. XXIV. *Elephanti in prælijs magnitudine corporum, barritûs horrore, formæ ipſius nouitate, homines equoſq́; conturbant.* Curtius confirmat lib. VIII. *Stabant ingentes vaſtorum corporum moles, & de induſtriâ irritata horrendo ſtridore aures fatigant, &c. Magnum belluæ iniecêre terrorem, inſolituſq́; ſtridor non equos modò, ſed viros quoque ordineſq́; turbauerat.* Quid ita? *Quoniam elephantorum ſtridore immanitateq́; corporum, nihil humanæ mentes terribilius cernunt*, inquit Ammianus lib. XIX. Exemplum Plutarchus attulit in Vitâ Pyrrhi. *Cùm elephanti maximè Romanos pellerent; equis eorum, antequam ad hoſtem veniſſent, belluas non ſuſtinentibus, ſeſſoreſq́; in diuerſum efferentibus, turbatis equitatum Pyrrhus immiſit.*

Ecquid verò terribilius, quàm vel aſpectu ſolo pauefactum fugere? Adeò certè formido hæc increuit, vt, *allatâ Romam famâ de bello in Africâ geſto, Romaniſq́; profligatis* (vt Polyb. lib. I.) *cùm cognouiſſent id in primis vi atque impetu elephantorum accidiſſe, quòd illi acies diſieciſſent, quòd ordines perturbaſſent, quòd maximam in exercitu ſtragem edidiſſent, tantus elephantorum terror poſt eum diem Romanos terruit, vt proximo biennio, cùm ſæpè in Africâ, ſæpè etiam in Selinuntiâ regione obuij hoſtibus fuiſſent, numquam tamen aut congredi cum Carthaginenſibus, aut*

in locis aquis, propiùs ſex aut quinque ſtadijs caſtrametari auſi ſint, collibus ſemper ac montibus (nullo alio quàm elephantorum metu) ſe tutantes. Atque ita diu terror manſit, vt bello etiam Hannibalis, contra Sempronium; & Cæſaris, bello Africano, elephanti timerentur, teſtibus Hirtio & Plutarcho.

Iam pugnandi peritiam oſtendebant non armis tantùm iaciendis, non ſcutis modò rotandis, teliſque ſubminiſtrandis, vt Plinius docuit, ſed dentibus quoque & promuſcide, quod teſtatur Polybius lib. v. *Eſt hic elephantorum mos, vt inter ſe congreſſi, & mutuis ſe dentibus impetentes acerrimè pugnent; ſimulatque verò vulnus aliquod acceperint, non ſecùs in omnes dentibus ſauiant, quàm tauri cornibus. Alterius enim mucroni parcunt*, ait Plinius, *ne ſit prælijs hebes.* Promuſcide arreptos hoſtes vel ſublimè iaciebant, mox obterendos; vel bellatoribus ſibi impoſitis tradebant, necandos. Curtius lib. VIII. *Præcipuè terribilis illa facies erat, cùm manu* (hoc eſt promuſcide) *arma viroſq́; elephanti corriperent, & ſuper ſe regentibus traderent.* Hirtius de Bello Africano: *Cùm elephantus vulnere ictus & dolore concitatus in lixam inermem impetum feciſſet, eumq́; ſub pede ſubditum, deinde genu innixus pondere ſuo, proboſcide erectâ vibrantíque, ſtridore maximo premeret atque enecaret, miles veteranus quidam non potuit, quin ſe armatum beſtiæ offerret; quem poſtquam elephantus ad ſe telo infeſto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboſcide circumdat; atque in ſublime extollit armatum; qui in huiuſmodi periculo cùm conſtanter ſibi agendum videret, gladio proboſcidem, quâ erat circumdatus, cædere, quantum viribus poterat, non deſtitit: quo dolore adductus elephantus, milite abiecto, maximo cum ſtridore curſuq́; ad reliquas beſtias ſe recepit.*

Quid denique de fide elephantorum in dominos dicam? Plutarchus narrat in Pyrrho: *Elephas, Nico nomine, delapſum propter vulnera rectorem requirens, ac per aduerſos ſeſe inferens hoſtes pariter & amicos proruebat, donec inuentum cadauer proboſcide ſuſtulit, dentibúſq́; impoſuit, atque ita furenti ſimilis reuertens, obuios quoſque euertit atque necauit.* Strabo lib. XV. Geograph.

graph. *Quidam aurigas ſuos, qui in certamine cecidêre, è prælio efferunt; quidam eos, qui per anteriores pedes vterum ſuum ſubierant, propugnando ſeruauêre. Quòd ſi quem è curatoribus magiſtríſve per iram interfecerint, adeò illum deſiderant, vt præ mœrore cibo abſtineant, interdum etiam ſibi mortem conſciſcant.* Illud verò, quod Curtius de Pori Regis elephanto narrat libro VIII. cap. XXV. lacrymis ciendis eſt potens. *Alexander*, inquit, *ſpoliari corpus Pori (interemptum eſſe credens) iubet, &c. qui detraherent loricam veſtémque, concurrêre: cùm bellua dominum tueri, & ſpoliantes cœpit appetere, leuatumq́; corpus eius rurſus dorſo ſuo imponere.* O raram vel inter homines fidem! Has ergo ob virtutes in militiam olim elephantes adlecti ſunt, datuſque Præfectus (vt ſolitum equitibus) quem Magiſtrum elephantorum Liuius vocat lib. XXXVII. certuſque ordo præſcriptus ac diſciplina, quam his verbis Ælianus lib. de Inſtruendis aciebus expreſſit: *In ordine elephantorum, qui vni præeſt elephanto, Zoarchus ab animalis præfecturâ vocatus eſt. Qui duobus imperat, Therarchus à ferâ, quaſi ferarius, & talis conſtitutio Therarchia, feraria. Qui quatuor dominatur, Epitherarchus, duplaris ferarius; & hæc conſtitutio Epitherarchia, quadruplaris feraria. Qui octo præfectus eſt, Ilarcha, id eſt turmæ princeps; & conſtitutio iſta Ilarchia, turmæ præfectura. Qui ſexdecim præeſt, Elephantarcha, id eſt elephantorum præfectus; & conſtitutio, Elephantarchia, Prætura elephantorum. Qui triginta duobus imperat, Ceratarcha, id eſt, cornu Præfectus. Quod autem ex ſexagintaquatuor conſtat, id phalangem vocamus elephantorum; cuius Præfectus, Elephantarcha vocatus eſt.* Tantus nempe belluarum fuit vſus & cura. Imò numerus propè immenſus, teſtibus Plinio & Pauſaniâ. Nam, vt Porum omittam, qui produxit in bellum elephantos LXXXV. vt præteream Agrammim, *qui*, auctore Curtio lib. IX. *adhibuit millia tria:* Regem Indorum triginta millia elephantorum in bellum præcedunt; tria verò millia ſequuntur, ait Ælianus. Tandem tamen longo vſu compertum eſt, has tantas vtilitates interijſſe, & plus etiam attuliſſe damni. Inprimis enim & remedia eorum robori furo-

furoriq́ue reperta ſunt; & vis omnis in ſuos magis, quàm in hoſtem, eſt conuerſa. *Nam ſicut pleraque noua commenta mortalium*, ait Liuius lib. XLIV. *in verbis vim habent, extemplò, cùm agi, non quemadmodum agantur, ediſſeri oportet, ſine vllo effectu euaneſcunt; ita elephanti in acie nomen tantùm ſine vſu fuerunt.* Adeoq́ue id verum fuit, vt Alexander apud Curtium lib. IX. dicat: *Equidem ſic animalia iſta contempſi, vt cùm haberem ipſe, non oppoſuerim.* Remedia, inquam, inuenta ſunt aduerſus robur & terrorem. *In Apuliâ ad Aſculum*, ait Florus lib. I. de Bello Tarentino, *meliùs dimicatum eſt, Curio Fabritioq́; Conſſ. iam quippe belluarum terror exoleuerat; & C. Minucius quartæ legionis haſtatus, vnius proboſcide abciſâ, mori poſſe belluas oſtenderat.* Cæſar etiam bello Africano, vt Hirtius refert, equos militum ſuorum, priuſquam Italiâ decederent, aſpectu, odore, ſtridoreq́ue elephantorum, quos in Italiam aduehi curarat, aſſuefecit. *Quin diuerſa reſiſtendi excogitata ſunt genera armorum*, ait Vegetius lib. III. cap. XXIII. *Nam bini cataphracti equi iungebantur ad currum, quibus inſidentes clibanarij, ſariſſas, hoc eſt longiſſimos contos, in elephantos dirigebant. Nam muniti ferro, nec à ſagittarijs (quos vehebant belluæ) lædebantur, & earum impetum celeritate vitabant. Alij contra elephantes, cataphractos milites immiſerunt, ita vt in brachijs eorum, vel caſſidibus, vel humeris, aculei ingentes ponerentur è ferro, ne manu ſuâ elephas bellatorem contra ſe venientem poſſet apprehendere. Præcipuè tamen velites, Antiqui contra elephantes ordinarunt*, &c. *Hi equis prætercurrentibus, ad latiores lanceas vel maiora ſpicula belluas occidebant. ſed, creſcente audaciâ, poſteà collecti plures milites, pariter miſſilia in elephantos congerebant. Illud tandem additum, vt funditores cum fuſtibalis Indos (per quos regebantur elephanti) cum ipſis turribus affligerent atque mactarent. Præterea venientibus belluis, quaſi irrupiſſent aciem, ſpatium milites dabant: quæ cùm in medium agmen perueniſſent, cum magiſtris abſque vulneribus capiebantur. Illóſque carrobaliſtas aliquantò maiores poſt aciem ordinari conuenit, vt, cùm ſub iactum teli acceſſerint beſtiæ, ſagittis baliſtariorum configantur.* Duo armorum genera aduerſus elephan-

phantos inuenta omiſit Vegetius, quæ à Curtio prodita libro VIII. *Secures* nempe, & *Copides. Securibus*, ait *(id namque genus auxilij præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocabant gladios leuiter curuatos, falcibus ſimiles, queîs appetebant belluarum manus.* His artibus repertis, cùm *Cæcilius Conſul, captis fuſiſq; ad Panormum elephantis Aſdrubalis, metum eorum omnem ſuſtuliſſet, eiuſq; victoriæ fama Romam perueniſſet*, ait Polyb. lib. V. *incredibili omnes lætitiâ affecti ſunt, non tam quòd captis elephantis longè iam inferiores eſſent hoſtium vires, quàm quòd ſui (quia potiti belluis fuerant) audaciores iam facti ad bellum videbantur.* Et Plinius ſanè poſt maximas belluæ tantę laudes, illud etiam vitij non celauit lib. VIII. cap. IX. *Elephanti minimo ſuis ſtridore terrentur, vulnerati & territi retrò ſemper cedunt, haud minore partium ſuarum pernicie. Præſens habemus exemplum*, ait Alexander apud Curtium lib. IX. *In ſuos vehementiùs quàm in nos incurrerunt*, &c. *Vno aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare videmus.* Ita ſæpè aliàs obſeruatum. Florus pugnâ tertiâ belli Tarentini: *Eadem feræ, quæ primam victoriam* (Romanis) *abſtulerant, ſecundam parem fecerant; tertiam ſine controuerſiâ tradidêre. Nam productis in primam aciem rurſus elephantis, vnum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit, qui, cùm per ſtragem ſuorum procurrens, ſtridore quereretur, mater agnouit, & quaſi vindicatura exiluit, tum omnia circà quaſi hoſtilia graui timore permiſcuit.* Liuius lib. XXVIII. pugnâ Aſdrubalis contra Liuium: *Elephanti, creſcente certamine, & clamore impotentiùs iam regi, & inter duas acies verſari, velut incerti quorum eſſent, haud diſſimiliter nauibus ſine gubernaculo vagis.* Polybius lib. I. de Aſdrubalis exercitu aduerſus Cæcilium Conſulem Panormi: *Belluæ cùm primùm ad aggerem foſſarum peruenêre, vno tempore & à multitudine vrbanâ ex mœnibus, & à militibus ex foſſis, ſagittis teliſq; multifariàm feriuntur. Cumq; vltrà progredi non poſſent, neceſſariò terga vertentes, in ſuos ruunt, agmina perturbant, magnam ſuorum ſtragem faciunt. Illi iampridem à beſtijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Conſule oppreſſi, facilè profligantur.*

tur. Pars eorum trucidatur, ceteri fugâ ſalutem quærunt. Cui geminam perturbationem narrat Hirtius bello Africano eueniſſe Scipioni aduerſus Cæſarem pugnaturo. Item Polyb. lib. v. bello Antiochi cum Ptolomæo: *Verum maxima pars elephantorum Ptolomæi prælium formidabat*, &c. *Subitò enim in fugam conuerſi, & ordines ſuorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi ſtragem edidêre.* Adeoque id animal ſemel perturbatum difficilè regitur, vt niſi à ſuis interemptum, ſtragem facere non ceſſet. Vnde bello illo Aſdrubalis contra Liuium Conſulem, Liuius elephantos plures ſcribit à rectoribus quàm ab hoſtibus interfectos. *Fabrile ſcalprum*, ait, *cum malleo habebant; id, vbi ſæuire belluæ ac ruere in ſuos cœperant, Magiſter inter aures poſitum, ipſâ in compage, quâ iungitur capiti ceruix, quanto poterat maximo ictu adigebat. ea celerrima via mortis in tantæ molis belluâ inuenta eſt, vbi regendi ſpem vi viciſſet.* Præter hæc, quanti moliminis, turres elephanto imponere, militemque inſcendere? quanta turbatio, cùm deijciuntur refertæ militibus turres? quantum impedimentum, cùm anguſtæ vrbis portæ non admittunt turritas illas moles? quantum diſcrimen, cùm elephas aliquis anguſtâ viâ lapſus intercludit iter? Hæc ferè Pyrrhum elephantis fiſum perdiderunt, vt Plutarchus in Pyrrho narrat: *Pyrrho Argos vrbem ingreſſo, cùm elephantos porta, ob anguſtiam, cum turribus non admitteret, hiſque deponendis & rurſus imponendis mora aliquantulum fieret, ſenſerunt rem Argiui. Et maximus elephantorum in portâ ipſâ in latus collapſus, atque infrendens dentibus, exercitum prohibebat.* Meritò igitur prudenterque Alexander apud Curt. lib. VIII. de elephantis Pori Regis: *Anceps genus auxilij eſt, & in ſuos acriùs furit; in hoſtem enim imperio, in ſuos pauore agitur.* Certè Lucretius lib. v. *commune malum* elephantos appellauit:

Vt nunc ſæpè boues Lucæ ferro malè mactæ
Diffugiunt, fera facta ſuis cùm multa dedêre.
Sic fuit vt facerent. Sed vix adducor, vt antè
Non quierint animo præſentire, atque videre,

Quàm

Quàm commune malum fuerat. ——

Atque huius memor Appianus lib.de Bello Hiſpanienſi, *Ob hanc*, inquit, *eorum perfidiam à quibuſdam communes hoſtes appellati ſunt.*

Iam cetera incommoda ſi enumerem, facilè apparebit, elephantos maioribus de cauſſis fuiſſe dimiſſos, quàm in equeſtrem militiam adſcitos. Primùm, quia, vt ait Liuius lib. XVII. *nullus eorum vſus in repentinâ ac tumultuariâ fuerit pugnâ: tum, quia inhabiles ſunt illæ vaſtorum corporum moles,* vt loquitur apud Curtium Alexander lib. IX. denique, quòd *frigoris ſint impatientiſſimi,* auctore Plinio lib. VIII. cap. X. quare & bellis per hiemem inidonei. Certè illud præterea incommodum mihi in bellis viſum eſt, belluas haſce non ab ipſis pugnatoribus, ſed Indo aliquo rectore impoſito debere regi. Non enim elephas arbitrio militum (vt equus imperio vectoris) ſed ductu regentis agitur inſtar nauis; & fortè aliò ſæpè quàm quò milites vellent, aut quàm expedit pugnæ. Hinc Poro Regi pernicies, auctore Curtio lib. VIII. cap. XXV. *In ipſum Porum tela*, inquit, *congeſta ſunt, quis tandem grauatus, labi ex belluâ cœpit. Indus, qui elephantem regebat, deſcendere eum ratus, more ſolito elephantum procumbere iuſſit in genua; qui vt ſe ſubmiſit, ceteri quoque (ita enim erant inſtituti) demisère corpora in terram. Ea res & Porum & ceteros victoribus tradidit.* En, quantò tutiùs equo vexiſſet Porus quàm elephanto, proditus errore rectoris. Quas res ſi prudenter Damis apud Philoſtratum lib. II. expendiſſet, non ita præ equite vectorem elephanti Apollonio extuliſſet. *Hunc qui elephanto vehitur,* inquit Apollonius; *qualem equitem eſſe putas? Multò, inquit Damis, mirabiliorem eo quem equo vehentem deſcripſi. Bellua enim tam vaſtæ molis imperare, cùm rector tam paruus exiſtat, & illam, quocumque velit, dirigere bacillo, neque illius aſpectum timere, neque altitudinem formidare, neque tantum robur pertimeſcere, diuinũ penè aliquid mihi eſſe videtur.* O Damis, quàm ſenſiſſes aliter, ſi Pori Regis diſcrimẽ adijſſes! Elephanti molem laudas, ignarus periculi; equum poſtpónis, immemor ve-

locitatis. Ita cornuum ſuorum ſiluam amabat ceruus, damnatâ gracilitate tibiarum; at mox deprehenſus cornibus inter nemorum ramos, ſenſit tibiarum celeritatem fuiſſe ſibi ſaluti.

At ab elephantis ad camelos tranſeamus. *Cameli equitantur in prælijs*, ait Plinius lib. VIII. cap. XVIII. *& caſtrandi feminas, quæ bello præparantur, etiam genus inuentum eſt.* Solinus cap. LII. aut, vt alij computant, LXII. *Maribus camelis*, ait, *Bactrianos non vti in prælijs, ſed feminis, quòd velociores ſint. Camelos aliquanta nationes apud veteres in acie produxerunt, vt Vrſiliani in Africâ. Habetes hodie quoque producunt*, inquit Veget. lib. III. cap. XXIII. Addo Arabes ex Liuio lib. XXXVII. *Camelis*, inquit, *inſidebant Arabes ſagittarij, gladios habentes longos quaterna cubita, vt ex tantâ altitudine contingere hoſtem poſſent.* & Perſas, auctoritate Heliogabali, qui apud Lampridium frugalitatem ſuam ſexcentorum vehiculorum commendans præ luxu Regis Perſarum, ait, *eum iter feciſſe decem millibus camelorum.* Confert in ſupradictum Vegetij locum iſta Steevvechius: *Produxit Mithridates contra Lucullum, Antiochus contra Scipionem, vt auctor eſt Plutarchus in Lucullo. Crœſus prævalido equitatui camelorum gregem oppoſuit, quorum nouitate conſternati equi, ſeſſores præcipitauerunt, ait Frontinus lib. II. cap. IV.* Quid miri, ſi tales ij cameli erant, *quorum vnumquemque ne centeni quidem equi viſu ſuſtineant*, vt Cyrus iocabundus militem excitat lib. VI. Pædiæ apud Xenophontem? De ijſdem Herodianus lib. IV. *Aderat Artabanus equitatum ingentem & ſagittariorum multitudinem adducens, præterea cataphractos camelis inſidentes.* Quin & in angarijs & curſu publico (loco veredorum) camelis Antiquos cucurriſſe, Plutarchus in Eumene, & Plin. lib. VI. cap. XXIII. teſtantur. Iſidorus ad curſum aſſuefactos camelos, plus centum octoginta ſeptem paſſuum millia confeciſſe ſcribit lib. XIX. Quamquam aliter aliquantò Plinius lib. VIII. cap. XVIII. *Sua cuique camelo*, inquit, *menſura ſicuti vires; nec vltra conſuetum procedit ſpatium.* Præter celeritatem bellicis expeditionibus

ſanè

ſanè neceſſariam, addit hæc camelorum bona Vegetius libro IV. cap. XXIII. *Hoc genus animalium arenis & tolerandæ ſiti aptum, confuſas etiam in puluere, vento, vias abſque errore dirigere memoratur*. Magnæ opportunitates, præcipuè mouenti per deſerta loca, vbi aut potus deficit, aut gnaritas viarum. Camelus ſitim tolerat, viam inuenit. Plinius & Solinus narrant, *ſitim tolerare quatriduo: vbi verò potûs datur copia, impleri & in præteritum & in futurum*. Sed neque illa contemnenda vtilitas, quòd bellatores duos ſinguli cameli ſubinde vectarint, auctore Xenophonte lib. VI. Pædiæ: *Super camelos conſtituti erant viri bini, in vnamquamque partem, ſagittarij*, inquit. Cetera tamen camelum defecêre; *nam, præter nouitatem, bello inefficax eſt*, ait Vegetius. & *cùm murices ſpargebantur ab hoſte*, ait Herodianus lib. IV. *ij camelorum inſeſſoribus perniciem adferebant. quippe illis calcatis, potiſſimùm cameli (quoniam huic generi molliſſimæ ſunt vngulæ) ſuccíduè claudicabant, excuſſis tergo inſeſſoribus*. Has ergo ob res cameli exauctorati, vt elephanti: equus ſolus (quæ ſingularis gloria) bello dignus exiſtimatus. Cauſſam Plutarchus adfert II. Sympoſiac. *Solus equus animalium omnium in partem certaminum & coronarum venit; quia ſolus naturâ & exercitatione factus eſt, vt in prælio homini adſit.*

CAPVT VI.

Currus olim equeſtri militiæ admiſſi, cur dimiſſi.

Curulis pugna aurigantium antiquior equeſtri Celetum ſeu ſolitariorum equitum. Currus expediti & falcati. Martis & Iunonis currus militares. Quis curruum primus auctor. Bigæ, Trigæ, Quadrigæ, Seiuges, Septemiuges, Decemiuges. Currus quatuor temonibus inſtructus. Qui ſolis curribus, & quanto numero, in prælijs vſi. quæ eorum adminiſtrandorum œconomia. Eſſeda, Ciſia, & Couini. Quæ ratio ex curru præliandi. Deſultores curules. Falcatorum curruum variæ ſpecies. Ingentia eorum damna, quæ tandem in ſuos verſa. hinc quoque militiâ ſubmoti.

ANTIQVIORNE in bello fuerit curulis an equeſtris pugna, pugnant Lucretius & Palæphatus. Lucre-

tius lib. v. cenſet equum priùs inſeſſum quàm currui iunctum:

Et priùs eſt reppertum in equi conſcendere coſtas,
Et moderarier hunc frenis, dextraq́; vigere,
Quàm biiugo curru belli tentare pericla.

Contrà Palæphatus de Centauris, *Iuuenes*, inquit, *quidam è radice montis profecti à vico quodam vocato Nebula, excogitant equos celetas condocefacere, in iisq́; ſedere. Nam ante id tempus neſciebant in equis ſedere, ſed ſolùm curribus vtebantur.* Ego in Palæphati ſententiam concedere malim, quàm à Lucretio ſtare. Cauſſas habeo: quia faciliùs equus docetur currum trahere, quàm vectorem ferre. Citiùs aſſueſcit loris & ſcuticâ, quàm freno. Et ſanè mecum facere videtur Homerus, qui celetas ſeu ſolitarios equos nuſquam ad pugnam adhibet, ſed bigas perpetuò & currus: indicio certiſſimo, priores fuiſſe aurigarum quàm celetum equitum pugnas. An non idem quoque ſentire videntur Æſchylus & Iſidorus? Ille namque Prometheum ſic loquentem facit:

—— *Ad currus adiunxi equos*
Frenigeros. ————

Iſidorus autem lib. XVIII. cap. XXXV. *Iugo primus Ciriſtenes Sicionius tantùm medios iugauit.* Quibus verbis quid volunt, niſi equos effrenes & iniuges priùs traxiſſe currum, quàm frenales & iugatos? Iam curruum bellicorum duplex fuit genus. *Curribus expeditis aut falcatis veteres vſos comperimus*, inquit Ælianus lib. de Inſtruendis aciebus. Græci vocabant ἅρματα πολεμικά, id eſt, vectabula bellica. Martem militari curru vehentem faciunt in bellis Poëtæ, eumque Virgilius lib. VIII. Vulcani arte fabricatum ſcribit:

Parte aliâ Marti currumq́; rotaſq́; volucres
Inſtabant, quibus ille viros, quibus excitat vrbes.

Quinetiam Iunonis militarem currum idem Carthagine ſeruari deſcribit lib. Æneid. I.

—— *Hic illius arma,*
Hic currus fuit. ————

Quod

Quod Dea ipſa Faſtorum v i. apud Ouidium fatetur:

Pœniteat, quòd non foui Carthaginis arces,
Cùm mea ſint illo currus & arma loco.

Primum Troxilus ei dicauit, ait Tertullianus de Spectaculis. Hinc fortè currus Iunoni ſacer. Incertum, quando inuenti primùm. Antiquiſſimum vſum reperio in exercitu Pharaonis, Exodi x i v. *Tulitq́; ſexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit, & Duces totius exercitus*. Inuentio nulli certo auctori tribuitur: diuerſi fortè repererint rem eamdem apud varios. Sunt autem varia curruum genera, bigæ, trigæ, quadrigæ, ſeiugæ, quibus verbis non tam vehicula quàm equi biiuges, triiuges, quadriiuges ſignificãtur, aiunt Iſidorus & Budæus, à numero equorum. Inuenio & ſeptemiuges & decemiuges. Generali autem vocabulo ciſia, eſſeda, & couinos. Bigas Lunæ, trigas inferis, quadrigas Soli, ſeiugas Ioui conſecrarunt, ait Iſidorus lib. x v i i i. cap. x x x v i. Bigas Lunæ, quoniam gemino curſu cum Sole contendit; ſiue quia & nocte videatur & die; iungunt enim vnum equum nigrum, & alterum candidum. Bigis ſoliti pugnare Heroës, ait Philoſtratus in Iconibus. Trigas Dijs inferis; quia hi per tres ætates ad ſe rapiunt homines; per Infantiam, iuuentutem, ſenectutem. Harum in prælijs vſum vetuſtum & heroicum apud Græcos fuiſſe, ſcribit Dionyſ. lib. v i i. extremo. *Nam duobus*, inquit, *equis iunctis, quo modo bigæ iunguntur, addebatur tertius equus funalis, quem priſci vocabant παρήορον*, quòd alijs eſſet adiunctus. His quidem Neronem vectum Plinius inſinuat lib. x x v i i i. ſcribens, *eum vti potione quadam ſolitum, vt Trigario (id eſt trigarum agitatori) ſe probaret*. Quadrigas Soli ideò adiungunt, quia per quatuor tempora anni vertitur. Has Hectorem rexiſſe Poëtæ ſcribunt, & Virgilius Latino Regi dat lib. x.

——— *Latinus*
Quadriiugo vehitur curru. ———

Seiuga maximus currus, currit Ioui, propterea quod maximum Deorum ſuorum eſſe credunt. Hanc agitauit Mithridates,

dates, auctore Plin. de Vir.illuſtr.Septemiugis mentio eſt in antiquâ Cecchinorum tabulâ, ait Onuphrius de Circo cap. I X. Quatuor temonibus & equis octo coniugauit currum ſuum Abradatas lib. V I. Pædiæ Cyri. *Quem currum Cyrus intuitus*, ait Xenophon, *cogitauit fieri poſſe, vt etiam cum octo temonibus currus inſtrueretur, vt octo boum paribus ageretur. His curribus turres impoſuit, turribus ſingulis viros viginti.* Nero Olympijs aurigauit decemiugem, auctore Suetonio cap. X X I V. *quamuis idipſum in Rege Mithridate carmine quodam ſuo reprehendiſſet: ſed excuſſus curru, ac rurſus repoſitus, cùm durare non poſſet, deſtitit ante decurſum.* At verò non ſolùm equos curribus committere veteres conſueuêre, ſed camelos & elephantes, teſtibus Suetonio & Lampridio. quamquam fortè non ad bellum, ſed ad ludos aut triumphum, vt iam dicti decemiuges Neronis.

Biga ante reliquas inuenta eſt, affirmante Lucretio lib. V.

Et biiugo prius eſt, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum aſcendere currus.

Bigas primùm iunxit Phrygum natio, ait Plin. lib. V I I. cap. L V I. Neptuno id aſſignant nonnulli, aiuntque tradidiſſe Libybus. *Iugo primus Ciriſtenes Sicionius tantùm medios iugauit, eosq́ ſingulos ex vtraque parte ſimplici vinculo applicuit, quos Græci σειραφόρυς, Latini funarios vocant*, ait Iſidorus libro X V I I I. cap. X X X V. Pollux ſcribit vocatos quoque Siræos & Pareoros; *nam eorum habenæ Siræ & Pareoriæ dicebantur. Funales* appellantur Suetonio Tiberij cap. V I.

De Trigæ fabricatore nihil habeo.

Quadrigas Cicero Mineruæ tribuit; Virgilius, Tertullianus, Plinius, Ælianus, Erichthonio; Herodotus, Afris; Pauſanias & Arati interpres Theon, Troxilo; Ado, Prochlo; Tertullianus de Spectaculis, Acrophilo Argiuo; Hyginus, Orſilocho Argeo; Euſebius, Arogilo, ſeu Proclyto: quibus vltimis tribus locis Leopard. lib. I. Emend. cap. X V. reſtituit *Troxilo. Oenomao*, Ioannes Sauaro, qui ſic explet Corippi lacunam:

Oenomaum referam primas iunxiſſe quadrigas.

Alio-

Aliorum incerta origo. *Curribus ferè ad bella vſi Aſiatici omnes*, ait de ijs Xenophon lib. VI. Pædiæ. Pharuſij item & Nigretes, auctore Strabone lib. XVII. Quin & *Zabeces, quarum feminæ currus in bellum aurigantur*, ſi Herodoto credimus libro IV. qui Pœnos quoque ſic præliari ſcribit lib. VII. Gallos eſſedarios fortiter ſe geſſiſſe in ſuos equites, Cæſar ſcribit lib. II. de Bell. Gall. *Hi de eſſedo pugnabant.* quod & Britannis aſſignat Cæſar lib. IV. Bell. Gall. Mela lib. III. cap. VI. Diod. Siculus lib. V. cap. VIII. & Propertius lib. II. Eleg. I.

Eſſeda cælatis ſiſte Britanne iugis.

At Belgis tribuit Virgilius III. Georg.

Belgica vel molli meliùs feret eſſeda collo.

De Gallo-Belgis loquitur. Belgas Lucanus ornat laude inuenti couini, lib. III. Pharſaliæ:

—— *Rector monſtrati Belga couini.*

Vnde Tacito in Vitâ Agricolæ, *Couinarij equites*, qui ſcilicet è couino pugnabant. Quod verò curulis militiæ indicium certius, quàm Olympia Græcorum ludi, & Circenſes Romanorum, qui illorum imitatione videntur inſtituti? Et quouſque hominum ſe extendit audacia? Tigrides etiam quadrigis iunxit Heliogabalus, auctore Lampridio. Ad ſummam, tantus olim curruum fuit vſus in bello, vt crediderit Camerarius, equites Monippos (celetas & celetizontes vocat Plinius lib. XXIV. cap. V. & VIII.) id eſt ſingulari equo pugnantes, veteribus propè fuiſſe ignotos; quòd Homerus nimirum Heroës omnes è curribus facit pugnare; etſi Homero ignotos fuiſſe quidem Monippos, ſcribit Pollux, quia Homerus nempe ſolos Heroës pugnantes deſcribit, quos bigæ quadrigæve magis decebant. Perſas certè ſolis ferè curribus in militiâ vſos eſſe, arguit Xenophontis narratio, qui Perſas captos refert ſpectantium fuiſſe ludibrio expoſitos, quia benè paſti & candidi erant, vtpote curribus vectari ſoliti. Et Curtius confirmat lib. IV. *Falcatæ quadrigæ, vnicum illarum gentium auxilium.* Id quod de Indis clariùs lib. VIII. *Summa virium in curribus.* bello nempe Pori Indorum Regis aduerſus Alexandrum.

drum. Copia autem quibuſdam bellis fuit tam immanis, vt Codex ſacer I.Reg.cap.XIII. ſcribat, Philiſthijm congregaſſe ad præliandum contra Iſraël triginta millia curruum. Et Rex Hanon I. Paralipom. cap. XIX. conduxit aduerſus Dauidem trigintaduo millia curruum, quorum ſeptem millia Dauid intercepit. Semiramis centum millia, auctore Cteſiâ apud Diodor. lib. II. cap. VII. Hinc ſingularis eorum in exercitu cura, tamquam præcipuarum machinarum. Ælian. lib. de Inſtruendis aciebus: *Duos currus zygargiam, id eſt parilem vocant. Duas pariles, coniugationem. Duas coniugationes, epizygargiam, duplarem coniugationem. Duas duplares, harmatarchiam curulem. Duplicatum curulem, cornu. Duplicatum cornu, phalangem.* Præfectos etiam eorum adminiſtrationi datos, indicatur lib. III. Regum cap. IX. quos Xenophon lib. VI. Pædiæ vocat *Duces curruum.* Quin & *ciuitatem curruum* appellat citatus liber Regum, in quâ nempe, tamquam in armamentario, ſeruabantur. Non abs re fuerit indicare hoc loco, quemadmodum è curribus pugnatum ſit, quis equos rexerit, quis armis dimicauerit. Duo currum eumdem aſcendebant, Homero teſte Iliade Ψ. parabates, & auriga. Parabates, ſeu hoples, armis pugnabat; auriga frenos regebat & currum. Locus, quo vterque in curru ſtabat, dicebatur δίφρος, quaſi διφόρος, quòd duos ferret, auctore Euſtatio. Staticulum, à ſtando, Plinius appellat lib. XXXIV. cap. XVII. & lib. XXXVII. cap. X. Ceteræ partes curruum militarium accuratè enumerantur à Polluce lib. I. cap. X. Aliam curulis pugnæ rationem Curtius explicat lib. VIII. *Summa virium in curribus: ſenos viros ſinguli vehebant: duos clypeatos, duos ſagittarios, ab vtroque latere diſpoſitos; aurigæ erant ceteri, haud ſanè inermes; quippe iacula complura, vbi cominus præliandum erat, omiſſis habenis, in hoſtem ingerebant.* Id genus curruum à Theſeo excogitatum, ſcribit interpres Ariſtophanis. His ſe veteres exercebant, ait Hieronymus Mercurialis lib. III. Gymnaſticôn, cap. X. *ne, cùm pugnandum erat, tamquam inexercitati, & diuerſorum agendi currus modorum expertes, ſuperarentur.* Horum pugnam egregiè depingit

pingit Maro libro x. Æneidos, quam picturæ loco lubet adijcere:

Intereà biiugis infert ſe Lucagus albis
In medios, fraterq́; Liger: ſed frater habenis
Flectit equos, ſtrictum rotat acer Lucagus enſem.
Haud tulit Æneas tanto ferueſre furentes:
Irruit, aduerſaq́; ingens apparuit haſtâ.
Lucagus, vt pronus pendens in verbera telo
Admonuit biiugos, proiecto dum pede læuo
Aptat ſe pugnæ, ſubit oras haſta per imas
Fulgentis clypei; tum læuum perforat inguen:
Excuſſus curru moribundus voluitur aruis.
Lucage, nulla tuos currus fuga ſegnis equorum
Prodidit, aut vana vertêre ex hoſtibus vmbræ:
Ipſe rotis ſaliens iuga deſeris. Hæc ita fatus,
Arripuit biiugos, frater tendebat inermes
Infelix palmas, curru delapſus eodem.
Per te, per qui te talem genuêre parentes,
Vir Troiane, ſine hanc animam, & miſerere precantis.
Pluribus oranti Æneas: Haud talia dudum
Dicta dabas; morere, & fratrem ne deſere frater.
Tum latebras animæ, pectus mucrone recludit.

Quia verò diuerſa longè eſt pugna, quam à Britannis pugnatam eſſe ex eſſedis ſcribit Cæſar I V. de Bello Gallic. hîc duxi attexendam: *Genus hoc eſt ex eſſedis pugnæ. Primò per omnes partes perequitant, & tela coniiciunt, atque ipſo terrore equorum & ſtrepitu rotarum ordines plerumque perturbant, &, cùm ſe inter equitum turmas inſinuauêre, & ex eſſedis deſiliunt, & pedites præliantur. Aurigæ interim paulùm è prælio excedunt, atque ita ſe collocant, vt, ſi illi à multitudine hoſtium premantur, expeditum ad ſuos regreſſum habeant. Ita mobilitatem equitum, ſtabilitatem peditum in prælijs præſtant, ac tantum vſu quotidiano & exercitatione efficiunt, vt in decliui ac præcipiti loco, incitatos equos ſuſtinere, & breui moderari ac flectere, & per temonem percurrere, & in iugo inſiſtere, & inde ſe in currus citiſſimè recipere conſueuerint.*

Simile mihi prælium videtur ludicræ illi deſultationi, quam Propertius Vertumnum vocat lib. I V. Elegiâ II.

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius,
Traijcit alterno qui leue pondus equo.

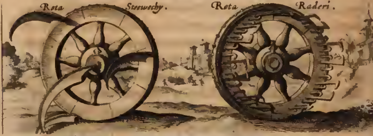
Qualis verò, quàm miſerabilis ille, Vertumnus verè humanarum rerum, currus Seſoſtris Regis, qui Reges, equorum locò, temoni alligabat, auctore Lucano lib. x.

Venit ad occaſum mundiq́ extrema Seſoſtris,
Et Pharios currus Regum ceruicibus egit.

Hos equeſtres currus Ælianus *expeditos* ſeu *ſimplices* vocat; *falcatos* autem, quos Macrobius *cum falcibus*, Suidas δρεπανηφόρα τέθριππα. Horum eſt poſterior inuentio, vt ſuprà Lucretij auctoritate probatum, qui *falciferos* eos nominauit. Quod Silius imitatus eſt lib. x v I I.

Agmina falcifero circumuenit arcta couino.

Triplicis fuiſſe generis, Steevvechius probat tabulis pictis in Vegetium, quas neque ego aſſequor ſatis, neque intelligere ſe fatetur Raderus noſter Commentarijs in lib. I V. Curtij cap. x x I I. Nam, inquit, ſi ea fuit ſpecies falcium quas Steevvechius expreſſit, quomodo potuerunt circumagi rotæ? Ego Curtium hîc intelligo (vbi ſcribit, *falces alias ſummis rotarum orbibus hærere*) ſummæ curuaturæ rotarum fuiſſe inſertas falces, quæ extra rotas in latera porrectæ nunc ſurſum nunc deorſum ſpectabant. Cum Radero cenſeo; & benè eum cenſere, vel oculus iudicet ſpectatoris. Eccam Steevvechij rotam inhabilem, eccam Raderi volubilem:

Bigas falcatas nominat Pomponius Mela lib. I I I. cap. v I.

de

de Britannis loquens, & Iordanes lib. de Rebus Geticis pag. 457.

Quadrigæ in oculos incurſant paſſim. Earum inuentionem Xenophon lib. v i. Pædiæ Cyro adſcribit. *Hoc pugnacis vehiculi genus*, inquit Auctor anonymus de Rebus bellicis, *reperit Parthica pugna neceſſitas*. At quæ illa pugna Parthica? Priùs ſanè repertum eſſe, docent me Literæ ſacræ Iudicum i. *Nec potuit* Iudas *delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant*. Certè Ioſephus lib. v. cap. v i. auget in tria millia. Rex Iabin habuit, Duce Siſarâ, nongentos, ibidem cap. i v. Iterùm Ioſue x v i i. *Reſponderunt filij Ioſeph: Non poterimus ad montana conſcendere, cùm ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terrâ campeſtri*. Vegetius nihil adfert ante Antiochum & Mithridatem. *Falcatas quadrigas*, inquit lib. i i i. cap. x x i v. *in bello Rex Antiochus & Mithridates habuerunt*. De Antiocho, Liuius lib. x x x v i i. de Mithridate, Plutarchus in Lucullo. Vſos eſſe Perſas, Curtius docet lib. i v. *Ingens hoſtium terror, ducenta falcata quadrigæ vnicum illarum gentium auxilium ſecuta ſunt*. Iterùm lib. i v. *Centum falcati currus ſecuti ſunt*. Rurſus ibidem: *Ipſe ante ſe falcatos currus habebat*. de Dario loquitur. Quales autem fuerint, explicant ijdem. *Ex ſummo temone*, inquit Curtius, *haſtæ præfixæ ferro eminebant. Vtrimque à iugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura ſpicula eminebant in aduerſum. Aliæ deinde falces ſummis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demiſſæ, quidquid obuium concitatis equis fuiſſet, amputaturæ*. Diu pòſt repetit: *Alios ergo haſtæ multùm vltra temonem eminentes, alios ab vtroque latere dimiſſæ falces lacerauêre*. Quibus paria ferè habet Liuius loco citato: *Quadrigæ armatæ in hunc maximè modum erant: Cuſpides circa temonem ab iugo decem cubita extantes, velut cornua habebant, quibus quidquid obuium daretur, transfigerent; & in extremis iugis binæ circà eminebant falces, altera æquata iugo, altera inferior in terram deuexa: illa, vt quidquid ab latere obijceretur abſcinderet; hæc, vt prolapſos ſubeuntéſque contingeret. Item ab axibus rotarum vtrimque binæ eodem modo diuerſæ deligaban-*

tur falces. Conuenit cum vtroque Scriptore Latino Diodorus Sicul. lib. XVII. *Procurauit Darius currus falcatos ducentos, quos ita conſtruxit: Circa equum vtrumque, qui loris reuincti currum trahebant, exterius in iugo fixa ſpicula, trium palmorum longitudine, cuſpide in hoſtium faciem conuerſâ, conſtituebantur. Ad axes rotarum demiſſos, altera duo itidem hoſtibus occurrentia extabant: hæc & longiora & latiora erant prioribus, habebantq; in ſummo adnexas falces.* Xenophon lib. I. de Expeditione Cyri, *Falces*, inquit, *ex dolabris ad imos currus in obliquum affixa prominebant, terram deorſum ſpectantes.* Diuerſi valdè hi currus ab illis, quos Anonymus deſcribit libello de Rebus bellicis: nam his, cultri à tergo; illis, à temone. *Hoc vehiculum*, inquit, *ſingulis benè munitis inuecti equis, duo viri, veſtitu & armis, ferro diligenter muniti, citato curſu in pugnam rapiunt, cuius poſterior ſupra currum pars, cultris in ordinem ſtantibus communitur, videlicet, ne facilis à tergo cuiquam prabeatur aſcenſus. Falces verò acutiſſima axibus eiuſdem currûs aptantur, in lateribus ſuis anſulas habentes, quibus innexi funes, pro arbitrio duorum equitũm laxati quidem explicant, repreſſi autem erigunt falces.* Et de alio falcatorum genere: *Poſterior vehiculi pars ſpontaneis verberibus, ad incitandos equos, & clypeis acuto ferro circumdatis, velut in propugnaculo poſitis communitur.* En, vt currus Curtij & Liuij à temone & iugo antrorſum armati ſint; Anonymi verò retrorſum, ad prohibendum aſcenſum ſupra rotarum axes. Sed multò peregriniores ſunt ij quos fabricauit Cyrus, auctore Xenophonte lib. VI. Pædiæ, qui, inſtar ſimplicium curruum, inſtructi aurigâ & bellatore. *Currus*, inquit, *trecenti prabent pugnantes trecentos, equis autem hi vtuntur mille ac ducentis. Auriga verò hi ſunt, quibus Optimates maximè fidem habent. ij verò ſunt alij ad trecentos, qui hoſti nihil nocent.* (Ergo ſinguli currus habent quatuor equos; ſinguli, vnum aurigam, vnum bellatorem.) *Hos aurigas ſeſſilis currus ſuſtulit. Pro his verò ad bellandum aptos parauit currus & validis rotis, quò non facilè contererentur; & longis axibus: minùs enim reſupinantur lata omnia. Sellam verò fecit aurigis, ſicuti turrim, ex validis lignis. Harum*

rum verò curulium ſellarum altitudo eſt ad cubitos quinque, quò poßint equi ab aurigis gubernari ſuper ſellas. At aurigas loricis totos armauit, exceptis oculis. Appoſuit etiam falces ferreas, duarum vlnarum longitudine, ad axes, ex alterâ atque alterâ rotarum parte; & alias infrà ſub axem, reſpicientes in terram, tamquam impetum in aduerſarios currus facturi eſſent. Fateor, difficilè capio, quî ex hoc curru pugnauerit hoples, ſeu miles armatus. Quî enim poſſet, aut quo loco? Ante, an poſt aurigam? Ante aurigam, inter habenas & verbera ſtabit: poſt aurigam quomodo pugnabit? nam aurigæ ſella alta eſt quinque cubitos. Fortè à latere? Aqua mihi hæret: nam quanta, quàm longa aurigæ ſcutica, quàm longæ habenæ, ex ſellâ quinque cubitorum? Porrò Britannis quoque falcatos currus aſſignat Pomponius Mela lib. III. cap. VI. *Dimicant*, inquit, *bigis & curribus Gallicè armati.* Couinos *vocant, quorum falcatis axibus vtuntur.* Magna ſubinde pericula & damna attulêre hi currus. Suidas: *Aciem perturbabant, &, in quos incurrebant, eos mutilos tractoſq́, atrociter interficiebant.* Hirtius de Bello Africano: (Pharnacis) *falcatæ Regiæ quadrigæ permiſtos milites perturbant.* Curtius lib. IV. *Darius ante ſe falcatos currus agebat, quos, ſigno dato, vniuerſos in hoſtem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quò plures, nondum ſatis prouiſo impetu, obtererent,* &c. *Nec ſenſim Macedones cedebant, ſed effuſâ fugâ turbauerant ordines.* Ibidem: *Ingens hoſtium terror ducentæ quadrigæ.* Iterùm: *Currus, qui circa prima ſigna turbauerant aciem, in phalangem erant inuecti,* &c. *Paucæ tamen euasêre quadrigæ in vltimam aciem; ijs, quibus inciderunt, miſerabili morte conſumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant,* &c. Ibidem denique Darius, etſi iactabundè: *Obteri mehercule equorum vngulis poſſunt, etiamſi nihil præter falcatos currus emiſero.* Xenophon lib. VII. Pædiæ: *Quem autem hæ falces corripuiſſent, omnia vi incidebant, & arma, & corpora. In hoc autem inenarrabili turbine ex multifariâ coacervatione exilientibus rotis, excidit Abradatas.* Anonymus libello de Rebus bellicis: *Qualia verò huiuſmodi machinæ funera immittant, vel quas, turbatis*

batis ordinibus, ſtrages efficiant, dicent meliùs qui vſu bella cognoſcunt.

Haud dubiè ingentia initiò attulêre damna, ſed mox vitata artificio, & in auctores verſa, vt elephantorum ſtrages. Primùm ergo eluſa falcatorum vis, aperiendo agmen, & includendo circumueniendoque currus. Curtius lib. IV. *Currus, qui in phalangem erãt inuecti, Macedones in medium agmen accipiunt. Vallo ſimilis acies erat; iunxerant haſtas, & ab vtroque latere temerè incurrentium ilia ſuffodiebant. Circuire deinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt.* Aliàs retroactæ quadrigæ in ſuos, terrore fremituque vociferantium. quod Alexander quoque eſt commentus Curtij lib. IV. *Præcepit, vt ſi falcatos currus* (Perſæ) *immitterent, ipſi, laxatis ordinibus, impetum incurrentium ſilentio exciperent, haud dubius, ſine noxâ tranſcurſuros, ſi nemo ſe opponeret: ſin autem ſine fremitu immiſiſſent, eos ipſi clamore terrerent, pauidoſq́ equos vtrimque ſuffoderent.* Et Eumenes bello contra Antiochum, eodem ſtratagemate vſus apud Liuium lib. XXXVII. *Falcatæ quoque quadrigæ, quibus ſe perturbaturum hoſtium aciem Antiochus crediderat, in ſuos terrorem verterunt,* &c. *Eumenes haud ignarus pugnæ, & quàm anceps eſſet auxilij genus, ſi quis pauorem magis equis iniiceret, quàm iuſtâ adoriretur pugnâ; Cretenſes ſagittarios funditoreſq́ excurrere iubet, ſimul omnibus partibus tela ingerere. Hæc velut procella partim vulneribus miſſilium, partim clamoribus diſſonis, ita conſternauit equos, vt repentè, velut effrenati, paſſim incerto curſu ferrentur,* &c. *Et eques inſequendo, tumultum ac pauorem, equis cameliſq́, & ipſis ſimul conſternatis, augebat clamore, & ab aliâ circumſtantium turbâ multiplici adiecto. Ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigæ, amotoq́ inani ludibrio, tum demum ad iuſtum prælium, dato vtrimque ſigno, concurſum eſt.* Deinde vitatæ quoque, palis in terram altè defixis ante aciem, intra quos miles ſe reciperet, quadrigis accurrentibus. Ita Luc. Sylla, Archelai; Cæſar, Gallorum falcatas deluſêre. *Archelaus Proſignanis imperauit*, ait Frontinus lib. II. cap. III. *vt denſos numeroſoſq́ palos firmè in terram defigerent, intraq́*

eos appropinquantibus quadrigis, ante ſigna noſtram aciem recepit; tum demum ſublato vniuerſorum clamore, velites & leuem armaturam ingerere tela iuſſit; quibus factis, quadrigæ hoſtium aut implicitæ palis, aut exterritæ clamore telíſque, in ſuos conuerſa ſunt, turbaueruntq́; Macedonum inſtructuram. C. Cæſar Gallorum falcatas quadrigas eâdem ratione palis defixis excepit inhibuítque. Quin humentibus etiam locis nullam falcatorum curruum vtilitatem fuiſſe, Curtius lib. VIII. oſtendit. *Vix, inquit, vllus vſus huius auxilij eo die fuit; namque imber, violentiùs quàm aliâs fuſus, campos lubricos & inequitabiles fecerat: graueſq́; & propemodum immobiles currus illuuie ac voraginibus hærebant.* Poſt pauca: *Per lubrica atque inuia immiſſi currus, excutiebant eos à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modò lacunáſque, ſed etiam in amnem præcipitauêre curricula. Pauci, tenus hoſtium exacti, penetrauêre ad Porum acerrimè pugnam cientem. Is, vt diſſipatos totâ acie currus vagari ſine rectoribus vidit, proximis amicorum diſtribuit elephantos. Ad ſummam; quæ primò magnum intulêre terrorem, poſtmodum fuêre deriſui*, ait Vegetius lib. III. cap. XXIV. *Nam difficilè currus falcatus planum ſemper inuenit campum, & leui impedimento retinetur, vnoq́; afflicto aut vulnerato equo decipitur. Sed maximè hac Romanorum militum arte perierunt: vbi ad pugnam ventum eſt, repentè toto campo Romani tribulos obiecerunt, in quo currentes quadrigæ cùm incidiſſent, deletæ ſunt. Tribulus autem eſt ex quatuor palis confixum propugnaculum, quod quo modo abieceris, tribus radijs ſtat, & erecto quarto infeſtum eſt.* Hi tribuli ſunt, quos *murices* Curtius, Cæſar, alijq́ue appellant; niſi quòd illi toti ferrei ſunt. Non igitur iniuriâ Liuius falcatas quadrigas appellat *anceps auxilij genus*, quòd nempe tam ſuis noxium, quam hoſti; imò *inane ludibrium*, quòd vel fremitu militumq́ue clamoribus verteretur in ſuos.

De Niphæi curru ab Æneâ territo, Virgilius lib. x.

——— Quin ecce Niphæi
Quadriiuges in equos, aduerſaq́; pectora tendit;
Atque illi longè gradientem, & dira frementem

Vt vidêre, metu verſi, retroq́; ruentes,
Effunduntq́; Ducem, rapiuntq́; ad littora currus.

Sic earum vſus exoleuit. Et quot Hippolytos credimus curribus ſuis miſerandum in modum laceratos? Cùm

Inobſequentes protinus frenis equi
Rapuêre currum, iamq́; deerrantes viâ
Quacumque pauidos rapidus euexit furor,
Hâc ire pergunt, ſeq́; per ſcopulos agunt.
Fruſtrà reclamat miles, fruſtrà moderator:
—— Fruſtrà retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

LIBER II.

DE APPARATV MILITIAE EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVORVM *quomodo paretur copia, equitumq́; idoneus delectus. Equorum equitumq́; arma & phaleræ. Vexilla, Tubæ, Cornua, Litui, Buccinæ, Tympana. Recenſio equeſtris. Vetus equitum tranſuectio & probatio. Equitum ſtipendia & annona.*

CAPVT I.

Equorum bonorum quomodo procuranda copia.

LACONVM *de equis imprecatio. Fabula equorum Diomedem deuorantium. Equorum copia hippotrophijs, tributis, ære publico parata. Hippotrophia habuêre Medi, Getuli, Babylonij, Macedones. Tributis equos collegêre Athenienſes, Armeni, Cappadoces, Germani, Cilices, Franci. Ageſilai & Scipionis aſtus inſtaurando equitatui. Aere publico emêre Romani & Galli. Quæ præſtantium equorum notæ. Equi optimi, vbi. Quæ equorum vitia equiti ſociiſque periculoſa. Equi Olympicis & Circenſibus probati. Qui perierint vitio equorum. Equus Seianus quàm fatalis. Stratores in Prouincias miſſi ad equorum delectum. Emendorum equorum vetus ſtipulatio & cautio. Sarmatæ, Quadi & Turcæ caſtratis ſolummodò vſi. Scythæ cur ſolis equabus. Sarcinarij & Agminales equi minùs elegantes. Cur Iudæorum Regibus olim diuinitus interdictum multitudine equorum. Cleomenis ſcomma in Ptolomæum Aegypti Regem equorum neglegentem.*

QVAE dirissima fuit Laconum execratio, auctore Suidâ in voce Οἰκοδομὴ, vt nempe imprecarentur hoſtibus ſuis ἱπποτροφίαν, id eſt, ſtudium alendorum equorum, id ego cenſeo eſſe debere votum proſperrimum boni Hipparchi. Quod namque impendium priuatæ rei loculos exhaurit, id ærarij publici copiâ ſuſtentatum, rem longè vtiliſſimam adfert, copiam bonorum equorum. Non inſcito commento Veteres pernicioſam priuatis equorum alimoniam expreſſerunt, Diomedis nimirum hoſpites ſuos equis obijcientis, & ab equis deinde ſuis deuorati. Equi namque diurnâ nocturnaque ingluuie priuatas opes facilè abliguriunt; tantò pretioſiùs comedunt, quàm bibunt. Quare vtilis illa Indorum lex, quam Strabo adfert lib. XV. Geographiæ: *Priuato homini equum aut elephantem alere non licuiſſe, quòd vtrumque Regis poſſeſſio cenſeretur.* Sed fuit id ſtudium bellicoſiſſimarum Nationum, artibus omnibus copiam augere equorum. Huius ergo rei cauſſâ Hippotrophia, ſeu equorum ſeminaria inſtituta, vbi genitales equis erant terræ; aut tributa equeſtria impoſita (vt importati ſaltem equi haberentur) aut è publico empti. De Seminarijs Strabo lib. XI. *Media*, inquit, *vt & Armenia, equis alendis excellit; & inde quoddam pratum Hippoboton vocant, aluntque equorum Regiorum in eo quinquaginta millia. Niſæos equos, quibus Reges vtuntur, quidam peti hinc aiunt.* Lib. XVII. *Getulia Reges ſic equis ſtudent, vt ad centena pullorum millia quotannis (accuratâ factâ ſupputatione) recenſeantur.* Herodotus lib. I. ſcribit, *Babylonio Regi, cùm Cyrus Babylonem caperet, fuiſſe peculiares equos, præter militares, admiſſarios octingentos, equarum ſexdecim millia.* Amplius Strabo lib. XVI. de equitio Macedoniæ: *In vrbe Pellâ (quæ Philippi & Alexandri Regum patria) Regis equæ ſuperabant numerum triginta millium, admiſſarij erant trecenti.* De tributis equeſtrium armentorum, Suidas voce Ἵππας refert factam à Solone huiuſmodi deſcriptionem Athenienſium, ne equi bello neceſſarij deeſſent: *vt qui* CD. *medimnorum reditum haberent,*

ſinguli

ſinguli alerent equum. Alij, quos Zeugitas appellarunt, bini ſimul equum vnum, cùm eſſent nempe tenuiores. Armeni equeſtre tributum Regi ſuo pendunt, teſte Xenophonte lib. I V. Expeditionis Cyri. *Cappadocia Perſis confert quotannis mille quingentos equos; ferè duplum huius Medi pendunt*, Strabo lib. X I. *Dario Cilicia quotannis ſuppeditabat trecentos ſexaginta equos albos: ſingulos nempe in ſingulos anni dies*, ait Herodotus lib. I I I. Quo exemplo fortè Pipinus Francorum Rex Saxonibus à ſe debellatis *imperauit vectigal annuum trecentorum militarium equorum*, vt Æmilius narrat lib. II. De tributis hæc habui, quibus parari equorum non exigua copia poſſit. Sed Ageſilaus arte equitatum inſtruxit, cùm tributo non poſſet. *Cùm namque aduerſus Tiſſaphernem equitatu eſſet inferior, edixit locupletioribus omnibus, ſi ſolui militiâ vellent, vt pro ſe quiſque equum & vicarium darent; ita factum, vt breui cogerentur equi, gnauiq́; milites loco ignauorum. Aiebat verò, ſe veſtigijs inſiſtere Agamemnonis, qui pro bonâ equâ miſſionem repræſentauit militi locupleti, ſed imbelli.* Plutarchus in Vitâ, & Apophth. Lacon. Haud abſimile eſt, quod Scipionem feciſſe Liuius lib. X X I X. & Valerius lib. V I I. cap. V. referunt. Cùm ex fortiſſimis peditibus Romanis equitum trecentorum numerum complere vellet, trecentos iuuenes nobiliſſimos & ditiſſimos, quos ſecum ex Siciliâ habebat, ſpecioſa arma & electos equos expedire iuſſit, velut eos ſecum ad Carthaginem auecturus. *qui cùm ſollicitè paruiſſent, Scipio edixit, ſe ijs remittere eam expeditionem, ſi arma & equos militibus ſuis darent; quam conditionem rapuit imbellis illa ac timida iuuentus.*

Magno ære equos ſoliti comparare Galli, auctore Cæſare initio lib. I V. Belli Gallici. *Iumentis*, ait, *maximè Gallia delectatur, eaq́; impenſo parat pretio.* Quamquam *Venetis Gallis* olim Strabo morem tribuit lib. V. *equos alendi, ab ijſq́; Dionyſium Siculum quotannis equos accerſiſſe in certaminum ludos.* Hinc Bodinus argutè diuinat lib. I X. Methodi ſuæ hiſtoricæ, Celtarum nomen Gallis inditum, quia equi κέλητες nominantur, quorum ſtudio vſuque delectarentur Galli. Cæ-

ſar lib. v. *Treuirorum ciuitas longè plurimùm totius Galliæ equitatu valet.* Quinetiam Romani equitatûs robur Gallicis maximè ſtetiſſe auxilijs, teſtatur Strabo Geograph. lib. IV. *Galli*, inquit, *omnes naturâ ſunt pugnaces, equitatu tamen quàm peditatu meliores; & optimam equitatûs ſui partem Romani ab his habent.* Fidem exemplo adſtruit Romanus ſcriptor Hirtius bello Africano. *Accidit*, inquit, *res incredibilis, vt equites Galli minùs triginta, Maurorum equitum duo millia fugarent.* Et de Gallico tamen equitatu audebat ſibi perſuadere Fabius, *Prima Gallorum prælia plus quàm virorum, poſtrema minus quàm feminarum eſſe.* expertus pòſt, non niſi Decij deuotione ac morte, equeſtris illius procellæ vim frangi potuiſſe, vt Liuius refert lib. x. Romani denique equos è Prouincijs accerſebant, diſtribuebantque è publico equitibus ſuis. vnde *publicus equus* inuenit nomen. Liuius lib. I. *Ad equos emendos decem millia æris ex publico data. Mille aſſarium* Varro appellauit. Neque tam numerum quàm præſtantiam attendebant Romani. Quid enim præſidij in caballis illis ſtrigoſis, ſegnibus, vetulis, quales Iuuenalis pingit, qui

—— Pretijs dominos mutare iubentur
Exiguis, tritóque trahunt epirhedia collo,
Sonipedes, dignique molam verſare nepotis?

Bellicoſos illos amabant, quales Statius lib. VI. pingit:

Qui dominis, idem ardor equis. Face lumina ſurgunt:
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Vritur, impulſi nequeunt obſiſtere poſtes:
Stare, adeò miſerum eſt; pereunt veſtigia mille
Ante fugam, abſentémque ferit grauis vngula campum.

Hoc nempe Maro commendabat in equorum educatione:

—— Animos æuúmque notabis,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Hoc conſilio ſtratores in Prouincias dimiſſos ad probandos equos, Ammianus ſcribit lib. XXIX. *Conſtantinus ſtrator paucos militares equos ex his auſus mutare, ad quos probandos miſſus eſt in Sardiniam.* Extat verò edictum Valentin. & Valentis

tis lib. XII. Cod. tit. XXIV. quo iubentur *Prouinciales in offerendis equis certam formam, ſtaturam & ætatem obſeruare.* Sed iam olim apud Romanos mos inueterauerat probandorum equorum. vnde Kalendarium Manutianum Septembri menſe notat *Ferias equorum probandorum.* Quamquam & Circenſibus ludis apud Romanos equorum præſtantia, ſicut Olympicis hippodromijs apud Græcos, explorabatur. neque enim curribus ſolis, ſed ſingularibus quoque exſolutiſque equis Circenſes inſtituebantur. Suetonius Iulij cap. XXXIX. *Circenſibus equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes.* Iterùm Domitiani cap. IV. *In Circo, præter ſolemnes bigarum quadrigarumq́; curſus, prælium duplex equeſtre commiſit.* Et de eodem Dio lib. LX. *Ob victoriam Britannicam Claudius equorum certamina tot promiſit, quot dies ille admitteret. Plura tamen quàm decem non fuêre.* Clariſſimè Dionyſius Halic. lib. VII. *Peractâ pompâ certamina ſpectantur equorum; quorum primum erat quadrigarum, bigarum, ſingulariumq́; equorum curſus, quemadmodum in Olympijs fieri ſolet.* Et Liuius lib. XLIV. *Circenſi ludicro, ſemel quadrigis, ſemel deſultore miſſo,* &c. Sanè Onuphrius libello de Circo, exiſtimat ſingulares hoſce equos ſponſione præmij cucurriſſe, hortatoreſque nullo præmio ſubinde bigis aut quadrigis fuiſſe ſubſecutos. *Nam in vetuſtis tabulis aurigarum,* inquit, *equus ſingularis currum antecedit.* Et pleraque Poëtarum teſtimonia conſonant in curſum hunc ſingularium equorum.

Lucani lib. I. Pharſal.

—— Quantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pedibúſque repagula laxet.

Ouidij II. Triſtium:

Acer, & ad palmæ per ſe curſurus honores;
Si tamen horteris, fortiùs ibit equus.

Silij lib. XV.

Sic vbi proſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus. ——

Eiuſ-

Eiuſdem lib. xvi.

—— Curſus proponit equorum.
Fluctuat æquoreo fremitu rabiéque fauentum,
Carceribus nondum reſeratis, mobile vulgus,
Atque fores oculis & limina ſeruat equorum.
Iámque vbi prolato ſonuêre repagula ſigno,
Et toto prima emicuit vix vngula cornu;
—— Similes hortantibus ore ſequuntur
Quiſque ſuos, magnáque volantibus ijdem
Voce loquuntur equis. ——

Quid ergo tum ſpectabant? Velocitatem præcipuè, roburque atque ingenium equorum, vt equeſtrem militiam quàm florentiſſimam conſeruarent. Ac ſi qui tum eâ indole erant, de quibus Naſo diceret,

Cui faueas, ipſi ſcire videntur equi;

tum hos plauſu in cælum efferebant.

—— Nempe volucrem (ait Iuuenal. Sat. viii.)
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet & exultat rauco victoria Circo.

Duo verò obſeruabant præcipuè in equorum delectu, patriam, & familiam. A patriâ commendantur *Agrigentini.* Virgilius Æneid. iii.

Arduus hinc Acragas oſtentat maxima longè
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.

Agrigentum enim Pomponio Melæ eſt Acragas. *Argolici.* Horatius lib. i. Odâ vii.

Aptum dicet equis Argos ditéſque Mycenas.

Cappadoces, quibus nempe Argæi equi debent originem, teſte Claudiano de laudibus Serenæ:

—— Delectus equorum
Quos Phrygia matres Argæáque gramina paſta
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.

iterumque lib. ii. in Ruffin.

—— Iam paſcua fumant
Cappadocum, volucrúmque parens Argæus equorum.

De

De quibus Solinus cap. XLVII. *Cappadocia ante alias altrix equorum, & prouentui equino accommodatiſſima eſt.* vt mirum non ſit, quod Capitolinus in Gordianis ſcribit: *Equos Siculos centum, & Cappadoces centum factionibus* (Circenſibus) *diuiſos.*
Elei. Lucanus I. Pharſaliæ:

—— *Quantum clamore iuuatur*
Eleus ſonipes. ——

& Virgilius lib. I. Georg.

—— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Piſæi. Silius Ital. lib. XV.

Sic vbi proſiluit Piſæo carcere, praceps
Ante ſuos it victor equus. ——

Epidaurij. Virgilius III. Georg.

—— *Domitrixq; Epidaurus equorum.*

Magnetes. Lucanus lib. VI.

Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.

Niſæi, vel à campo Niſæo in Mediâ, vt Herodotus lib. VII. vel à Niſo, loco inter Bactrianam & Suſianam, vt Suidas. His Reges vehi ſolitos, Strabo alijque ſcribunt.
Oebalij. Statius lib. VI. Thebaïd.

Oebalios ſublimis agit ſpes proxima palmæ
Amphiaraus equos. ——

Sarmatici. Silius lib. III.

At non Sarmaticos attollens Suſana muros
Tam leuibus perſultat equis. Hinc venit in arma
Haud æui fragilis ſonipes; crudóque vigore
Aſper frena pati, aut iuſſis parêre magiſtri.

Thraces. Virgilius lib. XII. Æneid.

—— *Maculis quem Thracius albis*
Portat equus. ——

Et Statius lib. VI. Theb.

—— *Sed Thraces equi, vt vidêre iacentem*
Hippodamum, redit illa fames, &c.

Veneti. Strabo lib. V. *Venetos aliquos putant deſcendere à Venetis Paphlagoniæ populis,* &c. *Hinc Dionyſius quoque tyran-*

nus Sicilia, alendorum ſemen equorum conſtituit, quos ad equeſtre certamen tollebat.

Theſſalicis denique equis Oraculi voce laus prima decreta eſt, quam Æginenſibus interrogantibus redditam Strabo ſcribit lib. x.

Theſſalicus præcellit equus. ——

Sed quouſque vos differo, Hiſpania, Gallicia & Luſitania, equorum nobiliſſimorum altrices? Iamdudum Claudianus illud inter Serenæ Reginæ laudes accinit, *Diues equis* Hiſpania. Admonet aliunde Martialis:

—— *Videbis Bilbilim*
Armis & equis nobilem.

Inde Strabo, qui Iberos equos Parthis celeriores facit lib. III. Hinc inſtat Iuſtinus lib. XLI. *Equi tanti in Galaciâ & Luſitaniâ, tam pernices viſuntur, vt non immeritò ipſo vento concepti videantur*, &c: *Hiſpanorum verò plurimis militares equi & arma ſanguine ipſo chariora.* Sed præter militares, quàm eximios etiam pompæ præbet Hiſpania? Plinius teſtatur lib. VIII. cap. XLII. *In Hiſpaniâ, Gallaica gens & Aſturica, equini generis, quos Thieldones vocamus, minori formâ Aſturcones vocatos gignunt: quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio; vnde equis tolutim carpere incurſus traditur arte.* Quid mirum, animali tam generoſum eſſe inceſſum? Cauſſà apud Martialem eſt:

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Sed familiam præthereà equorum, non patriam ſolummodò æſtimarunt. Statius lib. V. Silu.

—— *Romulei qualis per iugera Circi*
Cùm pulcher viſu, titulis generoſus auitis
Exſpectatur equus, cuius de ſtemmate longo
Felix emeritos hábet admiſſura parentes.

Nemeſianus:

Cappadocúmque notas referat generoſa propago
Æmathia, & palmas ſuperet grex omnis auorum.

quos

quos verſus olim corruptos ſic emendat Caſpar Barthus Aduerſ. lib. III. cap. XV. Virgilius lib. III. Georg.

Quamuis ſæpè fugâ verſos ille egerit hoſtes,
Neptuníque ipſâ deducat origine gentem.

Statius lib. VI. Theb.

—— Tua furto lapſa propago
Cyllare, dum Scythici diuerſus ad oſtia Ponti
Caſtor, Amyclæas remo permutat habenas.

Martialis denique lib. III. Epigr. LXII.

Hirpini veteres qui benè nouit auos.

in quem locum Lipſius epiſt. XXVI. ad Valent. Acidalium adfert veterem inſcriptionem, quâ Hirpini equi huius auus vocatur Aquilo, nepoſque Aquilonis. Fortè ad familias internoſcendas equis inuſta ſtigmata, vt hodieque videmus, & factum olim Anacreon indicat:

Equi ſolent inuſtum
Coxis habere ſignum.

& Suidas, equis ad Phaſidem natis ſcribit Phaſianam auem ſolere inuri, vt de Bucephalo quoque Plinius libro VIII. cap. XLII. *Bucephalon eum vocarunt*, ait, *ſiue ab aſpectu toruo, ſiue ab inſigni taurini capitis, armo impreſſi.* Quo de more plura ſcripſi libello de Origine ſcribendi cap. XX. Hoc ergo delectu quærendi equi; optandaque emptoribus Michaëlis Balbi Imperatoris ſcientia, qui, Cedreno teſte, *ſolo intuitu deprehendebat, quales euaſuri eſſent equi, an celeres, an bellicoſâ fortitudine nobiles.* Profectò ſi extaret Simonis Athenienſis liber, *quem ille de internoſcendis equis admirabilem ſcripſit*, narrante Suidâ; is vtilis in primis foret. At nunc obiter, quæ ab alijs obſeruanda didicimus, in medium adferentur. *Forma equorum*, inquit Plinius lib. VIII. cap. XLII. *quales maximè legi oporteat, pulcherrimè Virgilio vate abſoluta eſt.* Hæc verò ea Virgilij forma eſt III. Georg.

—— Illi ardua ceruix,
Argutúmque caput, breuis aluus, obeſaq; terga,
Luxuriatq; toris animoſum pectus. Honeſti

Spadices, glaucíque; color deterrimus albis,
Et giluo. ———

Xenophon libello de Re equeſtri complexus longè plurima, oſtendit quid contra venditorum impoſturas ſit obſeruandum. *Jn corpore*, inquit, *prima erit pedum conſideratio. Vt enim, quamuis benè ſuperioribus ſui partibus ædificata domus, ſi non ſubiecta ſint conuenientia fundamenta, nulli vſui fuerit; ita & bellator equus nulli vſui fuerit, ſi maximè omnibus alijs dotibus, cùm malis tamen pedibus abundet; talis enim nullis ſuis dotibus vti poſſit. In explorandis igitur pedibus vngula conſideranda: ſpiſſa enim, ad pedum bonitatem, longè differt à tenui. deinde cognoſcendum, vtrùm ſint ardua, an depreſſa*, &c. *Rectè Simon ſcripſit, ſonitu deprehendi pedum bonitatem: non ſecus enim quàm cymbalum reſonat vngula ardua. Oſſa, quæ ſupra vngulam, infra talos, neque erunt procera, inſtar caprarum, (ſic enim ſuccuſſatione equitem afficiunt) neque depreſſa (ſic enim deglubi & exulcerari calli illi ſolent.) Crurum oſſa ſint ſpiſſa*, &c. *Sed hæc ſpiſſitudo non ſit venarum aut carnis: nam hoc pacto, cùm per aſpera agitur equus, impleri hæc ſanguine neceſſe eſt, & exiſtere nodos, inflariq́ crura. Femur ſub armis ſit craſſum; ſic enim robur & venuſtatem habet. Pectus autem amplum, idoneum eſt & ad formam, & ad robur, & ad largiores greſſus. Iam de pectore non oriatur ceruix, tamquam hirci prona, ſed eminens pertineat ad verticem, inſtar galli gallinacei, curueturq́ in flexu. At caput oſſeum ſit, cum paruis maxillis*, &c. *Conſiderandum & hoc, vtrùm buccæ ſint teneræ, an aſperæ, an verò inæquales: nam imparitas facit equos ore contumaci. Extantes oculi, vigilantiores putandi quàm profundi. Nares patulæ, multò quàm anguſtæ habent apertiorem meatum animæ, faciuntq́ equum videri terribiliorem. Ipſe vertex ſi fuerit grandior, aures verò minutæ, magis ita caput equinum videbitur. Spina dorſi ſi ſupra armos paulo elatior, præbet opportunius ſedile equiti: & armi ac reliquum corpus firmiùs compinguntur, ſi illa duplex fuerit*, &c. *Latera demiſſiora, ſupraq́ aluum turgidiuſcula, & reſidendi meliùs, & maioris roboris, & melioris de paſtu ſucci commoditatem ferè habent. Lumbi quò erunt latiores, & mi-*

& minùs prolixi, hoc faciliùs attollet priores pedes equus, & poſterioribus ſubſequetur, &c. *Coxas eſſe & latas & carnoſas oportet, vt conſentaneæ ſint cum pectore & lateribus.*

Hucuſque de equini pulli membris ferè ſingulis Xenophon. Poſt pauca ſubijcit, quæ tenere debeat, ſi quis equum iam vectorem emere cogitat, ne circumueniatur à venditore. *Ac primùm*, inquit, *ætas ignoranda non eſt. Cui enim dens, qui ætatem notat (Græci γνώμονα vocant) excidit, neque delectat ope, neque reuendibilis eſt.* Mox aperit ea vitia, de quibus nos infrà Lib. III. cap. II. vbi oſtendetur, quibus modis dedocenda ſint. Neque enim ſtatim deſperandum de equi probitate eſt, quaſi emendari nequeat, qui vel leue aliquod vitium aut conſuetudine, aut incultu contraxerit. ſiquidem *Germani*, vt Cæſar ſcribit lib. IV. Belli Gallici, *iumenta apud ſe nata, praua atque deformia, quotidianâ exercitatione ſummi vt ſint laboris efficiunt, eodemq́ remanere veſtigio aſſuefaciunt, dum pedibus ipſi præliantur.* Sed vitia incurabilia, morbi, moreſque deſperati, vitanda ſolummodò ſunt, qualia Pollux lib. I. cap. XI. promiſcuè enumerat, tit. IX. de Vituperatione operum ingenijque equini. *Equus ſegnis*, inquit, *hebes, otioſus, delicatus, ſimplex, piger, malis pedibus præditus, malè ſpirans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, ſuſpectus, haſitabundus, molli vngulâ, duri oris, impares maxillas habens, grauis capite, cernuus, aſininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, ſtupidus, humilis, puſillanimis, deformis, indecens, facilis captu, neque turbam tolerans, neque militarem clamorem ſuſtinens, equorum hominúmve oſor, mordax, calcitrator, indomitus, malè inſtitutus, non promptus, rudis, incompoſitus, ſæuus, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incurioſus, equitis excuſſor, freni impatiens, ſubtimidus, deficiens; & ſi qua alia his ſimilia, ſecundùm Simonem.* Meritò ſanè hæc vitanda in militaribus equis. *Nam, quæ tibi vtilitas erit equitatûs*, (rogat Socrates apud Xenophontem lib. de Dictis Socratis) *ſi equites adduxerint equos tam vitiatis pedibus ac tibijs, quoſdam verò ita debiles ac ſtrigoſos, vt ſequi non poſſint?*

& quoſdam ita malè educatos, vt non maneant quocumque in loco ordinaueris? quoſdam verò tam calcitroſos, vt non ſit poſſibile de vno aciei loco in alium transferri? Perniciem hæc adferunt equiti, aut turmæ ſubinde vniuerſæ. *Calcitrones enim*, ait Xenophon in Hipparcho, *ab vſu belli remouendi ſunt, cùm præſertim tales ſæpè nobis plus calamitatis, quàm hoſtes ipſi, inferant; quippe numquam in acie inſtrui aut conſiſtere poſſunt. Itaque propter equi vitium, inutilis quoque redderetur eques.* Nihilo meliores calcitronibus ſunt ſternaces, ſuffoſſi, ſeu ceſpitatores (vt Seruius interpretatur) mordaces, effrenes, ceteriq́ue id genus. Accipe exempla: Clonium, Æneid. x.

—— *Infrenis equi lapſu tellure iacentem.*

Meſſapus lapſum obtruncat.

Camilla, Æneid. xI.

Tum Lyrim Pagaſumq́; ſuper: quorum alter habenas
Suffoſſo reuolutus equo dum colligit, &c.

Turnus, Æneid. xII.

Et ſternacis equi lapſum ceruice Thymœten
Eumedi comitem coniectâ cuſpide mittit.

Quo verò nomine hoſce equos inſigniam aptiùs, quàm Seiani, qui, auctore Gellio, tot dominis fatalis fuit? Hæc igitur priùs prouidenda quàm emantur equi, monente Horatio:

Regibus hic mos eſt, vbi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt. ————

Et Seneca Epiſt. LXXX. *Equum empturus, ſolui iubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, ne qua corporis vitia lateant.* Quin & emptorem ſtipulari conuenit ex formulâ veteri, quam Varro adfert lib. II. Rei ruſticæ, cap. II. *Illoſce equos, quâ de re agitur, ſanos rectè eſſe, vti pecus equorum, quod rectè ſanum eſt, extra luſcum, ſurdum, minum, id eſt ventre glabro, neque de pecore morboſo eſſe, habereq́; rectè licere. hæc ſic rectè fieri ſpondes?* Huic ſtipulationi (ſi venditor falleret) cauit L. Apud Labeonem. ff. de Præſcript. verb. *Si tibi equos venales experiundos dedero, vt, ſi in triduo diſplicuiſſent, redderes.* Tanto delectu comparandi equi: niſi ampliùs etiam quorumdam exemplo videatur

deatur procurandum, vt aut canterij ſeu exſecti omnes ſint, aut omnes equæ: canterij, ad vitandos hinnitus, quod opportunum arcanis profectionibus; equæ, ad maiorem velocitatem, quippe quæ nec vrinâ reddendâ retardantur; cui bono id vtrumque à quibuſdam factum. Canterijs ſolis vſos Sarmatas & Quados, Marcellinus ſcribit lib. XVII. *Ne aut feminarum viſu exagitati raptentur, aut in ſubſidijs ferocientes prodant hinnitu denſiore vectores.* Quem Turcis inueteraſſe morem, narrat Cuſpinianus. At *Scythæ per bella feminis vti malunt, quoniam vrinam curſu non impedito reddant*, ait Plinius lib. VIII. cap. XLII. Equos tamen à Scythis (vt & Sarmatis) caſtrari ſolitos, Strabo affirmat lib. VII. extremo. Certè & curſûs celeritate ab equabus equos ſuperari, conuincit auctoritas multorum; Homeri in primis, qui Eumelo ad Troianum bellum profecto equas velociſſimas tribuit. Horatij deinde lib. II. Od. XVI.

—— Tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa. ——

Virgilij I. Georg.

—— Eliadum palmas Epirus equarum.

Denique Pauſaniæ, qui equas ferè Olympicis ludis viciſſe oſtendit; & quidem Hecratitæ Theſſali equam grauidam. Atque hæc cura militaribus equis comparandis facit. Sarcinarios & agminales nihil opus eſſe tam elegantes aut probos; quorum tamen pari ferè opus eſt copiâ ad impedimentorum ſubuectionem. Agminalium equorum mentio apud Marcellinum: eoſque Prouincijs imperari ſolitos, indicatur ff. tit. de Muneribus & honoribus, L. vltimâ. Subit hîc animum petere, cur olim Dominus exercituum interdixerit Regibus Iudææ equorum multitudine. Deuteron. XVII. *Rex, ait, cùm fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatûs numero ſubleuatus.* Et pij ſanè Iudæorum Reges in bellis ferè peditatu, vix equitatu vſi ſunt, vti patet in Machabæis, ait Cornelius A lapide in hunc locum: impij autem Reges contrà, magnos equitatus habuêre, vt

vt Ioram, II. Paralip. XXI. non quòd nullos omnino equos Iudæi adhibuerint, vt putauit Oriolanus Notis ſuis in lib. Machab. ſed, quòd equorum ijs fuerit prohibita nimia multitudo, quemadmodum explicarunt Hieronymus, Procopius & Baſil. in Pſalm. LXXV. & Iſaiæ cap. II. Philo lib. de Agricultura, qui myſticè ea Legis verba accepit: denique Stephanus noſter Menochius lib. III. Hieropoliticôn cap. XIII. tractans de equitatu. *Fecit enim ſibi equos & equites Adonias Rex*, lib. III. Regum cap. I. & Ioſaphat equos habuit, IV. Regum cap. III. & Dauid, victo Adarezero Rege Soba, retinuit quadrigas centum, I. Paral. cap. XLVIII. Et Iudæi à captiuitate reduces, habuêre ſeptingentos triginta ſex equos, lib. I. Eſdræ cap. II. & II. Eſdræ cap. VII. Quin & portam equorum Ieroſolymis, & domus Regiæ, in Scripturis audimus. Sed hi exiguo numero, vel non in vſum equeſtris militiæ lecti, vt apparet teſtimonio Pſalmi XIX. *Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus.* In Legem igitur impegiſſe videri poſſet Salomon III. Reg. IV. & X. II. Paralip. cap. II. & IX. niſi ad gloriam & ſplendorem Regni velimus ſpeciali priuilegio ei conceſſum, ait Iacobus noſter Bonfrerius in Pentateuch. iuxta promiſſionem à Domino factam III. Regum III. & II. Paralip. cap. I. maximè cùm ea equorum multitudo videatur adfuiſſe Salomoni iam tum, cùm eſſet Deo gratus; adferaturque is ſplendor III. Regum IV. in commendationem gloriæ potentiæque Salomonis. Quare tres Legis cauſſas Bonfrerius adfert. Prima eſt: quia metu rediture idololatriæ, voluit Deus omnem Iudæis abſciſſam eſſe ſocietatem cum Ægypto, quæ copiâ abundat præſtantiſſimorum equorum. Altera, ne Rex, nixus viribus equitatûs, Ægyptum occuparet, Iudæis reductis. Tertia, ne Iudæi plus nimio fiderent in prælijs equitatui, ſed Dei in primis auxilio niterentur. Has ob res Deus Iſaiæ cap. II. increpat Iudæos, quòd diuinæ opis obliti, *terram repleuerint equis*. Iterumque Iſaiæ XXX. quòd in equos Ægyptios ſpem omnem abieciſſent. Quare etſi quos bello captos equos quadrigáſve

gáſve obtinuiſſent,corrumpi iuſſit, Ioſue xi.&ii. Reg.c.viii. Igitur,poſtquam ceſſarunt cauſſæ, poſtquam etiam Salomoni diuinitus indultum eſt equorum multitudine vti, vel ad gloriæ ſplendorem, cùm nulla vſpiam ſtreperent bella; multò magis Regibus ceteris, ob bellorum neceſſitates, equeſtris militia conceſſa eſt. Et Salomon Regum omnium ſplendidiſſimus, licet altâ in pace, *habuit quadraginta millia præſepia equorum currilium, & duodecim millia equeſtrium*, iii. Regum cap.iv. Quæ verba quid ſibi velint, explicat caput ix. lib.ii. Paralip. *Habuit Salomon quadraginta millia equorum in ſtabulis, & curruum equitumq́; duodecim millia.* vniuerſim equorum 57600. ex calculo Pinedæ. Sapientius vtiliuſq́ue Salomonis ſtudium ad tuenda parandaque Regna, quàm Ptolomæi Regis Ægyptiorum, quem Cleomenes apud Plutarchum ſalſiſſimo perſtrinxit cauillo. Cùm enim Nicagoras Meſſenius diceret, inſignem ſe equorum numerum Alexandriam aduexiſſe; *Mallem*, inquiebat Cleomenes, *mulierculas muſicas aduexiſſes, nam his maximè nunc opus habet Rex noſter*. Sic nempe rideri merebatur mollities ſtolati illius Vlyſſis, qui gynæceum pro hippodromo inter fuſos coluſq́ue colebat.

vt Ioram, II. Paralip. XXI. non quòd nullos omnino equos Iudæi adhibuerint, vt putauit Oriolanus Notis ſuis in lib. Machab. ſed, quòd equorum ijs fuerit prohibita nimia multitudo, quemadmodum explicarunt Hieronymus, Procopius & Baſil. in Pſalm. LXXV. & Iſaiæ cap. II. Philo lib. de Agricultura, qui myſticè ea Legis verba accepit: denique Stephanus noſter Menochius lib. III. Hieropoliticôn cap. XIII. tractans de equitatu. *Fecit enim ſibi equos & equites Adonias Rex*, lib. III. Regum cap. I. & Ioſaphat equos habuit, IV. Regum cap. III. & Dauid, victo Adarezero Rege Soba, retinuit quadrigas centum, I. Paral. cap. XLVIII. Et Iudæi à captiuitate reduces, habuêre ſeptingentos triginta ſex equos, lib. I. Eſdræ cap. II. & II. Eſdræ cap. VII. Quin & portam equorum Ieroſolymis, & domus Regiæ, in Scripturis audimus. Sed hi exiguo numero, vel non in vſum equeſtris militiæ lecti, vt apparet teſtimonio Pſalmi XIX. *Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus.* In Legem igitur impegiſſe videri poſſet Salomon III. Reg. IV. & X. II. Paralip. cap. II. & IX. niſi ad gloriam & ſplendorem Regni velimus ſpeciali priuilegio ei conceſſum, ait Iacobus noſter Bonfrerius in Pentateuch. iuxta promiſſionem à Domino factam III. Regum III. & II. Paralip. cap. I. maximè cùm ea equorum multitudo videatur adfuiſſe Salomoni iam tum, cùm eſſet Deo gratus, adferaturque is ſplendor III. Regum IV. in commendationem gloriæ potentiæque Salomonis. Quare tres Legis cauſſas Bonfrerius adfert. Prima eſt: quia metu rediturae idololatriæ, voluit Deus omnem Iudæis abſciſſam eſſe ſocietatem cum Ægypto, quæ copiâ abundat præſtantiſſimorum equorum. Altera, ne Rex, nixus viribus equitatûs, Ægyptum occuparet, Iudæis reductis. Tertia, ne Iudæi plus nimio fiderent in prælijs equitatui, ſed Dei in primis auxilio niterentur. Has ob res Deus Iſaiæ cap. II. increpat Iudæos, quòd diuinæ opis obliti, *terram repleuerint equis.* Iterumque Iſaiæ XXX. quòd in equos Ægyptios ſpem omnem abieciſſent. Quare etſi quos bello captos equos quadrigáſve

gáſve obtinuiſſent, corrumpi iuſſit, Ioſue xi. & ii. Reg. c. viii.
Igitur, poſtquam ceſſarunt cauſſæ, poſtquam etiam Salomoni diuinitus indultum eſt equorum multitudine vti, vel ad gloriæ ſplendorem, cùm nulla vſpiam ſtreperent bella; multò magis Regibus ceteris, ob bellorum neceſſitates, equeſtris militia conceſſa eſt. Et Salomon Regum omnium ſplendidiſſimus, licet altâ in pace, *habuit quadraginta millia præſepia equorum currilium, & duodecim millia equeſtrium*, iii. Regum cap. iv. Quæ verba quid ſibi velint, explicat caput ix. lib. ii. Paralip. *Habuit Salomon quadraginta millia equorum in ſtabulis, & curruum equitumq́, duodecim millia.* vniuerſim equorum 57600. ex calculo Pinedæ. Sapientius vtiliuſq́ue Salomonis ſtudium ad tuenda parandaq́ue Regna, quàm Ptolomæi Regis Ægyptiorum, quem Cleomenes apud Plutarchum ſalſiſſimo perſtrinxit cauillo. Cùm enim Nicagoras Meſſenius diceret, inſignem ſe equorum numerum Alexandriam aduexiſſe; *Mallem*, inquiebat Cleomenes, *mulierculas muſicas aduexiſſes, nam his maximè nunc opus habet Rex noſter.* Sic nempe rideri merebatur mollities ſtolati illius Vlyſſis, qui gynæceum pro hippodromo inter fuſos coluſq́ue colebat.

CAPVT. II.

Equitum idoneorum delectus more maiorum.

Eques initio à virtute, nobilitate, robore, opum æſtimatione lectus. Id quando, & quantus equeſter cenſus. Dicti primùm Celeres; Troſſuli, Flexumines, denique Equites. tum demum equeſter Ordo natus. Seuerus ac propè faſtidioſus Veterum delectus. Vitia equitatus & remedia. Romani equitatu inuicti. Gallorum veterum Nobilitas in equitatu. Batauorum equitum præſtantia. Hiſpaniæ Ordines ſacri, & Collegia equeſtria Nobilitati data, ſanctiſque legibus vincta. Salapiarum & Colophoniorum equitum gloria. Auxiliares Romanorum equites ignobiles, & duplò quàm Romani plures. an tutò? Obſcuri, modò ſtrenui, equeſtri militiâ non arcendi. Quæ equiti priùs cogitanda, quàm in militiam ſe det. An plus in equite quàm in pedite virium. Quantæ variorum equeſtres copiæ. Xerxis, Darij, Nini, Semiramidis equitatus propè incredibilis. Sed maximus omnium futurus equitatus Antichriſti.

QVo abijſti priſcum militiæ decus! Eques legi quondam ſolebat virtute, nobilitate, robore: nimirum, quia

Magnæ mentis opus, nec de lodice parandâ
Attonitæ, currus & equos legiſſe. ——

Quid nunc? ô mores! Eques non legitur, ſed quiuis de triuio arripitur, nullo diſcrimine, lixa; an calo. vibices dicam, an vomicas Martis noſtri? *Non facio conuitium æuo noſtro, ſed medicinam*, inquit Lipſius libro v. Ciuilis doctrinæ cap. VIII. *Nam principiò, Dilectûs quæ forma apud nos? nulla. Emunt militem, non legunt; vt queritur apud Tacitum Galba. Pecuniola proponitur, tympanum ſtrepit: & ecce coëunt aliquot inter ſe ignoti ignorantéſque. Purgamenta vrbium ſuarum vocat Curtius. quibus ob egeſtatem & flagitia maxima peccandi neceſſitudo eſt. Plerique profectò tales (nam omnes abſit vt culpem) aut ſi qui melioris notæ, immixti facilè abripiuntur, & velut obducuntur à reliquâ illâ fæce.* Non poteſt Lipſio odium conciliare tam certa notaque veritas. vident fatenturque omnes; adeoque ſi rediret iunior aliquis Africanus, pullo ſe indueret ſago, & perambulans

bulans caſtra, diceret, *lugere ſe infamiam exercitûs.* Dic nobis igitur, Dionyſi, quàm aliter faciebant Romani. *Conſtituto Senatu, Romulus trecentos viros illuſtriſsimarum familiarum corpore robuſtiſsimos elegit*, &c. *vt ex equis pugnarent, vbi campus erat ad equeſtre certamen commodus*, lib. II. Antiq. cap. II. Hîc ecce gemina equitum conditio, familiæ decus, & corporis robur; tertiam Polybius addidit in Caſtrametatione: *Equites ſuos Romani capiunt iuxta opes, ſecretione eorum à Cenſore factâ.* Atque hæc opum æſtimatio, nullâ factâ ſub prioribus quatuor Regibus Romanis, cœpta primùm Seruio Tullio Rege quinto. Ita Liuius indicat lib. I. *Seruius cenſum inſtituit, ex quo belli paciſq; munia non viritim, vt antè, ſed pro habitu pecuniarum fierent.* Plinius confirmat libro XXXIII. cap. I. *Quod antè nomen militares equi dederāt, hoc nunc pecunia tribuunt*, &c. *Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum.* Ad ſplendorem igitur militiæ equeſtris, inſtitutus à cenſu hic Ordo equeſter apud Romanos, medius inter Senatum & Plebem; cùm duo ſoli Ordines ad id tempus fuiſſent, ſicut Γ᾽πωας apud Athenienſes. Sed omnium maximè equeſter delectus ſtabat æſtimatione virtutis. Ita Vegetius de milite Romano vniuerſim, lib. I. cap. VII. *Neque enim*, ait, *leue putarunt hoc eligendi officium, aut paſsim vnicuique mandandum, quod apud Veteres, inter tam varia genera virtutum, in Sertorio præcipuè conſtat eſſe laudatum. Iuuentus enim, cui defenſio Prouinciarum, cui bellorum committenda fortuna eſt, & genere (ſi copia ſuppetat) & moribus debet excellere. Honeſtas enim idoneum militem reddit: verecundia, dum prohibet fugere, facit eſſe victorem. Quid enim prodeſt, ſi exerceatur ignauus? ſi pluribus ſtipendijs moretur in caſtris? Numquam exercitus profecit, cuius in probandis tironibus claudicauit electio.* Enimuerò cùm equitem ijſdem moribus ac peditem Romani legerint, operæ duxi adſcribere, quæ in tirone pedite deſiderata ſcribit Vegetius lib. I. capp. IV. V. VI. VII. *Si antiqua conſuetudo ſeruanda eſt*, inquit, *incipientem pubertatem ad delectum cogendam nemo ignorat. Non enim tantùm celeriùs, ſed etiam perfectiùs imbibuntur, quæ*

I 2 *diſcun-*

diſcuntur à pueris. Et cap. v. *Proceritatem tironum commodam ſcio ſemper exactam, ita vt ſenos pedes, vel certè quinos, & denas vncias habentes (hoc eſt, decem pollices) inter alares equites, vel in primis legionum cohortibus probarentur.* Cap. VI. *Sed, qui delectum acturus eſt, vehementer intendat, vt ex vultu, ex oculis, ex omni conformatione membrorum, eos eligat qui implere valeant officium bellatoris,* &c. *Sit ergo adoleſcens Martio operi deputandus, vigilantibus oculis, erectâ ceruice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachijs, ventre modicus, exilior cruribus, ſuris & pedibus non ſuperfluâ carne diſtentis, ſed neruorum duritiâ collectis. Cùm hæc in tirone deprehenderis, proceritatem non magnopere deſideres. vtilius enim eſt, fortes milites eſſe, quàm grandes.* Cap. VII. *Et hoc eſt, in quo totius Reipublicæ ſalus vertitur, vt tirones non tantùm corporibus, ſed etiam animis præſtantiſſimi deligantur. Vires Regni, & Romani nominis fundamentum, in primâ delectorum examinatione conſiſtunt.* At ſpeciatim de moribus quæſtio habebatur, cùm quis equum publicum poſtulabat, vt Cuiacius oſtendit lib. XXI. Obſeruat. cap. IX. adducto illius viri exemplo, qui Adriano Cæſari ſe purgabat de calumniâ. Neque in delectu modò habita morum ratio, ſed deinceps etiam quoties probationem Cenſores exercebant, quoties cenſum equeſtrem habebant, vt ſequenti Libro dicetur. Planè vt in equitum delectum quadret illud Senecæ Epiſt. XLIV. *Caſtra, quos ad laborem & pericula recipiunt, faſtidioſè legunt.* Quid nunc? An non faſtidium moueant multi in equeſtrem militiam compacti? Tantum abeſt, vt, quod ille de Romanis apud Liuium lib. XLII. dicebat, *inuictos nos eſſe equitatu gloriari poſſimus.* Fortè quod Valerius Max. querebatur, Marius aliquis *faſtidioſum delectûs genus obliterandum duxit?* Sed reclamantem mihi non neminem audire videor: Hem, vbi nunc iuuentus tanta, Nobilitas tanta, opes tantæ, probitas tanta eorum qui nomen equeſtri militiæ dare velint? Illi ego Vegetij verbis reſpondebo lib. II. cap. XVIII. *Omne opus difficile videtur antequam tentaueris. Certè, ſi exercitati & prudentes viri delectui præponantur, celeriter*

manus

manus bellis apta poterit congregari,& diligenter inſtitui. Sanè id feciſſe Gallos veteres, qui præſtabant equitatu; id Maiores noſtros (qui tot Nobilium equeſtria inſtituêre Collegia) conatos fuiſſe, credendum eſt. Gallorum etenim, ad ſuſtentandam præſtantiam equitatûs, hoc inuentum fuit, teſte Cæſare lib. VI. *In omni Galliâ, eorum hominum, qui aliquo ſunt numero atque honore, genera ſunt duo: nam plebs ferè ſeruorum habetur loco,* &c. *De his duobus generibus alterum eſt Druidum, alterum Equitum. Illi rebus diuinis interſunt,* &c. *Equites, cùm eſt vſus, atque aliquod bellum incidit, omnes in bello verſantur: atque eorum vt quiſque eſt genere copiiſq́, ampliſſimus, ita plurimos circum ſe ambactos clienteſq́, habet. Hanc vnam gratiam potentiamq́, nouerunt.* Atque hoc nomine apud Romanos ſic in pretio Galli eorumque equi, vt neque Germanico, niſi cùm *feſſas videret Gallias miniſtrandis equis*, alia placuerint conſilia, apud Tacitum libri II. initio. Inſtitutum hoc Gallorum videntur iam inde Belgæ noſtri eſſe imitati, delectu Voluntariorum, quos vulgò vocant *Bandes d'ordonnances*, aut *Les Hommes d'armes*, quaſi cataphractos totoſque armis tectos dicas. Hi enim, quoties magni incidunt caſus, perinde atque ad bellorum ſubita excubarent, parati ſunt vt in bellis verſentur. In turmas autem vocantur à Ducibus primæ Nobilitatis, qui eorum Præfecti perpetui ſunt; mittunturque in ædes quiſque ſuas bello confecto. Inuicta bello manus, ſi tam crebris exercitationibus colerentur, quàm bonis teguntur armis. Nunc plus numeri & hinnitûs adferunt, quàm roboris aut terroris. De ijs fortè illud Taciti dici poſſit, lib. XIII. Annalium: *Veteranos eſſe, qui non ſtationem, non vigiliam iniuerint; vallum foſſamq́, quaſi noua videant & mira; nitidi & quæſtuoſi, militiâ per oppida expletâ.*

De recentioribus Gallis, Ioannes Boterus in Catalogo Imperiorum mundi: Reges Galliæ olim aluêre quatuor millia lanceariorum, & ſex millia ſagittariorum. Hic equitatûs neruus, inter Chriſtianos, pro vnico aut ſolo habendus eſt. Vna lancea trahebat ſecum vnum ſagittarium, & ex conſe-

quenti, vna turma lancearum, aliam turmam ſagittariorum, quæ ſolo ſigno diſtincta erat. Vnus Præfectus ambabus præerat, &c. Impendebatur in hanc militiam vna myrias & ccc. aureorum millia quotannis, &c. Non multùm vtebantur peditatu domeſtico, præ metu rebellionum. At Carolus VIII. cognito quàm neceſſarius eſſet peditatus, inſtituit phalangem quinquies mille peditum Francicorum. Eum numerum Franciſcus I. ad quinquaginta millia auxit.

Iam de Barbarorum equitatu quid dicam? Pœnorum equitum fortitudinem mirè commendat Liuius libro XXVI. cap. XXXVIII. *Longè fortiſsimi equitum*, inquit, *toto Punico exercitu erant*, &c. *pluſq; aliquantò damni hac ala equitum amiſſa Hannibali, quàm Salapia fuit, nec deinde vmquam Pœnus (quo longè plurimum valuerat) equitatu ſuperior fuit*. Colophonios præterea Strabo lib. XIV. Geographiæ, equeſtris militiæ peritiâ ſcribit *adeò excelluiſſe, vt vbicumque gentium bellum aliquod ambiguum gereretur, quod confici non poſſet; Colophoniorum equitum fortiſsimo auxilio profligaretur; vnde & in prouerbio manſerit, Colophonem imponere, hoc eſt, finem adferre*. Parem verò (an maiorem?) Theſſali quoque equites gloriam meruêre, quos Polybius lib. IV. *inſuperabiles*, Curtius lib. III. *inuictam bello manum*, Liuius lib. IX. *robur equitum Alexandri* appellat. Sic *ſacra Macedonum ala* Curtio laudantur ſæpiùs, vt & Iphicratenſes equites Æmilio Probo. Viri (ita illos Mars amet) quos meritò Statianis illis compellem:

Terrarum decora ampla viri! decora ampla, iugales!
Diuûm vtrumque genus. ———

Sed nempe raris iam ea palma eſt; euenitque quod Xenophon ſcribit lib. VI. Hellenicôn de bello Thebano, *magnā quidem initio fuiſſe equitum gloriam, ſed excidiſſe poſteà, cùm à ditioribus equi quidem alerentur, ſed ipſi pro ſe equites præbere cœperunt*.

Dum adeò commendaui equeſtrem Veterum delectum, ſuboriri dubitatio poſſet, An vniuerſus Romanorum equitatus conſtiterit tam lectæ virtutis, Nobilitatis, fortunæque viris. an nemo apud eos equo meruerit plebeius aut inops. Huic

Huic quæſtioni ſubſeruit diſtinctio gemini equitatûs, Romani nimirum & Auxiliaris. Romani equites omnes, ſeu Legionarij, haud dubiè opum cenſu, familiaque & moribus æſtimabantur: Alarij equites ſeu Auxiliares, ſociorum promiſcua plebs erant, eoque dupli præ Romanis, vt ex Polybio dicetur. *Auguſtus* igitur, auctore Suetonio, *necubi aut honeſtorum deficeret copia, aut multitudinis ſoboles, equeſtrem militiam ex commendatione publicâ cuiuſque oppidi petentis ordinabat.* Quid? quòd non equites modò, ſed & pedites Legionarij Romanorum, honeſti locupleteſque eſſe deberent, ſi Valerio Maximo fides. *Laudanda*, inquit, lib. II. cap. III. *populi verecundia eſt, qui impigrè ſe laboribus & periculis militiæ offerendo, dabat operam, ne Imperatoribus capite cenſos ſacramento rogare eſſet neceſſe, quorum nimia inopia ſuſpecta erat; ideoq́, his publica arma non committebantur.* Prô dolor! quibus nunc non armorum modò publicorum decus, ſed ſalus Reipublicæ, nonnumquam creditur! hominibus qui pretio quouis venales animas habent; imò iam dæmoni per flagitia oppigneratas aut venditas! Ego in equitatu noſtro, vt Nobiles deſidero, ita obſcuros omnes non excludo. Admitto, qui poſſint inclareſcere virtute, etiamſi natalium ſplendore deſtitutos. Neque Romani eiuſmodi excluſêre. Aut certè ex equite non eſſet Imperator lectus Luc. Martius Septimij filius, quem Liuius lib. v. Decadis III. adeò commendat. Ignauos reijcio, *nomina veriùs quàm milites*, vt cum Curtio loquar. In Marij ſententiam concedo, qui verebatur, *ſi militaria ſigna humilitatem ſpernere perſeuerarent, ſe à maligno aliquo, capite cenſum Imperatorem appellari poſſe.* Velim igitur, qui ſe in equeſtrem militiam dare meditantur, iſta priùs ipſi reputent ſecum, ad comparandam virtutem, quæ prudenter præcogitanda equiti Flaminius à Cruce proponit lib. I. cap. II. an vires roburque habeant, & labori tanto ſint futuri pares: an inediam, famem, ſitim, æſtum, frigora tolerare parati ſint: ſatin' ſciant, ne horulam ſibi fore delicioſæ vitæ, vbi ſemel militiæ dederint nomen: expenderíntne, diurnam nocturnamque quietem, aut

exiguam

exiguam in poſterum conceſſum iri, aut nullam: poteríntne perpetuò ad alienam facere voluntatem, nullaſque cauſſari difficultates vt faciant è ſuâ: præuiderínt ne, defatigatis continuandos ſæpè fore labores; excubandum, dum ſperabunt ſomnos; proficiſcendum, dum optabunt quietem; remanendum, dum appetent excurſiones; pugnandum, dum lubebit hoſti, non cùm ſtabunt animis comparati. Hæ certæ ſunt equitis boni notæ, qui ſic in militiam venit, vt ſummo vitæ neciſque Imperatori Deo dicere quotidie poſſit: *Anima mea in manibus meis ſemper.* Ad hanc libellam velim exigi equitum mores à Conquiſitoribus, qui nunc Cenſorum loco delectum habent. Sic velim ſacramento rogari, vt probos eſſe conſtet qui nomen profitentur. Aurea adſcribenda eſt ſententia Leonis Imper. Tactic. cap. XVIII. & XIX. *Aſſueſiant omnes, qui propter Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, & cognatorum, amicorum, patriæ & vniuerſæ Chriſtianæ plebis gratiâ bellum ſuſcipiunt, facilè ſitim, famem, frigorum calorumq́ appulſus tolerare, & omnes ingraueſcentes rerum perturbationes æquo animo ſuſtinere. Namque horum laborum repoſita eſt apud Deum merces, & apud nos quoque remuneratio.* Faſtidioſum autem illud delectûs genus temperari, cum Mario auctor ſim: malimque bonum & fortem legi equitem, quàm Nobilem improbum & effeminatum. Quid enim? Nónne *ex illo Mario tam humili Arpini* (Valerij verba ſunt lib. VI. cap. IX.) *tam ignobili Romæ, tam faſtidiendo candidato, ille Marius euaſit, qui Africam ſubegit, Iugurtham Regem ante currum egit, qui Teutonorum Cymbrorúmque exercitus deleuit?* Non habet virtus faſtidioſos aditus, blandè etiam vel conantes inuitat. Ergo agreſtes, ſi probi ſunt (& ſunt ferè, quia procul vrbanis auliciſque vitijs educati) idoneos equeſtri bello iudicem magnis cum Auctoribus. *Fortior namque è confragoſo miles venit, ſegnior eſt vrbanus & verna,* inquit Seneca; & *locorum aſperitas hominum quoque ingenia durat,* Curtio iudice: & *quantò pecuniâ dites, & voluptatibus opulenti, tantò magis imbelles,* è ſententiâ Taciti. Ex agro ergo, concludit lib. I. cap. III. Vegetius, ſup-

ſupplendum robur præcipuè videtur exercitûs. Aptior namque armis ruſtica plebs, quæ ſub dio & in laboribus enutritur. Neſcio enim, quomodo minùs mortem timet, qui minus deliciarum nouit in vitâ. Talibus viris non inſolitus labor, ait in Catil. Saluſtius, *non locus vllus aſper aut arduus erit, non armatus hoſtis formidoloſus.* Alioqui vnde neceſſarium equitatûs numerum cogas? De vno Belgio loquar, non eſt nunc (vt olim Cæſar ſcribit fuiſſe) Belgium, *cùm oppida eius* XII. *pollicebantur millia armata quinquaginta, Neruij totidem, Atrebates* XV. *millia, Ambiani* X. *millia, Morini* XXV. *millia, Menapij* IX. *millia, Caletes* X. *millia, Velotaſſes & Veromandui totidem, Aduatici* XXIX. *millia; Condruſi, Eburones, Careſi, Pemani ad* XL. *millia*, lib. II. de Bello Gallico. Non, inquam, tot nunc militaribus viris, ſeu equite, ſeu pedite, ſtrepit Belgium. Nam, quantum (vt iuſtus ſit) putas eſſe debere equitatum? Polybius lib. III. dicet. *Melius eſt*, inquit, *præualere numero equitum:* nempe, Polybi, *quia ratio & peritia ordinandi peditem ignota erat antiquis: ideò in equite apud eos omne robur*, ait Ariſtot. IV. Polit. cap. XIII. & Barbarorum pleriſque is mos. nam *Mirum dictu*, inquit Tacitus I. Hiſt. *vt ſit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipſos. Nihil ad pedeſtrem pugnam tam ignauum. Vbi per turmas aduenêre, vix vlla acies obſtiterit.* Et *Scythæ equitatûs & equorum gloriâ ſtrepunt*, ait Plin. lib. VIII. cap. XLII. Addo, quod de Pœnis Liuius lib. XXII. *Hannibal ſpem nactus loci ad equeſtrem pugnam, (quâ parte virium inuictus erat) facturus copiam pugnandi Conſulibus, dirigit aciem, laceſſitq́; Numidarum procurſatione hoſtes.* Et certè Numidarum ferè laus, vbicumque eorum inter equites mentio apud Hiſtoricos, æqua aut par gloriæ Theſſalorum. Ac licet Hannibal acie pugnaret, Numidæ tamen procurſabant. Horum inſtituto Turcæ etiamnum, maximè verò Poloni, Tartari & Moſcouitæ, ferè excedunt equitatu. Auctor Theſauri Politici Apoteleſmate XVI. de Moſcis, *Sunt*, inquit, *qui exiſtimant, Magnum Moſcuæ Ducem trecenta equorum millia educere poſſe. Sed hi equos potiùs quàm equites numerãt. Qui ergo moderatiores ſunt, affirmant cogere poſſe* CL. *equo-*

rum millia: narrantq́, ab Ioanne III. *in expeditionem Aſtrachanenſem educta equitum millia* CXX. quot nempe à Dario aduerſus Alexandrum educta alibi oſtendimus teſtimonio Curtij. Quid? quòd & Marcellinus ſcribit lib. XXXI. *Hunnos ad pedeſtres parum aptos eſſe pugnas, verùm equis propè affixos duris & deformibus*, &c. *In equis eos emere & vendere, cibum & potum ſumere, & inclinatos ceruici anguſtæ, in altum ſoporem adusq́, varietatem effundi ſomniorum. Deliberatione ſuper rebus propoſitâ ſerijs, hoc habitu omnes in commune conſultare.* At mox, vbi ordinandi peritia adfuit, Vegetius lib. II. cap. I. aſſerit, *magis Reipublicæ neceſſarios pedites, quia poſſunt vbique prodeſſe*; terrâ nempe & mari, planis locis & montuoſis, campis & vrbibus. Hinc *Germanis eſſe omne in pedite robur*, affirmat de eorum moribus Tacitus. Sed quia in alteram id partem excedit, corrigit ſe mox Tacitus, & *in vniuerſum æſtimanti*, inquit, *plus penes peditem roboris.* Plus omnino lubenter annuam; non omne tamen robur: nam equis bellaſſe Germanos, ex Cæſare pòſt oſtendemus Libro ſequenti. Sic *Græcis*, ſic *Romanis plus penes peditem roboris.* Athenienſes principiò non habuêre ſupra equites nonaginta ſex. ſcribit enim Pollux, *à qualibet Naucrariâ tributos equites tantùm duos.* Erant autem Naucrariæ omnino quadraginta octo; non ergo plures equitibus nonaginta ſex. Adeoque hinc riſui fuiſſe Medis Athenienſes, Herodotus ſcribit, cùm bello Marathonio tantillas vires maximis Medorum copijs obieciſſent. Certè poſt relatam de Xerxe victoriam, trecentos primùm armaſſe equites, deinde mille ducentos, ex Æſchine & Andocide obſeruauit Sigonius lib. IV. cap. V. Obſeruat Nicol. Cragius lib. IV. Reipublicæ Lacedæmonienſis, initio quoque exiguum fuiſſe Lacedæmonum equitatum, quòd potiſſimum robur in pedite ſitum exiſtimarent, auctore Diodoro Siculo lib. XI. nam, vt ex Pauſaniæ lib. IV. intelligi poteſt, ad bellum vſque Meſſenicum, raro vſi ſunt equitatu, tum reliqui Peloponeſij, tum Lacedæmonij: quod eò factum exiſtimare licet; quia Meſſenia magis idonea alendis equis, teſtimonio Platonis,

tonis, cùm Laconica magis eſſet montuoſa. Deuictâ itaque Meſſeniâ, cùm ad bellum extra Peloponeſum gerendum adducerentur, equis magis opus eſſe didicêre, &c. Ac videntur demum Lacedæmonij eius artis peritos magiſtros publicos habuiſſe, qui iuuenes equitare docerent, dictos Ἡνιοχαρέτας: nam apud Heſychium ita ſcribitur: Ἡνιοχαρέτης διδάσκαλος ἱππικῆς τῶν νέων, Λάκωνες. Sic Romani initiò trecentos, non plus, equites ſcripſêre in quamque legionem: duplum addebant equitum Alariorum ſeu Auxiliariorum, teſte Polybio lib. VI. Equites igitur habebat exercitus vnius legionis (qui minimus) non ampliùs nongentos. Vegetij æuo, vt is ſcribit lib. II. cap. VI. *legio habebat equites ſeptingentos*, Alariorum verò millia tria, trecentos; vt ſcribit lib. III. cap. I. vniuerſùm millia quatuor. Igitur, ſi ad calculos Vegetij vocemus equitum numerum vniuerſum, cùm is ſcribat lib. II. cap. IV. *creditum duas legiones cuiuis bello poſſe ſufficere*; fuerint in maximo Romanorum exercitu, additis auxilijs, millia equitum non ampliùs octona. Sed fallit Vegetius, definiendo exercitum Romanorum maximum legionibus duabus. Id quidem rectè ait, *ſingulos Conſules duxiſſe non ampliùs legionibus duabus*; at reliquæ à Prætoribus, Proprætoribus, Proconſulibus, Præſidibus, fuêre ductæ. Nam bello Punico ſecundo fuêre legiones XIIX. anno Vrbis DXLI. legiones XXIV. ſub Iulio legiones XXX. denique Auguſtus, ſubiugato Lepido, legiones habuit XLIV. auctoribus Liuio & Paulo Diacono: quarum quadraginta quatuor legionum equitatus ſi cenſeatur, (æſtimatione Polybij, quam Liuius tenuit, trecentorum nempe Romanorum in quamque legionem, & Alariorum ſexcentorum) veniet numerus equitum omnium in triginta nouem millia ſexcentos. Vna, fateor, hæc res eſt, quam mecum ſæpè ſolitus ſum mirari, Romanos, cetera prudentiſſimos, hîc fuiſſe incautos. Quid enim? quę prudētia, plus alieni militis, & quidem plus duplo equitis externi, habuiſſe in caſtris, quàm ſui? Excuſari error non poteſt. ipſiquemet Romani animum aduertêre, ſed ſerò, & malo ſuo. Liuius ſic nar-

rat lib. XXV. *Aſdrubal poſtquam animaduertit exiguum Romanum exercitum in caſtris, & ſpem omnem in Celtiberorum auxilijs eſſe*, &c. *per occulta colloquia paciſcitur magnâ mercede cum Celtiberorum Principibus, vt copias inde abducant. Non Ducibus faciliùs quàm multitudini perſuaſum eſt. Simul ne metus quidem ab Romanis erat (quippe tam paucis) ſe ne retinerent. Id quidem ſemper cauendum Romanis Ducibus erit, exemplaq́; hæc verè pro documentis habenda, ne ita externis credant auxilijs, vt non plus ſui roboris, ſuarumq́; propriè virium in caſtris habeant.* Nil opus his monitis erat, ſi vera id temporis fuiſſet Hieronis de Romano more ſententia, apud eumdem Liuium libro XXII. cap. XXXVII. *Milite atque equite niſi Romano Latiniq́; nominis non vti Populum Romanum.* Sed nondum expedita eſt quæſtio, quantum deceat eſſe iuſtum equitatum. Nunc expediam arbitrio Romanorum, hominum vtique bello feliciſſimorum. Cùm priſca legio conſtiterit Romanis peditibus ter mille, totidemque ſocijs adiunctis; deinde millibus Romanorum peditum quatuor; pòſt, quinque; denique etiam ſex, ſocialium verò peditum numero pari: equitatus àutem, Liuij memoriâ, non fuerit in quamlibet legionem auctior equitibus Romanis quadringentis, quorum alterum tantum faciebant Alarij, nempe octingentos: conficitur in quamlibet legionem, auxilijs mixtam, ſumma equitum mille ducentorum. Legionum verò quadraginta quatuor equitatus hoc calculo erit: quinquaginta duûm millium octingentorum; peditatus vniuerſus, ſi legiones ſingulæ fuerint (vt vulgò erant) peditum quinquies mille, ducenta viginti peditum millia. Ergo Romanorum equitatus iuſtâ proportione videtur æquaſſe quartam ferè partem peditatûs. quem numerum credo eſſe iuſtum. Darius formidabilior quàm fortior, CCC. peditum millia, equitum millia C. eduxit, auctore Iuſtino, tertiâ nempe parte equitem componens. CC. millia equitum tamen ei tribuit Diodorus Siculus lib. XVII. Curtius CXXII. millia lib. IV. *Dimidio plus*, ait, *quàm in Ciliciâ.* Alexander, (qui belli ſcientiâ nemini ſecundus fuit) ſextam

pedeſtrium copiarum partem vix equite exæquauit. *Qui enim minimam copiarum eius ſummam ponunt*, ait Plutarchus, XXX. *millia peditum*, V. *equitum recenſent: qui maximam*, XXXIV. *peditum*, *equitum* IV. *millia computant*. Et hac tam paruâ manu, inquit Iuſtinus lib. XI. *vniuerſum terrarum orbem, vtrum admirabilius ſit, quòd vicerit, an quòd aggredi auſus fuerit, incertum eſt*. Ad Granicum amnem ſexcenta millia Perſarum cum Ducibus profligauit. Ad Iſſum, fuſo Dario, centum viginti millia peditum, decem millia equitum. Ad Gaugamela, iterùm fugato Dario, quadraginta millia Perſarum. Nimirum, *ſi quis aciem Macedonum intueretur, diſpar acies erat*, ait Curtius lib. III. *equis viriſq́, non auro, non diſcolori veſte, ſed ferro atque ære fulgentibus; agmen & ſtare paratum, & ſequi, nec turbâ, nec ſarcinis prægraue, intentum ad Ducis non ſignum modò, ſed nutum. Et caſtris locus, & exercitui commeatus ſuppetebant*. Et hæc ſanè res præcipuè Magiſtro equitum prouidenda eſt, vt par ſit equitatui commeatus; qui, ſi tam immenſus ſit, quòd tandem pabulum, quæ annona ſat erit? *Nam peditum quidem maior numerus ſumptu & expenſâ minore nutritur*, inquit Vegetius lib. II. cap. I. Sanè, ſi vera ſunt, quæ apud varios Scriptores de equeſtrium copiarum magnitudine leguntur, haud ſcio equidem, quæ pabula potuerint ſuffeciſſe. Fuêre copiæ Seſoſtris equitum viginti quatuor millia, currus bello apti octo millia & viginti, ait Diodorus Siculus libri I. parte II. cap. I. Ninus Aſſyriorum Rex, Soroaſtri Bactriano obiecit equitum millia ducenta, falcatorum curruum millia decem & ſexcentos. Semiramis contra Indos duxit (ô Reginam equeſtri ſtatuâ dignam!) quingẽta equitum millia, curruum millia centum, auctore Cteſiâ apud Diodorum lib. II. cap. II. & cap. V. An miremur, tot iumenta vel aquando ebibiſſe flumina? vt de Xerxis exercitu ſcribit Herodotus lib. VII. Ecquis ergo hordei, auenæ, frumenti, paleæ modus, ſi aquæ tam immodicus? Res plus famæ quàm fidei apud poſteros habitura eſt. fidem tamen aſtruit Diodorus cap. II. lib. III. *Incredibilis*, inquit, *nunc fortè videbitur audientibus hic numerus*,

 non

non tamen illi qui Aſiæ magnitudinem multitudinemq́ in eâ conſideret nationum. Nam ſi quis Darij aduerſus Scythas expeditionem cum octingentis militum millibus, ſi quis item Xerxis in Græciam tranſitum cum infinitâ penè hominum multitudine, ſiq́; in Europâ res paulò antè geſtas attendat, minimè dictis noſtris abrogabit fidem. Nam ex vnicâ Siciliæ vrbium Syracuſis, Dionyſius exercitum centum viginti millium peditum, equitum verò duodecim millium confecit, &c. *Romani, paulò ante Hannibalis tempora, præuidentes futuri belli magnitudinem, cenſu in Italiâ cùm ciuium tum ſociorum habito, decies centena ferè millia reperêre hominum bello idoneorum. At ea ne vni quidem alteri alicui prouinciæ comparanda eſt multitudine hominum. Hæc ideò recenſuimus, ne quis ex præſenti vrbium ſolitudine, priſcam illarum gentium copiam æſtimet.* Ioan. Boterus de Imperijs mundi, Excubant, inquit, Magno Cham x i i. equitum millia, æſtimaturq́ue poſſe colligere plura quàm vllus Princeps. Rex Narſingæ habet x x. equitum millia, quibus pacis belliq́ue tempore ſtipendia largitur, &c. Quem equitum numerum Rex Perſarum educere poſſit, viſum fuit bellis inter Iſmaëlem & Selimum primum Regem Turcarum, inter Iſmaëlem & Solimannum, & inter Codabendam & Amuratem tertium geſtis. Nemo horum Regum habuit vllo in loco contra Turcas vltra x x x. equitum millia. Presbyter Ioannes habet Religionem militarem, quæ ſub protectione S. Antonij eſt. ex hac ſeliguntur x i i. millia equitum qui Regi excubent. Numerantur in Sueciâ & Gothiâ circiter x x x i i. turmæ, quarum vnaquæque eſt quingentorum aut ſexcentorum militum ſclopetos humeris geſtantium, &c. Rarò haſtis aut lanceis vtuntur propter ſiluarum frequentiam, &c. Equitatus Sueuicus in x i i i. turmas diuiditur, quarum vndecim Suecia & Gothia, duas Finlandia ſubminiſtrat. neceſſitate autem vrgente poſſent multò plures colligi. In Marchiâ tãta eſt equorum copia, vt ferè nihilo venumdentur: ambæ autem hę Prouincię ſunt in Gothiâ. Auctor Theſauri Politici Apoteleſmate x v. Nobiles Poloni expenſis proprijs Regi ſuo ſeruire

uire in equis coguntur, dum ingruunt bella. Æſtimatur Polonia colligere poſſe centum equitum millia, Lituania LXX. millia. Adeoque fidunt equitatui ſuo Poloni, vt neque hoſtis vllius vires reformident, neque magnopere de munitionibus faciendis ſolliciti ſint. Non abnuam tantarum copiarum eſſe Dux, ſi nouus aliquis Pythius exercitum tantum (vt illum Xerxianum) hoſpitio excipiat, & ſtipendio aliturum ſe promittat, quod citato loco Herodotus refert. Aliàs, vbi equeſtri terrore magis quàm *procellâ* opus eſt (procellam enim equeſtrem Liuius vocat) aſtum virtuti adiungi ſuadeam (vt vulpinam pellem leoninę) quem Frontinus ſuggerit lib. II. Strategematum cap. IV. *Papyrius Curſor filius Conſulis, cùm æquo Marte aduerſus obſtinatos Samnites concurreret, ignorantibus ſuis, præcepit Spurio Naucio, vt pauci calones & agaſones mulis inſidentes, ramoſq́; per terram trahentes, à colle tranſuerſo magno tumultu decurrerent; quibus conſpectis, proclamauit victorem adeſſe collegam, vt occuparent ipſi præſentis prælij gloriam: quo facto, & Romani fiduciâ concitati propulêre, propulſi terga vertêre. Caius quoque Sulpitius Petreius Conſ. contra Gallos dimicaturus, iuſsit muliones clàm in montes proximos cum mulis abire, & inde, conſerto iam prælio, velut equis inſidentes oſtentare ſe pugnantibus. Quare Galli exiſtimantes aduentare auxilia Romanis, ceſsêre iam penè victores. Sic Ateas denique Scytharum Rex, iuſsit à feminis & pueris, omniq́; imbelli turbâ, greges aſinorum ac boum ad poſtremam hoſtium aciem admoueri, & erectas haſtas præferre. Famam deinde diffudit, tamquam auxilia ſibi ab vlterioribus Scythis aduentarent: quâ aſſeueratione auertit hoſtem.* Reuerà enim, quod Curtius dixit lib. V. *Famâ bella conſtant, & ſæpè etiam, quod falsò creditum eſt, veri vicem obtinuit.* Quamquam tutæ prudentiæ plus fidendum cenſeam, atque ambiguæ calliditati. Nunc certè ſecuriùs quàm aſtutiùs adminiſtrandum eſt bellum. Placet ergo præ dubijs illis ſtrategematum commentis ſapientius conſilium, quod attulit Onoſander Strateg. cap. XXXI. *Imperator, ſi hoſtium copias, equitum multitudine, ſuis fore potiores animaduertat, ſeligat, ſi poſsit,*

poſſit, loca ardua & anguſta, & montibus adiacentia, minimeq́; equitatui peruia: aut pugnam, quantum poterit, ſubterfugiat, donec in opportuna loca peruenerit. Id Scipioni feliciter eueniſſe, Liuius notauit lib. VIII. Decad. III. cap. XXXIII. *Scipio pro ſe eſſe loci anguſtias ratus, & quòd in arcto pugna Romano aptior quàm Hiſpano militi futura videbatur, & quòd in eum locum detracta hoſtium acies eſſet, qui non omnem multitudinem caperet,* &c. *imperat Lælio, vt per colles quàm occultiſſimo itinere circumducat equites, ſegregétque, quantum poſſet, equeſtrem à pedeſtri pugnâ.* Dum eâ prudentiâ bellum adminiſtratur, auſim polliceri, ita ſemper feliciter euenturam victoriam, vt ſucceſſiſſe Alexandro, ſcribit Curtius lib. III. *Alexandro miles in acie numquam defuit: Darius tantæ multitudinis Rex, loci, in quo pugnauit, anguſtijs redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte contempſerat.* Quippe non tam numero quàm virtute geruntur res: & quoties ipſa ſibi exercituum obſtitit moles? Nam quo imperio tantam hominum immenſitatem complectare? Plura ſæpè à paucis, quàm à pluribus exſpectes, modò pauci ſint boni. Lubétne ſpectare, quàm ſiniſtrè, maiore licet numero, pugnauerit Pompeius? Adi Florum lib. IV. cap. II. *Cùm Pompeius adeò equitum copiâ abundaret, vt facilè circumuenturus ſibi Cæſarem videretur, circumuentus ipſe eſt. Nam cùm diu æquo Marte contenderent, iuſſuq́; Pompeij fuſus à cornu erupiſſet equitatus, repentè hinc ſigno dato, Germanorum cohortes tantum in effuſos equites fecère impetum, vt illi eſſe pedites, hi venire in equis viderentur.*

Numeraui hucuſque equeſtris delectûs copias, quantæ fuerint, quantæ per aſtum apparere poſſint. An præteribo immanes illas turmas, quas immenſo numero venturas cum Antichriſto prænuntiat Ioannes Vates Apocal. cap. IX? *Et numerus*, inquit, *equeſtris exercitûs vicies millies dena millia.* Græcè: *Δύο μυριάδες μυριάδων.* id eſt, bis millies centena millia, ſiue ducenti milliones. Sed nonnullis incredibilis videtur hic numerus, ait Cornelius à Lapide, cùm in toto orbe vix videantur eſſe ducenti milliones hominum. At errant: nam in ſolo

Regno

Regno Chinenſi, numerantur CCL. milliones hominum, auctore Nicolao Trigaultio,ex quibus quinta pars,ſeu L. milliones,poſſunt eſſe milites. Adde totidem ex Æthiopiâ, totidem ex Tartaris, totidemque ex Indiâ. Iunge,tunc plurimos fore homines; plerique enim erunt carnales, & vacabunt generationi. Poſſet etiam quis ſuſpicari,bonam exercitûs huius partem fore dæmonum, qui induti ſpecie & formâ hominum atque equitum, impios affligent & caſtigabunt. nam duces eorum erunt quatuor Archidęmones,vt patet hoc ipſo cap. verſ. XIV. & de his ad literam verificari poterit id quod dicitur v. XVII. *Capita equorum erant tamquam capita leonum, & de ore eorum procedit ignis,& fumus,& ſulphur*.& illud v.XIX. *Caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & his nocent.* Dæmones enim formam ſerpentum, leonum, & quorumlibet animalium facilè aſſumere, vel equis ſuis aſſuere, & per apparentiam adiungere poſſunt, &c. Aliàs ſignificat per hyperbolen,formidabiles fore equites & equos inſtar leonum, vt fumos naribus efflent,videanturque ignes,ſulphur & flammas ſpirare, &c. Propriè autem ſignificantur hîc bombardæ militum, & ignis pulueris ſulphurei: dum enim milites iaculantur,ita admouent ori inſtrumentum,vt eminus ore ignem & fumum emittere videantur. & hoc modo obiecta ſunt animo S. Ioannis in viſione, &c. Sic de caudis eorum (quæ ſunt capita ſerpentum) patet non ad literam, ſed ſymbolicè accipi debere, &c. Per caudas ergo intellige pediſſequos & miniſtros equitum, qui plerumque ſunt peſſimi, & inſtar ſerpentum occultè nocent incendijs, furtis, rapinis, alijſque modis. Ita P. Leonardus Leſſius lib. XIII. de Attributis diuinis,cap. XVIII. Hucuſque Cornelius.

CAPVT III.

Equorum arma & phaleræ.

Arma equorum, partem ſolida, partem contexta. Varia eorum nomina. Squamæ & plumæ æreæ, ferreæ. Loricæ ſcorteæ & corneæ; ex vnguibus ferarum, ex annulis ferreis. Equi quarumdam Gentium cataphracti, bello ferè inidonei. Phaleræ vnde dictæ. quare inuentæ. Non equorum tantùm, ſed equitum quoque ornamenta eſſe. Luxus phalerarum damnatus, modus laudatus.

EQVIS arma apud Græcos Barbaroſque poſt delectum circumijciebantur. Apud Romanos equi inermes ſunt, vti erant initiò ipſi equites. De illis Iulius Pollux lib. I. cap. X. *Armis muniri equos*, ait, *frontalibus, aurium maxillarumq́; tegminibus, pectoralibus, laterum tegumentis, femorum munimentis, & ocreis*. ſic Græcè loquitur, ſi fortè lubet nomina noſſe: Φράττονται δὲ καὶ ἵπποι ὅπλοις, προμετωπιδίοις, παρωτίοις, παρηΐοις, προστερνιδίοις, παραπλευριδίοις, παραμηριδίοις, παρακνημιδίοις. Hæ partes ſingulæ videntur fuiſſe laminæ procuſæ; ſolidas enim Euripides deſcribit, dum ſic Rhœſi equos veſtit:

Pelta in humeris, figuris iunctis aureis,
Fulgebat. Gorgon verò, veluti in Palladis clypeo,
Ferrea, fronti equorum illigata.

Et Liuius lib. XXXVII. elephantis Antiochi *frontalia* tribuit, quæ ſonant quid ſolidum. De vtriſque diſertè ac diſtinctè Leo Imperator Tact. cap. VI. §. VIII. *Equi, Præfectorum præcipuè, pectoralia & frontalia habeant, vel ferrea, vel ex centuclis, vel ex neruis facta: & pectora illorum & colla (ſi fieri poſſit) & ventres, parua quædam apocremaſmata eorum quæ feletra ſellarum dicuntur; à magnis enim periculis equos equiteſq́; ſæpè liberant*. Iterùm §. XXXI. *Equos Antiqui muniebant lateralibus & frontalibus*. At arma flexilia vnius contextûs, vnius quoque ſunt nominis, & equiti iuxtà atque equo apud multos communia: vulgò, operimenta, loricæ, munimenta, tegumenta, tegmina. Saluſtius in Fragmentis apud Seruium: *Equites cataphracti,*

ferreâ omni ſpecie: equis paria operimenta, quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant. Iuſtinus lib. XLI. *Munimentum* (Parthis) *equiſq; loricæ plumatæ ſunt, quæ vtrumque toto corpore tegunt.* Plumæ hîc ſimilitudinem Saluſtius & Iuſtinus expreſſêre, quam alij plerumque ſquammæ, vnde & *ſquammata lorica.* Certè non differunt ſquammæ & plumæ ſpecie modoque contextûs. Vtramque ſimilitudinem Maro iunxit lib. XI. ſub finem, addens materiem æneam:

Spumantemq; agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquammis, auro conſerta, tegebat.

Vnum hîc tantùm duobus diſcrimen, quòd ille ſquammas linteo, hic pelli ſupertexuerit. Curtius lib. IV. *Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis, ſerie inter ſe connexis.* Suidas de Parthis: *Parthi equitis lorica eſt talis: prior eius pars pectus, & femora, & manus extremas, & crura tegit; poſterior tergum, & ceruicem, & caput totum: fibulæ verò ſunt ad latera, quibus vtramque partem iungunt, atque ita totum equitem ferreum dant videri. Prohibet verò nihil aut impedit ferrum membrorum extenſiones ſiue contractiones; adeò curioſè factum tectúmque eſt ad naturam membrorum. Armant autem & equum ſimiliter ferro totum quidem, & vſque ad vngulas.* Nazarius in Paneg. *Quæ illa fuiſſe dicitur ſpecies, quàm atrox viſu, quàm formidoloſa! operimento ferri equi atque homines obſepti. Clibanarijs in exercitu nomen eſt. Supernè omnibus tectis equorum pectoribus, demiſſa lorica & crurum tenus pendens, ſine impedimento greſſûs, à noxâ vulneris vindicabat.* Hos vulgus cataphractos, cataphractarios Trebellius in Claudio & in Alexand. Seuero vocant; aitque Lampridius, *eoſdem fuiſſe, qui Perſis clibanarij.* quod & Ammianus docet lib. XVI. in Pompâ Conſtantij ingredientis Vrbem. Pulchrè Claudianus in Sextum Honorij Conſulatum, ſed ambiguè, an de ſolidis armis loquatur, an de tegminibus ſquammatim contextis:

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes; Quanam de gente, rogabat,
Ferrati venêre viri? Quæ terra metallo

Naſcentes informat equos? Num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, ſimulacraq́ bellis
Viua dedit? ———

11. in Rufinum, de lamellis conſutis:

Flexilis inductis hamatur lamina membris
Horribilis viſu: credas ſimulacra moueri
Ferrea, cognatoq́ viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis. ———

Hæc de laminis plumatis ſeu ſquammatis. La Cerda noſter Commentarijs in XI. Æneidos facit hæc munimina antiquiora loricis ex ferro cuſo aut fuſo; quod addubito. Nam quales ergo laminæ illæ ſquammatæ, ſi nec cuſæ nec fuſæ? Certè priùs cuſum fuiſſe fuſúmve ferrum oportet, quàm ex eo fierent ſquammæ aut plumæ: ſi priùs ferrum cuſum aut fuſum, credibile igitur etiam, priores fuiſſe loricas illas ſolidas, vt pote ſimpliciores, è laminâ perpetuâ nudáque. De annulis catenatis Flaccus lib. VI.

Sarmaticæ coiêre manus: ———
——— *Riget his molli lorica catenâ.*
Id quoque tegmen equis. ———

De ſcorteis Ammianus lib. XXIV. deſcribens Perſas: *Operimentis ſcorteis equorum multitudine omni defenſâ.* Denique corneis loricis armaſſe ſe Sarmatas & Quados, idem Ammianus narrat lib. XVII. *Sarmatis*, inquit, *& Quadis loricæ ſunt ex cornibus raſis, & lauigatis plumarum ſpecie, linteis indumentis innexæ.* quod idem Sarmatis tribuit Pauſanias lib. I. An aliud placet loricæ genus? Aprorum vnguibus contextam etiam accipe è lib. VII. Martialis loricam Domitiani:

Quam vel ad Ætolæ ſecurum cuſpidis ictum
Texuit innumeri lubricus vnguis apri.

Hæc de equitum equorumque tegumentis, an veriùs impedimentis? nam certè pondus ſubinde & rigor (etiamſi ſquammata eſſent) impediebant inferre vulnera æquè atque accipere. Tacitus lib. I. Hiſtor. de Sarmatarum armaturâ: *Tegmen ferreis laminis, aut præduro corio conſertum, vt aduerſus ictus*

impe-

impenetrabile, ita impetu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum. Et lib. III. de Gallis, quos Crupellarios vocat: *Inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles.* Immobilis eſt Perſarum (equus) *cataphractus, ſi ductore careat*, ait Heliodorus lib. IX. Æthiopicorum. & Vegetius lib. III. cap. XXIII. *Cataphracti equites, propter munimina quæ gerunt, à vulneribus quidem tuti, ſed propter impedimentum & pondus armorum, capi eos facile eſt.*

Iam de ornatu, imò luxu phalerarum. Phaleræ indumentis adiectæ ſunt ad exercitûs ſplendorem, ad terrorem hoſtium. Iuuenalis Satyrâ XI.

Artificum fregit magnorum pocula miles,
Vt phaleris ſplenderet equus. ——

Liuius lib. IX. *Samnites, præter ceteros belli apparatus, vt acies ſua fulgeret nouis armorum inſignibus, fecerunt. Duo exercitus erant, ſcuta alterius auro, alterius argento cælauerunt*, &c. *galea criſtatæ, quæ ſpeciem magnitudini corporum adderent.* In eumdem ſenſum de criſtis Polyb. lib. VI. in Caſtrametatione: *Præter hæc omnia ornantur apice plumeo* (rectè ornantur, non armantur) *penniſq; tribus puniceis aut nigris erectis, longitudinis fermè cubitali, quæ cùm in ſummo vertice ceteris armis addiderint, vir quidem apparet duplò maior quàm ſit; eius verò aſpectus pulcher, hoſtibuſq; terribilis.* Pueris terriculamenta obijcis, Polybi; nam quis viro & militi terror ab erectis criſtis? Credo equidem, ſi ceruorum exercitus foret,

Qui cincti trepidæ fugiunt formidine pennæ.

At criſtæ non faciunt vulnera, vt ſapienter Papyrius apud Liuium lib. X. Aut vis credi Geryones eſſe omnes & tricipites, qui triplicem criſtam gerunt? Hinc natam quidem Geryonis fabulam Suidas refert. Sed quis nunc hiſtoriam eſſe putet? Malim arma bona eſſe, & equos probos. id nempe ſummi Duces curabant. *Hannibali*, ait Liuius lib. XXI. *veſtitus nihil inter æquales excellens, arma atque equi conſpiciebantur.* Meritò: *non enim veſtium nitor*, ait Veget. lib. I. cap. XIII. *vel auri, argenti, gemmarumq; copia, hoſtes aut ad reuerentiam noſtram, aut*

ad gratiam inclinant, ſed ſolo terrore ſubiguntur armorum. Contrà, certè hoſtem inuites ſpe prædæ potiùs quàm luxu. Ita Antiochum phaleris quàm armis ſuperbiorem cauillatus eſt Pœnus Hannibal. Gellius narrat lib. v. cap. v. *Oſtendebat Hannibali Antiochus*, inquit, *in campo copias ingentes, quas bellum populo* Romano *facturus comparauerat, conuertebatq́; exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem; equitatum, frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi Rex, contemplatione tanti ac tam ornati exercitûs gloriabundus, Hannibalem adſpicit, &, Putáſne, inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus eludens ignauiam imbelliámque militum eius pretioſè armatorum; Satis planè, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia, etſi auariſſimi ſint. Nihil prorſus neque tam lepidè, neque tam acerbè dici poteſt. Rex de numero exercitûs ſui ac de æquiparatione æſtimandâ quæſierat, reſpondit Hannibal de prædâ.* Nolim ergo equiti noſtro commendare phaleras. phaleræ ſunt; nec aliud militi, quàm feminis ſuus fucus. ſi in hoſte videat, rideat; ſperetque prædam, non metuat fulgorem. *Docti à Ducibus Romani erant*, ait Liuius lib. IX. *horridum militem eſſe debere, non cælatum auro argentóque, ſed ferro & animis fretum; quippe illa prædam veriùs quàm arma eſſe; nitentia ante rem, deformia inter ſanguinem & vulnera.* Sed tamen quid ſint, expendamus. Φάλαρα ἀπὸ τοῦ φαλοῦ, quod *illuſtre* ſignificat. Sunt igitur quælibet equitum equorumque ornamenta. De equis Plutarchus confirmat in Pompeio: Χρυσῷ κεκοσμημένον καὶ φαλάρων ἀνάπλεων. *Equum auro ornatum & phaleris plenum.* Si plenus erat, igitur phaleræ quælibet equorum ornamenta ſunt. nam quî alioqui plenus eſſet? *Ita ſentirem*, inquit Aldus lib. I. de Quæſitis per ep. cap. vltimo, *niſi Plinius à frontalibus, Gellius à monilibus phaleras diuerſas faceret.* Paruus mihi ſcrupulus videtur; ad libros prouoco. Plinius dicit lib. XXXIX. cap. XII. *Quondam tanta magnitudinis gemmas fecère, vt equis Regum in Oriente frontalia, atque pro phaleris penſilia facerent.* Gellius lib. v. cap. v. *Equitatum frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem.* Hîc certè non tam diuerſum

mihi,

mihi, quàm amplum facere videntur nomen phalerarum, nempe vt genus omne ornamenti complectantur. At equitum ornamenta phaleras vocari, quo probem Auctore? Nam Seruius in IX. Æneidos ait, *equorum eſſe ornamenta*. Et Suidas, docens quid ſint phaleræ, *Frontis ornamenta*, inquit, *ſcutula; id quo frons equorum exornatur*. Apud Herodotum verò, *circa maxillas tegumenta*. De la Cerda noſter Commentarijs in IX. Æneid. cùm negaſſet equitum ornamenta phaleras dici poſſe, tandem concedit fuiſſe ſaltem inter ornamenta galearum. Et probant, Carolus Paſchal. libro de Coronis, cap. XIX. qui phaleras conſtituit inter ornamenta capitis & militares criſtas: Prudentius lib. II. in Symmach. qui *vittarum phaleras* appellat. Fulgentius in Mytholog.

Phaleratum exoticis diadema carbunculis.

Addo & Iuuenalis verſum Satyræ vltimæ:

Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

vbi de equitibus loquitur. Et Silius lib. XV. qui phaleras dimittit in pectus ipſorum equitum:

—— *Phaleris hic pectora fulget,*
Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Nam, quòd la Cerda dicat Silio ſe nihil credere, nec eſſe inter claſſicos Latij Principes, non me mouet; cùm & Silij verſum videam ſuſtentari Virgilij auctoritate IX. Æneid.

Euryalus phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula, &c. ——
Hæc rapit, atque humeris nequidquam fortibus aptat.
Tum galeam Meſſapi habilem, criſtiſq; decoram
Induit. ——

Vbi Virgilius cingula & phaleras Rhamnetis ait aptata humeris Euryali, hoc eſt, non impoſita (vt ridiculè Donatus) ſed induta & circumiecta. Cingula autem eſſe hîc baltheos, non verò equinam cingulam, vt Cerda contendit, clarè in hunc locum docet Seruius. *Cingulum hominum*, inquit, *eſt generis neutri. nam animalium, genere feminino dicimus has cingulas.* Igitur, cùm hîc cingula dicantur neutro genere, hominum

num ſunt, non equorum. Iam inter equinas phaleras Virgilius VII. Æneidos addit monilia pectori, &c.

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſq; tapetis,
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Liuius lib. XXXVII. criſtas iungit: *Ingentes elephanti erant: addebant ſpeciem frontalia & criſtæ.* Ouid. VI. Metamorph. reliquum adijcit, ſtragulorum ornatum:

Conſcendunt in equos, Tyrioq; rubentia ſucco
Terga premunt. ———

Item VIII. Metamorph.

Purpureuſq; albi ſtratis inſignia pictis
Terga premebat equi. ———

Claudian. in Epigramm. de equo Honorij, frena etiam in luxum phalerarum trahit:

——— *Spumis perfunde ſmaragdos,*
Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos iam purpura veſtiat armos,
Et medium te Zona liget, variata colorum
Floribus, & caſtæ manibus ſudata Serenæ:
Perſarum gentile decus. ———

Apuleius lib. X. *Phaleris aureis, fucatis ephippijs, purpureis tapetis, frenis argenteis, pictilibus baltheis, tintinnabulis perargutis exornatum equum.* Euripides denique de equis Rhœſi: *Præter ceterum cultum, multis cum tintinnabulis terribilem ſonitum edebant.* Hæ phaleræ Duces ſolos aut victores in triumpho decent. Non tamen damnem, pugnæ tempore, in Imperatoribus, Regibus, Conſulibus; quibus etſi auctoritas pro ornatu, tamen phaleræ ſunt pro maieſtate, vt veſtes virum faciunt. Nempe ad populum phaleræ. Ornandi ergo phaleris Duces; equuſque Imperatorius, & Regius, & Conſularis, Imperatorijs, Regijs, Conſularibuſque phaleris inſtruendus. Ducum ſplendida paſſim arma & ornamenta apud Hiſtoricos & Poëtas. De equis quædam referenda particulatim: ac primùm de Imperatorio. Plutarchus in Graccho: *Equus ex*

Impe-

Imperatorijs inſigniter ornatus. Petrus Diaconus lib. XVII. *Imperatoris equus, qui aureo erat circumdatus ornatu.* De Regio equo Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Neminem Bucephalus alium, quàm Alexandrum, Regio inſtratus ornatu, recepit*. Claudianus in Epigramm. de Honorij equo:

O felix ſonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & ſacris licuit ſeruire lupatis!
Accipe Regales cultus. ——

Item de zonâ equi Arcadij:

Dumq; auro phaleræ, gemmis dum frena renident,
Hac vterum zonâ cinge frementis equi:
Stamine reſplendens, & mirâ textilis arte,
Baltheus alipedis Regia terga ligat.

Dionyſ. lib. x. Antiquit. *Luc. Quinctio Dictatori equos phaleris decorè ornatos adduxerunt, & ſecures cum faſcibus, veſteſq; purpureas, & alia inſignia, quibus olim Regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Hîc cauſſam habes, cur Dictatorum & Conſulum equi Regios paratus admiſêre. Gregoras lib. IX. *Regios equos cum ephippijs purpureis.* De Conſulari Tacitus lib. XVIII. *Turbatus equus, qui inſignia Conſularia geſtabat.* & Plutarchus in Craſſo: *Equus Conſularibus inſignibus ſplendidè ornatus, per vim abripiens ſeſſorem.* Nec vnum Imperatori equum permitto, ſed plures; in vſum, in liberalitatem. Equos enim phaleratos dare, Imperatorum eſt; & phaleræ, equitum præmia. Ne ſuccenſe, miles, ſi nuper tibi diſſuaſi phalerarum vſum; nunc reddo, quando dantur benemerito. Virgilius v. Æneid.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Primus equum phaleris inſignem victor habeto.

Liuius lib. XXXIX. *Pro concione poſtero die laudati, donatíque à Calpurnio equites phaleris.* Et ingenti quidem numero. Virgilius VII. Æneid.

Hæc effatus, equos numero Pater eligit omni:
Stabant tercentum nitidi in præſepibus altis.
Omnibus extemplò Teucris iubet ordine duci

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſque tapetis.

Cyrus ducentos, *qui habebant frena aurea, amiculiſque virgatis erant ſtrati*, lib. VIII. de Pædiâ Cyri. Probo hunc ſplendorem Imperatorum ac Ducum, modò non nimis phaleratum; modò ſimul ſtipendia caſtris ſuppetant, nec eſuriat miles, quod equus Ducis mordet & calcat. Quis alioqui ferat, frenos aureos mandi, ſpumis ſmaragdos vexari, ſi militum dentes agant eſuriales ferias? Quis aureas Poppææ ſoleas, quis Neronis argenteas, ſi auri argentique exiguum ſit in ærario? Quis equorum cultum, *ad luxuriam magis quàm ad magnificentiam exactum?* vt Curtius loquitur lib. V. Ne argentum quidem ſtanno infuſum Plinij cenſura tolerauit in ornamentis equorum. *Argentum*, inquit lib. XXXIV. cap. XVII. *ſtanno incoquere ſimili modo cœpêre, equorum maximè ornamentis: quæ, in ſcyphis cerni prodigium erat, hæc in vehiculis atteri, cultus vocatur.* Et legis præſidio luxus excludendus fuit, Cod. lib. XI. tit. XII. *nulli licere in frenis, equeſtribus ſellis, & baltheis margaritas, & ſmaragdos, & hyacinthos aptare.* Ego certè ſuadeam Darijs omnibus, quod Charidemus lib. III. Curtij ſuaſit Dario exultanti exercitûs ſui ſplendore: *Argentum illud atque aurum ad conducendum militem mitte.* O quantò militiæ ſalubrius conſilium!

CAPVT IV.

Equitum arma, armorúmque cura: Vexilla, ceteráque ſigna.

Gallo-Græci nudi ex equo pugnant. Galli olim ſupra vmbilicum nudi. Numidæ & Romani equites inermes. Romani deinde corporum tegumenta à Græcis didicêre. Leuis armatura è lino, lanâ, ſpongiâ, ligno, funibus, pellibus ſtruthionum, corio, bracteâ. Grauis, ex ære ferroque denſiore. Romani item tela Græcorum imitati. Diſcrimen clypei & ſcuti. Quid parma, ſariſſa & contus. Gladius equiti aliquando ſuſpenſus è dextro. Hippotoxotæ, & Hippacontiſtæ, & Arquites, ijdem qui ſagittarij. Equites ferentarij & iaculatores qui. Reſtiferi equites & Laqueatores, inter quos feminæ. Lancea qualis

qualis vox. Geſum. Phalarica, Bidens, Framea, Cetra. Arma militiæ hodiernæ recentia. Gladius equiti ligandus, ne in curſu excidat, quorumdam infelici exemplo. Veterum nitor in curandis armis. Vexilla & dracones equitum. Tuba, buccina, lituus, cornu, claſſicum.

ARMA diſtinguo cum Iſidoro, in tegumenta & tela. De tegumentis primùm, mox de telis dicam. *Gallo-Græci nudi pugnant*, ait Liuius lib. XXXVIII. *& ſunt fuſa & candida corpora, vt quæ numquam niſi in pugnâ nudentur. Galli ſupra vmbilicum nudi*, apud eumdem lib. XXII. *Numida diſcinctus & inermis eques*, eodem auctore lib. XXXV. *Romani equites antiquitus thoraces non habebant*, ait Polybius in Caſtrametatione (interprete Iano Laſcari) *ſed in ſubligaculis periclitabantur; vnde ad deſcendendum ex equis, celeritérque inſiliendum, habiles erant aptique: ſed in prælio minùs tuti verſabantur, quòd inermes periclitarentur.* Non credit Lipſius lib. III. de Militiâ, Dial. VII. *in ſubligaculis pugnaſſe*, etiamſi περίζωμα id quoque ſignificet. Putat eos *veſte ſaltem fuiſſe tectos. nam nudos in ſolis ſubligaculis quis credat?* inquit. nec ego credo, Lipſi, ſed nec id Polybius dicit: *inermes fuiſſe* ſcribit, non autem nudos. Et cur minùs Polybio credatur de Romanis, quàm Liuio de Gallis & Numidis? Deinde, periculis docti *Romani, mutauerunt, acceperuntq́ Græcam armorum ſtructuram*, ait idem Polybius. At, quæ illa Græcorum equitum armatura quam imitati Romani? Ioſephus docet lib. III. Excidij Ieroſolym. *Galeas & loricas omnes habent, vti pedites.* Hîc diſtinguendum aliquid arbitror, duplicis nempe generis fuiſſe horum equitum armaturam, leuem vnam, alteram grauiorem. Ita Ælianus docet libello de Inſtruendis aciebus. *Equeſtres copiæ*, inquit, *modo armaturæ inter ſe diſtant: pars enim armis tota obſepta eſt, & hinc cataphracti; pars non tota armis tegitur. Cataphractos igitur eos intelligi volo, qui non ſolum ſua corpora, ſed etiam equos loricâ vndique muniunt.* Sic apud Græcos & Perſas. Leo Imperator Tact. cap. VI. §. XXX. *Apud Antiquos, equeſtrem aciem duabus diuerſis armaturis muniebant; alteram vocabant cataphractum ſeu loricatum, alteram non cataphractum.* §. XXXI. *Ar-*

M 2 *mabant*

mabant autem cataphractum, tum equitem ipſum vndique, tum equum etiam, loricijs, id eſt galeis; clibanijs, id eſt thoracibus; paramerijs, id eſt macharis, &c. Apud Romanos leuis grauiſque equitum armatus, ſed nuſquam munimenta equorum. At cuius materiæ hæc equitum tegumenta? Variæ, niſi fallor, vt peditum. Leuis armaturæ, è lino, ligno, ſpongiâ, funibus, lanâ, corio, ſtruthionum pellibus, ære leui, aut ferro tenui & bracteato. De lino Plin. lib. XIX. cap. I. *Honos lino etiam Troiano bello*, &c. *Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus.* Ergo vetuſtiſſimus mos apud Græcos. Aliarum gentium vſum Lipſius copioſè congerit lib. III. de Mil. Dial. VI. E ligno Indorum equitum tegumenta nominantur apud Herodotum lib. VII. De ſpongiâ Liuius lib. IX. extremo: (*Samnitibus*) *ſpongia pectori tegumentum.* E funiculis ſeu licijs fuiſſe, vel indicio eſt, quòd biliçes & trilices loricæ dictæ, qualem Amaſis Ægyptij Regis Plinius deſcribit loco mox allato: *Cuius ſingula fila tercentis ſexaginta quinque filis conſtabant.* Herodotus in Thaliâ demit de numero fila tantùm quinque. E lanâ fuêre, quæ Cæſar lib. III. Ciuilium vocat *ſubcoacta. Omnes ferè milites aut ex ſubcoactis, aut ex centonibus tunicas aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent.* Suidas appellat θώρακας πολητὰς, *thoraces coactiles.* Plinius lib. VIII. cap. XLVIII. *Lana per ſe coacta veſtem faciunt; & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt.* E corio apud Varronem: *De corio crudo pectoralia faciebant.* & Pæni equites apud Herodotum lib. VII. *Corio armati. Struthionum pellibus vtebantur Arabes, thoracum & ſcutorum vice*, ait Pollux lib. I. cap. X. De ære Polyb. lib. VI. *Plerique capientes æream laminam, quæ ſit palmi maioris, ſiue duodecim digitorum vndique, nec ampliùs, eam pectori apponunt, & vocant cordituum.* vt Laſcaris, *pectorale*, vt vertit elegantiùs Lipſius. De ferro Silius lib. VIII.

—— *Ferro circumdare pectus.*

Hæc, inquam, leuis armatura. Grauis armatura duplici loricâ æreâ aut ferreâ conſtabat, quæ pectus & tergum tegebat. Pauſanias lib. I. *Duæ erant æreæ partes; illa quidem pectori, & ijs quæ*

qua circa ventrem, apta; hac, vt dorſo tegmen eſſet. Hanc ipſam, in graui armaturâ, Vegetius *cataphractam* vocat libro II. cap. XIV. Modus formaque armaturæ grauioris indicatus eſt ferè Capite præcedenti, vbi de equis & equite cataphractis. Xenophon lib. III. videtur diſtinctum facere equeſtrem thoracem à pedeſtri, vt obſeruat Sixtus Arcerius Notis ad Ælianum. Supereſt de equitum telis dicere, nam huc-uſque de indumentis. Polyb. lib. VI. Romanis dat *ſcutum & haſtam*, quæ cùm initiò illis eſſent valdè infirma, poſteà mutauêre in *ſtructuram Græcorum*, quorum haſta firma ac craſſa, non tremula & gracilis, cuſpide item præmunita: ſcutum non è ſolo corio, quod pluuiâ reſolueretur (vt Afrorum & Maurorum parma) ſed ligno fartum, pelle intextâ veſtitum. Nota, idem eſſe parmam & ſcutum; clypeum pede vno longiorem, pede vno item arctiorem; & peditum tegmen eſſe, auctor Polybius lib. VI. ſcutum verò equitum, docente Seruio IX. Æneid. (vnde *equites ſcutati*, in Notitiâ Imperij.) Scuti formam quoque rotundam, clypei oblongam eſſe. Equitibus Græcis (quos & Romani ſecuti, auctore Polybio) Ioſephus lib. III. Excidij dat *gladium oblongum à dextris ſuſpenſum. Contum item longum in manu, & in pharetrâ tria quatuórue iacula, cuſpide latâ, etiam haſtis magnitudine cedentia.* Contrà ergo olim equiti, quàm pediti gladius appenſus: equiti dexter, ſiniſter pediti. Rideamus nunc, ſi quem ſic gladio videamus alligatum: quamquam & variaſſe apud Romanos, doctè oſtendit Lipſius in Militiâ Romanâ; & ſubinde dextrum, ſubinde ſiniſtrum illis gladium pependiſſe. Præterea equeſtres olim gladij longi, nunc breuiores pedeſtribus. Addit Ioſephus *contum*, qui, Lipſio iudice, eſt haſta curſoria. Iacula, haſtæ miſſiles, quales fortè Veterum lanceæ nonnullæ, quas iactas à Romano equite Dionyſius ſcribit lib. VIII. Mutarunt ergo arma Romani, imitatione Græcorum; ſicut & Achæorum *equitum Magiſter Philopœmenes armatura apud Achæos vitia correxit*, auctore Plutarcho in eius Vitâ. *Scuta enim habebant ex tenuitate expeditiora & reſtrictiora, quàm vt*

tegere poſſent corpora: lanceas longè ſariſſis breuiores, vnde ob leuitatem ad eminus petendum ſtrenui erant & bellaces, cominus non perinde valebant. Induxit ergo eos, vt pro ſcuto & lanceâ ſumerent clypeum & ſariſſam, ſimul vt galeis, & loricis ocreiſq́ tecti, loco curſoria & velitaris pugna, ſtatariam meditarentur & firmam. Leo Tact. cap. VI. §. XXXII. *Cataphractorum alij habebant contaria, id eſt haſtas, quas nunc menaula, olim lonchas nominabant: hiq́ cominus cum hoſte conſerebant. Alij eminus iaculantes vocabantur Acroboliſtæ velitares,* &c. *Alij thureos, id eſt ſcuta oblonga habebant: alij ſine ſcutis, ſolis haſtis præliabantur.* §. XXXIII. *Equites Acroboliſtæ alij rhictarijs, id eſt iaculis vtebantur, alij arcubus: & alij ex illis haſtas eminus iaciebant, alij directè procedentes, alij circumcurſantes, quos Hippacontiſtas vocabant, Arquites vero Hippotoxotas. Horum quidam velitaribus iaculis cùm ſemel atque iterum pugnarunt, de cetero confligunt vel haſtis, vel expeditis iaculis, vel ſpathis, erantq́ velites. Quidam ex illis ferebant paruas ſecures. Et equeſtrem quidem aciem ſic armabant Antiqui.* Alia equiti arma apud alias gentes. Cetra, ſeu breue ſcutum, Hiſpanis in vſu, vt Lucanus lib. I. vnde Cetrati equites in Notitiâ, quales & Curtius lib. III. facit Barcanos. Arcus & ſagittæ apud plurimos. vnde Hippotoxotæ, id eſt equites ſagittarij, Curtio lib. VII. quos eodem modo Cæſar nominat lib. III. de Bello ciuili, & Hirtius de Bello Africano. Meminêre quoque Herodotus lib. IX. & Thucyd. lib. II. ſed Arrianus vocat Hippacontiſtas. Romani veteres vocabant *Arquites*, auctore Feſto. Iacula non apud pauciores. vnde apud Liuium *iaculatores equites*. lib. VII. Decad. IV. & *Ferentarij equites, qui iaculis pugnant*, apud Ælianum lib. de Inſtruendis aciebus. Adeoque de *equeſtri iaculatione* Plinius librum ſe ſcripſiſſe refert lib. VIII. cap. XLII. *Laqueis* vſi equites Parthi, auctore Suidâ: Σειροφόροι, inquit, *reſtiferi, genus Parthorum pugnantium ex equis, qui cominus aggreſſi hoſtes, laqueis iniectis, & equis vi retractis, illos impetu equorum vel viuentes vel mortuos abſtrahunt.* Paria de Sagartijs Herodotus adfert lib. VII. *Sunt quidam*, inquit, *Nomades, qui Sagar-*

Sagartij vocantur, & gente & voce Perſæ,&c. *qui attulêre equitatum octo millium, equitum armaturam neque aheneam neque ferream aſſueti ferre, præter pugiones; vtentes veſte è loris conſertâ, quâ freti in prælium eunt. Eſt autem prælium illorum virorum huiuſmodi: Vbi cum hoſte congreſſi ſunt, inijciunt eis reſtes, in ſummo laqueos habentes: qui laqueus cùm aut equum aut hominem adeptus eſt, eum ad ſe trahunt; ita illi illaqueati conficiuntur.* Gemina his armis arma Sarmatarum deſcribit Pauſanias lib. I. *Laqueos inijciunt in quemcumque hoſtium poſſunt; equos deinde auertentes, deijciunt, euertuntq́ implicitos & illaqueatos.* De Anchatibus quoque Valerius Flaccus lib. VI.

Doctus & Anchates patulo vaga vincula gyro
Spargere, & extremas laqueis adducere turmas.

Idem verò pugnæ genus Mela lib. I. cap. XXI. tribuit feminis Iaxamatharum. *Apud hos,* ait, *viri pedibus inhærent, illæ equeſtre prælium ineunt. Nec ferro dimicant, ſed, quos laqueis intercepêre, conficiunt.* Diodorus lib. XVII. aſſignat eum morem Tyrijs, qui Macedones oppugnatores ſic illaqueabant, tractoſque in terram deijciebant. Ioſephus Scythis Alanis, libro VII. Excidij, vt & Hegeſippus lib. V. cap. L. tribuunt. *Lancea* Senonibus Gallis à Liuio dantur lib. X. *Nec antè fama eius cladis perlata, quàm in conſpectu fuêre Gallorum equites, pectoribus equorum ſuſpenſa gerentes capita, & lanceis infixa.* Diodorus lib. VI. vult lanceam Gallicum eſſe vocabulum. Gellius Hiſpanicum eſſe contendit. Iſidorus, quòd *aquâ lance libretur.* Feſtus deriuat à Græco λόγχη. Duplex autem lancea, iaculum, & non iaculum. De lanceâ iaculo Curtius lib. IX. *Macedo, haud dubius eminus interfici poſſe, lanceam emiſit.* Lancea non iaculum, eadem erat quæ haſta ſeu contus. ita Vegetius lib. III. cap. XIV. *Lancearios priùs vocari ſolitos haſtatos* ſcribit. Brodæus lib. III. Miſcell. cap. XVI. contum ait ſariſſam eſſe, quam hodie Piquam appellamus. *Geſum* item Gallorum equitum telum, *graue iaculum* ait Feſtus. De Viridumaro eorum Rege Propertius:

Nobilis è tectis fundere geſa rotis.

Sicut

Sicut Phalarica, quam *ex elephantium phalis ſeu turribus milites impoſiti iaculabantur*, auctore Iſidoro. Bidentibus Cimbrum equitem Plutarchus inſtruit in Mario: *Cimbrorum equites* xv. *millia numero, ſplendidis armis prouehebantur, & telum ſingulis bidens.* Apud Germanos *eques ſcuto frameaq́ contentus eſt*, ait Tacitus lib. de Moribus German. quo loco quid framea ſit, conſulendus Lipſius. Leo Tact. cap. vi. §. xi. *Omnino autem equitem habere oportet tzicurem ancipitem, vnâ acie inſtar cuſpidis haſtæ longam & acutam, in ſellâ cum thecâ coriaceâ pendentem.*

Hucuſque de vetere equorum equitumq́ue armaturâ. Equorum arma prorſus nunc exoleuêre, quia oneri eſſe viſa & impedimento. Equitum Lancearij ſoli, & Loricati ſeu Cuiraſſarij (vt vocari in Galliâ cœptos ſcribit Melzus) nunc cataphracti ſunt; ceteri pro tegumentis nihil prætergaleam & loricam habent: pro telis omnes gladium & fiſtulam è chalybe vnam pluréſve; haſtas & lanceas, pauci. ſed inter fiſtulas diſcrimen eſt. Minimæ ſunt, quas Piſtolas ſeu ſclopos vocant. Harum duas Loricati gerunt, vnicam ſaltem Lancearij, quâ ſe tueantur, dum fracta eſt lancea. Bombardæ rotatæ, ſeu Arcabuſij (ſic dicti, quòd fiſtulam ſeu tubum pro arcu habeant) medij ſunt: Carabinos vocarunt Pedemontani, apud quos inuenti feruntur. His vtuntur equites Bombardarij, qui in Sagittariorum locum adlecti, appellantur Arcabuſarij & Bandularij, quia bombardam cinctu ſcorteo gerunt. Muſquetum denique tormentum eſt maiuſculum, fiſtulâ grauiore, quæ maiorem admittit glandem, ignemq́ue concipit non ſilicis rotæq́ue percuſſu, ſed attactu funis accenſi. Id de pedibus explodunt equites, bifurcato ſuſtentatum ſcipione, propter grauitatem. Sunt etiam muſqueta rotata minora nuper adinuenta (Muſquetones appellant) fiſtulâ breuiore, ſed quæ pari magnitudine pilam æqualiter excutit. His iam armare incipiunt Muſquetarios Franquos. Hos Flaminius lib. 1. cap. xxix. munit ſagulis bubalinis, ſuperinductâ loricâ ferreâ tenui, brachiali coriaceo ſiniſtro; inſtruit-

ſtruitque præteteà ſclopis breuioribus duobus. Porrò vt fiſtulæ omnes locum arcuum inuaſêre, ita puluis pyrius fiſtulæ pro neruo eſt, glans pro ſagittâ. Sed ne difficilem haberent adminiſtrationem tot ſimul inſtrumenta, ſingulos in ictus adhibenda; celeritati conſultum eſt vario genere inuenti. Primùm, phialæ quædam ligneæ ferreæve, è cinctu ſuſpenſæ, balthei inſtar circumijciuntur iaculatoribus; earumque ſingulis tantum admenſi ineſt pulueris, quanto opus eſt ad vnicam iaculationem, nec amplius: vt quælibet nempe phiala iuſtam contineat menſuram. Nimirum hoc modo fiſtulam celeriùs oneranr, nec tum metiendi eſt cura, cùm potiùs eſt iaculandum. Alterum commenrum plus etiam habet celeritatis. Pulueris certum numerum, ſingulis iaculationibus iuſtè admenſum, ſingulis inuoluunt cucullis papyraceis (Formatas vocant.) Iis cucullis, (inſtar cylindri longis, craſſiſque ad magnitudinem foraminis fiſtulæ, in quod immittendi ſunr) ſupernè ſupra puluerem pila adiungitur paris craſſitudinis; vt ſimul nempe, vnâ eademque operâ, puluis & pila ori fiſtularum inijciantur. Id, præterquam quòd celerrimè fiar, iaculatorem inſuper liberat curâ moraque, puluerem glandemque piſtillo ſeu malleolo intra fiſtulam tundendi; planè vt ſilicis ſolius attritu, rotæque contentione, excitandus ſit ignis. Hos cucullós, ſeu formatas (vt iaculantibus præſtò ſinr) alij peris quibuſdam quadratis è collo ſuſpendūt; alij ſcloporum inuolucris (quæ vtrimque ex equinâ dependēt ſellâ) ſupernè ςreas ferreáſvè pyxides foraminibus multis diſtinctas alligant, ijſque cucullos hoſce diſtribuunt. Redeo ad Veterum mores, eorumque inſignem pro armis curam, quæ vt olim illis longè maxima diligentiſſimaque fuit, ita nobis profectò non leuis habenda eſt. *Nam, quis militem credat eſſe bellicoſum*, ait Vegetius lib. II. cap. XIV. *cuius diſſimulatione arma ſitu ac rubigine fœdantur*? Xenophon ſanè dictitabat, *decorū fore ſibi in bello morienti, ſi pulchr is nitidiſq; in armis occubuiſſet*, apud Ælianum lib. III. Var. hiſt. Decori verò huius ſeruandi ſtudio, vt arma nitida eſſent, ſcuta etiam inuolucris tecta aduerſus

N iniu-

iniurias pluuiarum gerebantur,teſte Cæſare lib. II. Bell. Gall. *Scutis tegumenta*, inquit, *detrahendi tempus defuit*. Plautus item Bacchidibus:

Nequam eſſe oportet ſcutum,integumentum improbum eſt. Ea cautio Decurionis erat, ne impolitiam eques, armorum neglectu,admitteret. Vegetius lib. II. cap. XIV. *Sicut* Centurio (inter pedites) *eligendus eſt,qui cogat,vt arma omnium defricentur, ac ſplendeant;ſimiliter eligendus eſt Decurio,qui turmæ equitum præponatur, poſſitq́, turmales ſuos cogere, loricas vel cataphractos, contos & caſsides frequenter tergere & curare. Plurimum enim terroris hoſtibus armorum ſplendor importat*. Alexander milites ſuos Argyraſpides fecit, hoc eſt,vt Pollux explicat lib. I. argenteis clypeis inſtruxit. Iuſtinus lib. XII. *Alexander, vt gloriæ ſuæ etiam ornamenta exercitûs conuenirent, phaleras equorum & arma militum argento induxit, exercitumq́, ſuum ab argenteis clypeis Argyraſpides appellauit*. Iulius Cæſar apud Sueton. cap. LXVII. *Milites habebat tam cultos,vt argento & auro politis armis ornaret,ſimul & ad ſpeciem,& quo tenaciores eorum eſſent in prælio, metu damni.* Ea quidem nitoris cura eſt; ſed maior quædam equiti habenda, ne fortè dum vno armorum genere vtitur, alterum, quo mox vtendum erit, per curſum amittat.

Gladius igitur ita accingendus eſt, ne aut vaginâ excidat, aut iactatione adeò poſt tergum auertatur, vt capi manu, nudarique ab equite non queat. *Catoni*, ait Valerius lib. III. cap. II. *cùm ab hoſte in acie vehementi periculo premeretur, è vaginâ gladius elapſus decidit; quem ſubiectum præliantium globo, & vndique hoſtilibus pedibus circumdatum poſtquam abeſſe ſibi animaduertit, adeò conſtanti animo in ſuam poteſtatem redegit, vt illum non periculo oppreſſus rapere, ſed metu vacuus ſumere videretur*. Equitanti Catoni id cõtigiſſe, Iuſtinus expreſſit lib. XXXIII. *In eâ pugnâ*, inquit, *M. Cato, Catonis Oratoris filius, dum inter confertiſsimos hoſtes inſigniter dimicat, equo delapſus, pedeſtre prælium aggreditur*. Sed quod addit, *Dum procerum quemdam petit, gladius ei è manu elapſus in mediam cohortem hoſtium decidit*; præterquam

terquam quòd Valerio & Plutarcho repugnet, colorem non habet, & Catoni fortiſſimo militi probroſum eſt. E vaginâ ergo elapſus, ipſius Catonis curſu, lapſu aut deſcenſu: eáque re tam fortiter recuperatus, vt pro amiſſi caſu maiorem benè vindicati laudem mereretur. Ita Cæſar aliàs narrat eueniſſe T. Pulſioni lib. v. belli Gallici: *Verutum*, ait, *in balteo eius defigitur: auertit hic caſus vaginam, & gladium educere conantis dextram moratur manum, impeditumq́; hoſtes circumſiſtunt.* Ego ſcripſi, obſidione nuperâ Bredanâ quid Ioanni Comiti Naſſauio ſocioque eius acciderit in velitatiunculâ quadam cum Briautæo: *Noſtri paulatim ſeſe recipientes, dum anguſtius equitando inuicem premunt, eorum vnus Naſſauium præteruectus, habenas ei capulo gladij ſui implexas è manibus extorquet, & gladium ipſe habenis retentum vaginaq́; eductum amittit.* Meminit verò Flaminius lib. I. cap. v. Baxij cuiuſdam apud Hollandos Nobilis, qui cùm lanceam fregiſſet, gladium amiſit curſu, neque tueri ſe potuit, quin caperetur; pugnâ alioqui non ſegniter functus, anno M.D.LXXXV.

Venio denique ad ſigna. Duplicis generis ea facit Ælianus libello de Aciebus. *Alia enim percipiuntur viſu, alia auditu.* Quæ viſu percipiuntur, inter pedites propriè *ſigna*, inter equites *vexilla* (pannuli quadrati haſtis affixi) ſic dicta quaſi velilla, vt à malâ maxilla, pro malilla. Auditu accipiuntur, tubę, cornua, litui, buccinæ, tympana, quæ olim promiſcuè pediti iuxtà atque equiti ſeruiebant. Saluſtius de Mario: *Cohortium, turmarum, legionum tubicines.* Nunc tubæ equiti ſoli dantur, tympana etiam apud Germanos & Afros. Præcipuus vexillorum vſus eſt ad contrahendas turmas, ne permiſceantur. Leo Imperat. Tact. XII. §. CXII. *Miles, ſi quâ ratione contingat à bando ſuæ cohortis abeſſe, omnibus modis eò reuocandus eſt, ne acies confundatur.* *Antiqui*, ait Vegetius lib. II. cap. III. *qui ſciebant in acie commiſſo bello celeriter ordines acieſq́; turbari atque confundi, ne hoc poſſet accidere, cohortes in centurias diuiſerunt, & ſingulis centurijs ſingula vexilla conſtituerunt, ita vt ex quâ cohorte, vel quotâ eſſent centuriâ, in illo vexillo literis eſſet adſcriptum,*

quod intuentes vel legentes milites, in quantouis tumultu à contubernalibus ſuis aberrare non poſſent. Quod idem credendum de vexillis ſingularum turmarum. Leo Imper. Tact. cap. XII. §. CIX. *Inſigne Turmarchæ longè diuerſum diſtinctumq́, formâ ſit à bandis ceterorum Præfectorum, vt facilè ab omnibus ſigniferis agnoſcatur.* Porrò vt ſingulæ legiones vnicam pro ſigno habebant Aquilam, ita præter turmalia vexilla, exiſtimo alæ cuiuſque fuiſſe aliquod ſingulare vexillum. vnde alioqui alæ fuiſſent appellatæ vexillationes? Vegetij verba ſunt lib. II. cap. I. *Alæ nunc vexillationes vocantur, quia velis, hoc eſt flamulis vtuntur.* Sermonem autem eſſe de equeſtribus alis, ex Cedreno conſtare poteſt, qui clarè affirmat, *vexillationes eſſe Romanorum equites*; additque (fortè æuo ſuo) *vexilla eſſe vela ſeu pannos è purpurâ & auro in quadratam formam effecta.* Leo Imperat. Tact. cap. VI. §. XVIII. *Mandamus, vt phlamoula vniuſcuiuſque turmæ & vniuſcuiuſque drungi, vnius quoque coloris ſint.* §. XIX. *Vt verò vnaquaque cohors ſuum bandum facilè agnoſcat, oportet alia quadam priuata ſigna capitibus adiungere, vt ex illis tum per turmas, tum per drungos, tum per banda cognoſci poſſint.* §. XX. *Omnia autem Turmarcharum ſigna tum diuerſa eſſe oportet, tum manifeſta, vt longo interuallo cognoſci poſſint.* & cap. VII. §. XIV. *Aſſuefacies eos prætereà, vt aſpectu & nomine ſeſe familiariter inuicem norint, & ſub quo Præfecto quiſque miles ſit*, &c. His autem alarijs turmalibuſque vexillis & ſignis cohortium, fortè inſcriptum ſubinde Principum nomen, quod ex Suetonio obſeruo, Veſpaſiani cap. VI. *Aſſensère cuncti, nomenq́, eius vexillis omnibus ſine morâ inſcripſerè.* Quò reſpectum à Senecâ in Thebaïde:

—— Aureâ clarum notâ

Nomen Ducum, vexilla præſcriptum gerunt.

Ampliùs etiam affirmo auctoritate Seruij, fuiſſe nempe vexillum aliquod ſingulare, totique equitatui commune, ad quod ſeorſim eques à pedite aduolabat. Verba Seruij ſunt VIII. Æneid. ad illum verſum,

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce.

Qui

Qui erat ductuꝛus exercitum, ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, vnum roſeum, quod pedites euocabat; & *vnum cæruleum, quod erat equitum* (nam cæruleus color eſt maris, à cuius Deo equum conſtat inuentum) dicebat: *Qui ſaluam vult eſſe Rempublicam, me ſequatur.* Vexillis ſucceſſere Dracones, quamquam Iſidorus lib. XVII. ab ipſo Apolline ſcribat eos militiæ datos poſt cæſum ab eo draconem. Inde tamen dracones in Græciam volaſſe, non credit Iſidoro Lipſius. *Nam quis,* inquit, *Scriptor vmquã Græcis dracones tribuit?* Suidas Scythis eos familiares in bellis ſcribit, alibi etiam Indis (Sindis mallet Lipſius) qui Scytharum ſunt populi. Eorum formam ſic Suidas expreſſit: *Sindi, gens barbara, quibus in bello erant ſigna, in quoſque mille equites, draco extenſus in perticâ: eius caput ex argento factum; reliquum corpus ſericeo textu, longitudine, craſſitie, & varietate coloris in verum draconem.* Hinc ergo tandem dracones in equitatu Romano; quos ita eleganter deſcripſere Claudianus & Sidonius, vt ambiguam ſibi faciant palmam. Claudianus in VI. Conſulatu Honorij:

—— Quid fixa draconum
Ora velint; fluitent ventis? an vera minentur
Sibila, ſuſpenſum rapturi dentibus hoſtem?

Sidonius in Paneg. Maioriani:

—— Iam textilis anguis
Diſcurrit per vtramque aciem, cui guttur adactis
Turgeſcit zephyris, patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem, pannoq́; furorem
Aura facit, quoties craſſatur vectile tergum
Flatibus, & nimium iam non capit aluus inane.

Quibus deſcriptionibus ſatis indicant, dracones fuiſſe corpora inania è panno ſerico formata. Fuiſſe tamen ſubinde etiam in vexillis pictos, nec aliud quàm vulgaria vexilla, indicant Suidas alibi & Curopalates, qui vela & vexilla draconum vocant, vt & Prudentius Hymno I. Periſt. *Ventoſa pallia.* Septemtrionales ferè omiſeram, quorum equeſtria ſigna ſunt vulpinæ caudæ contis lanceíſve alligatæ, vt Olaus refert

lib. VIII. cap. XXIII. Hæc porrò vexilla ſacra ſunt, hæc nefas deſerere. Hæc inter Anteſignanos & Poſtſignanos in acie collocata. Hinc noua equiti virtutis exercendæ cauſſa: dum nempe ſub vexillis procedit, venerationem, modeſtiam cultumque præſtare admonetur Duci, contubernalibus, militiæ ipſi, cui ſacramentum dixit. Noſtrorum vexillorum, inter equites, nullum iam diſcrimen ab antiquis illis quadratis. Turmæ tamen equitum, quos in Belgio vocamus *Bandes d'Ordonnance*, vexilla habent oblonga & anguſta, deſinentia in caudam diffiſſam, lanceis affixa. Arcabuſariorum noſtratium turmæ vexillum non habent, quod miratur vehementer Flaminius à Cruce, contenditque rationibus multis, non minùs quàm ceteras vexillis ornari debere, lib. I. cap. XXXV. Cauſſa, inquit, nulla afferri præter conſuetudinem poteſt. Nam id eò fieri dicere, quòd Arcabuſarij numquam ferè niſi per paruas turmulas diuiſim pugnant, cauſſa eſſe non poteſt, cùm & Lancearij (qui tamen vexillum habent) non aliter pugnare poſſint. Cetera omnia ſuadent, æquè Arcabuſarijs atque alijs vexilla concedenda, æquandaque ſtipendia; cùm plus habeant in bello vtilitatis, laboris verò periculique longè plurimum. Igitur quod naui clauus, quod temo currui, id vexillum, inquit, eſt equeſtri turmæ. Et quo alio indicio diſtinguetur Arcabuſariorum turma à turmâ Præfecti latrunculatorum? Venio ad vocalia equitum ſigna. Tuba, Tyrrhenorum inuentum eſt, Diodoro Siculo teſte lib. V. (atque ab ijs *Tyrrhenam* vocari) vel Tyrrheni filij Herculis, ſi maior Hygino fides, fabulâ CCLXXIV. Hinc tubicines dicti. Et, *quoties ad aliquod opus exituri ſunt ſoli milites, tubicines canunt*, ait Vegetius lib. II. cap. XXII. *Cornua*, inquit Varro, *quòd ea, quæ nunc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu* (inde cornicines.) & hęc eadem Buccinę, κέρατα βόεια Dionyſio; vnde buccinatores. Origo eorum à paſtoribus conuocantibus pecus. *Cornicines*, ait Vegetius lib. II. cap. XXII. *quoties canunt, non milites, ſed ſigna mouentur*. Lituus medius inter tubam & cornu. Tuba, recta eſt; cornu, incuruum; lituus, leniter inflexus;

dictus,

dictus, *quòd litis ſit teſtis*, auctore Feſto: genus tubæ minoris, & hinc liticen, inquit Chariſius. Vniuerſa, communi voce *æra* dicta: qui ea inflabant, *æneatores:* omnium ſimul ſonitus, *claſſicum*, à calando ſeu conuocando, quaſi calaſſicum, vt Iſidoro viſum. Aliter Vegetius lib. II. cap. XXII. *Claſſicum*, inquit, *appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt. Hoc inſigne videtur Imperij, quia claſſicum canitur Imperatore præſente, vel cùm in militem capitaliter animaduertitur. Bellicum* nonnulli pro *claſſico* dixêre. Vegetius autem lib. II. cap. XXII. *Quoties pugnatur, & tubicines*, inquit, *& cornicines pariter canunt*. Buccinâ vigiliæ diſtinguebantur, non tubâ, vt accuratè Lipſius lib. IV. Milit. Rom. Dial. X. vbi tympanorum originem à Bacchi triumpho in militiam Indorum tractam, veniſſe tandem ad nos, feliciter auguratur. Germanorum Afrorumque tympana, quæ illi quoque adhibent ad equeſtrem vſum, ſcitè expreſſit Apollodorus lib. I. Biblioth. *Salmoneus*, inquit, *pelles detractas, in curru cum æneis lebetibus agitans, dicebat ſe tonare.* Faciunt hæc ſigna, partem vulgandis Ducum imperijs; partem equis equitibuſque excitandis; quo de munere ſub finem Libri quinti.

CAPVT V.

Qualis equitum priſca recenſio.

Græcorum Archontes, Romanorum Reges, Conſules, Cenſores denique, cenſum Equitum exercuêre. Probatio equitum qualis Græcis. Qualis Tranſuectio. Recenſio apud Romanos variè habita. Primò viritim, deinde tributim, denique Græcorum more per Probationem & Tranſuectionem. Probatio quale examen equitum. Tranſuectio qualis pompa. Quoties & quando vtraque habita. Fraus tamen olim in falſo equitum numero deferendo deprehenſa. Caueri difficilè poſſe, ſed cauere conati Xerxes & Darius.

EQVES ab equo armiſque inſtructus demum cenſebatur. Id munus apud Athenienſes obibant Archontes ſeu Iudices. Apud Romanos cenſebant initiò Reges, deinde Con-

Conſules, denique Cenſores, huius ſolius rei cauſſâ creati. Græcorum equitum recenſio δοκιμασία ſeu probatio dicta, quâ item Magiſtratus ceteri explorantur, vt ex Æſchine & Lyſiâ obſeruat Sigonius lib. II. Reipublicæ Athenienſ. capp. I. & V. Vſi ſunt & tranſuectione, quemadmodum in Philopœmene Plutarchus oſtendit, & Xenophon in Hipparcho. Romanorum recenſio varia. Antiquiſſima, Regum tempore, viritim facta, equite cum reliquo populo permixto. Altera tributim, & pro habitu pecuniarum, non viritim, ſub Seruio Tullio: quod vtrumque Liuius indicat lib. I. *Cenſum inſtituit* (Seruius) inquit, *ex quo belli paciſq. munia non viritim, vt antè, ſed pro habitu pecuniarum fierent.* Tertia & quarta fuit probatio, & tranſuectio à Græcis ſumpta, quam Romanæ conſuetudini tribuunt Valerius lib. II. cap. II. & Suetonius in Auguſto, adeoque ex Græcis ipſis Plutarchus. Prima Romanorum recenſio quoties fieri ſolita, non conſtat. Altera initiò quinquennijs ſingulis, deinde poſt annum & ſemeſtre, quando nempe cenſura ex quinquennali in annuam & ſemeſtrem eſt redacta. Sic Liuius lib. IV. capp. VIII. & XXIV. Probatio ante tranſuectionem ad Romanos venit. Id Valerius indicat lib. II. cap. II. cùm ſcribit, tranſuectionem fieri ſolitam die *probationis equitum.* Erat igitur iam tum probatio ante tranſuectionem. Probationem quis primus Romæ intulerit, in obſcuro eſt. Tranſuectionem Q. Fabius Rullianus, cognomento Maximus, inuexit. Probatio quotannis ſemel habita, Idibus Iulijs. Tranſuectio bis, die Lupercalium (qui erat XV. Calend. Martias) & die ipſo probationis equitum, Idibus Iulijs. Ita Valerius loco dicto: *Equeſtris ordinis iuuentus, omnibus annis bis Vrbem ſpectaculo ſui ſub magnis auctoribus celebrabat, die Lupercalium, & equitum probatione.* Antiquiſſima primaque recenſio erat tantùm numeratio capitum. Cenſus Seruianus erat claſſium pecuniarumque diſtinctio. Probatio erat equitum ſeuerum quoddam examen. Tranſuectio, publica equitatio & pompa. Iam probatio, quale examen fuerit, Græcorum primùm, Latinorum deinde teſtimonijs

monijs oſtendam. Æſchines Oratione de Ementitâ legatione: *Iubet lex omnes,qui tractant aliquid ciuitatis,* &c. *probatos in foro, & rationem atque εὐθύνας apud Scribam & Logiſtas deponere.* In quem locum Sigonius lib. 11. Reipublicæ Athen. cap. v. *Nemo,*inquit,*equo merere potuit,niſi, qui δοκιμασίᾳ antè excuſſus fuiſſet, an inſtructum ornatumq́, equum haberet; vſque adeò, vt infamiâ notaretur, qui ad equeſtrem militiam ſine probatione accederet, aut equum inter armatos aſcenderet. Nam habuiſſe eos equum, quem πολεμιστήριον appellarunt, ex Oratione ad Phænippum elicitur. Vnde illud eſt Lyſiæ in Oratione de Ordine deſerto: Ego vos Alcibiadi propterea iuſtè ſuccenſere cenſeo, quia iubente lege, ſi quis non probatus equitem agat, infamem eſſe, hic auſus eſt ſine probatione equitem agere.* Plutarchus in Pompeij Vitâ probationis inſtitutæ formam explicat accuratè: *Iucundiſſimum populo ſpectaculum Pompeius exhibuit, cùm rei in militiâ geſtæ rationes edidit. Mos eſt,vt equites Romani, poſtquam legitimum militandi ſpatium abſoluerunt, equum in forum ad Cenſores ducant, enumeratiſq́, ibi quæ, ſub quibus Imperatoribus atque Ducibus ſtipendia fecerint, eorumq́, ratione expoſitâ, abſoluantur. Honor quoque aut ignominia vnicuique pro meritis vitæ confertur. Ita tum Gellio & Lentulo Cenſoribus, in foro pro dignitate ſuâ ſedentibus, & equitibus inſpiciendos ſeſe præbentibus, conſpectus eſt Pompeius supernè in forum deſcendens, Conſularia inſignia geſtans, atque ipſe equum ſuâ manu adducens. Poſtquam propè ad Cenſores peruenit, dimoueri à lictoribus turbam iuſſit, equumq́, ad tribunal adduxit, obticuitq́, præ admiratione populus, & Cenſores gaudio ſimul verecundiáque eo aſpectu perfuſi ſunt: & cùm ſenior eorum ita interrogaſſet, Quæro ex te, Pompei Magne, militiámne toties, quoties leges iubent, obieris; altâ voce Pompeius, Defunctus ſum, inquit, omnibus, idq́, me ipſo Imperatore.* Hîc locum in primis habes, forum, & in foro tribunal. Rem habes, quæ erat probanda, An ſtipendia impleſſent, & quibus Ducibus. Item morem habes, quo dabant ſeſe inſpiciendos; quo pedites ibant, equumq́ue manu ducebant perinde explorandum. Atque hoc poſtremum de equo, vt ad Latinos veniam,

clarum facit Sabini Maſurij narratio apud Gellium lib. I V. cap. X X. *Cenſores*, inquit, *Pub. Naſica, & M. Popillius, cùm equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem eius vberrimum & habitiſſimum viderunt: Et cur, inquiunt, ita eſt, vt tu ſis quàm equus tuus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius meus ſeruus.* Quibus in verbis obſeruo, probationem vocari ſingillatim *Cenſum equitum*; quia nempe iam extra generalem populi cenſum ſoli equites ſeorſim probarentur. Nec iniuriâ probationem dixêre, cùm ſeuerè admodum eques moreſque eius excuterentur; probarentur boni, improbarentur mali. Refert Gellius lib. VII. cap. X X I I. *Nimis pingui homini & corpulento Cenſores equum adimere ſolitos, &c. Nam id profectò exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum, neque indeſidem viſum eſſe, cui corpus in tam immodicum luxuriaſſet, exuberaſſétque.* Ampliùs Suetonius capp. X X X V I I I. & X X X I X. Auguſti, vbi ſimul de tranſuectione: *Equitum turmas* (Auguſtus) *frequenter recognouit, poſt longam intercapedinem reducto more tranſuectionis. Sed neque detrahi quemquam in tranſuehendo ab accuſatore paſſus eſt; quod fieri ſolebat. & ſenio vel aliquâ corporis labe inſignibus permiſit, præmiſſo in ordine equo, ad reſpondendum quoties citarentur, pedibus venire. Mox reddendi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta, retinere eum nollent. Impetratíſque à Senatoribus decem adiutoribus, vnumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit, atque ex improbatis alios pœnâ, alios ignominiâ notauit, plures admonitione, ſed variâ. Leuiſſimum genus admonitionis fuit, traditio coràm pugillarium, quos taciti & ibidem ſtatim legerent. Notauítque alios, quòd pecunias leuioribus vſuris mutuati, grauiori fœnore collocaſſent.* Ad probationem manifeſtè ſpectant *recognitio, reddita vitæ ratio, ignominia, pœna, admonitio.* adeoque verbo ipſo *improbatos* appellauit. De eadem Xiphilinus: *Nero annuam recognitionem equitum habuit.* Suetonius iterùm Caligulæ cap. X V I. *Equites Romanos ſeuerè curioſéque, nec ſine moderatione recognouit, palàm adempto equo, quibus aut probri aut ignominiæ aliquid ineſſet.* Tandem huic annuæ probationi

bationi Romani quoque addiderunt geminam tranſuectionem, imitatione Græcorum, apud quos frequentem eam fuiſſe, indicat Xenophon libello de Hipparcho. *Curare*, inquit, *debet equitum Magiſter, vt pompas in feſtis ſpectatu dignas exhibeat*, &c. *Ac pompas quidem & Dijs & ſpectatoribus gratiſſimas fore arbitror, ſi ab ijs initio ducto, quorum templa & ſimulacra ſunt in foro, ac Mercurij ſtatuis, in orbem circum forum templaq́; perequitabunt, Deos venerantes*, &c. *Rurſus poſtquam ſtatuas Mercurij obequitarint, illud mihi ſpectatu iucundum videtur, vt tributim ad celerem decurſionem laxent equis habenas, Eleuſinen vſque.* Plutarchus verò teſtatur, Philopœmenem equitum Magiſtrum frequenti huiuſmodi tranſuectionum exercitatione, Achæorum collapſam labefactamque diſciplinam inter equites erexiſſe. *Nam, cùm equites*, inquit, *accepiſſet, quorum praui & exiles ſubitarijq́; eſſent equi, inſtante expeditione arrepti; atque ipſi ferè militiam defugerent, alioſq́; delegarent vicarios: eſſet etiam ſingularis omnium cum ignauiâ inertia, eaq́; vitia Magiſtratus anteà diſſimulaſſent (quia inter Achæos plurimùm equites pollerent, ac præcipuè arbitrium haberent honorum & pœnarum) ipſe non ſubmiſit animum, neque elanguit. ſed, cùm oppida luſtrando, tum equitando, iuuenes ſingulos ad laudem, & caſtigando ignauos, exercitationibus & tranſuectionibus, atque mutuis inter ipſos concertationibus, vbi ſpectandi à plurimis eſſent, miros neruos breui alacritatémque impreſſit cunctis; &, quod in diſciplinâ militari erat caput, agiles reddidit atque expeditos.* Arbitror duplici hoc teſtimonio ſatis liquere, quem ob finem tranſuectiones hæ inſtitutæ ſint; nimirum *ordinis illius recognoſcendi & probandi cauſſâ*, vt ſcribit Auctor de Viris illuſtrib. cap. XXXII. Addo etiam, ob religionem in Deos, quorum cultum mox Xenophon commendauit. Sed hæc clariùs longè intelligentur, vbi ritum vniuerſum formamque tranſuectionis Romanæ expoſuero verbis Dionyſij Halycarn. lib. VI. Antiq. cap. 11. *Pompa ducitur ab ijs qui equum publicum habent, qui tributim centuriatímque diſtincti equis vehuntur, quaſi è pugnâ redeant, coronati fronde oleaginâ, & togis purpureis, & pu-*

 nicei

nicei coloris materiam prætextam habentibus, induti, quas vocant trabeas, initium pompæ facientes à quodam templo Martis extra vrbem, prætereuntes deinde ædem Caſtoris & Pollucis in foro, interdum numero quinques mille homines, qui ferunt quæcumque fortitudinis ſuæ præmia in prælijs à Ducibus acceperunt; egregium certè dignúmque amplitudine Imperij illius ſpectaculum. Vides hîc ordinem, ſplendorem, honorem, religionem, numerum, quorum pleraque Latinorum quoque Scriptorum auctoritatibus confirmantur. De oleaginis coronis Plinius libro xv. cap. iv. *Oleæ honorem magnum Romana maieſtas tribuit, equitum turmas Idibus Iulijs ex eâ coronando.* De trabeis Valerius lib. ii. cap. ii. *Trabeatos equites Idibus Iulijs Qu. Fabius tranſuehi inſtituit.* Diuerſa ergo longè ſunt probatio & tranſuectio, vt Lipſius demum aduertit ſuis in Tacitum Notis, contrà quàm ſcripſerat lib. i. Milit. Dial. v. vbi tranſuectionem Fabij eamdem eſſe dixerat cum Valerij probatione. *Aliud,* inquit Commentarijs in lib. ii. Tacit. *eſt tranſuectio equitum, aliud recognitio, ſiue cenſio, ſiue probatio; & caue ea confundas.* Certè longè aliud: nam probatio ſemel tantùm quotannis fiebat, tranſuectio bis fiebat. Probatio prior tranſuectione apud Romanos fuit; nam eius die, Idibus nempe Iulijs, tranſuectio edi primùm cœpta eſt. Probatione eques pedibus ibat, equumque manu ducebat: tranſuectione equo vehebatur, niſi Auguſti priuilegio equum pro ſe mitteret in ordine, quia mutilus eſſet aut deformis. Probatione miles examinabatur; trãſuectione tantùm in pompam ibat. Probatione nominatim equites è tabellâ vocabantur, adeoque Ordinis Principes dicebantur, quorum nomen primùm exibat, vt Valerius lib. ii. cap. ix. exẽplo vi. tranſuectione verò nihil ſimile fieri ſolitum. Probatio quoddam velut examen erat, tranſuectio pompa religioſa, inſtar ſupplicationis ad puluinaria cenſebatur. Fateor tamen aliquid fuiſſe tranſuectioni cõmune cum probatione. Primùm enim, ſtimuli cuiuſdã inſtar, adhibebatur retinendæ diſciplinæ ſplendoriq́ue equitatus; ſed gloriæ quidam ſtimulus erat, vt contrà, probatio, terror pœnæ. Deinde, vt probatio

certiùs

certiùs honeſtiuſque exerceretur, tranſuectio in eumdē cum illâ diem coniecta eſt, vt non immeritò cenſio quædam Ræuardo, Manutio, Sigonio, Lipſio, eſſe viſa ſit, præſertim cùm & Ouidius diſticho vno iunxerit libro II. Triſt. Eleg. II.

At memini, vitámque meam moréſque probabas,
Illo quem dederas prætereuntis equo.

Hæc tanta ſeruandi numerandíque equitatûs cautio, tot recenſionibus, tot probationibus, tot tranſuectionibus ſepta, ſubinde tamen eluſa eſt dolo malo quorumdam Præfectorum: vt intelligatur, eò cautiùs nunc etiam cauendum eſſe, quò plures hoc tempore fraudes, falſo equitum numero deferendo, manifeſtum eſt exerceri. Refertur inſignis illa ſycophantia lib. III. Bell. ciuil. *Erant apud Cæſarem ex equitum numero Allobroges duo fratres, Roſcillus & Ægus, ſingulari virtute homines, quorum operâ Cæſar, omnibus Gallicis bellis, optimâ fortiſſimáque erat vſus. His domi ob has cauſſas ampliſſimos Magiſtratus commendauerat, atque eos extra ordinem in Senatum legendos curauerat, agróſque in Galliâ ex hoſtibus captos, præmiáque rei pecuniariæ magna tribuerat. Sed freti amicitiâ Cæſaris, & ſtultâ ac barbarâ arrogantiâ elati, decipiebant ſuos, ſtipendiúmque equitum fraudabant, & prædam omnem domum auertebant. Quibus illi rebus moti, vniuerſi Cæſarem adierunt, palámque de eorum iniurijs ſunt queſti: & ad cetera addiderunt, falſum ab eis equitum numerum deferri, quorum ſtipendium auerterent. Cæſar neque tempus illud animaduerſionis eſſe exiſtimans, & multa virtuti eorum concedens, rem diſtulit totam; illos ſecretò caſtigauit, quòd quæſtui equites haberent per fraudem.* Quid de moribus noſtris dicam? Et multa hoc tempore multorum virtuti (neſcio an fraudi) conceduntur; & cùm rara procedant ſtipendia, non eſſe animaduerſionis hoc tempus exiſtimatur. Res tota differtur. An autem ſecretò caſtigentur, hoc ſcire non licet. Cauendum, cauendum eſſe faciliùs clamem, quàm dicam quo modo ſit cauendum. Finiam Plautino dicto:

Qui cauet ne decipiatur, vix cauet quom etiam cauet:
Etiam quom cauiſſe ratus eſt, ſæpè is cautor captus eſt.

Si cui tamen Xerxis cautela bona videatur, quam Darius probauit, indicabo Herodoti verbis lib. VII. *Copiarum numerum hoc modo inierunt. Contraxerunt vnum in locum myriadem hominum (quæ ſunt decem millia) quâ coarctatâ quàm maximè poterant, circulum extrinſecus deſcripſerunt loco circumſcripto, emiſſaq́; hinc myriade, ſepem circumdederunt, eatenus excitantes, vt vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecêre, aliam ſubinde atque aliam myriadem introduxerunt, donec omnes connumeraſſent. numeratos autem nominatim digeſſerunt.* Hanc Dario probatam refert Curtius lib. III. cap. IV. *Darius, circumdato vallo (quod decem millium armatorum multitudinem caperet) Xerxis exemplo, numerum copiarum iniјt.*

CAPVT VI.

Equeſtre ſtipendium & Annona.

Græcorum & Romanorum equitum initiò nullum ſtipendium, præter æs ad emendum equum. Romanis annonæ aliquid, ac demum diurna ſtipendia. Quanta eorum ſumma. quoties aucta. quoties numerata. quantò maior Præfectorum æra, quàm gregariorum. Stipendij ſolutione equeſtres ſeditiones optimè compeſcuntur. Annona equiti & equo qualis & quanta. Qualis potio militaris. Pecuniæ militaris parandæ modi Veterum varij; nouus vnus altérve adiunctus.

STIPENDIIS fuiſſe alitos Græcorum milites, & commune æris militaris nomen, & ſingulare equeſtris ſtipendij vocabulum docent. Æra enim militaria *στρατιωτικὰ*, & equeſtre ſtipendium *κατάστασιν* appellarunt. Hoc equiti ex ærario, ad emendum armandumq́ue equum, Arpocratio ſcribit fuiſſe numeratum; ſolitumq́ue Phylarchis reddi, cùm militiâ defungerentur, Lyſias indicat in defenſione Mantithei, vt obſeruat Sigonius lib. IV. Reipublicæ Athenienſis cap. V. Quid prætereà ſtipendij diurni menſtruíve Græcia equitibus erogarit, obſcurum eſt. Romani initiò equitem ſuum nihilo habuêre liberaliùs. Equum ſingulis attribuêre è publico: viduas

prætereà aſſignauêre, quæ equis alendis annonam ſuppeditarent: nihil præterea conferebant ſtipendij, tantillo pretio militiam bellaque adminiſtrabant. Felicia tempora! Sed fabuloſa videantur, niſi teſtes grauiſſimi affirmarent, Feſtus Pompeius & Liuius. *Priuato ſumptu*, ait Feſtus, *ſe alebant milites Romani penè ad id tempus, quo Roma eſt capta à Gallis.* Et triennio quidem diutiùs eques quàm pedes: hic enim ſtipendia facere cœpit Anxure capto, anno vrbis conditæ CCCXLVII. vt Liuius lib. IV. *Ante id tempus*, ait, *de ſuo quiſque functus eo munere erat. Equiti autem*, ait lib. V. *certus numerus æris eſt aſſignatus* (in obſidione Veientium) *& tum primùm equis merere cœperunt.* Quid ergo anteà equiti datum? Nihil, niſi quod Liuius ſcribit lib. I. *Ad equos emendos dena millia æris ex publico data, & quibus equos alerent viduæ attributæ, quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent.* At quo præſidio vitam militiæ tolerabant? Annonâ ſolâ viuebant, quæ equiti iuxtà atque equo præbebatur ante ſtipendiorum vſum. Ita Lipſius notauit ex Dionyſij Halycarn. lib. V. & IX. Bello enim cum Sabinis collationes in milites viritim factæ; & Veientes cùm pacem peterent, duorum menſium frumentum exercitui obtulêre. Eumdem fuiſſe Barbaris morem, cùm ex Herodoto ac Marcellino conſtat, tum Curtij verbis inſinuatur. Herodotus alibi: *Neque enim milite ſtipendiario ſeu mercede conducto vtuntur Barbari, quemadmodum Romani.* de Romanis æui ſui loquitur; nam priores quoque ſine ſtipendio militabant. Marcellinus lib. XXIII. *Pedites in ſpeciem mirmillonum contecti, iuſſa faciunt vt calones; ſequiturq́; ſemper hæc turba tamquam perenni addicta ſeruitio, nec ſtipendijs aliquando fulta nec donis.* Curtius lib. III. cap. IV. de exercitu Darij, *His*, inquit, *copijs triginta millia Græcorum mercede conducta adiecta ſunt.* Igitur reliquum Perſarum, Medorum, Hyrcanorum, Armeniorum agmen, non erat mercede aut ſtipendio conductum: aut quorſum de ſolis id Græcis expreſſiſſet? At inquies, Quâ re vitam tolerabant? Rapto & ſpolijs hoſtilibus, indicat Herodotus. Iam modum ſummamque ſtipendiorum veterem Polybius indicat

cat lib. VI. *Stipendium*, inquit, *pedites accipiunt in diem duos obulos, ductores ordinum duplum, equites dragmam, id eſt triplum.* De triplo equitis Liuius aſſeuerat lib. V. *Cn. Cornelius Tribunus militum triplex ſtipendium equitibus dederat.* anno nempe Vrbis cond. CCCLIV. At quid dragma? Diſſentiunt Contarenus & Lipſius. Cum vtroque & contra vtrumque ait ſe ſentire Erycius Puteanus libello ſanè accuratiſſimo de Stipendio militari Romanorum. *Res*, ait cap. VI. *à denario exigenda eſt. Denarius primâ inſtitutione denis permutabatur: tandem anno Vrbis* IↃXXXVI. *ſenis-denis permutari cœpit, Q. Fabio Dictatore, ait Plinius.* Pergit cap. VII. *Dragma ſiue denarius in ſenos obulos diuiſa erat. Denarius igitur, (qui Polybij æuo ſexdecim aſſibus permutabatur) ſtipendium trium dierum; quemadmodum anteà, quinque; quâ ratione duo obuli, quini propemodum aſſes ſunt. propemodum, inquam; duo enim obuli ter ſumpti dragmam conſtituunt; at tres aſſes quinquies, denarium & prætereà aſſem.* Sic porrò Puteanus ſtipendia ad calculos vocat cap. VI. *Stipendium diurnum (aſſes diurni hi ſi computentur) denarij menſtrui quini, aſſeſq; deni ſunt: annui; ſexageni ſepteni, aſſes octoni.* Et meritò tenuitatem excuſat: *Nam anguſta eo tempore res Romana erat, & Tribuni Senatûs libertatem coërcebant. At creuit ſtipendium vrgente Italiam Hannibale, tamquam maiore præmio defendi Reſp. debuerit, cùm diſcrimen immineret.* Tres ergo aſſes initiò peditis ſtipendium; mox ad quinque deductum; tandem à Iulio Cæſare duplicatum, ait Sueton. cap. XXVI. *Legionibus ſtipendium in perpetuum duplicauit*, in aſſes nempe denos, qui menſtrui erant denarij octodecim, aſſeſque duodecim, annui verò denarij, ducenti viginti quinque, ſiue aurei nouem. Id exile tamen viſum Pannonicis legionibus apud Tacit. lib. I. Annal. vbi Percennius fax ſeditionis ſic obmurmurat, *denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari. Denis nempe Julianis.* volebant nimirum denarium ſexdecim aſſium. quod Tacitus exprimit, *vt denarius diurnum ſtipendium foret, nam tanti tunc denarius erat.* Equitis verò ſtipendium in triplum. Lipſius putat auctum hoc Iulianum ſtipendium

ab

ab Auguſto: Puteanus clarè oſtendit modum ſtipendij ab eo non fuiſſe mutatum, ſed *formulam certam ſtipendiorum præmiorumq́; præſcriptam, definitis pro gradu cuiuſque & temporibus militiæ & commodis miſſionum*, vt ipſe Suetonius ſe explicat cap. XLIX. *modo ſtipendij non mutato.* quod reuerà illis verbis apparet. Domitianus denos Iulianos aſſes auxit aſſibus tribus & triente. Suetonius id teſtatur cap. VII. *Addidit & quartum ſtipendium militi aureos ternos.* Eum locum veriſſimè ſic explicat Erycius Puteanus cap. XI. *Stipendium antiquitus annuum, & ſic vnum fuit, quod & ſolidum dicebatur. ſemeſtre, & ſic duplex. quadrimeſtre, & ſic triplex. An & trimeſtre? certè quadruplex.* De annuo Liuius lib. V. *Annua æra habes, annuam operam ede. An tu æquum cenſes, militiâ ſemeſtri ſolidum te ſtipendium accipere?* Lib. item XLII. *Bis, quæ annua merebant legiones ſtipendia, feci.* De ſemeſtri Varro lib. III. de Vitâ populi Romani apud Nonium: *Stipendium dicebatur æs, quod militi ſemeſtre aut annuum dabatur; cui datum non ſit propter ignominiam, ære dirutus eſt.* De trimeſtri & quadrimeſtri ita colligit Puteanus cap. XI. & XII. ex Domitiano Suetonij: *Si quartum ſtipendium militi addidit Domitianus*, erat igitur iam anteà tertium ſeu trimeſtre ſtipendium. Addidit Domitianus quartum, aureos tres; ad alia nempe trimeſtria tria ſingula, aureorum item trium; qui erant annui aurei nouem. vt *ſic demum ſub Domitiano aureus vnus menſtruus militis ſtipendium factus ſit. non quatuor, fruſtrà à Lipſio per incerta collecti, & in annuos quadraginta octo extenſi; vt computatione noſtrâ, quot menſes annus, tot quoque aureos habuerit. Vnde quantum à menſium numero quadraginta octo diſtant, tantum à vero Lipſij animaduerſio aberrauit. Vnus autem aureus menſtruus, aſſes in diem tredenos cum triente cõſtituit, in menſem quadrigenos, ſiue denarios vicenos-quinos. In quadrimeſtre, aſſes millenos ſexcentenos, ſiue denarios centenos. Atque hæc certa ſunt, non arbitraria, etiam conſenſu quodam temporum comprobata.* Equiti fuiſſent ad hunc calculum aurei annui XXXVI. menſibus nempe ſingulis tres; triplum, quàm pediti dari conſueuit, teſtimonio Polybij. & hæc ordi-

naria equiti ſumma. At, qui eques duplici merebat equo, is duplo quoque donabatur ſtipendio. Feſtus prodidit: *Pararium æs appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.* Iam ductoribus ordinum duplum dabatur quàm gregarijs. Turmarum ergo equeſtrium Præfectis ac Propræfectis, ſeu Optionibus, fortè & Signiferis, alijſque benemeritis, in menſem aurei ſex. Quid? quòd equitibus turmæ Prætoriæ ſexquiplex ſtipendium datum à Scipione. Feſtus ſcribit: *Cohors Prætoria (ſic dicta, quod à Prætore non diſcederet.) Scipio enim Africanus* (Numantinum iure ſubſtituit Lipſius) *primus fortiſſimum quemque delegit, qui ab eo in bello non diſcederent, & cetero militiæ munere vacarent, & ſexquiplex ſtipendium acciperent.* Inuidioſa ſumma equiti, fateor; eoque vt minueretur ſubinde petitum. Liuius lib. VII. *Poſtulatum fuit, vt de ſtipendio equitum* (merebant autem eâ tempeſtate triplex) *æra demerentur.* Sed in Tribunis quid fuit? quærit Lipſius. *Magna,* inquit, *eorum ſalaria;* ſic celebrantur à Iuuenale:

—— Alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ vel Catienæ.

à Plinio lib. XXXIV. cap. III. *Nec pudet Tribunorum militarium ſalarijs emere.* Quanta igitur? Appiani locus eſt, niſi erro, qui certiores nos eius faciat; iſte, de Cæſare: *Diuiſit deditq. militi ſuper quinque mille drachmas; Ductori ordinum eius duplum, Tribuno militum & Præfecto equitum iterùm eius duplum.* Concludit Lipſius pro equite: *Ergo Præfectus alæ quadruplum vulgaris ſtipendij habuit.*

Ne illud etiam de ſtipendio omittam: narrat Xiphilinus, non equites modò, ſed equos victores quoque à Nerone fuiſſe ſtipendijs donatos; nempe vt annona anſeribus Capitolinis præbita eſt. Hæc œconomia Romanis. Quæ Barbaris? Curtius de Macedonibus indicat lib. v. cap. VI. *Ex pecuniâ Babyloniæ Macedonibus equitibus ſexceni denarij tributi; peregrinus eques quingenos accepit; duceni pedeſtrium ſtipendium menſum.* Ergo eques quintuplâ portione ſtipendij peditem excedebat. Sortem equeſtris huius pecuniæ ita conſtituit Raderus: Facia-

Faciamus Macedonum equitum fuiſſe tria millia quingentos, totidem quoque peregrinorum. (Cenſa namque in hoc Alexandri exercitu ſeptem equitum millia.) Singulis Macedonibus cedebant LXXX. aurei, qui ducti in tria millia quingentos, efficiunt viginti octo millia. Peregrinis ſingulis cedebant LXV. qui in ſortem excreſcunt ad XVII. millia quingentos. Summa equitibus data, aureorum millia XLV. quingenti. Nihil egero, niſi illud monuero, in quo ſumma vertitur militiæ fideiq́ue equeſtris, ſtipendia equiti promptè numeranda eſſe, aut metuendas grauiſſimarum ſeditionum turbas. Peditis inopia haud ita metuenda eſt, neque adeò certè periculoſa: eques quippe equuſque famelici ſæuiſſimam in rabiem vertuntur, comprimiq́ue æquè ac pedites nequeunt. Momento circumuolitant equites, omniaque latè incendijs miſcent: pedites aut includi aut concidi faciliùs poſſunt. Sed quis peditatus equite deſtitutus equitatum furentem vagantemq́ue inuadat aut compeſcat? Miſerrimum ſeditionis genus cùm inſanire eques incipit. Id nempe cauit prudentiſſimè Marchio Balbaſius Ambroſius Spinola, quamdiu Belgicas Hiſpani Regis copias ſummi Ducis loco adminiſtrauit. Nam cùm aliàs ſępè equeſtrium ſeditionum tumultus erumperent, Prouinciaſque incendijs ac latrocinijs vexarent, ipſe ſtipendijs in tempore numeratis omnem in poſterum equitum coniurationem auertit; dignus eodem quo Viriatum Appianus laudauit elogio: *Quòd eſt difficillimum, quodq́, in hunc vſque diem non facilè alteri continget Duci, eius exercitus per tot annos ſine ſeditione ſemper ei obſequentiſſimus perſeuerauit.* Nunc ad annonam. Quanta ea equiti pro ſe, pro equo? Polybius definit lib. VI. *Equites Romani ſeptem medimnos hordei in menſem, frumenti duos,* &c. *Socij equites verò, frumenti medimnum vnum & trientem; hordei quinque:* niſi loco hordei ſubinde daretur æs, quod *hordearium* Feſtus ait fuiſſe appellatum. Atque hæc ad certum diem militi, ne eſuriret, demenſa. Cæſar I. Bell. Gall. *Diem inſtare, quo die militibus frumentum metiri oporteret.* VII. Gallic. *Poſt diem ſeptimum ſe reuer-*

ſurum confirmat, quam ad diem frumentum deberi ſciebat. Neque vendere militi licebat ſine probro & pœnâ. Suetonius Galbæ cap. VII. *Militi, qui per expeditionem annonâ arctiſſimâ, reſiduum cibariorum tritici medimnum, centum denarijs vendidiſſe arguebatur, vetuit, ſimulatque cibo indigere cœpiſſet, à quoquam opem ferri; atque is fame extabuit.* Sed quantum frumenti hordeíve in medimno? Suidas ponit in medimno modios ſex. Igitur in menſem eques Romanus habebat frumenti modios XII. hordei XLII. Socius eques tantò minus, quia minori dignitate, famulitio, fortè & numero equorum. Nam equites Romani fere amphippi in bellis erant, vt ex Feſto alijſque dicetur, & iumenta prætereà pabulatoria habebant, præter equos militares. Imò duplum ſubinde datum annonæ ob virtutem. Varro lib. IV. de Ling. Lat. *Duplicarij, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur, inſtitutum.* Quales illi apud Liuium lib. VII. *qui duplici frumento in perpetuum, in præſentiâ ſingulis bobus donati.* quales apud Vegetium libro II. cap. VII. *Armaturæ duplares, quæ binas conſequuntur annonas.* Quærit Lipſius, An præter frumentum & hordeum, nihil obſoniorum, aut alîus alimenti? Addit ſalem, legumina, & ſuillam ſalſam. De ſale Plutarchus in Craſſo: *Simul euenit, vt poſt tranſitum fluminis, cùm emerentur neceſſaria exercitui, primùm omnium darent lentem & ſalem.* Et ſanè vix ambigi de ſale poteſt, ſine quo vita non eſt. Leguminum & ſuillæ Syneſius meminit, loquens de Caro Imperatore: *Cœna erat è piſis pulmentum, & in ipſo fruſta aliquot ſalitæ ſuillæ carnis.* Atque hi nempe caſtrenſes illi ſeu militares cibi, de quibus Spartianus in Hadriano: *Cibis etiam caſtrenſibus in propatulo libenter vtens, larido, caſeo, & poſcâ.* In Peſcennio: *Militarem cibum ſumpſit ante papilionem.* Lampridius in Alexandro: *Apertis papilionibus prandit, cùm militarem cibum, cunctis videntibus atque gaudentibus, ſumeret.* At frumentum ſi dabatur, quis molebat? quis panem pinſebat? an eques? an pedes? ſanè molitores in caſtris omnes, omnes fuêre piſtores. *Scio me omnia mira loqui,* inquit Lipſius, *ſed quid faciam, ſi in tantum mores noſtri & priſci diuer-*

diuertunt? Suâ manu coquebant illi ingenui, illi ciues. Quid? imò ipſe aliquis Imperator, nec ex Curijs aut Fabricijs, ſed nouitijs Antoninis. Herodianus nobis auctor de Antonino Caracallâ: *Triticum ſuâ manu molens, quod ipſi ſatis eſſet, maſſamq́ ex eo conficiens, & in carbonibus coquens, eo veſcebatur.* Ampliùs, ſi mola deeſſet aut focus, pultes è frumento ſuo faciebant. Pultiphagi illi (vt Romanos vocauit Plautus) nec gregarij modò, ſed & Duces. De Iuliano Imperatore Ammianus lib. XXV. *Imperatori non cupediæ ciborum ex Regio more, ſed pultis portio parabatur exigua, etiam munifici faſtidioſa gregario.* Pultis vſum omnino Romanis fuiſſe vulgarem, Valerius oſtendit lib. II. cap. V. *Frequentior,* ait, *apud eos pultis vſus quàm panis.* Abundè de cibo. Quid de potione? Aqua fuit aut poſca, hoc eſt acetum aquâ dilutum. *Peſcennius, militi vinum petenti, Nilum, inquit, habetis, & vinum quæritis?* ſcribit de eo Spartianus. Et: *Iuſſit vinum in expeditione neminem bibere, ſed aceto vniuerſos eſſe contentos.* Quid nunc? *Si milites noſtros ire in expeditionem quandoque oporteat, ſagmarij eorum non ferro, ſed vino; non lanceis, ſed caſeis; non enſibus, ſed vtribus; non haſtis, ſed verubus onerantur,* ait Petrus Bleſenſ. Epiſt. XCIV. At hæc omnia, an equiti data ſupra ſtipendij ſummam? *Socijs,* ait Polybius, *muneri datur; Romanis verò & frumenti, & veſtium, & ſi quibus armis egeant, omnium horum nomine, Quæſtor certam definitamq́ pecuniam de ſtipendio deducit.* Heus! quantillum ergo militi de ſtipendio ſuperabat, poſt annonæ, armorum & veſtis pretia detracta! ſat lautum; quia non ingens aliquod pro arbitratu, ſed *certum definitumq́ pretium deducebatur. Arbitror,* ait Lipſius, *militem vix diei vnius ſtipendium in menſtruum ſtipendium impendiſſe.* Tamen illud vel tantillum Gracchanâ etiam lege mollitum; decretumque, vt *de publico militi daretur veſtis, nihilq́ hoc nomine de ſtipendio militantium deduceretur.* Sed breuî quoque antiquata ea gratia. & iam miles apud Tacitum I. Annal. queritur, *ſtipendio veſtem, arma, tentoria redimi.* Miſerabilis ſanè querela; haberi durè adeò militem poſt tam dura vitæ diſcrimina. Hæc ſcire, non iniucun-

dum quidem; ſed ſcire, quo modo & annona & ſtipendium nunc parari poſſint, vtilius longè eſt, quàm qualis annona, quantum ſtipendium Romanis aut Græcis fuerit, veſtigare. Suggeram igitur quæ apud Veteres reperi; quorum fortè nonnulla etiamnum ſalubria Reipublicæ eſſe poſſunt; addam & nouè excogitata. Apud Athenienſes erant duplicis generis collationes in pecuniam militarem; quædam ordinariæ, quædam extraordinariæ. Ordinariæ à quaternis populi claſſibus conferebantur, quas Solon inſtituerat, quinquemodialium, equitum, Zeugitarum & Theticorum. Horum ſinguli, pro fortunarum ſuarum cenſu, pecuniam in ſtipendia tribuebant: adeoque nemo erat oneris huius publici immunis, vt ex Demoſthenis accuſatione in Leptinem probat Sigonius lib. IV. cap. IV. *Collationum in bellum*, inquit, *& ſalutem ciuitatis ex veteribus legibus nemo eſt immunis, ne poſteri quidem Hermonij & Ariſtogitonis.* Qui ergo fortunarum ſuarum tenuitatem cauſſabantur, vt immunes eſſent, ad ἀντίδοσιν adigebantur, quâ Solon nempe iuſſerat bonorum omnium cum alio fieri permutationem. Extraordinarias collationes Thucydides εἰσφορὰς appellat, atque exactas ſcribit bello Pelopon. cùm Mitylenæ ab Athenienſibus obſidebantur. Argentea tamen ſupellex, cùm εἰσφορὰ exigebantur, non veniebat in æſtimationem cenſûs, vt conſtat ex Oratione Demoſthenis ad Phœnippum. Ariſt. lib. II. Oeconom. aliud quidpiam de Athenienſibus commemorat: *Cùm pecunijs*, inquit, *indigerent ad parandum bellum, inſtituerunt, vt omnium facultates deſcriberentur, quæ apud vnumquemque in populo confuſæ inordinatæq; erant, ſed & quo in loco vnaquæque poſſeſſio erat, vt pauperes poſſent erogare: cui autem poſſeſſio deerat, corpus condemnabatur: itaq; ab illis, quod deſcriptum erat, vnuſquiſque ciuitati ſaluum afferebat. Chij verò debita omnia priuatorum publicè deſcripta exegerunt in patria neceſſitate, creditoribuſq; fenus, quouſque ſortem redderent, exſoluerunt.* Facetum eſt Lacedæmonum conſilium, quod ibidem adfert; qui *Samijs militibus pecuniam in reditum poſcentibus, decreuerunt, die vno ſe, ſeruos & animalia*

ſua

ſua ieiunatura, vt quantum eâ inediâ lucrifeciſſent, Samijs numerarent. Quid verò lepidius inuento illo Ariſtotelis Rhodij Phoceæ Principis, qui forenſium bellorum, rixarum inquam mulctis bellum publicum ſuſtentauit, non minore tamen togæ fauore quàm ſagi? *Conſpiciens namque,* ait Stagyrites Ariſtoteles, *ciues multas inter ſe agitare cauſſas, magnaſq́; longo ex tempore iniurias, quæ per bellum illis obtigerant; iudicium ſtatuens, edixit: Quicumque definito tempore non eſſent ſententiam aſſecuti, legem abs ſe eſſe latam, Non vlteriùs fore præteritorum delictorum iudicia. Tunc autem à multis offerentibus pecuniam propter breuitatem temporis, & obtinendam iuſtitiam, multis etiam multa offerentibus vt proferret tempus; à ſingulis ſuſcipiens, immodicam congeſſit pecuniam.* Sponſorum ſponſarumque ſibi odia conciliet, qui exigat Condauli Ducis aut Epheſiorum tributum. *Condaulus, Mauſoli Regis Polemarchus, intuens Lycios procos cæſariem alere, dixit epiſtolas veniſſe à Rege, quæ iuberent mittendas eſſe comas ad proſcomia: igitur iniunctum ſibi eſſe à Mauſolo, vt detonderet eos. Verumtamen ſi vellent capitatim taxam aliquam dare, ſe à Græciâ comas tranſmiſſurum: qui lubenter dederunt, ſicq́; plurima pecunia à numeroſâ turbâ collecta eſt. Epheſij autem, cùm pecuniâ indigerent, legem tulêre, vt mulieres aurum non geſtarent, quantum verò in præſentiarum haberent, mutuum darent ciuitati.* Quantò hæc clementiùs luxui libidinique cincinnatorum iuuenum expreſſa, quàm famelicis egentium ventribus extorta per vectigalium aſperitatem? Profectò Romanis (ne id committeretur) cordi fuiſſe, docet Liuius lib. 1. Adeoque equos è publico emptos; viduas, quæ eos nutrirent, equitibus attributas; *atque hæc omnia in dites à pauperibus inclinata onera.* Quid verò nunc? Quæ eſurienti militi debentur ſtipendia, hauriunt ſubinde mortuorum viduæ: & niſi infantes defunctorum fruantur beneficijs, putatur parentum obliterata memoria. Sed quàm prudenter nunc his malis mederi cœpit ſapientia Regis noſtri! Simul memor præteritorum obſequiorum, præſenti militum neceſſitati ſuccurrere decreuit, militem frui ſtipendio voluit; mortuorum poſteros ex-

ſpectare.

ſpectare. Addam, quæ nuperâ Bredæ obſidione Ambroſio Spinolæ ſuggeſta fuiſſe ſcripſi, cùm anguſtijs ærarij ingentibus premeretur. *Pecuniam vectigalium inſequentis anni mutuam à publicanis omnibus præcipere: vectigalia publica vrbibus in mutui pignus dare: paciſci cum militaribus Tribunis, vt ſinguli in menſem vnum alterúmve legionum ſuarum Centurionibus, aut militibus, aut vtriſque ſtipendia abs Rege ſoluerent; ſi id graue foret, ipſi ſaltem Tribuni ſuiq́ Centuriones, qui priuatis opibus pollerent, nullis ſtipendijs per bimeſtre contenti, ea ſinerent gregarijs procedere.* Hæ ferè ſubitis in caſibus artes cogendi æris. Sed Condauli ſingularis induſtria & ærario, & equitum præſtando numero conducit. *Is, ſi quis militum moriebatur, elationem corporis dragmâ vendebat; ſic nempe pecuniam conquirebat, ſimulq́ prouidebat, ne falſius à Ducibus numerus deferretur, mortuis viuorum loco numeratis.* Suggerit opportunum ſuſtentandi equitatûs ſubſidium Velleius lib. II. allato Auguſti exemplo: *qui cùm contra Marcomannos haberet delectum, reuocati vndique omnes veterani; viri feminaq́ ex cenſu coacti libertinum dare.* Atque huc fortè reſpexit Leo Imperat. Tact. cap. xx. §. CCV. *Vbi armaturâ eges, præcipe diuitibus qui in prælio non ſunt, vt ſi nolint ad arma venire, virum pro ſe equumq́ mittant.* Quod inuētum etiamſi certum, graue tamen, temperat mollitque ſapienter Carolus Scribanius lib. I. Polit. cap. XLII. partitis non capitatim Prouincijs, ſed oppidatim & pagatim: oſtenditque, ſi oppida ſingula, pagique ſinguli, quotannis vel vnius equitis annuum aut ſemeſtre ſaltem ſubminiſtrarent ſtipendium, tam facili paratoque impendio ingentem ali poſſe equitatum. Auctor Theſauri Politici Apoteleſmate VIII. meo quidem iudicio vtiliſſimam ſuggerit equitis alēdi rationem, hoſtili ſumptu & ſolo. *Turcæ*, inquit, *equitatum ſuſtentant Timarrorum ſubſidio. Timarra vocant agros hoſti ereptos,* datoſque benemeritis militibus, eâ conditione, vt equos aliquot in bellum paratos alant. Hinc dicere ſolent Turcæ, vbi Sultani equus pedem figit, ibi nullam deinceps creſcere herbam. Prædictis Timarris CCL. millia equitum aluntur, qui

armis probè inſtructi, eo proficiſcuntur quò Princeps iuſſerit, abſque omni eius ſumptu. Tantus alioqui equitatus ceteroqui vix XIV. auri millionibus nutriri poſſet. Ac tanto magis mirum, quòd qui Turcarum reditus cum Chriſtianorum Principum reditibus conferunt, huius tanti Ottomannicarum opum membri ne quidem faciant mentionem. Certè in eo bello, quod Turca ſuperiori tempore cum Perſis geſſit, tantum terræ Imperio ſuo adieciſſe fertur, vt XL. Timarrorum millia erexerit, nouumque gazophylacium Tauriſij inſtituerit, vnde decies centena aureorum millia quotannis percipit. Mira & laudanda haud dubiè videbitur multis equeſtris hæc œconomia Turcorum: mihi certe admirabilior etiam viſa eſt Hannibalis prudentia aut felicitas, quam optandam quidem non ſperandam cenſeo. *Is Hannibal* (ſi Liuio fides lib. XXVIII.) *in hoſtium terra per annos tredecim, tam procul ab domo, variâ fortunâ bellum geſſit, vt nulla nec inter ipſos nec aduerſus Ducem ſeditio extiterit; cum & pecunia ſæpe in ſtipendium & commeatus in hoſtium agro deeſſent.* Sed paruæ eius copiæ, inquies, paruo contentæ erant. Quid paruæ? Cannenſi prælio numerauit peditum millia quadraginta, equitum decem. Et paruæ hæ copiæ? ecquando noſtræ vmquam tantæ!

LIBER III.
DE
INSTITVTIONE MILITIAE EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVITIS *inſtitutio præceptis atque exercitatione perficitur. Eques igitur docendus pietatem & artem ſuam: inſtituendus item equus, imò & curandus. Res varia diſcrimen equitum fecère. Vexillationes, Alæ, Drungi, Turmæ, Centuriæ, Decuriæ, equitatum diuidunt. Figuræ turmarum diuerſa multiplicem in acie vſum habent.*

CAPVT I.

Eques quibus virtutum rudimentorumq; militarium exercitijs inſtituendus.

NVMINIS *Præfectorumque cultum ac fidem equiti in primis eſſe neceſſaria, etiam ab Ethnicis iudicatum. Equitatio apud multos à pueritia tradita. Hinc* Troiani ludi, *quos* Torneamenta *dicimus. Salitio in equos, armorumque tractatio, ab Hippodidaſcalis per equeſtres ſcholas docta. Ordinum ſeruandorum vocabula & præcepta. Non modò equites ſinguli, ſed totæ ſimul turmæ exercendæ. Natatio & ambulatio equeſtris. Recentium de exercendo equitatu documenta cum Veterum præceptis collata.*

XENOPHON, homo quamuis religione Ethnicus, non malus tamen morum Magiſter, cùm ſolito frequentiùs in Hipparcho ſuo *diuinæ opis fiduciam* equitibus commendaſſet, libellumque ſuum his verbis propè abſoluiſſet, *Hæc omnia Dijs approbantibus fieri debe-*

debebunt; demum eximendæ admirationis cauſſâ hanc facti ſui rationem reddit: *Quòd ſi quis miratur, ſæpè à me illud ſcriptum eſſe,* FAVENTE DEO AGENDVM; *is ſciat, ſi in periculis ſæpè verſabitur, ſe minùs miraturum: ac ſi ſecum reputabit, hoſtes tempore belli alios alijs inſidias ſtruere, rarò autem vbi lateant & abſtruſa ſint, ſciri poſſe; quodq́; in iſtis nemo ſic conſilio valet, vt rationem deprehendendi oſtendere poſſit, præter Deos, qui omnia ſciunt, & præſignificant tum hoſtijs, tum augurijs, tum rumoribus, tum ſomnijs. Credibile eſt autem, Deos hac in re magis conſulturos ijs, qui non ſolùm, cùm ipſi egent, oracula petunt (vt quid ſit faciendum ſciant) ſed etiam rebus proſperis eos venerantur & colunt.* Ita ſanè res habet; adeoq́ue ob periculorum frequentiam magnitudinemque, quibus perpetuò eques præ pedite obiectatur, monent mandantque, quotquot è Recentioribus de re equeſtri ſcripſère (viri tametſi non ſacri) vt eques religionem pietatemque in Deum ac Præſides militares præcipuè colat. Adferam trium Auctorum verba, vt ab equeſtribus Magiſtris ſuis eques virtutem lubentiùs, quàm à me homine togato, diſcat.

Georgius Baſta, qui ſummus mandatorum curator in Belgico Regis exercitu, Cæſariarum deinde copiarum Ductor ſummo cum imperio fuit, initio libri ſui primi cap. 1. *Inter ornamenta*, inquit, *facultateſq́; omnes, quibus equeſtris Præfectus inſtructus eſſe creditur, fundamentum quoddam atque origo perfectionis vniuerſæ eſſe debet, Timor Dei; cùm certum indubitatumq́; ſit, nihil æquè veræ fortitudini aduerſari, quàm conſcientiam ſcelerum admiſſorum.* Confirmare poſſum exemplo recenti veram Baſtæ ſententiam. Adferam quod ab oculato teſte accepi. Contigiſſe ego ipſe memini; nam id temporis puer eram. Cohortis vnius Dux (nomen teneo, & conſultò taceo) antemiſſus vnà cum Præfectis alijs duobus, portam vrbis cuiuſdam tormento effractam inuadere, cùm vnus altérve anguſto foramine ingredi iuſſus, ab excubitoribus intra portam interimeretur, ipſe ſibi lethalis culpæ conſcius, perfractæ portæ conſpectu non ſecùs ac tartareæ ianuæ horrore percul-

ſus, aditum tentare extimuit. Affirmant, ſi intraſſet (quod haud difficile benè armato, vt erat, iudicatum) vrbem futuram fuiſſe in noſtrâ poteſtate. Ergò metu reſtitit. reſtitêre & ceteri, reque infectâ domum rediêre. Hominem ad ſe euocatum, ignauiæque conuictum, belli Imperator ſecuri ſubiecit. Ille priuſquam ſupplicium ceruice exciperet, pronuntiauit ingemiſcens, ſe, cùm vrbis porta inuadenda ſibi eſſet, admonitum ſubitò ſceleris quo nondum animum expiarat; eoque metu deterritum fuiſſe, ne ingreſſus vitam forte animamque amitteret. En quantis obſtet ſucceſſibus mens impia, quamque infeſtis vocibus reclamet vel vnius ſceleris conſcientia. O eques, purum animum ad bellum affer, & audacia tibi pro muro erit, adibiſque hanc metam ſine metu. Sed iam Ludouicus Melzus Pro Magiſtro equitum Præfectus, miles Gallicis Belgiciſque armis exercitatus, interpellat. *Equiti*, inquit lib. 1. cap. 11. *communia ſunt cum pedite ſanitas, membrorum integritas, ætas, diſcendi voluntas, proficiendi ſtudium, Superiorum legumq́; militarium obſeruantia, præ ceteris verò Timor Dei, (dux certus moderatórque humanarum actionum) qui docet nimirum vnam ſibi ad inſtar ſcopi proponere virtutem, vitiáque defugere, crapulæ potiſſimùm atque libidinis, quæ vel fortiſſimorum virorum corpora animóſque effeminant & corrumpunt.* Hiſce gemina adfert Flaminius à Cruce, quadraginta ſtipendiorum veteranus eques, Inſubrum Nobilitate clarus, lib. 1. Equeſtris militiæ cap. 11. *Perſuaſum*, inquit, *eques habeat, vitanda ſibi vitia eſſe omnia; concuſſiones maximè, vim, profanationes templorum, atque execrationes. Timorem verò Dei inprimis proponat; neque putet remittenda frena eſſe appetitibus, aut ſoluendam conſcientiam: quin potiùs arctiſſimum ſe in ordinem ingredi, auſteriſſimum iuxtà ac periculoſiſſimum præ omnibus ordinum reliquorum conditionibus.* Reuerà ſic habet; neque molles decet eſſe equitum animos in tantis tam quotidianis diſcriminibus ſalutis. Si animarum ſimul pericula æſtimarent, aliter profectò ſecum ſtatuerent. Soli ferè aut pauci quotidie exploratum, cognitum, excubitumque proximè hoſtem mittuntur: primi

in

in hoſtem impreſſionem dant; vltimi prælio excedunt, ſemper telis mortiq́ue obiecti. An hos non decet animo ſemper ad honeſtam ſanctamq́ue mortem eſſe comparatos? Quàm multi tamen ſunt, qui per diem laſciuiunt, veſperi apud inferos cœnaturi? Verè in eos quadrare videtur exprobratio illa Dauidis Regis: *Dormitauerunt omnes qui aſcenderunt equos.* Grauis enim lethaliſq́ue eſt ſomnus, nec admoneri, nec excitari tantorum periculorum ſonitu circumſtrepente. Miſeris ſanè hiſce nihil aliud expectandum eſt, atque illud à Zachariâ prædictum cap. XII. *In illâ die, dicit Dominus, percutiam omnem equum in ſtuporem, & aſcenſorem eius in amentiam.* Triſtem profectò amentiam! ſopitos præcipitari in tartara, quibus equi ſui & quadrigæ poterant fuiſſe ſaluatio, ſi bonis probiſq́ue eſſe lubuiſſet. Quibus equi poterant fuiſſe vectores in cælum, perinde vt equi ignei Eliam eò ſubuexêre, ſi charitatis igne arſiſſent; iam rapi, prô dolor!

Inferni Rectoris equis. —— illuc, heu!
Illuc, vnde negant redire quemquam.

Iam de fide obſeruantiaque in Præfectos. Apud Romanos olim ſolebant ſolùm ſacramento rogari milites à Tribunis; at Flacco & Varrone Conſulibus, iureiurando milites fieri cœpêre. Ita Liuius lib. XXII. *Milites tunc (quod numquam anteà factum erat) iureiurando à Tribunis militum adacti, iuſſu Conſulum conuenturos, neque iniuſſu abituros (nam ad eam diem nihil præter ſacramentum fuerat) & vbi ad Decuriatum aut Centuriatum conueniſſent, ſuâ voluntate ipſi inter ſe equites decuriati, centuriati pedites coniurabant:* SESE FVGAE ATQVE FORMIDINIS ERGO NON ABITVROS, NEQVE EX ORDINE RECESSVROS, NISI TELI PETENDI, AVT SVMENDI, AVT HOSTIS FERIENDI, AVT CIVIS SERVANDI CAVSSA. *Id ex voluntario inter ipſos fœdere, à Tribunis ad legitimam iuriſiurandi adactionem tranſlatum.* A qua hîc hæret viris doctis; neque ſatis explicant quid interſit inter ſacramentum & iuſiurãdum. Glareanus obſeruat, à Liuio lib. x. vocari etiam iuſiurandum Samnitium, quod per ſacra fiebat. Sigonius

nius ait à Seruio lib. VIII. Æneidos idem diſcrimen poni inter coniurationem & ſacramentum. at certè non ſunt idem coniuratio & iuſiurandum; ſed contrà, coniuratio potiùs idem eſt cum ſacramento: nam Liuius ait, coniuraſſe tum milites, quando ſacramentum dabant inter ſe. Malim igitur ſacramentum eſſe voluntarium, iuſiurandum verò neceſſarium, eoque diſtingui. Longè grauiorem litem Liuio infert Modius, quâ ego certè Liuium liberare non queo. Quid enim? Dionyſius Halycarnaſſæus lib. X. & Liuius ipſe lib. III. ſcribit, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in hæc verba iuraſſe: *Conuenturos ſe iuſſu Conſulis, nec iniuſſu abituros.* Quomodo igitur Varronis primùm & Flacci Conſulatu iuſiurandum adacti ſunt, cùm tot antè annis iureiurando ſe obligarint? At è foro & litibus ad equeſtris militiæ fidem redeo. Illuſtre eius exemplum prodidit Cæſar lib. VII. Belli Gallici, de equitibus Gallis fidiſſimis Vercingetorigi Duci ſuo. *Conclamant*, inquit, *equites, ſanctiſſimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad vxorem aditum habeat, qui non bis per hoſtium agmen perequitaſſet. Probatâ re, atque omnibus iuſiurandum adactis, poſtero die in tres partes diſtributo equitatu, duæ ſe acies à duobus lateribus oſtendunt.* Non inferioris animi facinus Marcellinus tribuit equitibus Procopij lib. XXVI. *Sub execrationibus diris in verba iurauère Procopij, hanc polliciti pertinaciam, quòd eum ſuis armis defenſabunt.* Sed longè excellentiſſima illius equitis fides, qui perire ipſe maluit, quàm Regem ſuum non ſeruare. Id narrat Liuius lib. I. Decad. IV. *Rex* (Philippus Macedo) *quoque in periculo fuit. nam ruente ſaucio equo, præceps ad terram datus, haud multum abſuit, quin iacens opprimeretur. Saluti fuit eques, qui raptim ipſe deſiluit, pauidumq́; Regem in equum ſubiecit. Ipſe cùm pedes æquare curſu fugientes equites non poſſet, ab hoſtibus ad caſum Regis concitatis confoſſus periit.* Cneij quoque Lentuli Tribuni militum quàm fidum Conſuli ſuo Paulo pectus? Hunc enim Cannenſi pugnâ, *cùm præteruehens equo, ſedentem in ſaxo cruore oppletum vidiſſet*, inquit

quit Liuius lib. XXII. *L. Æmyli, ait, cape hunc equum dum tibi virium aliquid ſupereſt; comes ego te tollere poſſum ac protegere.* Credo mutuâ ipſorum Ducum fide, ſic equitum militumque animos fuiſſe ſubinde confirmatos. Scipionem namque, referente Liuio, ſic audio ſuorum ſibi ſtudium obligaſſe, lib. XXII. *Vt ego Rempublicam non deſeram, neque vllum ciuem Romanum deſerere patiar: Si ſciens fallo ex animi mei ſententiâ, tum me Iupiter optime maxime, domum, familiam, remq́ meam peſſimo letho afficias.* Fabio verò nolenti pugnæ ſignum dare, niſi iuraſſet miles victorem ſe rediturum, apud Liuium lib. II. *Mar. Flauoleius inter primores pugnæ flagitator, Victor, inquit, M. Fabi reuertar ex acie. ſi fallat, Iouem Patrem gradiuúmque Martem, alióſque iratos inuocat Deos. Idem deinceps omnis exercitus in ſe quiſque iurat.* Haud abſimili iureiurando vſus apud Cæſarem Labienus lib. III. Belli ciuil. *Iurat ſe exercitum non deſerturum, eumdémque caſum ſubiturum, quemcumque ei fortuna tribuiſſet,* &c. *atque idem omnis exercitus iurat.* Et ſanè qui equites Rempublicam, Præfectos aut ſocios deſeruêre, plerumque turpi fato animas ignobiliter proiecêre, quas impendere ſuorum ſaluti propriæque gloriæ recuſarunt. Ita de Volumnio (aut Valâ Numonio) Vari Legato Velleius Paterc. teſtatur lib. II. *Volumnius*, inquit, *legatus Vari, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditem relinquens, fugâ cum alis Rhenum petere ingreſſus eſt; quod factum eius fortuna vlta eſt. Non enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertor ipſe occidit.* Quos verò fortuna ſeruauerat Cannenſi pugnâ, Cenſoria ſeueritas aſperiùs caſtigauit, Valerio teſte lib. II. cap. IX. *Marcus enim Atilius Regulus & P. Furius Philus Luc. Metellum Quæſtorem, compluresq́ equites Romanos, qui poſt commiſſam infeliciter Cannenſem pugnam cum eo abituros ſe Italiâ iurauerant, direptis equis publicis inter ærarios referendos curauerunt.* Iam obſeruantia veneratioque equitum aduerſus Duces & Præfectos huiuſmodi exigitur ab Flaminio Crucio, vt neget ad Præfectum ocreatos eos venire poſſe, qui proficiſcendi aliquò rogaturi ſunt facultatem, ne vel tantillum ſibi ſumere videantur ad-

aduerſus

uerſus promptiſſimam illam obediendi rationem. Tranſeo ad inſtitutionem militarem. *Poſt quanta enim volueris ſtipendia, inexercitatus miles ſemper eſt tiro*, ait verè Vegetius lib. II. cap. XXIII. Id equitem maximè ſpectat, qui nempe duplicem præ pedite curam habet, ſui & equi. Equidem ſcio, ſubinde, cùm neceſſitas ſubegit, è ſeruis agreſtibuſque conſcriptum fuiſſe equitem rudem atque inexercitatum. Pompeius namque Belli ciuilis lib. I. *Seruos, paſtores armat, atque his equos attribuit, ex ijs circiter* CCC. *equites conficit*. Memini Cæſarem lib. I. Bell. Gallic. cùm diffideret Gallis, *equis omnibus Gallis equitibus detractis, legionarios milites legionis decima (cui quàm maximè confidebat) impoſuiſſe, vt præſidium quàm amiciſſimum, ſi quid opus facto eſſet, haberet*. Verùm etiamſi neceſſitas eò Pompeium Cæſaremque impulerit; non tamen eâ re Pompeius excultum è ſeruis paſtoribuſque, Cæſar peritum è peditibus equitatum præſtitit. Scipio certè, cùm apud Liuium lib. XXIX. trecentis adoleſcentibus Siculis, equeſtris militiæ imperitis, miſſionem eâ lege repræſentaſſet, vt ſinguli Vicarium è Romanis adoleſcentibus vnum ſibi ſubſtituerent; *eorum docendorum atque inſtruendorum curam ſine publicâ impenſâ Siculis reliquit*, dum & ipſi etiam tum rudes atque indocti ad equeſtrem militiam ritè erudirentur. *Quam alam*, inquit, *egregiam euaſiſſe ferunt*. Non ergo ſat eſt, in equum ſemel inſilijſſe, vt equeſtrem profiteare militiam. Decorum quoddam in conſcenſu, in ſalitione, in equitatione, in flexu, in curſu tenendum eſt. Ars magna eſt, ordinem inter ſuos ſeruare in acie & pugnâ. Singularis omnino ſcientia, equi ſimul armorumque ritè tractandorum; quibus ferè rebus vniuerſa equitis exercitatio continetur. Leo Imperator Tact. cap. VII. §. XXVIII. *Vbi*, inquit, *vnumquemque tum equitem tum peditem ſeorſim inſtruxeris, vnamquamque etiam turmam & cohortem ſeparatim exercebis*. §. XXIX. *Cohorte equitum ex contubernijs ordinatè conſtitutâ, narrabit illis Mandator imperata hoc modo*. §. XXX. *Nullus anticipet in conflictatione, nullus tardet*, &c. *Si extra cõſpectum frontis exercitûs iueris, intuere in cohortem; perſequere*

ſequere non quaſi ignauus miles, neque vllius exhortationis gratiâ, aliâve de cauſſâ ceſſes. Cuſtodi miles ſtationem tuam. Obſerua tu ſignifer, vti hoſtem iam expugnatum perſequaris, &c. Neque hæc innata homini ſunt, ſed vſu inſeruntur. Exordiar igitur ab equitatione, quæ ante militiam apud pleroſque iuuentuti tradi ſolita per luſum. Perſarum pueros ſcribit Herodotus lib. 1. *à quinto ætatis anno in vigeſimum doceri equos aſcendere, ferociâ exultantes domare, flectere, & ex ingenti curriculo exiguum in gyrum compellere, ex equis denique pugnare.* Eumdem morem Tencteris aſſignat Tacitus libello de Moribus Germanorum. *Tencteri*, inquit, *ſuper ſolitum bellorum decus, equeſtris diſciplina arte præcellunt. Nec maior apud Cattos peditum laus, quàm Tencteros equitum. Sic inſtituère maiores, poſteri imitantur. Hi luſus infantium, hæc iuuenum æmulatio; perſeuerant ſenes. Inter familiam, & penates, & iura ſucceſſionum equi traduntur. Excipit filius non vt cetera maximus natu, ſed prout ferox bello & melior.* Sic *Athenienſibus*, ait Pauſanias lib. 1. *erat equeſter ludus, quem dixère Hippobaton, quo Phocionis filius ſapiſſimè luſit, & victor fuit.* Virgilius certè antiquiſſimè ſic inſtitutam Troianam iuuentutem per equeſtrem luſum teſtatur lib. Æneidos v. vt iam inde à pueritiâ aſſueſceret equeſtri dimicatione.

At pater Æneas nondum certamine miſſo,
Cuſtodem ad ſeſe, comitemq́; impubis Iüli
Epitydem vocat, & fidam ſic fatur ad aurem:
Vade age, & Aſcanio, ſi iam puerile paratum
Agmen habet ſecum, curſuſq́; inſtruxit equorum,
Ducat auo turmas, & ſeſe oſtendat in armis,
Dic, ait. Ipſe omnem lato decedere circo
Infuſum populum, & campos iubet eſſe patentes.
Incedunt pueri, pariterq́; ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, &c.
Poſtquam omnem læti conſeſſum, oculoſq́; ſuorum
Luſtrauère in equis; ſignum clamore paratis
Epitydes longè dedit, inſonuitq́; flagello.
Olli diſcurrère pares, atque agmina terni

Diductis ſoluêre choris, rurſuſq́ vocati
Conuertêre vias, infeſtáque tela tulêre.
Inde alios ineunt curſus, alióſque recurſus
Aduerſis ſpatijs, alternóſque orbibus orbes
Impediunt, pugnaq́ cient ſimulachra ſub armis.

Iucundũ profectò ſpectaculũ, vtiliuſque rudimentũ, quàm

Ludere par impar, equitare in arundine longâ.

Hic luſus *Troia* dictus. Ita Suetonius Iulio Cęſare cap. XXXIX. *Troiam luſit turma duplex maiorum minorúmque puerorum.* Apud eumdem, Auguſto cap. XLIII. *Troiæ ludum edidit frequentiſſimè, magnorum minorúmque puerorum delectu.* Tiberio cap. VI. *Præſedit Troianis Circenſibus ductor turmæ puerorum maiorum.* Nerone cap. VII. *Tener adhuc, necdum maturâ pueritiâ, Circenſibus ludis Troiam conſtantiſſimè fauorabilitérque luſit.* Veniſſe hunc vſum ab Aſcanio in Italiam, idem Virgilius mox refert lib. v. Æneid.

Hunc morem curſûs, atque hæc certamina primus
Aſcanius, longam muris cùm cingeret Albam,
Rettulit, & priſcos docuit celebrare Latinos.

His enim, vt idem auctor eſt lib. IX.

Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.

Ac deinde,

Albani docuêre ſuos. hinc maxima porrò
Accepit Roma. ———

Verè hæc Maro: nec accepit modo Roma, ſed tenuit etiam conſtanter. Quod vt notiſſimo confirmem indicio, teſtatur in C. Iulio Plutarchus, *à puero ita facile ei fuiſſe equitare, vt aſſueſſet etiam manus retrò inuertens, & dorſo ſuo implicans, totis viribus equum admittere.* Tacitus lib. XIII. Ann. de Nerone: *Puerilibus ſtatim annis, &c. regimen equorum exercere.* quod de eodem confirmat Suetonius cap. XXII. *Equorum ſtudio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit.* Quinimò probris notatos Romanorum adoleſcentes, equitandi imperitos, Horatius indicat lib. III. Odâ XXIV.

——— *Neſcit equo rudis*

Hære-

Hærere ingenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior.

Ars ardua profectò atque vtilis, ſed pueris ſubinde periculoſa. *In hoc enim ludicro,* ait Suetonius Auguſti cap. XLIII. *C. Nonius Aſprenas lapſu debilitatus eſt.* Quid mirum, cùm & viri hac exercitatione non rarò in diſcrimen adducti? *Titus Manlius Conſul, cùm exerceretur inter equites,* ait Liuius lib. X. *ab rapido curſu circumagendo equo effuſus, extemplò propè expirauit.* Prudentiùs igitur Græci Nobilitati ſuæ conſuluêre; quam, cùm ad equitandum à pueris informabant, ne ex alto ſcilicet delaberentur, arietibus imponebant, vt ex Homero adnotauit Petrus Victorius lib. VIII. Variar. cap. IX. Veſtigium luſûs huiuſmodi hodieque apparet in equeſtribus noſtris, quos *Torneamenta* vocamus; inuersè, quaſi *Troiamenta,* ſeu luſus Troianos. At, non modò Nobilium Romanorum pueri, ſed reliqua iuuentus omnis priùs equeſtribus rudimentis inſtruebatur, quàm ad equum reſcriberetur; adeò equeſtris inſtitutio neceſſaria ducebatur. Vegetium auctorem laudare poſſum lib. I. cap. XVIII. *Non tantùm,* inquit, *à tironibus, ſed etiam à ſtipendioſis militibus diſtrictè ſalitio equorum ſemper eſt exacta.* Veterani ſunt, quos hîc *ſtipendioſos* appellat. *Tirones verò dicti, qui, antequam ſacramento probati fuerint, milites non ſunt,* ait Iſidorus lib. IX. cap. III. Salitio ergo in equos ante militiam tironibus imperata, à veteranis etiam exacta poſt multorum annorum ſtipendia. At, quod equeſtris rudimenti genus hæc ſalitio in equos? Vegetius explicat loco dicto: *Equi lignei hieme ſub tecto, æſtate in campo ponebantur: ſuper hos, iuniores primò inermes, dum conſuetudine proficerent, demum armati cogebantur aſcendere.* Nec temerè, nec ſine arte aut gratiâ eam fieri vult Xenophon libello de Re equeſtri. *Poſtquam,* inquit, *ſe alleuarit ad conſcenſionem, tum ſiniſtrâ librato corpus, dextrâ verò intenſâ ſubleuet ipſe ſeſe. Huiuſmodi conſcenſio etiam à tergo omnem deformitatis aſpectum excluſerit. Conſcendet autem crure incuruato, neque genu dorſo equi impinget, ſed in latus dextrum tibiam traijciet. Quòd ſi fortè eques ſiniſtrâ manu ducet*

equum, cùm geſtet dextrâ haſtam, equidem cenſeo vtile eſſe, vſum ille ſibi vt paret etiam à ſiniſtro latere conſcendendi. Ecce vtilitatem, quæ ſubitis in caſibus maior occurrit. Pergit Vegetius: *Tanta cura erat, vt non ſolùm à dextris, ſed etiam à ſiniſtris inſilire & deſilire condiſcerent, euaginatos etiam gladios vel contos tenentes.* An vera hæc? an fieri potuêre? Certè hiſtoriæ Vegetiúm tuentur. Suidas *Maſſiam* (Maſiniſſam diuinat Lipſius) ſcribit *ſenem ſine ſcanſorio fulcro ſolitum in equum inſilire.* Plutarchus *Pompeium ſenem* narrat *ſe exercuiſſe inter milites, & in equo viſum, trahentem atque educentem gladium ſine difficultate, equo incitato & currente, iterumq́ facillimè repoſuiſſe.* Firmicus lib. VIII. cap. VI. *Erit qui dorſo ſtans equorum, mirificâ ſe moderatione ſuſtentet, atque apprimè vectus equo armaturas exerceat.* Sed armatos inſiluiſſe quis credat? Liuius de P. Decio patre affirmat lib. VIII. *Ipſe incinctus cinctu Gabino, armatus in equum inſiluit, ac ſe in medios hoſtes immiſit.* Mira hæc, imò non mira. *Aſſiduâ enim meditatione faciebant, vt in tumultu prælij ſine morâ aſcenderent, qui tam ſtudiosè exercebantur in pace,* ait Vegetius loco dicto. Quid? quòd equeſtribus in academijs & gymnaſijs docebantur, ne diſcerent ſine magiſtro. O ſingularem equeſtris militiæ diſciplinam! Lubétne videre, qualis equitum academia? qualis ſchola? qui equitandi magiſtri? Audi Xenophontem in Hipparcho. *Cùm autem in academia circo equitandum erit, ne excutiantur ab equis, vt ſupinantes ſeſe & reflectentes curſum ineant, admonitos velim.* Audi Vegetium lib. II. c. XXIII. *Tempore hiemis,* inquit, *de tegulis, vel ſcandulis, quæ ſi deeſſent, certè de cannis, vlvâ vel culmo porticus tegebâtur ad equites; & quædam velut baſilica ad pedites, in quibus, tempeſtate vel ventis aëre turbato, ſub tecto armis erudiebatur exercitus.* Hęc equitum academia, hæc ſchola. Imò plures fuiſſe id genus hippodromos, equeſtreſque ſcholas, pro multitudine equitum, vt credam, adducor auctoritatibus Xenophontis, Vegetij, Caſſiodori, Ammiani. Xenophon in Hipparcho: *Iam illa curare debet Magiſter equitum, vt quàm magnificentiſſima efficiat & præſtet, tum quæ in academiâ, tum quæ in lyceio, tum quæ in*

in curriculo edi conſueuerunt. Veget. lib. II. cap. XIX. *In legionibus*, inquit, *plures ſcholæ ſunt.* Iterùm cap. XXI. *Per diuerſas ſcholas milites promouentur.* Caſſiodorus lib. v. Variarum, epiſt. pænultimâ Theodorici Regis ad Abundantium: *Oſtentent iuuenes noſtri bellis, quid in gymnaſio didicêre virtutis. Schola Martia mittit examina. Pugnaturus eſt ludo, qui ſe exercere conſueuit in otio.* Ammianus initio lib. XXVI. & ſcholam nominat, & *Tribunum ſcholæ primæ ſcutariorum.* mox, *Valentianum agentem ſcholam ſecundam ſcutariorum.* Hi nempe Doctores Magiſtríve dicti. Gloſſarium vetus. *Campi-doctor*, ὀπλοδιδακτής. *Armi-doctor*, ὀπλοδιδάσκαλος. Ac de equitum Doctore Xenophon in Hipparcho: *Iuuenes vt in equos aſſilire diſcant, perſuadendi ſunt; ſi verò magiſtrum adhibueris qui eos inſtituat, iure laudem conſequêre non vulgarem.* Vegetius apertè lib. I. cap. XV. *Doctores ad hanc rem artifices eligendi ſunt, vt tirones ſiue in equo ſiue in terrâ rectùm ſagittare doceant.* Placétne inſignis Doctoris audire documenta ad regendum equum? Audi ex Statio:

Tum rector genero Polynici indulget habendum,
Multa monens; vbi feruor equo, quâ ſuetus ab arte
Mulceri, nec ſæua manus, nec liber habenis
Impetus; Vrge alios, inquit, ſtimuliſq; miniſq;.
Ille ibit, minus ipſe voles. ——

Hæc tria ergo inter gymnaſia equites docebantur, in equos cum armis inſilire, equoſque atque arma ipſa velut in pugnâ tractare. Quin hoc conſilio, *Armorum tractandorum meditatio*, ait Valerius lib. II. cap. III. *à Publ. Rutil. Conſ. Cn. Mallij collegâ militibus tradita eſt. Is enim nullius antè Imperatoris exemplum ſecutus, doctoribus gladiatorum accerſitis, vitandi atque inferendi ictûs ſubtiliorem rationem legibus ingenerauit.* Sed extra gymnaſia, in campo explicatis turmis, vniuerſus ſimul eques ad reliquam equeſtrem diſciplinam inſtituebatur; ad incommoda nempe loca equitatione ſuperanda, ad ordines ſeruandos, ad obeundam ritè pugnam, denique etiam ad natandum atque ambulandum. Quibus omnibus rudimentis

præibant equitem ipſi Imperatores ac Duces, quò præſtantiorem haberent equitatum. Documenta ſingula expediam, ne dictis locupletior credar quàm factis. De vmbratico prælio in apertis campis Onoſander cap. IX. Strategici: *Equitum quoque exercitationes erunt, aut certatim pugnando, aut curſim inſequendo, aut mixtim præliando, aut tumultuariè velitando, in campis ſcilicet patentibus & planis; ac etiam circa collium radices, quantum per arduas aſperitates licebit, attingere. Neque enim debent per inacceſſa iuga, aut per præruptos deſcenſus equitare.* Saluberrimum documentum; extrema tamen cautela de prærupto aſcenſu & deſcenſu explicanda. Nam de aſperitate quoque locorum experiundâ Vegetius lib. III. cap. II. *Equites*, inquit, *non ſolum in planis, ſed etiam in abruptis & foſſarum hiatu difficillimis ſemitis, ſéque & equos ſuos aſsiduè exercere iuſſerunt; vt nihil ijs in neceſsitate prælij accidere poſſet incognitum.* Leo Imp. Tact. cap. VII. §. XXIII. *Hæc faciant in locis planis & campeſtribus, & ad montium pedes, & ad aſpera quoque loca, quantum poſſunt, accedant.* §. XXIV. *Non modò autem mihi, ſed & Maioribus noſtris neceſſarium viſum eſt, vt cùm in planis locis exerceantur equi, tum etiam in editis, & condenſis aſperiſq́; vt hæc loca agmine facto tranſeant, atque etiam ad decliuia ſimiliter ſe præparent. Ad quem modum ſi aſſuefacti fuerint, neque vectores, neque equos vllus offendere poterit aut lædere.* §. XXVII. *Quicumque ſuis equis parentes, huiuſmodi exercitationibus abſtinent, hi, quantum in ſe eſt, ſuam ipſorum ſalutem produnt.* Cuius ſcientiæ non ignarus Damis, apud Philoſtratum lib. II. Apollonio interroganti, *Ecquod boni equitis munus eſſe cenſeret*; reſpondit: *Equo rectè conſidere, atque illi fortiter dominari, & frenis in quamcumque voluerit partem circumducere, & in decliuem locum aſcendenti frena remittere, in præcipitem eunti frena non remittere. Harum rerum imperiti*, ait in Hipparcho Xenophon, *ſeu equi, ſeu equites, iure optimo quaſi mulieres cum viris decertare videbuntur. At inſtituti & aſſuefacti tranſiliendis foſſis, munitionibus ſuperandis, & locis præruptis ſcandendis, quiq́; ex altis & præruptis ſe dimittere & librare aſſuefacti ſunt, & per*
decli-

declinia celeriter vectari; hi verò tantò præſtant inexercitatis & horum imperitis, quantum aëria & pennigera animantia terreſtribus. Atque hanc artem Britannis exploratiſſimam fuiſſe, Cæſar obſeruauit lib. IV. Bell. Gall. *Tantum*, ait, *vſu quotidiano & exercitatione efficiunt, vt decliui ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, & breuì moderari & flectere poſſint.* Periculoſum reuerà inſtitutum, cui cautelam hanc prudenter admouet Xenophon libello de Re equeſtri: *In flexibus ſiſtendi equi ſunt; neque enim facile eſt, neque periculo caret, equum concitatum ſtatim circumagere, præſertim loco ſalebroſo ac lubrico. At ſi equum ſiſtere non placuerit, tum, quàm maximè poterit, tam ſe quàm equum frenis obliquabit; ſin aliter fecerit, ſciat leuiſſimâ de cauſſâ fieri poſſe, vt vnà cum equo corruat. Verùm, vbi iam poſt flexum directè proſpiciet equus, ibi ad celeritatem inſtigandus erit.* En, vt nihil minutum atque exile duxerunt in equitatu inſtruendo ſummi viri; quod vel maximè, exigendâ ordinum accuratiſſimâ obſeruatione, oſtenderunt cùm in acie, tum in pugnâ, quò iam flecto ſermonem. Et res ipſa poſtulat in equitatu, ordines longè teneri exactiùs quàm in peditatu. Quas enim turbas non excitent equi, animalia aut ardore ferocia, aut conſternatione pauida, dum vulnerantur, dum ſternuntur, dum ſemineces humi voluuntur tractationis impatientes? Propone tibi faciem equeſtris pugnæ Æneid. XI.

Implicuêre inter ſe acies, legitq́; virum vir.
Tum verò & gemitus morientum, & ſanguine in alto
Armaq́; corporáque, & permiſti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi: pugna aſpera ſurgit.
Orſilochus Remuli (quando ipſum horrebat adire)
Haſtam intorſit equo, ferrumq́; ſub aure reliquit;
Quo ſonipes ictu furit arduus, altaq́; iactat,
Vulneris impatiens, arrecto pectore crura.
Voluitur ille excuſſus humi. ——

Ergo ordo ſeruandus, aut certa ab equis pernicies.

A vocabulis ſeu formulis equeſtris ordinationis incipiam,

quæ

quæ vtile erit in præceptis explicaſſe, ait Ælianus libello de Aciebus, *vt iam pridem milites, quid quodque ſignificet, certiores, facilè quæ per aciem imperantur, intelligere poſſint & facere.* Hæc autem adfert Ælianus: *Declinationẽ aut in haſtam aut in ſcutum*, (antè dixit *in haſtam aut habenam*) id eſt, in dextram, quâ geſtatur haſta; aut ſiniſtram, quâ tenetur habena & ſcutum. *Immutationem, conuerſionem, reuerſionem, & inflexionem. Ad hæc, verſare, iugare, reddere in arrectum, euoluere, duplicare.* Addo, *inductionem, dextram deductionem, læuam deductionem. Phalangem tranſuerſam, phalangem arrectam, phalangem obliquam. Intercalationem, præpoſitionem, ſuppoſitionem, poſtpoſitionem, appoſitionem.* Denique concludit: *Aſſuefacienda ſunt copiæ, tam pedeſtres quàm equeſtres, partim voce, partim ſignis quæ viſu percipi valeant, vt rem aptè ac opportunè, quam quiſque exigat vſus, poſſint expedire.* Libello tandem extremo, ea quæ voce mandantur (quibus haud dubiè eques aſſuefaciendus eſt) velut è formulâ recitat in hæc verba: *Age ad arma, aſſiſte ad arma; impedimenta à phalange ſecedant. Miles attendat præceptis, Suſcipe, Recipe, Diſta, Erige ſpiculum, Verſa, Iuga, Reſpice præcedentem. Decuriam ſuam dirigat tergi ductor. Conſtituta interualla conſerua. Ad haſtam declina, Collige. Ita conſiſte. Altitudinem duplica, Reſtitue. Laconicam euolue, Reſtitue. Macedonicam euolue, Reſtitue. Choreum euolue, Reſtitue. Ad haſtam conuerte, Reſtitue. Ad haſtam inflecte, Reſtitue.* Quæ omnia quid velint, cùm pleraque per ſe clara ſint, multa verò iam exolerint; pauca tantùm, quæ in re equeſtri vſum etiamnum habent, Æliani verbis explicabo. *Decuriare*, inquit, *eſt decurias inſtituere. Decuria autem eſt numerus hominum octo, vel duodecim, vel ſexdecim, à Duce vno poſitione ſimplici ductus. Numerus enim decuriæ variè ad hunc modum à diuerſis Auctoribus datur.* (nunc Squadras vocamus eas turmulas; earumque Præfectos Cabos de eſquadra, & Caporales ſeu Capita.) *Optimus cuiuſque decuriæ præponi, & ductor ceterorum omnium eſſe debet, qui & Decurio, & Decanus, & Dux, & Primus, & Præſtes nuncupatur. Nam qui proximè Decurionem*

rionem poſtponitur, Subſtes dicitur; qui verò hunc ſequitur, Præſtes. Item Subſtes, qui proximè ab hoc Præſtite eſt; ac deinceps in hunc modum Præſtes Subſteſq́, collocantur, vt ordo totus ex Præſtitibus & Subſtitibus poſitis alternatim conficiatur. Vnde meritò Decuriam ita quoque definiunt, vt Verſus ſit ex primis ſecundiſq́, pro virtute inſtitutis, atque vni Decurioni obtemperantibus. Condecuriare, eſt primæ decuriæ ſecundam ita apponere, vt lateri Decurionis primi Verſus, Decurio ſecundi Verſus reſpondeat, & lateri Subſtitis primi Decurionis, Subſtes primus ſecundæ Decuriæ, ac deinceps ad hunc modum. Aſtes verò is dicitur, qui ita lateri appoſitus. v. g. Decurionis primæ decuriæ Aſtes, eſt Decurio ſecundæ decuriæ. Aſtes Subſtitis primæ, eſt Subſtes ſecundæ. itáque deinceps. Quoties igitur poſt ſecundam decuriam tertia, & quarta, & reliqua deinceps adijciuntur, talis conſtructio Condecuriatio dicitur; totáque coagmentatio Phalanx: cuius longitudo prima Decurionum ordinatio eſt; quæ & Frons, & Acies, & Facies, & Os, & Iugum, & Duces, & Præſtites, & Primi decuriarum vocari ſolita eſt. Quantùm verò phalangis pone frontem ad tergi vſque Ductores porrigitur, id Altitudo nominatur. Stare per directum in longum Aſtites, Iugare dicitur. Stare per directum in latum Præſtites Subſtitéſque, Verſare vocabulum accipit. At cur vocatur Verſus, linea quæ directò à fronte in tergum pertinet, cùm nunc in ſcribendo verſum vocemus lineam, quâ manum ducimus à ſiniſtrâ in dextram? Quia olim, ait Sixtus Arſerius in Notis Æliani, ſcribebatur à ſummo in imo, non verò vt nunc.

Iam hæc militiæ vocabula etiamſi clara ſint, ne tamen moleſta ſit tironi feſtinanti lectio, tabulâ ſubiectâ explicabo.

A. Quatuor Præſtites quatuor decuriarum, quorum ſecundus eſt Aſtes primi, tertius ſecundi, & quartus tertij. id vocatur Iugum.

B. Subſtites ſingulorum Præſtitum, qui item Aſtites ſunt ſuorum collateronum.

C. Præſtites.

D. Subſtites;atque ita deinceps alternatim.Ea linea à fronte in tergum,eſt Verſus.

Ad rem ipſam venio ordineſque ſeruandos; quod genus diſciplinæ Æneas apud Ælianum definit *ſcientiam bellicæ motionis*. *Nam illud maius quoddam eſt*, ait Vegetius libro II. cap. XXIII. *quòd ordines ſeruare diſcunt, & vexillum ipſum in tantis permixtionibus comitantur; nec inter doctos aliquis error exiſtit, cùm multitudinis ſit tanta confuſio.* Sanè maius aliquid eſt,nec niſi longâ aſſiduaque exercitatione diſcendum. Adeoque fatentur Scriptores rei equeſtris omnes,in primiſque Vegetius ipſe lib. I. cap. XXVI. *Nihil magis prodeſſe in pugnâ, quàm*

quàm vt aſſiduo exercitio milites in acie diſpoſitos ordines ſeruent; necubi, contrà quàm expedit, aut conglobent agmen, aut laxent. Nam, vt conſtipati perdunt ſpatia pugnandi, & ſibi inuicem impedimento ſunt; ita rariores atque interlucentes aditum perrumpendi hoſtibus dabunt. Neceſſe eſt autem ſtatim metu vniuerſa confundi, ſi interciſâ acie ad dimicantium terga hoſtis acceſſerit. Illud ergo præcipuè ſummi Duces ſtuduêre. Quod vt exemplis demonſtrem, *Scipioni aduerſus Hannibalem prudens ordinatio non dubiè cauſſa victoriæ fuit*, auctore Frontino libro II. cap. II. Siquidem *nec continuas conſtruxit cohortes, ſed manipulis inter ſe diſtantibus ſpatium dedit, per quod elephanti ab hoſtibus acti, facilè tranſmitti ſine perturbatione ordinum poſſent: eaq́; ipſa interualla expeditis velitibus impleuit, ne interluceret acies; dato præcepto, vt ad impetum elephantorum vel retrò, vel ad latera concederent.* Quo loco idem Frontinus ita Cæſaris ordinationem aduerſus Pompeium commendat, vt tandem addat, *rem nullam ad victoriam eo die plus Cæſari contuliſſe.* Ac licet de peditum iuxtà atque equitum ordinibus iſta accipi poſſint; ſingulare tamen equiti id tribuit Ælianus lib. de Inſtruend. acieb. *Haud fieri poteſt*, inquit, *vt equitum poſteriorum multitudo eamdem præſtet vtilitatem, quam in pedeſtribus copijs, vbi ſcilicet ponè renitentes primorem continent altitudinem: equitum namque omnium numerus, corpus, ponduſq́; vnum conſiſtit; itaq́; fit, vt, ſi poſteriores prioribus iuncti renitantur, nihil ſuo impulſu proficiant, imò vnà cum alijs labantur; &, perturbatis ordinibus, grauiùs ſuo errore, quàm virtute hoſtium, verſentur neceſſe ſit.* Quare eius quoque cautelæ certum præceptum adfert Polybius lib. XII. *Equitum in acie vt plurimum altitudo, ad verum vſum, octo equis vix ampliùs conſtat.* Leo Imper. Tact. cap. XII. §. XL. *Altitudo aciei equeſtris, quemadmodum Antiqui deſcripſerunt, ad quatuor ſolum equitum altitudinem conſtitui debet; plures enim ſi fuerint, nullam vtilitatem apportabunt*, &c. §. XLI. *Haſtati enim, qui poſt quartum equitem conſiſtunt, haſtâ vti in anteriorem partem non poſſunt. Sagittarij autem ſurſum coguntur ſagittas iacere, propter eos qui ante ſe conſiſtunt.* Quantum verò

equiti cuilibet ſpatium aſſignet, nuſquam apertè indicat. Pediti certè ſuum tribuit. vnde & ſuum equiti proportione dare conabimur. *Differentia triplex eſt*, inquit, *interualli. Nam homo ordinatus, cubita quatuor occupat; denſatus, duo, conſtipatus, vnum.* Liceat ad eumdem modum de equite nobis ratiocinari, vt *eques ordinatus* occupet, in longum & latum, longitudinem equorum quatuor; *denſatus*, duorum; *ſtipatus*, vnius, in longum & latum; vt ſe poſſit nempe equus in orbem circumagere. quod poſtremum ex Æliano oſtendemus hoc eodem Capite, ſub finem. Hæc ſpatia atque ordines vt miles accuratiſſimè teneret, præcipuè verò eques, ſuprà quàm credi poteſt Maiores procurarunt. Conſilium ſuggerit Vegetius lib. I. cap. XXVI. *Producendi ſunt tirones ſemper ad campum, & ſecundùm matriculæ ordinem in aciem dirigendi, ita vt primò ſimplex extenſa ſit acies, ne quos ſinus, ne quas habeat curuaturas; vt æquali legitimoq; ſpatio miles diſtet à milite. Tunc præcipiendum, vt ſubitò duplicent aciem, ita vt in ipſo impetu, is, ad quem reſpondere ſolent, ordo ſeruetur. Tertiò præcipiendum, vt quadratam aciem repentè conſtituant; quo facto, in trigonum, quem Cuneum vocant, acies ipſa vertenda eſt. Iubetur etiam, vt inſtruant orbes, quo genere, cùm vis hoſtium interruperit aciem, reſiſti ab exercitatis militibus conſueuit, ne omnis multitudo fundatur in fugam, & graue diſcrimen immineat. Hæc ſi iuniores aſſiduâ meditatione perceperint, faciliùs in ipſâ dimicatione ſeruabunt.* O bonum, ô ſalubre conſilium! *Sæpè enim magnas copias inordinatas, à paucis militibus ordinatis profligatas legimus*, ait de Aciebus inſtruendis Ælianus. Eâ re ſanè, neque ſummorum Imperatorum cura hunc ordinum ſeruandorum laborem ſubterfugit. Polyb. lib. x. *Erant*, inquit, *motiones, quas autumabat* (Scipio) *quouis tempore conuenire, quibuſq; aſſueſcere oportebat equites, hæ: Inclinatio ſingulorum equorum in habenas, & rurſus in haſtam; ad hæc reuerſio, immutatio, conuerſio cuiuſque turmæ, inflexio & circumflexio. His adde eductiones per decurias cum celeritate ab vtroque cornu, quandoque etiam à mediâ acie. Rurſum reductiones, ſeruato ordine, cuiuſque turmæ ad hipparchias. Inſuper ordi-*

ordinationes in vtroque cornu,aut per interiectionem aut adductionem eorum qui caudam ducunt. Cæſar quoque, auctore Belli Africani Hirtio, *cùm hoſtium equitatui, leuiq́, armaturæ, nullo modo par eſſe poſſet equitatu ſuo, non vt Imperator exercitum veteranum victorémque maximis rebus geſtis, ſed vt laniſta tirones gladiatores condocefacere: quo pede ſe reciperent ab hoſte, & quemadmodum obuerſi aduerſarijs, & in quantulo ſpatio reſiſterent; modò procurrerent, modò recederent, comminarentúrque impetum, ac propè quo loco, & quemadmodum tela mitterent, præcipit. Mirificè enim hoſtium leuis armatura anxium exercitum noſtrum atque ſollicitum habebat; quia equites deterrebat prælium inire, propter equorum interitum, quòd eos iaculis interficiebat.* Neque remiſſiùs Cæſare id egit Philopœmen, inſignis equitum Magiſter, auctore Plutarcho. *Is* enim *turmatim in latus conuertere, & in terga obuertere aciem & flectere docuit, & aſſuefecit; vt totius circumagendi globi dexteritas vnum corpus repræſentaret, ſuo ſe contorquens nutu. Scipio* verò ex Siciliâ petens Africam, ait Valer. lib. VII. cap. III. *cùm ex fortiſſimis peditibus Romanis trecentorum equitum numerum complere vellet, neque tam ſubitò poſſet eos inſtruere; quod temporum anguſtiæ negabant, ſagacitate conſilij aſſecutus eſt. Namque ex ijs iuuenibus, quos ſecum ex totâ Siciliâ nobiliſſimos & ditiſſimos, ſed inermes, habebat, trecentos ſpecioſa arma & electos equos quàm celerrimè expedire iuſſit, velut eos continuò ſecum ad oppugnandam Carthaginem auecturus. Qui cum imperio vt celeriter ita ſollicitè paruiſſent; remittere ſe Scipio illam expeditionem, ſi arma & equos militibus ſuis traderent, edixit. Rapuit conditionem imbellis & timida iuuentus, inſtrumentóque ſuo cupidè noſtris ceſſit.* Addit hiſtoriæ huic Liuius initio lib. XXIX. quod iam dictum, *egregiam hanc alam equitum euaſiſſe, multiſque prælijs Rempub. adiuuiſſe.* Noluerat alioqui Scipio eos militare, niſi priùs Siculi *impenſâ ſuâ eorum docendorum atque inſtruendorum curam habuiſſent.* Nimirum Scipio exercitatum equis armiſque equitem quærebat, non molles imperitoſque Siciliæ adoleſcentulos: viros, inquam, non mulierculas. Sanè enim *ex legionum exercitatione,*

tione, ex curſu, ex clamore exiſtit ille animus paratus ad vulnera, ait Tullius quæſt. I. Tuſculanâ. *Adduc etiam pari animo militem inexercitatum, mulier videbitur*. Imò ne mulier quidem: nam Amazones ſaltem equeſtri gloriâ celebrantur; & Semiramidi, agminum ductrici, equeſtris ſtatua dicata eſt. At illi laruæ profectò, hermæque ridiculę veriùs quàm equites ſunt, qui equo pugnare audeant inexercitati. Et eccum tibi, vt ſpleni aliquantum indulgeas, nobile inſignis ἀφιππίας exemplum. Ranimirus, Sanctij Maioris filius nothus, ſuſceptâ in Saracenos expeditione, equo impoſitus (an alligatus?) cùm lanceam dexterâ, ſcutum ſiniſtrâ teneret, dubius, quâ tertia manu habenas arriperet; Ecqui poſſim, interrogat, niſi fortè dentibus teneam? cum dicto riſum Proceribus, regnum Alphonſo VII. reliquit, ad ſuos reuerſus. Ita Collenutius narrat lib. I. Hiſtoriæ Neapolitanæ. Neque diſparem laudem aphippo cuidam lanceario tribuit Flaminius à Cruce lib. I. cap. V. Vidiſſe ſe ait bellis hiſce Belgicis lancearium, qui cùm haud procul hoſte diſtaret, Præfectum turmæ hac interrogatione appellauit: Cùm lanceam vnâ, frenum alterâ, capite galeam geram, quo iubes prætereà modo me hoſtem capere? an dentibus? Digni centimano Briareo magiſtro diſcipuli, qui manus eis ſupernumerarias commodet. Et ecce, qui ex tantâ imperitiâ caſus exiſtere poſſint. *Fugaci equo, nudo & infreno, calonum quidam inſidens, ne labi poſſet, ex more habenam, quâ ductabatur, ſiniſtrâ manu arctiùs illigauit, moxq́, decuſſus, vinculi nodum abrumpere nequiens, per auia ſaltúſque membratim diſcerptus; iumentum exhauſtum curſu pondere cadaueris deſinebat*. Marcellin. lib. XIX. cap. XVIII. Certè ſi ſub Romanis vixiſſent Cenſoribus, *pro frumento hordeum accipere fuiſſent coacti: neque antè eis in tritico reddita fuiſſet annona, quàm ſub præſentiâ legionis, Tribunorum vel Principum experimentis datis, oſtendiſſent ſe omnia, quæ erant in militari arte, compleſſe*, vt priſcis moribus ſolitum ſcribit Vegetius lib. I. cap. XIII. Sed apage hæc Martis noſtri dedecora. Non equitandi modò, aut ordines ſeruandi, ſed & tractandorum quoque armorum

ſcien-

ſcientiam eques habeat neceſſe eſt. Hanc ſui vt condiſcerent, non ſolùm per doctores, verùm etiam per Præfectos ipſos Romani procurabant. Præfecto legionis id munus adſcribit Vegetius lib. II. cap. IX. *Arma*, inquit, *omnium militum*, item *equi*, &c. *ad curam eius pertinebant. Diſciplina ius & ſeueritas, exercitatio non ſolum peditum, ſed etiam equitum legionariorum præcepto eius quotidie ſubdebatur.* Decurioni etiam turmæ id aſſignat cap. XIV. *Decurio turmæ equitum præponatur, qui turmales ſuos, id eſt, equites, ſub curâ ſuâ poſitos erudire poßit ad omnia quæ equeſtris cura depoſcit.* Verùm, vt notam acceptamque ſemel artem retinerent, *Romanorum noui milites*, ait Vegetius lib. II. cap. XXIII. *manè, & poſt meridiem ad omne genus exercitabantur armorum. Veteres autem & eruditi ſine intermißione ſemel in die exercebantur armis. Neque enim parua aut leuis ars eſt armorum* (eodem affirmante lib. I. cap. IV.) *ſiue equitem ſiue peditem ſagittarium velis inſtruere.* Leo Imperat. Tact. c. VII. §. IV. *Equites exercebis ad ſagittas celeriter conijciendas.* §. IX. *Vt ſagittas in omnes partes equo currente iaciant.* §. X. *Vt ſagittas aſsiduè & contentè ex equo currente iaciant.* §. XII. *Vtile verò eſt in ipſo itinere faciendo, vt quidam ex illis ſuis ſe locis exerceant, & conentur hæc ex equis facere. Hoc modo ipſum iter expeditum erit, & equi minùs atterentur.* §. XXII. *Similiter exercebis equites ad decertationes quaſdam & dimicationes, inſectationes, conflictationes, velitationes & ſagittarum iaculationes.* §. XXXI. *Turmæ equitum exercitatio per ſe talis eſt, vt ordinatè ſe quaſi in acie moueat, vel curſu ad aliquod ſignum contendat, & ibi conſiſtat*, &c. §. XXXII. *Aliud genus eſt mouendi, vt æquabiliter procedant.* §. XXXIII. *Aliud genus eſt, vt ad latus idoneè denſentur, & ad caudam*, &c. §. XXXIV. *Aliud genus eſt, quando in caudam denſantur*, &c. *nam & ad altitudinem (non ſolùm in latus) denſari acies debet.* §. XXXV. *Aliud genus eſt, vt poſt perfectam denſationem in latus, ſic denſati ambulent; decanis & quintanis in anteriores partes inclinantibus, & ſua ipſorum capita ſcutis ſuis atque equorum colla tegant, haſtas tectas ſcuto humeris geſtantes: tumq́; procedant ordinatè, cum tripudio, id eſt mediocri*

quodam

tione, ex curſu, ex clamore exiſtit ille animus paratus ad vulnera, ait Tullius quæſt. 1. Tuſculanâ. *Adduc etiam pari animo militem inexercitatum, mulier videbitur.* Imò ne mulier quidem: nam Amazones ſaltem equeſtri gloriâ celebrantur; & Semiramidi, agminum ductrici, equeſtris ſtatua dicata eſt. At illi laruæ profectò, hermæque ridiculę veriùs quàm equites ſunt, qui equo pugnare audeant inexercitati. Et eccum tibi, vt ſpleni aliquantum indulgeas, nobile inſignis ἀφιππίας exemplum. Ranimirus, Sanctij Maioris filius nothus, ſuſceptâ in Saracenos expeditione, equo impoſitus (an alligatus?) cùm lanceam dexterâ, ſcutum ſiniſtrâ teneret, dubius, quâ tertia manu habenas arriperet; Ecqui poſſim, interrogat, niſi fortè dentibus teneam? cum dicto riſum Proceribus, regnum Alphonſo VII. reliquit, ad ſuos reuerſus. Ita Collenutius narrat lib. 1. Hiſtoriæ Neapolitanæ. Neque diſparem laudem aphippo cuidam lanceario tribuit Flaminius à Cruce lib. 1. cap. v. Vidiſſe ſe ait bellis hiſce Belgicis lancearium, qui cùm haud procul hoſte diſtaret, Præfectum turmæ hac interrogatione appellauit: Cùm lanceam vnâ, frenum alterâ, capite galeam geram, quo iubes prætereà modo me hoſtem capere? an dentibus? Digni centimano Briareo magiſtro diſcipuli, qui manus eis ſupernumerarias commodet. Et ecce, qui ex tantâ imperitiâ caſus exiſtere poſſint. *Fugaci equo, nudo & infreno, calonum quidam inſidens, ne labi poſſet, ex more habenam, quâ ductabatur, ſiniſtrâ manu arctiùs alligauit, moxq́; decuſſus, vinculi nodum abrumpere nequiens, per auia ſaltúſque membratim diſcerptus; iumentum exhauſtum curſu pondere cadaueris deſinebat.* Marcellin. lib. XIX. cap. XVIII. Certè ſi ſub Romanis vixiſſent Cenſoribus, *pro frumento hordeum accipere fuiſſent coacti: neque antè eis in tritico reddita fuiſſet annona, quàm ſub præſentiâ legionis, Tribunorum vel Principum experimentis datis, oſtendiſſent ſe omnia, quæ erant in militari arte, compleſſe,* vt priſcis moribus ſolitum ſcribit Vegetius lib. 1. cap. XIII. Sed apage hæc Martis noſtri dedecora. Non equitandi modò, aut ordines ſeruandi, ſed & tractandorum quoque armorum ſcien-

ſcientiam eques habeat neceſſe eſt. Hanc ſui vt condiſcerent, non ſolùm per doctores, verùm etiam per Præfectos ipſos Romani procurabant. Præfecto legionis id munus adſcribit Vegetius lib. II. cap. IX. *Arma*, inquit, *omnium militum*, item *equi*, &c. *ad curam eius pertinebant. Diſciplina ius & ſeueritas, exercitatio non ſolùm peditum, ſed etiam equitum legionariorum præcepto eius quotidie ſubdebatur.* Decurioni etiam turmæ id aſſignat cap. XIV. *Decurio turmæ equitum præponatur, qui turmales ſuos, id eſt, equites, ſub curâ ſuâ poſitos erudire poſſit ad omnia quæ equeſtris cura depoſcit.* Verùm, vt notam acceptamque ſemel artem retinerent, *Romanorum noui milites*, ait Vegetius lib. II. cap. XXIII. *manè, & poſt meridiem ad omne genus exercitabantur armorum. Veteres autem & eruditi ſine intermiſſione ſemel in die exercebantur armis. Neque enim parua aut leuis ars eſt armorum* (eodem affirmante lib. I. cap. IV.) *ſiue equitem ſiue peditem ſagittarium velis inſtruere.* Leo Imperat. Tact. c. VII. §. IV. *Equites exercebis ad ſagittas celeriter conijciendas.* §. IX. *Vt ſagittas in omnes partes equo currente iaciant.* §. X. *Vt ſagittas aſſiduè & contentè ex equo currente iaciant.* §. XII. *Vtile verò eſt in ipſo itinere faciendo, vt quidam ex illis ſuis ſe locis exerceant, & conentur hæc ex equis facere. Hoc modo ipſum iter expeditum erit, & equi minùs atterentur.* §. XXII. *Similiter exercebis equites ad decertationes quaſdam & dimicationes, inſectationes, conflictationes, velitationes & ſagittarum iaculationes.* §. XXXI. *Turmæ equitum exercitatio per ſe talis eſt, vt ordinatè ſe quaſi in acie moueat, vel curſu ad aliquod ſignum contendat, & ibi conſiſtat*, &c. §. XXXII. *Aliud genus eſt mouendi, vt æquabiliter procedant.* §. XXXIII. *Aliud genus eſt, vt ad latus idoneè denſentur, & ad caudam*, &c. §. XXXIV. *Aliud genus eſt, quando in caudam denſantur*, &c. *nam & ad altitudinem (non ſolùm in latus) denſari acies debet.* §. XXXV. *Aliud genus eſt, vt poſt perfectam denſationem in latus, ſic denſati ambulent; decanis & quintanis in anteriores partes inclinantibus, & ſua ipſorum capita ſcutis ſuis atque equorum colla tegant, haſtas tectas ſcuto humeris geſtantes: tumque procedant ordinatè, cum tripudio, id eſt mediocri*

quodam

quodam motu, qui κάλλα *dicitur*, &c. §. XXXVI. *Aliud genus eſt, vt incurſione quaſi interdum perſequantur curſores, quos nunc Proclaſtas nominant; interdum ordinatè vt defenſores, quos nunc Vindices appellamus.* §. XXXVII. *Aliud genus, vt retrocedant paululùm, & rurſus conuertantur*, &c. *inter exercitandum haſtas habeant ſublatas directè.* §. XXXVIII. *Aliud genus eſt, vt ordinatè ſe in læuam aut dextram transferant.* §. XXXIX. *Aliud genus eſt, vt in quibus conſiſtunt locis, in eiſdem interdum ſe vertant, interdum frontem aciei commutent.* §. XLIX. *Iſta exercitationum forma ſcripto tradenda Turmarchis tuis ſunt, reliquiſq; cohortibus quæ ſeorſim exercentur.* §. L. *Ipſo æſtus ſqualloriſque tempore, vtile eſt ad patientiam laborum exercere milites: nemo enim ſcit quo tempore bellandum erit, aut quid in bello ex vſu futurum ſit.* §. LI. *Ita exercitatio inſtituenda, quaſi bellum ipſum gereretur.* Credo, eo quoque conſilio tot equeſtres ludos ab Romanis inſtitutos, vt honeſto iucundoque in ſpeciem exercitio equeſtrem militiam quàm florentiſſimam conſeruarent. Hinc Latinæ feriæ, hinc Circenſes, hinc Equiria, alijque equeſtres ludi frequenter dati, de quibus Romani Scriptores. Ac Latinæ quidem feriæ etſi Latinis inuentoribus ortæ, Romanis tamen ſunt receptæ, auctore Halycarnaſſæo lib. IV. quas his verſibus Maro deſcripſit lib. VII. Æneidos:

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitántque in puluere currus:
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, curſúque ictúque laceſſunt.

Acti menſe Aprili in ſacro Monte notantur Calendario Romano. Circenſes variâ quidem diuerſarum exercitationum pompâ, ſed equeſtri præcipuè decurſione celebrabantur, vt à Liuio deſcriptos legimus lib. XLIV. *Iuuenes quidam Romani, ludicro Circenſi ad vſum belli verſo, partem humillimam muri cœperunt*, &c. *Nec ſemel quadrigis, ſemel deſultore miſſo, vix vnius horæ tempus vtrumque curriculum complebat. Inter cetera, ſexageni fermè iuuenes, interdum plures, à paratoribus ludi armati inducebantur. Horum inductio in parte ſimulachrum decurrentis*

excr-

exercitûs erat, ex parte elegantioris exercitij quàm militaris artis, &c. Sic Suetonius quoque in Iulij Dictatoris Vitâ, deſultorijs equis actos Circenſes refert, vt notauimus Lib. II. Clariùs etiam in rebus Diocletiani: *Præter ſollemnes bigarum quadrigarumq́ curſus, prælium etiam duplex, equeſtre atque pedeſtre, commiſit.*

Hinc ergo *miſſus equorum* paſſim apud Scriptores, quales centum Claudius & Diocletianus ludo vno dediſſe, ab eodem prædicantur. Cuius ritûs haud immemor Claudianus, Manlio Theodoro Conſuli creato Circenſes inſtituturus, parari equos iubet, Panegyri Manlianâ:

Illuſtret Circum ſonipes, quicumque ſuperbo
Perſtrepit hinnitu Bætim, qui ſplendida potat
Stagna Tagi, madidoq́ iubas aſpergitur auro.

Equiria quater quotannis celebrata, ſignat Calendarium Romanum, Ianuario, Februario, Martio & Aprili. *Equiria*, inquit Feſtus, *ludi, quos Romulus Marti inſtituit per equorum curſum.* Huc ſpectant illa Naſonis II. Faſtorum extremo:

Ex vero poſitum permanſit Equiria nomen,
Quæ Deus in Campo perſpicit ipſe ſuo.

& alibi rurſus:

Altera gramineo ſpectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curuis in latus vrget aquis.
Qui tamen eiectâ ſi fortè tenebitur vndâ,
Cœlius accipiet puluerulentus equos.

Nunc ad reliqua equitum rudimenta. Superſunt Natatio & Ambulatio. *Natationis diſcendæ cauſſâ Romani Campum Martium vicinum Tiberi delegerunt. Quare non ſolùm pedites, ſed equites, ipſoſq́ equos vel lixas, ad natandum exercere percommodum eſt; ne quid imperitis, cùm neceſſitas incumbit, eueniat*, ait Vegetius lib. I. cap. X. Morem confirmat Horatius lib. I. Odâ VIII.

Cur neque militaris
Inter æquales equitet? Gallica nec lupatis

T *Tem-*

Temperet ora frenis?

Cur timet flauum Tiberim tangere? ——

nempe poſt exercitium curſûs, in Campo Martio, quem allûit Tiberis. Iterùm lib. III. Ode VII.

Quamuis non alius flectere equum ſciens
Æquè conſpicitur gramine Martio:
Nec quiſquam citus æquè
Tuſco denatat alueo.

Cato ſanè apud Plutarchum *filium ſuum docuit non ſolum equitare, ſed fluminum vorticoſa natando tranſmittere.* Batauos equites hac laude donat Iunius hiſtoriæ ſuæ Batauicæ cap. VI. non paucis vetuſtatis teſtibus aduocatis; in quibus Tacitus, Iulij Agricolæ Vitâ: *Batauorum auxiliarium ope, Iulius Agricola tentatam anteà, ſed infeliciter, Monam Britanniæ inſulam in deditionem accepit, quando non claſſe aut nauibus inſulam ingreſſi, ſed patrio nandi vſu, quo ſe pariter & equos atque arma regũt, difficultatem omnem ſuperauêre.* Hem, inquies, Bataui equites! Eculeus Batauo equus eſt, & Martyrem vocamus equitem Batauum. Nunc quidem ita, ſed olim inſignis eorum fama, facta etiam nobiliora. Quin Germanorum nomine indicatos à Dione Batauos, vult Iunius, vt faciat Batauos natatores. *Immiſit Germanos, quibus mos eſt etiam per rapidiſſimos fluuios leui de cauſſâ in armis tranſnatare.* Vides Lector, ait Iunius, hîc etiam Germanorum appellatione Batauos à Dione deſignari. Mox ſubiungit: Quid verò clarius illis Taciti verbis lib. XX. vbi initia Bataui motûs. *Erat*, inquit, *domi delectus eques, præcipuo nandi ſtudio, arma equoſq́; retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.* Confirmat hoc ipſum Dion Nicæus de vniuerſo Batauorum equitatu. ait enim, Hadrianum Imperatorem ſummam copiarum geſſiſſe curam, vt diligenter exercerentur; *ita vt equites Bataui Iſtrum ſeu Danubium armati tranſnarent.* Hunc eumdem fluuium anno M. D. XCIV. traiecêre Tartari, manu vnâ tenentes equorum caudas, alterâ gladios, ait Conzenius noſter lib. x. c. xxxvi. At is mos exoleuiſſe Romanis aliquando videtur, niſi Tacitus

tuș fallit. *Miles Romanus*, ait lib. II. Hiſtor. *armis grauis, & nandi pauidus. Germanos fluminibus ſuetos leuitas armorum & proceritas corporum ſuſtollit.* Non pauca alia adferentur exempla equeſtris natationis Lib. IV. Cap. I. vbi de equitum munere in fluuijs traijciendis ſermo inſtituetur. Equus alioqui generoſus naturâ ſuâ

—— & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponto.

De ambulatione Vegetius lib. I. cap. XXVII. *Diui Auguſti*, inquit, *atque Hadriani conſtitutionibus præcauetur, vt ter in menſe tam equites quàm pedites educantur ambulatum: (hoc enim verbo hoc exercitij genus nominant:) & equites diuiſi per turmas, armatiq́, [decem millia paſſuum] peragebant, ita vt ad equeſtrem meditationem interdum ſequerentur, interdum cederent, & recurſu quodam repedarent.* Sed de hac infrà, vbi de equorum agetur curâ. Hæc igitur ſumma equeſtrium exercitationum, quas quidem apud Veteres reperio. Vtinam æuo noſtro vel paucæ florerent ſaltem, quæ neceſſariæ bello & pugnæ! Salitionis, equitationis, lanceariæ decurſionis ſeu Troiæ veſtigia adhuc pauca ſuperſunt apud Nobilitatem; at cetera equeſtris militiæ rudimenta vbinam vigent? ſcholæ equeſtres nullæ, Hippodidaſcali nulli, natatio nulla, ambulatio rara; armorum ex equis tractatio, ordinumq́ue ſeruandorum exercitatio vix vlla. Nec noua hæc querela. Iam Vegetius æuo ſuo deplorabat lib. II. cap. XXIV. *Athleta, venator, auriga, præter exiguam mercedem, vel certè plebis fauorem, quotidianâ meditatione artes ſuas aut ſeruare aut augere conſueſcunt. Militem (cuius eſt manibus ſeruanda Reſpublica) ſtudioſius oportet ſcientiam dimicandi, vſumq́, rei bellicæ iugibus exercitijs cuſtodire*, &c. *Artifices ſcenici ab artificijs non recedunt pro laude vulgi. Miles ſacramento lectus, ab exercitijs armorum, vel nouellus, vel iam vetuſtus, ceſſare non debet, cui pugnandum eſt pro ſalute propriâ & libertate communi.* Recentiores, qui de re equeſtri ſcripſêre, vt ſplendorem militiæ veterem aliquatenus reuocarent, nonnulla ab antiquis ad militiam noſtram vtiliter ſanè traduxê-

duxêre, ignari fortè (vtpote militiæ magis quàm Antiquitatum periti) tam antiqua præcepta ſua eſſe; atque facilè conſtabit cuilibet, ea cum ijs, quæ hoc Capite à nobis ſunt allata, componenti. Depromam ſtrictim neceſſaria eorum præcepta, vt hanc quoque vtilitatem admiſceam voluptate Lectoris.

Ad inſcendendum cum armis equum, Flaminius à Cruce lib. 1. præcipit Lancerio, vt ſiniſtrâ habenas iubamque tenens, dextrâ lanceam, ſiniſtrum pedem imponat ſtapiæ, dextrumque ephippio traijciat. Cui geminum ferè monitum ſuprà allatum ex Xenophonte.

Arcabuſario aſcendenti & deſilienti, vt ſuſpenſam è torque fiſtulam tantiſper imponat humero dextro, ne, dum ea longiùs dependet ſub alâ dextrâ, dextrum conſcendentis deſcendentiſve crus impediat.

Intercapedines equitum inter ſe, Ioannes Iacobus VValhauſius lib. 11. admetitur varijs modis, laxando aciem, aut conſtipando. Laxatur, ait, interuallo quadruplici. Primum eſt quatuor paſſuum, ſecundum eſt octo, tertium eſt duodecim, quartum eſt ſedecim paſſuum in omnem partem. Conſtipatur verò acies tribus modis: ſemel, comprimendo ſimul Iuga & Verſus; iterùm, denſando Iuga ſola, diducendo Verſus; tertiùm, iungendo Verſus ſolos, & laxando Iuga. Adſpice, ſi fortè hæres.

, *Iuga et Verſus compreſsa.*

, *Verſus compreſsi. Iuga laxa.*

, *Iuga compreſsa. Verſus diducti.*

Veteres, quod ſciam, equiti ſpatium non definierunt, niſi quod Ælianus lib. de Aciebus inſinuet eſſe debere longitudinem equi ipſius. ait enim, ideò *equeſtres acies illas quadratas eſſe optimas, quæ duplicem numerum habent in longum, & ſimplicem in altum.* Verbi gratiâ, *equos octo in longum, quatuor in altum. Etenim longitudo equi à capite ad caudam, reſpectu ſuæ latitudinis, plus ſpatij in altum tenet; pluresq́ue equi per Iuga ordinantur quàm per Verſus* eiuſdem magnitudinis. Aſpice:

Hîc ob longitudinem quaterni tantùm equi ordinantur in altum, à fronte ad tergum Verſu quolibet, tamen octoni ſunt in ſingulis Iugis ob latitudinem minorem. Sic acies, quoad figuram, quadrata eſt, etſi numerus Iugi duplex ſit præ numero Verſûs.

Monet prætereà Walhauſius, docendum eſſe equitem, quî inter eundum aut currendum è Verſu faciat Iugum, & contrà è Iugo Verſum, quî ſe euoluere debeat in dextram aut læuam. Quæ præſcripta iam attulimus ex Æliano.

Flaminius à Cruce frequenter inculcat ordinum obſeruationem,

tionem, cùm in progreſſu tum in curſu, ſed maximè in ipſo conflictu, quibus conſtanter ſeruatis, victoriam; turbatis, certiſſimum auguratur exitium, eoq́ue hæc equiti tradit rudimenta lib. I. cap. VI.

I. Eques omnia claſſici ſigna diſtinctè internorit, iiſq́ue exauditis, quàm celerrimè exequatur imperia, ſeu equi ſternendi, ſeu conſcendendi, ſeu ad principia decurrendi, ſeu progrediendi; caueatq́ue eſſe poſtremus. Ita Ælianus quoque de Acieb. *Aſſuefaciendæ ſunt copiæ tam pedeſtres quàm equeſtres, partim voce partim ſignis, vt rem aptè ac opportunè, quam quiſque exigit vſus, poſſint expedire.*

II. Vt eques eâ parendi celeritate aſſueſcat, ait Ludouicus Melzus, Præfecti nonnumquam, dato exeundi ſigno, ſubitò cum Vexillifero inter primos ad principia adſint, ſtationeq́ue euecti, mulctent indiligentes & teſtudineos moratores. Id Vegetius ſuggeſſit lib. III. cap. IX. *Dux ſæpiùs tentabit, quemadmodum ad ſignorum indicia, ad præcepta vel nutum ſuum, diligenter obtemperent.*

III. Præfecti nouitiarum turmarum, ait Flaminius, ſinguli turmam ſuam in quaternas decurias ſeu ſquadras diuidant. Decuriæ cuique Decurionem & Subdecurionem præponant (hos Cauos ſeu Caporales, eorumq́ue Vicarios appellamus.) Decurio & Subdecurio quilibet ſuorum equitum nomina catalogo inſcripta habeant, eoſq́ue noſcant. Paria Xenophon in Hipparcho, Ælianus de Inſtruend. aciebus adferunt, vbi de Decurione, Subdecurione, & Quincurione, & Condecuriatione.

IV. Dum ad principia ſub vexillum conueniendum erit, Decurio quilibet à tabernaculo Præfecti, vel Optionis, turmulam ſuam præcedat; Subdecurio ſequatur; viiſq́ue anguſtis decuria incedat extenſa in Verſum; itinere lato, expanſa in Iuga tria quaternáve, pro numero equitantium. Eumdem incedendi ordinem latis anguſtiſq́ue itineribus Xenophon præſcribit Hipparcho.

V. Dum ſe decuriæ iungunt ſeu condecuriant, prima & ſecun-

ſecunda per Iuga Verſuſque inuicem ſubiunctæ occupant dextram, tertia & quarta, item ſubiunctæ inuicem, læuamteneant; Præfectus, Præſtes eſto; Vexillifer, Subſtes. Decuriones quaterni Vexillifero hinc inde bini ſunto Adſtites; Subdecuriones quaterni ſunto Tergiductores ſeu οὐραγοί. Præceptum id ex Æliano ſumptum, libello de Aciebus, vbi docet quid ſit Euolutio & Duplicatio.

VI. Si Præfectus turmam in duas diuidi iubeat, ipſe retentis primo & ſecundo Decurionibus, ac Vexillifero, duas dexteras decurias ducet: eius Optio duas ſiniſtras; comitantibus item Decurionibus tertio & quarto.

VII. Iuga ſingula Quiraſſariorum VValhauſius in vijs iubet eſſe non latiora equitibus quinis, in campo denis. Lanceariorum Iuga per vias, equitum quaternûm, per campos octonûm.

Hic ordo Flaminij ſanè ſplendorem mihi habere videtur, & inſignes præterea vtilitates. Splendorem quidem, cùm turma tota initiò diuiſa, concurrens ſubitò, non tumultuariè tamen, tanto ordine celeritateque coaleſcit, iterumque ſe diducit vel nutu vnico Præfecti, ſi aliquantum aſſueuerit eques. Vtilitates; quia nullo turmæ ordine perturbato, decuria quælibet cum Decurione, Subdecurione, certiſque equitibus ſuis, ſtatim ad Præfecti imperium educi, dimittique quaquà verſus poteſt: ſi verò in hoſtem, (quacumque is parte eam aſſultabit, ſeu fronte, ſeu tergo) decuria inſtar Amphiſibænæ vtrimque caput ſeu Ducem habet; planè vt ſimul, duabus ex partibus, hoſtem ſuſtinere poſſit; partim verſa cum Decurione in frontem, partim in tergum cum Subdecurione. Atque hæc turmæ inſtitutio ſanè expeditiſſima, à Xenophonte in Hipparcho deſcripta eſt, ne quis exiſtimet eſſe rem nouam. *Vt clandeſtinâ*, inquit, *imperandi ratione educatur equitatus, vtile erit Decuriones conſtitui, & cum Decurionibus Quincuriones, vt quàm pauciſſimis enuntient ſinguli; &, vt frontem efficiant largiorem ſine tumultu & confuſione ipſi Quincuriones; qui ab altitudine in longitudinem ordines porrò agant, poſtulante id occaſione.*

ſione. Redeo ad recentiorem armorum tractationem. Flaminius lib. I. cap. VII. optat equites omnes priùs inter Arcabuſarios merere, quàm in Quiraſſarios aut Lancearios adſcribantur. Eam nempe primorum rudimentorum quaſi ſcholam quamdam eſſe arbitratur. Atque id ſanè iam à Vegetio monitum oſtendimus, qui *milites* ſcribit *olim per varias ſcholas promotos*. Iuſta Flaminij contentio videtur, ne citiùs ex Arcabuſarijs eques tranſcribatur, quàm artis eius ſit peritus; perinde, vt qui litteras diſcunt, non niſi poſt rudimenta ad altiores diſciplinas admittuntur. Arcabuſarium ergo vult de pedibus primùm inſtrui iaculandi arte; deinde ex equo, vt certiùs feriat; ſubinde etiam in ipſo curſu, ne à flammâ vultum metu auertat. Doceri deinde fiſtulam nitro implere in curſu, ipſoque receptu. *Cuius rei ſi tempus non ſuppetat*, inquit VValhauſius lib. II. cap. III. *gladio & ſclopo ſe defendet; ſcietq́, auerſo equo, ipſe aduerſus, glande hoſtem petere, inſtar Parthi hippotoxotæ.* Quiraſſarium ijſdem propè legibus inſtruit VValhauſius lib. II. cap. II. aitque *præcipuè aſſuefaciendum geſtatione armorum, vtpote grauium: monendum verò, vt ſuccuſſatione in hoſtem eat, niſi curſu fortè inſequatur fugientem. tantillo autem interuallo ſclopum explodendum, vt flamma fumúſve hoſtem propinquum lambat. Munus eius ferè eſſe in hoſte ſuſtentando magis quàm aſſultando, niſi cum totâ ſimul incurrat turmâ, quando nempe iam acies hoſtilis fuerit perturbata; quo tempore gladijs cominus depugnabunt.* Lancearios VValhauſius lib. II. cap. I. iubet *obtinere (ſi poſſint) ſiniſtrum hoſtis latus, quò inde faciliùs eques equuſq́, ſterni poſſint. Docet deinde, tres aduerſarij partes lanceâ peti poſſe, ſummam, mediam, imam. Equi pectus aut latus fodiendum eſſe; ſi eques fuerit cataphractus; equitis latus pectúſve, ſi fuerit inermis. Lanceas geri poſſe erectas, aut (ad fallendum hoſtem) procliues. Inclinationem fieri vel directam à dextro capitis equini, vel tranſuerſariam ſupra equi caput, iuxta aurem ſiniſtram. Sclopo gladióve non vtendum, niſi lancea ſit fracta, aut læſus caſúſve ſit equus. Tunc tutiſſimum fuerit ſclopo traijcere equi hoſtilis caput, aut ceruicem, aut armum; gladio hoſtem ipſum.* Addit

V Flami-

Flaminius lib. I. cap. XXIV. *ex re eſſe, vt Lancearius in hoſtem daturus impreſſionem, ſiniſtrum ſtapiæ lorum habeat dextro breuius; cùm, vt in hoſtem fortius incurſet ipſa corporis proclinatione; tum ne, ſui ipſius repercuſſu in ſiniſtram actus, decidat, ephippiȷ́q; cingulas frangat. Summam verò victoriæ ſpem in eo ponit, ſi priùs in hoſtiles turmas Lancearij incurrant, quàm hoſtili incurſu ipſi præuertantur. Cùm enim lancearum vis omnis ipſo procurſionis impetu imprimatur; ſi hoſtis anteuertat Lancearij curſum, ſtatim omnis interit lancearum vſus, ob propinquitatem. Quod ſi eueniat, tum in longa ſe Iuga duplicata expandent, aut in orbem duplicem conuoluent, ſclopiſq; tuebuntur.* Muſquetariorum (quos *Drageons* VValhauſius appellat) eadem ferè rudimenta ſunt quæ peditum, cùm non niſi de pedibus pugnent. Eorum verò, quos Flaminius Muſquetarios franquos vocat, vix alia eſt diſciplina atque Arcabuſariorum, niſi cùm deſiliunt ad pedes. Tum enim (vti Dragoniorum) ſingularis eorum ars verſatur in dimittendis colligandiſque equis, ne quid abſentibus rectoribus turbent. Deſcripſit eam accuratiſſimis præceptis Flaminius lib. I. cap. XXII.

I. Equites ſinguli hippodeſmata ſeu habenas alteras habebunt conuolutas, ſuſpenſaſque è freni equini ſiniſtrâ parte. Decuriones Subdecurioneſque ſinguli habebunt habenas duplices, ex vtraque parte vnas.

II. Singularum decuriarum equi Iugo vno duobúſve inuicem ſubiunctis pro numero colligabuntur. Interpono quod prudenter adfert Leo Imper. Tact. cap. IX. §. XLVIII. *Equitum (vbi deſcenderint) equos, ſi pedites vicini ſint, longè ab illis ſepara: ne, ſi ex acie ad equos recurratur, perturbatio fiat.*

III. Vt ordine equi ſtent, Præfectus & Optio equos ſuos ſeruulis cuſtodiendos dabunt. Decurio primus cum decuriâ ſuâ euehatur paſſibus ante turmam vicenis, Iugaque decuriæ ſuæ omnia explicabit in Iugum vnum; ibique cùm exſcenderint, eques quilibet, celerrimè habenis è ſiniſtrâ freni ſui explicatis, reuinciet frenum Adſtitis ſui dextri. quod idem facient decuriæ ſingulæ.

IV. Decurionum Subdecurionumque equi, latera Iugorum hinc inde claudent, eorumque habenas retinebunt equites cuiuſque decuriæ duo; equoſque ceteros ſociorum vacuos cuſtodient.

V. Hi equi vacui vectores ſuos, iam pedites factos, tegent à tergo.

VI. Hos equos inter & pedeſtrem turmam Vexillifer tutus conſiſtet.

Hucuſque de ordine ante pugnam. In conflictu verò ipſo, vbi tantus animorum vel ardor vel timor, vbi concurſus & præſens hoſtis; maximâ non ſolùm arte, ſed & animi præſentiâ opus eſt ad rem benè gerendam, ordineſque ſeruandos. Pro quo illud ſeriò conſtanterque tenendum eſt, non ſolùm, iniuſſu Ducis, neminem ad pugnam ſe mouere poſſe; ſed etiam, non niſi aduerſus eam hoſtilis exercitûs partem turmámve, quam Dux deſignarit (quæ ferè eſſe ſolet oppoſita ex aduerſo) decertare debere. Polyb. lib. x. *Nihil eſſe indicabat* (Scipio) *tum periculoſius tum inutilius equitibus, qui ſolutis turmarum ordinibus diſcrimen prælij experiri ſuſtinerent.* Ac tum etiam temperandum monuit Leo Imper. Tact. cap. XIV. §. LXXI. *Equitibus præcipies, ne nimis impetuosè ruant in hoſtes, neque à pedeſtri acie longiùs recedant, quamuis hoſtes profligentur.* Quâ lege ſoluendus eſt equitum impetus, cùm acies iam perfracta eſt, mandatque ſe hoſtis fugæ: tum enim probem, quod feciſſe Fabium Cæſar narrat lib. VIII. Belli Gallici: *Quantum equorum vires ad perſequendum, dextræq́, ad cædendum valent, tantum eo prælio interficiunt.* Numquam alioqui, niſi admodum raro, concurri collatis ſignis, ſeu acie totâ, ſed

turmulis paruis in ſerram diuiſis, vt dicetur Libri ſequentis Cap. v. Nam aliàs certè vnico prælio, eoque infelici, bellum vniuerſum facilè perficeretur. Hîc iam mihi de ignauis aliquem acclamantem è turmâ turbáve audio: Ecquis hæc tam multa, tam minuta faciat? quis retineat? Bona verba, mi eques. Reſpõdebo tibi Xenophontis verbis ex Hipparcho: *Si quis autẽ eſt, qui multum ineſſe negotij exiſtimet, ſi iſtâ ratione ars equeſtris ſit exercenda, is cogitare debebit, qui ad gymnicos ludos exercentur, eos multò pluribus & moleſtioribus vrgeri moleſtijs, quàm qui ſummâ diligentiâ exercent equeſtrem diſciplinam. Illi enim ſe plurimo cum ſudore ad gymnaſticen exercent; in equeſtri autem exercitatione plurima ſunt plena voluptatis: nam, ſi quis optaret volucer fieri, nullum eſt ex humanis operibus quod volatui magis, quàm equitatus, ſimile eſſe videatur. Iam verò potiri victoriâ in bello, multò glorioſius eſt quàm in pugilatu.* Poſſúmne & hoc addere pro arbitratu meo? Paucula viſum iri præcepta, quæque nec aduertens faciet, qui quotidie ſeſe equitando exercebit. Otioſo pauciſſima etiam plurima cenſebuntur, quia nulla habet per vſum conſuetudinemque prompta. Tum demum dubitans cogitat, quâ ratione pugnandum ſit, cùm iam eſt pugnandum. Vtcumque ſit, repeto & commendo aureum Vegetij dictum lib. II. cap. XXIII. *Siue legio, ſiue auxilia fuerint, exerceantur aſſiduè. Nam quemadmodum benè exercitatus miles prælium cupit, ita formidat indoctus. Sciendumq; eſt, in pugnâ vſum ampliùs prodeſſe, quàm vires.* Addit lib. III. cap. II. *Tantò ſtudioſius armorum artem docendus eſt exercitus, quòd ei laboris conſuetudo & in caſtris ſanitatem, & in conflictu poſſit præſtare victoriam.* Probo ſententiam Probi Imperatoris: *Militem non debere comedere annonam gratuitam.*

CA-

CAPVT II.

Equus militaris quomodo exercendus.

Equorum militarium ſcholæ & Magiſtri. Equi pœnis admonendi & laude. Equeſtres blanditiæ, clogmus, & poppyſmus. Xenophontis artibus vitia curabilia dedocendi ſunt meticuloſi, immorigeri, tortores, cruciantes, ſucculſores, ſuffoſſi, ſeu ceſpitatores. Deinde exercendi ſaltu & flexu. Equorum exercitatorum exempla. Equi diſtribuendi pro variâ equitum conditione.

NON *equites ſolum, ſed ipſos etiam equos aſſiduo labore conuenit edomari*, ait Vegetius lib. II. cap. XIV. Artem primus oſtendit Bellerophon, auctore Plinio, quem arte ſuâ malè perijſſe Horatius refert libro IV. Odâ XI.

—— Exemplum graue prabet ales
Pegaſus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem.

Equus certè etiamſi naturâ bellicoſus ſit, arte tamen exercitioque percolendus eſt; militaris maximè ſeu bellicus (vt Veteres appellabant) qui equitem in bellum portat. Doſſuaria iumenta clitellarioſque caballos ad ſarcinas ablego; de ephippiatis illis ac bellatoribus mihi ſermo. His (vt olim equiti) ſcholæ etiam datæ & Magiſtri. Magiſtri, inquam: ſic namque Antiquis dicti equorum moderatores. Plato VII. Legum, ἵππων διδάσκαλοι. Virgil. III. Georg.

—— Blandis gaudere Magiſtri
Laudibus. ——

Auſonius:

Quadrupedum genus impoſitis domitare Magiſtris.

Scholæ erant, hippodromus & campi. hîc primùm vitia dedocebantur, deinde docebantur bonos mores. Vitia dico, non illa quæ emendari exercitatione nequeunt (qualia ſenium & morbi, aliaque ſuperiùs enumerata) ſed vitia inceſſûs, ſaltûs, flexûs, curſûs, pauor ſubitus rerum nouarum. Hæc emendabantur admonitionibus, virtutes laude inſerebantur. Iſo-

machus apud Xenophontem in Oeconomico: *Equorum ſobolem domitores obſequentem delinimento aliquo demulcent, reluctantem verò virgâ compellunt.* Admonitiones erant, vmbra virgæ, virga, calcaria, ſcutica, ſtimuli; habent enim ſimiles labra lactucas. Et ſic equi certè *admoneri* dicebantur, obſeruante Ludouico noſtro de la Cerdâ in Georgicis Maronianis; ac varij de eo genere variè locuti. Statius lib. VI. Thebaïd. de Arione equo generoſiſſimo:

—— Vrge alios ſtimuliſq; miniſque,
Ille ibit, minùs ipſe voles. ——

De calcari Plautus Aſinariâ: *Calcari quadrupedem agitabo.* & Maro Æneid. VI.

Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos.

Silius lib. VII.

Ferratam calcem. ————

Virgam alij adhibent. Valer. Max. lib. III. *Virgam, quâ ad regendum equum vſus, in oculum direxit.* Lucanus IV.

Ora leui flectit frenorum neſcia virgâ.

Martialis lib. IX.

Et Maſſyleum virga gubernet equum.

Scuticam Ouidius Epiſtolâ IX.

—— Scutica tremefactus habenis.

Hæc omnia admonitionum genera Salomon flagelli vocabulo abſoluit. *Flagellum equo,* inquit Prouerb. XXVI. ſicut Virgilius verberum nomine III. Georg.

—— Prenſiq; negabunt
Verbera lenta pati. ————

Sic ergo admonebantur equi: *Nam Dij quidem id côceſſere hominibus, alios vt doceant orationem; at equum oratione inſtruxerit nemo. Sin quando ille ſeſe ex animi tui ſententiâ geſſerit, viciſſim ei gratificêre, in detrectantem verò imperio animaduertas; facilè didicerit facere quæ debeat, & facere ad arbitrium tuum,* ait Xenophon de Re equeſtri. Opus ergo pœnâ & laude. Laus adhibebatur voce & manu. *Equi namque non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur,* ait Plinius lib. VIII. cap. XLII.

Voce

Voce fiunt clogmi & poppyſmi, auctore Xenophonte de Re equeſtri. Verba eius ſunt: *Neque hoc ignorandum, ποππυσμῷ (ideſt, quando labris compreßis acutior quidam oris ſonus editur) equos mitigari; κλωγμῷ verò (qui ſonitus fuerit palati & gutturis) incitari. At ſi quis initiò equo offerat gratiora cum clogmo, contraria autem cum poppyſmo; citò ille didicerit incitari poppyſmo, mitigari verò clogmo.* Quamquam & poppyſmum pro plauſu manûs, ſeu *palpo*, vt Plautus loquitur, plures accepêre, ait Turnebus lib. IV. Aduerſ. cap. XV. *Palpo percutere apud Plautum, eſt blando manûs plauſu, & velut poppyſmo tangere.* de quo Maro Georg. III.

—— Blandis gaudere Magiſtri
Laudibus, & ſonitum plauſæ ceruicis amare.

Certè ad aſſentationem Iuuenalis retulit Sat. VI.

—— Frontemq́ manumq́
Præbebit vati crebrum poppyſma roganti.

Et Plinius quemdam equi mulcatorem poppyzonta appellat lib. III. cap. X. Crebra eſt de hoc plauſu equinò apud Poëtas mentio. Virgil. lib. XII. Æneid.

Circumſtant properi aurigæ, manibuſq́ laceſſunt
Pectora plauſa cauis. ——

Silius lib. IV.

Tum ſtimulans grato plauſæ ceruicis honore,
Cornipedem alloquitur. ——

Prudentius Hymno II. Periſteph.

—— Blandíve manu palpata Magiſtri,
Imperiumq́ equitis antè ſubacta pati.

His enim blanditijs equorum animi ad capiendas belli artes adducuntur, nec re aliâ magis

Fingit equum tenerâ docilem ceruice Magiſter
Ire viam, quà monſtrat eques. ——

Nobilis enim equus, ait Cobares apud Curtium lib. VII. *vmbrâ quoque virgæ regitur.* Ordinem huius diſciplinæ placet à Marone audire. Is ita de equorum inſtitutione lib. III. Georg.

Sin ad bella magis ſtudium, turmaſq́ feroces,

Pri-

Primus equi labor eſt, animos atque arma videre
Bellantum, lituoſq́; pati. ——
Atque hoc iam primò depulſus ab vbere matris
Audiat. ——
At, tribus exactis, vbi quarta acceſſerit ætas;
Carpere mox gyrum incipiat, gradibuſq́; ſonare
Compoſitis, ſinuétque alterna volumina crurum,
Sítque laboranti ſimilis.

Sanè ita educatio inſtituenda eſt. *Nam vt pueris neceſſariò adiungitur pudor & laudis ſtudium, ita equis addendum calcar & frenum*, ait Lycon Troadenſis apud Laërtium. Quamquam nolim hac equitem diſtineri, dum equi nondum è pullis in adoleſcentiam euaſêre. Domitoris id munus eſt. *Nam longè ſatius eſt*, ait Xenophon lib. de Re equeſtri, *perito iam equitandi ſeſe exercere, quàm occupari in pullis domandis. Quare eques tradet pullum ſuum domitori, ſic tamen, vt non ſecùs ac ſi filium Magiſtro erudiendum traderet, præſcribat quomodo inſtructum reddi velit.* At poſt hanc quaſi infantiam, eques ipſe equum ſuum bello formabit ampliùs, eodem etiam ordine exercitationis. Primùm demet equo timores omnes vſu atque conſuetudine. *Pauidum enim ad omnia animal equus*, vt Curtius lib. VIII. & Xenophon lib. de Re equeſtri: *Repentina omnia in equo perturbationes efficiunt.* quod de inexercitato atque inſueto plus nimio verum eſſe, Statius lib. X. oſtendit.

—— Patulas ſaltu tranſmittere foſſas
Horror equis, hærent trepidi, atque immanè pauentes
Abruptum mirantur equi. ——

Quin vel re minimâ terreri, Horatius inſinuat libro III. Odâ XXVII.

Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagitta
Terruit mannos. ——

Imò Herodotus lib. VII. *Canis inter equi pedes intercurſu equum improuisò deterritum, & erectum in pedes excuſſiſſe Pharnucem* narrat; vt nihil miri ſit, ſic pauefactos Hippolyti equos,

equos, apud Tragœdum, horribili monſtri aſpectu:

Tum verò pauidâ ſonipedes mente exciti
Imperia ſoluunt, ſeq; luctantur iugo
Exipere. ————

Cùm igitur in bellis & gladiorum fulgor, & tormentorum fulmina ac fragor, cadauerum humanorum aſpectus, vel conſtantiſſimos viros perterrefacere poſſint, curandum ſeriò, ne equi tantarum rerum inſolentiâ perturbentur. Id Damis apud Philoſtratum lib. 11. ſuaſit, ſuo illo æuo, quo tamen quieta pręlia, nec fulmen vllum igneum; ſed ſolus gladiorum galearumque nitor emicabat. *Equum*, ait, *aſſuefacere oportet, ne clypei ſonitum, aut fulgentis galeæ ſplendorem, néve pugnantium clamorem perhorreſcat; hæc enim omnia equeſtri ſapientiæ conueniunt.* Profectò igitur nunc longè conueniunt magis, cùm horrenda illa tonitrua fulminaque ænearum machinarum, cùm minorum fiſtularum propinqui ignes ſonituſque ſimul mugiunt ac lucent. Quare non reijciam Perſarum conſilium, qui, teſte Æliano Hiſt. lib. xvi. cap. xv. *Armata cadauerum ſimulacra fœno paleaq; effarta equis ſubijciebant, vt cæſorum in bello conſpectum ferro conſueſcerent, ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles eſſent.* Sanè, ni vſu aſſuêrint equi, ſuadeam eos omitti cum Xenophonte de Re equeſtri: *qui enim formidoloſi ſunt, non ſinunt à ſe malum dari hoſtibus, quin equitem ſæpè fruſtrati, in maximas conijciunt difficultates.* En exemplum à Liuio lib. x. *Eſſedis carriſque ſuperſtans armatus hoſtis, ingenti ſonitu equorum rotarúmque aduenit, & inſolitus eius tumultus Romanorum equos conterruit. Ita victorem equitatum velut lymphaticus pauor diſſipauit.* At opportunè Xenophon libello de Re equeſtri monet, non irâ, non vi, non flagris metum hunc dedoceri, ſed blanditijs potiùs ac morâ. *Equus*, inquit, *ſi, quid fortè mali ſuſpicatus, accedere aliquopiam nolet, demonſtrandum illi, quòd ea, quæ auerſatur, fugienda non ſint; hoc quidem equo animoſo: ſin erit timidior, illud ipſum, quod ei horribile videbitur, contrectabimus, & leniter eòdem ipſum adducemus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutiunt*

X *equis.*

equis. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam, qua ſuſpicione ſuâ refugiunt, cauſſam eſſe ſuſpicantur. & poſt pauca: *Si quid fortè perculerit equum, oſtendere oportebat, placando, non ſæuiendo, terribile non eſſe.* Tenuiſſe videtur id præceptum Alexander in domando Bucephalo, *quem* (vt Plutarchus in eius Vitâ) *animaduertens perturbari aſpectu vmbræ, qua tremens & agitata ei appropinquabat; freno correptum aduerſus ſolem obuertit. Deinde, cùm paululùm palpaſſet, manúque leniter ductâ demulſiſſet; vt irâ repletum vidit, ſenſim abiectâ chlamyde in eum ſe extulit, tutóque conſedit; leuitérque habenâ frenum adducens, abſque ictu vllo aut conuulſione compeſcuit. Vt minas eum poſuiſſe, & iam curſûs cupiditate æſtuare ſenſit, laxatâ habenâ, currentem aſperâ voce & pedum pulſu inſtigauit. Cùm, qui aderant, anxij primùm tacitique ſpectaſſent, poſtquam exultans gaudio, ſaluus retroacto equo redyt, omnium acclamatione ſublatâ, Philippus præ lætitiâ etiam illacrymaſſe narratur, capútque filij (cùm equo deſcendiſſet) oſculatus dixiſſe: O fili, Regnum tibi par quære; Macedonia iam te non capit.* Porrò alia periculoſa quoque bello vitia detegit ibidem Xenophon, quæ carptim colligam, vt equis eximantur. I. *Sunt, qui recuſant cum equite ab alijs equis digredi.* II. *Reperiuntur, qui de malâ educatione, ex equitationibus recurrunt ad domeſticos receſſus.* III. *Qui extimulati non obtemperant. Equus autem immorigerus non ſolùm inutilis eſt, ſed ſæpenumerò proditoris vicem obtinet.* IV. *Detrectationes frenationum & conſcenſionum, & ſi qua alia renuat equus, poſt defatigationem meliùs comperiuntur.* V. *Duri oris equos prodit mutata ſubitò equitatio: nam plerique nolunt excurrere, niſi ita flexus eueniat, vt improbior maxilla domum & ad reditum conuertatur.* In vitioſis quoque Nonio cenſentur equi *tortores*, quos Plautus *cruciantes*, Lucillius *ſuccuſſatores* & *ſuccuſſarios* appellat. Alia, quæ prætereà à Scriptoribus notantur vitia, huiuſmodi ſunt, vt omnino emendari non queant, de quibus iam ſuprà Lib. II. Cap. I. Quàm optandum ergo, eſſent equi omnes, qualis ille Deuxippi equus, qui, auctore Suidâ in voce Ἵππος, *ita inſtitutus erat, vt & ſine habenis ocyſſimè ferretur, & illo pedetentim*

proce-

procedente placidiſſimè ſtaret; & declinante vt circuiret, atque in gyrum duceret, agilimè conuerteretur. Aut, ſi is pro militari tranquillior; quantò melior ille Mezentij Rhœbus Æneid.x.

—— Hoc decus illi,
Hoc ſolamen erat; bellis hoc victor abibat
Omnibus. ————

An non hunc talem ſic affari iubeat cum Marone:

Rhœbe diu (res ſi qua diû mortalibus vlla eſt)
Viximus: aut hodie ——
Victor eris mecum; aut (aperit ſi nulla viam vis)
Occumbes pariter: neque enim, fortiſſime, credo
Iuſſa aliena pati, & dominos dignabere Teucros?

Danda igitur opera (monet Hipparchum Xenophon) *vt commodos & faciles habeamus equos, cùm contumaces hoſtibus magis, quàm noſtris, ſint auxilio.* Quamquam Germanis olim nullam eius rei fuiſſe curam, Tacitus de horum moribus refert. *Equi,* inquit, *non formâ, non velocitate conſpicui; ſed nec variare gyros in morem noſtrum docentur: in rectum, aut vno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, vt nemo poſterior ſit.* Et Cæſar vſu didicit, inidoneos bello Germanorum eſſe equos. De ſe ſcribit lib. VII. Bell. Gall. *Trans Rhenum in Germaniam mittit ad eas ciuitates, quas ſuperioribus annis pacauerat, equiteſq́; ab his accerſit, & leuis armaturæ pedites. Eorum aduentu, quòd minùs idoneis equis vtebantur, à Tribunis militum, reliquiſque, ſed & equitibus Romanis atque Euocatis, equos ſumit, Germaniſque diſtribuit.* Doceri tamen ad ſtatum dum deſiliunt equites, aſſuefieriq́ue laboribus, ſcribit lib. IV. eiuſdem Belli: *Iumentis Germani importatis non vtuntur; ſed quæ ſunt apud eos nata praua atque deformia, hæc quotidianâ exercitatione, ſummi vt ſint laboris, efficiunt. Equeſtribus prælijs ſæpè ex equis deſiliunt, equóſque eodem permanere veſtigio aſſuefaciunt.* Credibile, id facilè doceri equos, quibus nihil ingenij ad meliores artes. Stare enim & laborare, vel muli docentur. At verum eſt, tum Germanos quoque equitatu non valuiſſe, vt ibidem Tacitus prodit: *Plus penes peditem roboris, eóque mixti præliantur.* Quibus

igitur equitatus cordi eſt, curæ ijs ſit & equorum cultus, vt idoneos habeant ad omnes belli vſus. Tales certè exercitatione redduntur. Qualis verò exercitatio eſſe debeat, Xenophontis verbis præſcribam ex libello Rei equeſtris. (præcedenti enim Capite non equi, ſed equitis inſtitutionem ſcripſi.) *Faciendum*, inquit, *periculum omnium quæ in bello obijci conſueuerunt; quæ ſunt, foſſam tranſilire, ſuperare vallum, in collem erumpere, de colle deſilire.* Iterùm poſt multa: *Obſcurum non eſt, in prælijs quoque flexus vſurpari, cùm inſequendi hoſtem, tum ſe recipiendi gratiâ. Iam verò poſteaquam ſatis eſſe exercitij videbitur, profuerit tum poſt quietem repentè incitare equum, aliquando auerſum ab alijs equis, aliquando ad eos verſum; itemq́; de celeritate ſtatim remittere, nec non conſiſtere eum pati, & mox flectere atque incitare: non enim dubium, quin venturum tempus ſit, quo ambobus illis opus fuerit.* Planè ita ad voluntatem equitis fingendus equus eſt, vt nihil vmquam faciat voluntatis ſuæ, ſeu feſſus ſeu recens; ſed perinde cum eo conſentiat, ac ſi in equitem ſuum verſus, vnus eſſet Hippocentaurus. Ita Chryſantas lib. Pædiæ Cyri apud Xenophontem: *Ex omnibus animalibus maximè amo Hippocentauros, ſi fuerunt; quippe qui & hominis vterentur prudentiâ, manuumq́; artificio & equi haberent velocitatem ac vires*, &c. *Itaque etiam ipſe, ſi fiam eques, mecum ſanè habebo hæc omnia*, &c. *At ego, ſi equitare didicero, cùm in equo fuero, agam ſcilicet quæ Hippocentauri ſunt; cùm ex equo deſcendero, & cœnabo, & induar, & me quieti dabo, quemadmodum alij homines. Quare quid aliud futurus ſum, quàm diuiſus Centaurus, ac rurſum compoſitus?* Alioqui nihil expectandum ab indomito immorigeroque, niſi

Vt ferat in præceps dominum obluctantia fruſtrà
Frena retentantem durior oris equus?

Eâ re prudenter magnus ille Sfortia præcepit Franciſco filio, *ne vmquam indomiti oris equo vteretur, doctus periculo ſuo*, ait Iouius: *memorabat namque ſe ab equo (cui, ob oris contumaciam, Draconi nomen) in foſſam aliquando præcipitatum, necquidquam retinentem frena, cùm Braccianus hoſtis ex inſidijs ſibi imminere*-

ret.

ret. Qui ergo nactus eſt equum omnino imperitum ſaltuum, ait loco dicto Xenophon, *is vacuum illum, prehenſo loro ductorio, tranſgreſſus prior foſſam, attrahito ad ſaltandum. Quòd ille ſi renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam ſummis viribus incutiat; ita tranſiliet non ſolum illud ſpatium, ſed longius etiam quàm debuiſſet, & in poſterum non exſpectabit verbera, ſed vbi ſenſerit modò ponè accedere aliquem, ſponte ſaliet. Poſtquam vacuum aſſuefeceris, agitabis etiam inſcenſum; primùm equidem trans minores foſſas, mox etiam latiores. In conatu autem ſaliendi ſubdes calcaria.* Vſum ſuum habet ſubinde, vt ſaltu inſigni opus ſit, aut hoſtis certè in te inſiliat. Narrauit mihi Comes Henricus Bergius, machinarum caſtrenſium Præfectus, Equitum Pro-Magiſter, cùm aliquando vim magnam hoſtium ipſe minore equitum numero diu ſuſtentaſſet, foſſam pedum vicenûm equeſtri ſe ſaltu tranſmiſiſſe, neque aliter fuiſſe euaſurum. Referam quod ipſe vidi, & videns propè illacrymatus ſum. Inter Crutznacum & Alzæum (oppida inferioris Palatinatûs) dimidio à Crutznaco lapide, lapides duo in agro defoſſi, eminent altitudine pedum ferè trium, diſtantes inuicem interuallo pedum XXVI. In his inciſa imago equi ſalientis, adſcriptuſque dies, quo Fridericus II. Comes quondam Palatinus, tantum ſpatij eques vnico tranſuolarit ſaltu. Hos lapides cùm viderem, tacitus mecum ingemui, & Heu, inquam, Magne quondam Princeps, quàm infauſto ſaltu è Palatinatu in Bohemiam, è Bohemiâ in exilium deſiluiſti! Sed alter, quem iam producam, non patriam modò, at vitam etiam equeſtri ſaltu amiſit. Vetus monimentum in Caſtro Ambroſſ. prope Oenipontum teſtatur, equum ab ephebo nobili ſubditis calcaribus admiſſum, vt foſſam XX. pedes longam tranſiliret. Tranſilijt; ſed eques & equus ſubitâ & vnâ pænè morte conciderunt. Id equi exuuiæ & ephebi veſtes hodieque loquuntur, ait Hippol. Guarinonius lib. VI. & ex eo Ieremias Drexelius Prodromo Æternitatis, lib. I. cap. I. §. XX. Denique monet Xenophon in Hipparcho, vt *celeri vtantur incitatione equites per omne locorum genus,* ne loci

nempe vllius difficultatem detrectent equi. *Etenim hoſtes*, inquit, *aliàs in alijs conſiſtunt locis.* Has ob res credo præcipuè inſtitutam equeſtrem illam ambulationem ter in menſem, de quâ ex Vegetio ſuprà. addit enim ad calcem cap. XXVII. lib. I. *non ſolùm in campis, verùm etiam in cliuoſis & arduis locis, & aſcendere & deſcendere vtramque aciem* (equitum & peditum) *coactam fuiſſe.* Certè vel aduerſus morbos ſalubris ea ambulatio fuerit; *nam equorum præter conſuetudinem otiantium pedes vitium contrahunt*, auctore Plutarcho lib. V. Conuiual. cap. IV. Vt abſoluam, Militiâ hac noſtrâ diſcrimen faciendum equorum eſt; intereſt enim, quis cui equiti conueniat aut neceſſarius ſit equus. Lancearius (cuius vis tota in celeritate curſûs eſt) omnino præſtanti atque exculto eget equo, qui nempe artem vniuerſam teneat, inceſſûs, ſaltûs, curſûs, flexûs: *καλπάζειν* id vocat Plutarchus, Pollux *ἱππασίαν κυκλοτερῆ*, rotundum curſum, quod vulgò *galop* dicimus. Hi equi, quòd magnis impendijs inſtruantur, quòd rari reperiantur, fecêre quoque vt raræ eſſent paucæque lancearum turmæ, quod notat VValhauſius. Quiraſſario ſufficit equus quilibet robuſtus, modò morigerus ſit. Nam aut gradatim incedit, aut ſuccuſſatim; non currit, niſi cùm hoſtem fugientem perſequitur. Arcabuſarij & Muſquetarij Franqui celerioribus vtuntur, etiamſi ad exiguam elegantiam doctis, modò obſequentes ſint. Dragonarijs equitibus doſſuarij ſarcinarijque caballi ad iter ſat ſunt, cùm pedites ipſi pugnent. An probanda ſit Gothorum cautio, Olaus arbitretur. Is ſcribit lib. VIII. cap. XI. *Gothorum morem eſſe, vt iunioribus equitibus equi ſeniores dentur, iuniores ſenibus.* Quâ de cauſſâ? Ne iuuenes, inquit, equis generoſioribus plus nimio exultent atque laſciuiant, ſenes ne vetulis indormiant. Ego mauelim neque ſenes equos eſſe, neque vetulos equites eſſe, neque iuuenes laſciuos eſſe; ſic certiùs cautum erit. Rectè à Poëtâ monitum:

Solue ſeneſcentem maturus equum. ——

CA-

CAPVT III.

Equiti quanta equi ſui habenda cura.

Equi neglecti, amorem exuunt. Xenophontis de equorum curâ præcepta. Rebus octonis omnis ferè equorum cura continetur. Ducum quorumdam in equos laudata cura, quorumdam inſanus amor. Viduæ Romanæ equos publicos curant. Triarij in caſtris equiti, equorumque ſaluti excubant. Equus vinculis ſolutus quantas dederit turbas. Calceis amiſſis equus Sfortiam propè perdit. Non facilè militaris equus alteri commodandus. Salubre, noſſe equeſtribus morbis remedia; ſed vitandæ incantationes, & ſuperſtitioſæ aſperſiones. Ad Cælitum opem pro equorum ſalute decurrendum. Quid equiti medeatur ex equitatione aduſto.

LIBYES *neque pabulum equis ſuis offerunt, neque, cùm laborauerint, ſtrigili perfricant, neque cubilia ſubſternunt, nec vngulas expurgant; nam equi eorum apti ſunt, patienteſq́ ad omnem dominorum negligentiam perferendam*, ait Ælianus. Singularis gratia, quæ Libyco cælo contigit, qualem nempe è ſegnioribus equites multi optarent, quibus Horatianum illud placet,

—— *Equus vt me portet, alat Rex.*

qui Cenſori, vt Gellius refert, reſpondere audeant: *Ego me, at equum meum Statius ſeruus meus curat*. Homines cenſurâ digni! Sed alibi profectò nec tam ſobrij nec tam obſequentes equi naſcuntur, atque in Libyâ. Noſtrates eſſe, bibere, & quieſcere volunt, poſtquam à labore redeunt; aut opus ieiuni & feſſi recuſent. Id Plutarchus libello de Fraternâ charitate monuit. *Equus*, ait, *ſuapte ſponte hominis amans eſt, at niſi foueatur, eiq́ proſpiciatur, exuit charitatem.* Equus ergo curandus ſedulò. Quibus, inquies, rebus? Stabulo, pabulo, potu, ſtrigilatione, lauatione, ligatione, calceatione, medicatione, & quiete. De ſtabulo pabuloque Xenophon lib. Rei equeſt. *Stabulum ædificatum habere expedit, vbi quàm frequentiſſimè ob oculos domini equus verſetur. Ipſiuſq́ equi veluti conclaue ita conſtrui optimum, vt non magis pabulum de præſepi, quàm cibus domini de penu, ſubduci furto poſſit. Qui quidem in hoc negligens eſt, is ſe ipſum,*

ipſum, vt ego opinor, negligit. Manifeſtum enim eſt, in periculis equum corpus domini accipere tamquam depoſitum. Id conſilij probaſſe viſus Perſa ille, qui apud Ariſtotelem lib. I. Oecon. cap. VI. interrogatus, *quæ res præcipuè ſaginaret equum*; reſpondit: *Oculus domini.* Certè: nam ſi equi omnes æquè ſaperent atque elephas ille apud Athenæum, qui hero ſuo prodebat pabuli ſui ſublectorem, minor eorum cura haberi poſſet. Sed non ita cata ſunt animalia; nec loquaces equi omnes, vt Homericus ille Xantus, quem Iuno vocalem reddidit Iliad. XIX. De potu Leo Imper. Tact. cap. VII. §. XXV. *Æſtate ne equum ad crebrò bibendum aſſuefacias, quâ de cauſâ minùs vtile eſt ad flumen caſtra ponere.* De ſtrigilatione inſigne Aureliani Imperatoris præceptum eſt: *Eques ipſe equum ſuum perfricet.* Sed longè admirabilius Ateæ Scytharum Regis exemplum, quod Plutarchus in Apophthegmatis adfert. *Hic Rex*, ait, *equum ſtrigili purgans, Legatos Philippi interrogauit, an hoc quoque Rex ipſorum faceret.* Si rogaret nunc Ateas, an gregarij equites id facerent, quàm multos impolitiæ reos, ob neglectum cultûs nitoriſque, deprehenderet? De lotione Statius lib. IV. Thebaïdos:

—— *Eleis auriga laboribus actos*
Alpheo permulcet equos. ——

Et aquę affuſionem Feſtus inſinuat. *Naſiterna, aquarium*, inquit, *vas, quo equos perfundunt.* Videtur reuerà maximorum Ducum non vltima ea fuiſſe cura: nam & Scipioni *luſtranti equos & currus, Marius equum & mulum optimè à ſe habitos educatoſq; adduxit, & laudem prouerbio propagauit, Mulorum Marianorum*, ait Plutarchus in Marij Vitâ. Quid? quòd multorum non cura modò, ſed amor etiam in equos nimius extitit, ne dicam ſtultus. qualis enim Caligulæ furor, equo ſuo menſam apponentis, hordeum vinumque ex auro præbentis, Conſulatum promittentis, Sacerdotio ſuo collegam aſcribentis? Quod ergo de Galliæ cauponibus prouerbio iactari ſcribit Aldrouandus lib. I. Quadrup. fol. LIII. *Galliam paradiſum eſſe hominum, ſed infernum equorum*; id aliquis non in-

ſcitè

ſcitè dixerit de Romanis & Libybus, *Romam fuiſſe paradiſum equorum, Libyam infernum.* Certè viduis Romanis equorum alendorum commendata cura fuit à Seruio Rege, vt Liuius lib. I. ſcribit; & Triarijs ipſis equorum mandatæ excubiæ in caſtris, auctore Polybio lib. VI. vt iam Græcia Latio nequeat obijcere Andromachen, quã Hector apud Homerum Iliad. θ. fatetur, priorem melioremque equorum ſuorum, quàm ſui reducis, habuiſſe curam. At quę illæ excubię Triariorum? Lege Caſtrametationem Polybij. *Triarij*, inquit, *vt quique proximi ſunt poſt turmas locati, quotidie turmis equitum miniſteria præbent*, (φυλακεῖον *excubiam* vertit Lipſius) *& cuſtodiunt etiam alia, ſed præſertim equos, ne aut implicati vinculis lædantur, futuri inutiles ad opus; aut ſoluti atque inuicem irruentes, turbas tumultuſq́ excitent in caſtris.* O ſingularem equorum curam! Minutias cenſeat, qui militiam ignorat. At qui nouit, quantæ paruis ex rebus fiant in bello commutationes, is ſcilicet nihil huiuſmodi minutum ducet. Operæ pretium eſt à Tacito periculoſiſſimæ turbationis cauſſam audire lib. I. Annal. *Fortè equus, abruptis vinculis, vagus & clamore territus, quoſdam occurrentium obturbauit. Tanta inde cõſternatio, Germanos irrupiſſe credentium, vt cuncti ruerent ad portas, quarum decumana maximè petebatur, auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Cæcinna, comperto vanam eſſe formidinem, cùm tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obſiſtere aut retinere militem quiret, proiectus in limine portæ, miſeratione demum (quia per corpus legati eundum erat) clauſit viam. ſimul Tribunus & Centuriones falſum pauorem docuerunt.* An hæ minutiæ ſunt? *Ligatio* ergo equi adhibenda, non noctu ſolùm, ſed etiam interdiu. Et en alterum non minorem ab equo vnico tumultum diurnum, per hanc tam exiguam incuriam, bello Saladini contra Chriſtianos. *Quidam eques noſter*, ait Æmilius initio lib. VI. *ante ſigna res gerens, in pedes ſe excepit, equuſq́ ſe circumagens, refugiebat in caſtra. Sublato à circumſtantibus clamore, vt prehenſis habenis ſiſteretur; qui rem ignorabant, de Anteſignanis actum, primamq́ aciem cæſam eſſe rati, cedere cœperunt, ac reliquam inclina-*

runt aciem. Nec Saladinus præbenti ſe fortunæ defuit: reuocatis ſuis, in noſtros fertur, &c. Pergo minutus eſſe in rebus periculo magnis. *Calceationem* præſcribo auctoritate Flaminij lib. I. cap. V. Is ſuadet, vt *eques quilibet* (dum fortè caſus incidet) *calceare equum norit, & frena ephippiaq; fracta tumultuariè inſtaurare*. Certè non ſemper ad manum calcearius eſt, quem vnum noſtrates turmæ ſingulæ adhibent: quare ſuadeam ſaltem equi calceos priùs inſpici, manuque explorari, quàm equum educi, aut conſcendi. Narrat Iouius, Sfortiæ contigiſſe, vt in Vmbris equo pugnans, inter præliandum ſoleis omnibus excalceato, eoque in manibus hoſtium relicto, vix ipſe pedes effugerit. An paruum à ſoleis diſcrimen? Præter minutas haſce curas, multis ita cordi eſt equus ſuus militaris, vt non niſi grauatè alteri rectori eum commodato dent. Prouerbio iactatum ſcio apud quoſdam, ternas res non facilè eſſe commodandas, vxorem, equum, crumenam. Et certè equi militaris negandi graues videntur cauſſæ. Sicut enim ferè corrumpere ſolet chelym aut barbiton qui ignarus eſt canendi; ita aphippus aliquis equum facilè aut ad priſcos mores reuocat, aut noui aliquid vitij affricat. Nam vſu experientiaque videmus verum eſſe illud Naſonis:

Quem portent ipſi ſcire videntur equi.

adeoque abſente rectore conſueto, laſciuire & ferocire ſolent, iuxtà ac pueri amoto pædagogo. Vanus ſim ſi Phaëthontis fabulam adferam, quem paternos regentem currus equi inobedientes excuſſerunt. Rem dicam facetam, ſed fide certiore teſtatam. Narrat Gregorius Toloſanus lib. XIII. de Republ. c. XIII. §. IV. Epiſcopo cuidam præſtantem fuiſſe equum, quem Epiſcopi frater, homo militaris, tam vehementer ambiebat, quàm Epiſcopus amabat. Is homo cùm ſciret Epiſcopum (dum iter equo faceret) ſolitum Canonicas Preces recitare, clanculum ſæpiùs equum Epiſcopi inſcendit, aſperaque voce idemtidem repetens exordium illud Canonicarum Precum, *Deus in adiutorium meum intende*, ſimul equum calcaribus ſtimulabat adeò, vt equus aut calces excuteret,

teret, aut in pedes ſe erigeret, ad excutiendum vectorem. Id ergo cùm feciſſet frequentiùs, equum tandem eâ Precum præfatione admonitum territumq́ue aſſuefecit calcitrare. Epiſcopus fraternæ ſycophantiæ ignarus, Preces (fortè equo vehens) cùm de more ordiretur, ecce tibi equus, ſolitâ Precum inchoatione auditâ, erigit ſe, excutitq́ue ſeſſorem. Tum Epiſcopi frater (qui hanc ſcilicet anſam dudum captarat) equum ſternacem vt ſibi Epiſcopus daret, per inſignem aſtum impetrauit. Vide quàm ſit intutum alteri equum ſuum commodare. Certè fuêre equi, qui quaſi indignati, alium nullum præter dominum ſuum admiſere. Plinius libro VIII. cap. XLII. *Neminem*, inquit, *alium Bucephalus Regio inſtratus ornatu quàm Alexandrum recepit in ſedem, alios paßim reiciens. Nec Cæſaris Dictatoris quemquam alium recepiſſe dorſo equus traditur.* Gregorius quoque, egregiâ ſanctimoniâ Pontifex, narrat equum, quem Nobilis quidam commodarat Ioanni Pontifici Maximo, ad Iuſtinum Cæſarem proficiſcenti, numquam deinceps feminam vllam dorſo vehere ſuſtinuiſſe. Iam medicinas noſſe, equiſq́ue ægris facere poſſe, ſaluberrimum fuit. Eas hîc perſcribere (quod accuratè lib. IV. Flaminius fecit) operæ non duxi. Extat Vegetij Renati liber de Veterinariâ ſeu mulo-medicinâ; & (cuius labor perijt) Abſyrtus quidam olim copioſè id præſtitit, auctore Suidâ. Ἱππιάτρους quoque equorum medicos, Valerius lib. IX. cap. XV. *Equarios* appellat; indicio, Romanis fuiſſe non ignotos. Et quî potuiſſent ignoti eſſe, cùm *Herophilus equarius Medicus, C. Marium ſepties Conſulem auum ſibi vendicando, extulerit ſe adeò, vt patronus à Collegijs ferè omnibus adoptaretur?* Porrò, *ad Decurionem etiam, curam ſanitatis tam hominum quàm equorum pertinuiſſe*, Vegetius ſcribit lib. II. cap. XIV. *Sed rei militaris periti*, inquit lib. III. cap. II. *plus quotidiana armorum exercitia ad ſanitatem militum putauerunt prodeſſe, quàm Medicos. Quare equites non ſolum in planis, ſed etiam abruptis, & foſſarum hiatu difficillimis ſemitis, ſeq; & equos ſuos aßiduè exercere iuſſerunt.* Vtile medicinæ genus, ſed durum, inquiet quiſpiam.

Femora enim atteri aduriq́ue equitatu, notum eſſe Plinius ſcribit lib. XXVIII. cap. XV. Ita habet, ſed accipe ab eodem Medico ſanitatem. *Vtiliſſimum eſt, ad omnes inde cauſſas ſpumam ex ore equi illinere.* Equus ergo quod affrictu læſit, ſpumâ lenit. Proba hæc medicamenta ſunt, ſed obſeruet Magiſter equitum, prohibeatq́ue (quod inter equites ſolitum) ne quiſquam, verbis in equi aurem inſuſurratis, pedum vitia ſanet; ne quis ſolearum clauos incantet, aliáve id genus amuleta adhibeat. Ethnicorum ſunt illa veſtigia, qui Taraxippos colebant auertendis equorum pauoribus, Hipponas præficiebant cuſtodiendis ſtabulis, certaminum præſagia ſumebant ex equorum nutibus, ſuperſtitioſâ aſperſione equos luſtrabant. de quo ritu Vlpianus De his qui notantur infamiâ lib. IV. *Qui aquam equis ſpargunt.* Nam Philippus Rubenius lib. II. Elect. cap. XVIII. ea verba, aliter quàm Alciatus, de luſtratione quadam accepit. Chariſius lib. I. *Ad aquas an ad equas vocari, dici debeat, quæſitum eſt,* &c. *Melius ad equas. quòd olim greges equorum in circum inducebantur, ibiq́, per populum curſu æquabantur.* Procul ſuperſtitioſa hęc à Chriſtiano equitatu habenda ſunt. Ad Cælitum opem perfugium certius, medelaq́ue præſentior equorum in morbis. Strator quidam Valentis Imperatoris, equo ex Imperatorijs optimo, poſt equariorum omnium deſperatas artes, ſalutem quærere non dubitauit ab ſancto Aphraate etiamtum viuo. Is, poſt fuſas Deo preces, cùm hauſtam è puteo aquam Crucis ſigno expiaſſet, equo bibendam præbuit. *Deinde cùm oleum diuinâ inuocatione impleſſet benedictione,* ait Theodoret. Philothei cap. VIII. *equi ventrem inungit, & manûs contrectatione ſtatim morbus eſt ſublatus.* Loquuntur affixa templorum tholis anathemata, qui Indigetes his malis auertendis aduocandi ſint, ne ad impia veneficorum ſacra adeatur. Addam tamen naturale medicamentum, paucis fortè, niſi Plinij lectoribus, notum. Is libro XXVIII. cap. XIX. *Dentes,* inquit, *luporum maximi equis adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur.* Iam verbis Xenophontis (quæ ille de Re equeſtri) vltimam curandorum

rum

rum equorum partem, Quietem nimirum, abſoluo: *Optima videtur nobis inſtitutio, vt equo quies contingat, poſtquam voluntati agitatoris obtemperauerit.* Hoc nempe ſe munere quaſi laudatum ſentiet ad benefacta; redibitque obſequentior ad conſuetum laborem ſpe ſecuturæ quietis. Recentem ſanè, non feſſum in pugnam venire neceſſe eſt, aut *Canterius in foſsâ*, inſtarque Lucilliani illius erit,

Succuſſatoris, tetri tardiq; caballi.

Sit modò equiti ea cura ad pugnam, quæ Caligulæ ad Circum. Is, Suetonio teſte, pridie quàm ederentur Circenſes, viciniæ ſilentium indicebat, ne ſomnus Incitati ſui nocturno ſtrepitu interrumperetur.

CAPVT IV.

Equitum veterum nouorumq; diuerſa genera.

Decem ferè de cauſſis diſtincta equitum nomina: ob dignitatem, cenſum, genus pugnæ, genus armorum, munus, mores, patriam, præſidium, auctores, tempus. Dictum de ſingulorum generibus; de nominibus quoque equitatus recentioris.

ROMANIS ſecundùm dignitatem *diuiſi equites in Legionarios & Alarios,* ait Vegetius lib. II. cap. I. Diuerſos certè fuiſſe, Liuius oſtendit lib. XXXV. *C. Liuium Salinatorem,* inquit, *qui præerat Alarijs equitibus, quàm concitatiſſimos equos immittere iubet, & Legionarios equites in ſubſidijs eſſe.* En, vt apertè facit diuerſos Legionarios ab Alarijs. Quinimò Legionarios fuiſſe Romanos, Alarios verò exteros auxiliares vel ſocios, idem indicat lib. XL. *Alarij equites,* inquit, *poſtquam Romanorum equitum tam memorabile facinus vidêre,* &c. Quâ ſententiâ Alarios facit non Romanos. Vocabantur ergo *Legionarij equites*, ait Vegetius lib. II. cap. II. *quos legio proprios ac ſibi inſitos ijſdem matriculis tenet.* Iterùm cap. XV. *Legionarij vocantur, propterea quòd connexi ſunt legioni.* Sic autem erant connexi, vt ſingulæ legionis cohortes (denæ erant) certum haberent ſub ſe numerum equitum. *Prima, quæ à nu-*

mero milliaria dicta, equites loricatos CXXXII. *reliqua* LX. Vegetius lib. II. cap. VI. Alarij dicti ab alis, in quibus locabantur, non quòd Legionarij quoque in alis non eſſent, ſed vt à Romanis hoc nomine differrent. Tacitus Auxiliares appellat lib. I. Annal. *Legatos præſidio Auxiliarium equitum dimittit.* Iterùm lib. II. Equites Auxiliares *à Ciroualdà Duce Batauorum.* Inter digniores quoque *Euocati* Romanis erant, qui *vltrò ac ſponte in gratiam Conſulum militabant*, ait Polyb. lib. VI. veterani nempe & emeriti. Quamquam aliam vocis vſurpationem Suetonius adſcribit Galbæ. *Delegit*, inquit, *& equeſtris ordinis iuuenes, qui, manente aureorum annulorum vſu, Euocati appellarentur, excubiasq́ circa cubiculum ſuum, vice militum, agerent.* Et hi haud dubiè *Palatini* ſeu *Domeſtici*, vt eos vocat Notitia vtriuſque Imperij, ſic à Palatio domoque Prætoriâ dicti. Rurſus Alariorum nonnulli in *extraordinarios* equites excernebantur. *Extraordinarij verò electos ſignificat*, ait Suidas. Sic autem eligebantur, auctore Polybio lib. VI. *De Alarijs accipiunt equitum in extraordinarios partem admodum tertiam, id eſt de ſexcentis ducentos.* Iterùm educebant florem quemdam extraordinariorum, quos Polybius vocat *Ablectos extraordinariorum.* Tacitus alibi: *Electa auxilia. Promotos* equites ſic dici in Notitiâ Imperij credo, à promotione. Erant & *Prætoriani equites*, ſic appellati, quia Prætori, id eſt Imperatori, aderant. Imperatori enim fuiſſe nomen Prætoris, Varro lib. IV. de Linguâ Latinâ docet: *Prætor dictus, qui præiret iure & exercitu*, id eſt iuri & exercitui, ait Nonius. Hinc *Prætorium*, locus Imperatoris in caſtris; & in pedite cohors item *Prætoria*, quæ præſtò erat Imperatori; quales deinde plurimæ. At plures equites Prætorianos olim non reperio turmâ vnâ. Saluſtius in Iugurthâ: *Marius cum turmâ, quam ex fortiſſimis magis quàm familiariſſimis parauerat.* Suetonius Claudij cap. XXI. *Troiæ luſum exhibuit, & Africanos conficiente turmâ equitum Prætorianorum.* Meminit eorumdem Tacitus lib. I. Hiſtor. Tranquillus in Caligulâ cap. XLV. & in Seuero Xiphilinus. Ammianus (vt lapſabat id æuum) *cohortem Regalem*

lem appellauit lib. XIX. *Sapor Perſarum Rex portis obequitat cum cohorte Regali.* Turma erat, non *cohors*. *Stipendiarios* Vegetius *à factis crebris ſtipendijs digniores tironibus*, nominat lib. I. cap. I. *Non tantùm à tironibus, ſed à ſtipendiarijs ſalitio equorum diſtrictè eſt ſemper exacta.* quamquam *ſtipendioſos* ibi legi, quàm *ſtipendiarios*, non-nemo mauult. Illa ergo nomina dignitas fecit, hoc verò cenſus impoſuit. *Equites equo publico.* Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Militares* hos appellauit Horatius lib. I. Odâ VIII.

Cur neque militaris
Inter æquales equitet? ——

Præterea *Ducenarios* è minore cenſu inſtituit Auguſtus, teſte Suetonio cap. XXXII. Hi nempe equeſtrem ordinem faciebant apud Romanos, vti dicendum lib. V. cap. I. Alia nomina varius pugnandi modus equiti tribuit. *Monippi* dicti, qui vnico pugnabant equo. Hos Palæphatus *Celetes* vocat, vt & Plinius lib. XXXIV. cap. V. Seneca *Singulatores* ab equo ſingulari lib. II. de Benef. cap. XXIII. Sic Feſtus quoque: *Celſus ex Græco κέλης eques dictus.* Scholiaſtes Græcus: Κέλης ἵππος μονάμπυξ. id eſt, *celes equus non iugatus.* Papias in Vocabulario: *Aureax equus ſolitarius.* Sed *Homerus vnico equo pugnantes equites non nouerat*, ait Pollux lib. I. cap. X. cauſſam indicaui Cap. vltimo Lib. I. *Amphippi* Polluci ſunt, *qui binos equos habebant, quorum alter alteri adiungebatur.* quo loco malè ἄνιπποι, vt Cælius monet; cùm alij ſint Anippi, quàm Amphippi, vt mox dicam. Heſychius, *Hamippos*, inquit, *vocant equos pares coniunctos ſine iugo.* De Amphippis Suidas quoque: *Amphippi dicuntur deſultores, qui duobus equis iunctis ſellâ & ephippio carentibus vehuntur.* Ælianus denique lib. de Aciebus: *Iſtro amni vicinos populos Amphippos vocant, à mutatione equorum.* Romani morem ſecuti ſunt, auctore Feſto in Paribus. *Paribus equis*, inquit, *id eſt duobus, Romani vtebantur in prælio, vt ſudante altero, tranſirent in ſiccum. & Pararium æs appellabatur, quod equiti duplex pro binis equis dabatur.* In exercitu Hannibalis

Taren-

Tarentinos vocabant, duos ſecum trahentes equos, ait Liuius libro XXXV. Deſultoris officium C. Iul. Hyginus expreſſit Fabularum cap. LXXX. *Romani ſeruant inſtitutum, cùm deſultorem mittunt. Vnus duos equos habet, pileum in capite: ex equo in equum tranſilit.* quæ ferè verbis totidem repetita ab Iſidoro lib. XVIII. cap. XXXIX. Pulchrè quoque Manilius lib. v.

Nec non alterno deſultor ſidere dorſo
Quadrupedum, & ſtabiles poterit defigere plantas:
Per quos vadit equos, ludit per terga volantum,
Aut ſolo vectatur equo. ——

Neque infeliciùs Manilio Silius lib. XVI.

Milite non illo quiſquam felicius acri
Inſultabat equo; vel ſi reſupina citato
Proiectus dorſo ferret cùm membra; vel idem
Si nudo ſtaret tergo, cùm rapta volucri
Tranſigeret curſu ſonipes certamina campi.

Illuſtre Amphippi ſeu deſultoris exemplum eſt M. Sergius, qui, vt Solinus ſcribit cap. VI. *duobus ſtipendijs, primo, aduerſo corpore ter & vicies vulneratus; ſecundo ſtipendio, dextram in prælio perdidit. quâ de cauſſâ ferream ſibi manum fecit: & cùm neutra penè idonea ad præliandum valeret, vnâ die quater pugnauit, & vicit ſiniſtrâ, duobus equis eo inſidente confoſſis.* Et Titum Imperatorem hîc omiſiſſe ſit nefas. *Ille legioni præpoſitus, quadam acie, equo ſub feminibus amiſſo, inſcendit alterum vacuum, cuius rector contra ſe dimicans occubuerat*, ait Suetonius cap. IV. *Trimarciſij* dicuntur, qui tribus ſinguli vtuntur equis, apud Pauſaniam lib. x. Galli ſic in Græcos ibant, Duce Brenno. *Fuère*, inquit, *ſupra ſexaginta equitum millia ampliùs mille ducenti. Nam ſingulos equites duo famuli ſequebantur in equis, & ipſi equeſtrium artium maximè gnari. Ii, præliantibus dominis, in extremâ acie conſiſtentes, ei erant vſui; vt, ſi fortè equus eſſet amiſſus, ſtatim ſuum ſubmitterent: ſi vir concidiſſet, ſeruus in eius locum ſuccederet: quòd ſi vtrumque belli impetus euertiſſet, iam preſtò erat tertius, qui pro mortuis locum teneret. Iam verò, ſi vulnera primarius ille accepiſſet, è ſecundarijs alter ex acie illum ſubduce-*

ducebat, alter verò ſaucij vicem obibat, &c. *Atque hanc inſtitutionem voce patriâ Trimarciſiam nominant: equum enim Marcam appellant*. Fuit is quoque Numidis mos, auctore Liuio lib. XXIII. *quibus Deſultorum in modum binos trahentibus equos* (ergo tertio inſidebant) *inter acerrimam ſæpè pugnam in recentem equum ex feſſo, armatis tranſultare mos erat: tanta velocitas ipſis, tam docile equorum genus*. Ternos item equos Quadis & Sarmatis aſſignat Marcellinus lib. XVII. *Inſidendo velocibus equis & morigeris, trahentes ſingulos interdum & binos, vti permutatio vires foueat iumentorum, vigorq́; otio integretur alterno*. Sed & *Teutobochus Rex quaternos ſenoſq́; equos tranſilire ſolitus, vix vnum, cùm fugeret, mutauit*, teſte Floro lib. III. cap. III. Deſultores ergo erant hi omnes, qui ex equo tranſiliebant in equum; eorumque equi *Deſultorij* Suetonio in Iulio, dicti. quales & Indorum fuiſſe Herodotus ſcribit lib. VII. *Indi*, inquit, *equos Deſultorios agebant*. quorum mentio quoque apud Artemidorum lib. I. Oneiroc. cap. LVIII. vbi equum κέλητα ſeu ſingularem vocat, vt Pindarus ſæpiſſimè. Sed aliud equitum Deſultorum genus erat, qui vnico cõtenti equo, ſubinde deſiliebant ad pedes, pugnabantque pedeſtri prælio perinde atque equeſtri. *Celtiberi, duobus gladijs accincti, quando equeſtri certamine ſuperiores euaſère, ex equis deſiliunt, pedeſtremq́; adiuuant pugnam*, ait Diodorus Siculus lib. V. cap. IX. De Hiſpanis Liuius affirmat lib. XXIX. initio: *Non ſuſtinuiſſent tam infeſtum impetum* (Hiſpani) *ni Regulus ipſe Indibilis, cum equitibus ad pedes degreſſis, ante prima ſigna peditum ſe obieciſſet*, &c. *Plures cæſi, quia equos conſcendendi ſpatium non fuerat*. De Germanis Cæſar lib. IV. Bell. Gall. *Hoſtes vbi primùm noſtros equites conſpexerunt (quorum erat quinque millium numerus, cùm ipſi non ampliùs octingentos equites haberent) nihil noſtris timentibus*, &c. *impetu facto, celeriter noſtros perturbauerunt; rurſus reſiſtentibus noſtris, conſuetudine ſuâ ad pedes deſilierunt; ſuffoſſiſq́; equis, compluribus noſtris deiectis, reliquos in fugam coniecerunt*. Sueuis certè Germaniæ populis vulgare id Cæſar ſcribit libro IV. de Bello Gallico cap. II. *Equeſtribus prælijs ſæpè ex*

equis deſiliunt, ac pedibus præliantur, equoſq́; eodem remanere veſtigio aſſuefaciunt, ad quos ſe celeriter, cùm vſus poſcit, recipiunt. Inſolens mihi viſus Daharum mos, qui bini equo vno deſultabant (vt alij equites ſinguli equis binis aut ternis) bello Alexandri, quod Curtius memorat lib. VI. *Silueſtre iter aptum tegendis inſidijs erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum inuicem ſinguli repentè deſiliunt, equeſtris pugnæ ordinem perturbant. Equorum velocitati par eſt hominum pernicitas.* Opportunum horumce Deſultorum inſtitutum, vbi incidit neceſſitas pugnæ, neque tamen equitabiles adſunt campi. Sed quis credat tam morigeros vſpiam fuiſſe equos, qui in bellico illo fremitu, vacui ſeſſoribus non terrerentur, non fugerent, verùm in veſtigio remanerent? Næ equites ipſi noſtri tam audientes dicto non ſunt, abſente Præfecto, atque illi equi Germanorum. Attamen ſic aſſuefactos, ſic doctos fuiſſe militares equos credendum eſt, cùm vſitatiſſima Barbaris iuxtà ac Romanis & Græcis ea fuerit Deſultorum pugna, quorum ſingulis ſeruulum fuiſſe, aut ſtratorem retinendo equo, nullus credat. Vt lixas aliquot, aut equarios id curaſſe autumem, haud grauatè adducor; ſicut de Dimachis Alexandri, Pollux mox citandus ſcribit, hodieque ſeruandis equis Velitum noſtrorum (quos *Drageons* vocant) pauci ſunt appoſiti cuſtodes: illorum iumentis quoque, quos Flaminius à Cruce Franquos Muſquetarios appellat, equites duo præponuntur. Sic ergo Celeres Romanorum deſiliebant, auctore Dionyſio lib. II. *Celeres*, inquit, *ſæpè in prælijs victoriæ auctores erant, quòd & pugnandi initium facerent, & omnium poſtremi recederent, & ex equis pugnarent, vbi campus ad equeſtre certamen eſſet commodus; pedibus verò, vbi incommodus. Hunc autem morem Romulus mihi videtur à Lacedæmonibus accepiſſe, poſtquam cognouit, & apud illos generoſiſſimos quoſque iuuenes Regum ſatellites fuiſſe, quorum operâ illi vterentur in bellis, vt ſibi & in equeſtri & in pedeſtri pugnâ propugnatores eſſent.* Quæ poſtrema verba notanda ſunt, vt antiquiores Romanis Lacedæmones fuiſſe equorum Deſultores ſciatur. De ijſdem

Roma-

Romanis bello Latino Liuius lib. II. *Tum ad equites Dictator aduolat, obteſtans, vt feſſo iam pedite, deſcendant ex equis, & pugnam capeſſant. Dicto paruère. Deſiliunt ex equis, prouolant in primum, & pro anteſignanis parmas obijciunt: & tum demum impulſi Latini, perculſaq́, inclinauit acies. Equitibus admoti equi, vt perſequi hoſtem poſſent.* Iterùm lib. III. bello Sabinorum in Romanos: *Equites duarum legionum ſexcenti ferè ex equis deſiliunt, cedentibuſq́, iam ſuis, prouolant in primum, ſimulq́, & hoſti ſe opponunt: & æquato primùm periculo, pudore deinde animos peditum accendunt. Verecundiæ erat, equitem ſuo alienóque Marte pugnare, peditem, ne ad pedes quidem digreſſo equiti parem eſſe.* Rurſus lib. IV. bello Romanorum in Volſcos: *Sext. Tempanius Decurio equitum, cùm magnâ voce exclamaſſet, vt equites, qui ſaluam Remp. vellent eſſe, ex equis deſilirent; omnium turmarum equitibus, velut ad Conſulis imperium motis, Niſi hæc, inquit, armata cohors ſiſtat impetum hoſtium, actum de Imperio eſt. Sequimini pro vexillo cuſpidem meam; oſtendite Romanis Volſciſque, neque equitibus vobis vllos equites, neque peditibus eſſe pedites pares. Cum clamore approbata adhortatio eſt. Vadit, altè cuſpidem gerens, quacumque incidunt, vi viam faciunt. Eò ſe inferunt obiectis parmis, vbi ſuorum plurimum laborem vident. Reſtituitur omnibus locis pugna, in qua eos impetus tulit: neque dubium erat, quin, ſi tam pauci ſimul obire omnia poſſent, terga daturi hoſtes fuerint.* Denique lib. XXXIX. *Fugientem in caſtra equites perſecuti ſunt, & permiſti turbæ hoſtium intra vallum penetrauerunt. vbi ab relictis in præſidio caſtrorum prælium inſtauratum, coactiq́, ſunt Romani equites deſcendere ex equis,* &c. *Caduntur paſſim Hiſpani per tota caſtra,* &c. *Pro concione poſtero die laudati donatiq́, à C. Calpurnio equites phaleris, pronuntiauitq́, eorum maximè operâ hoſtes fuſos, caſtra capta & expugnata eſſe.* Eſt & apud Frontinum lib. II. cap. III. exemplum equitum deſilientium ad pedes, pugnantiumque, ſub Cæſare Germanico. Feliciter quidem ſubinde; quamquam veriſſimum aliàs eſſe cenſeam, quod Hirtius fatetur lib. de Bello Hiſpanico: *Ferè apud exercitus hæc eſt equeſtris prælij conſuetudo, cùm eques ad*

dimicandum dimiſſo equo cum pedite progreditur, nequaquam par habetur, id quod in hoc certamine accidit. Suâ enim in arte quiſque valet plurimùm, minùs in alienâ. Atque his locis omnibus nulla ſtratoris, aut ſeruuli, aut equiſonis, qui vacuum domini equum teneret, mentio aut veſtigium. Docti ergo erant remanere ſeſſoribus vacui, paucorum cuſtodiæ relicti; quod Liuius inſinuat lib. I I. bello Latino, vbi ſcribit, *Equitibus* (qui ad pedes deſilierant) *equos denuò admotos, vt perſequi hoſtem poſſent*, planè vt ſingulis ſuus redderetur equus: aut certè ipſi repeterent & internoſſent; quod indicat lib. X X I I. de Cannenſi clade: *Equitum pedeſtre prælium fuit, quale iam haud dubiâ hoſtium victoriâ; cùm victi mori in veſtigio mallent, quàm fugere, & inde diſſipati omnes ſunt, equoſq; ad fugam, qui poterant, repetebant.* At quomodo poterant internoſſe quiſque equum ſuum? Nimirum id promptum equiti, quotidie equum ſuum tractanti, videnti, inſcendenti, etiamſi in turmâ magnâ ſimilium aut gemellorum. Quamquam vix dubitem, ſingulos certo ordine equos dimiſiſſe cum equitio reliquo turmalium ſuorum: vt fieri nunc debere oſtendunt tabulis ſuis VValhauſius & Flaminius à Cruce. Non negem tamen, certius fuiſſe Alexandri Macedonis inuentum, quod Pollux ei tribuit lib. I. cap. X. *Erat*, inquit, *alia equitum ſpecies* διμάχαι *(Alexandri inuentum) leuiorem peditis armaturam, & grauiorem equitis habentes apparatum, ad vtramque expediti pugnam, pedeſtrem ſcilicet & equeſtrem; vt in locis, equis conuenientibus, equitarent; ſi verò in loca equis non peruia venirent, ne imbelles omnino eſſent, & malum Lydium paterentur; equum famulus quidam, ſedulo ob hoc ſequens, ab eo recipiebat; hic verò ab equo deſcendens continuò armatus conſiſtebat.* Profectò ſapienter: nam Martiales illos equos quis non vereatur turbaturos aliquid abſente magiſtro, ſi vel equæ paucæ interſint equis coleatis?

Nónne vides vt tota tremor pertentet equorum
Corpora, ſi tantùm notas odor attulit auras?
Ac neque eos iam frena virûm, neque verbera ſæua,
Non ſcopuli, rupéſque caue, atque obiecta retardant

Flumi-

Flumina, correptos vndâ torquentia montes?

Id tamen de ſeruulo ſtratore Curtius non narrat, vbi Dimachas deſcribit lib. v. *Alexander delectis equitum ſex millibus, trecentos (quos Dimachas appellabat) adiungit. Dorſo hi arma grauia portabant; ceterùm equis vehebantur: cùm res locúſque poſceret, pedeſtris acies erat.* Audin'? ne verbum de ſeruo equorum cuſtode. At Pollucem eâ re non damno: nam Philippus, teſte Frontino lib. I. cap. I. equitibus ſingulis ſingulos calones conceſſit. Zengitis quoque Calliſthenes ſeruos ſingulos. duos etiam Deſultoribus ſingulis, Pauſanias lib. x. Aliter Celtiberi conabantur ſine ſeruulo, vacuorum equorum quieti prouidere. *Hi,* ſi Suidæ credimus in voce Ἴβηρ, *proprium hoc habent in pugnâ, vt cùm pedites ſuos laborare viderint, ex equis deſcendentes in aciem, equos ordine ſtantes relinquant. Extremis enim de loris equorum paruos clauos ſuſpendunt, eóſque ſtudiosè defigunt: itáque parêre docent equos, & ordine ſtare, dum reuerſi clauos reuellerint.* Parui claui quomodo tenuerint equos? Nam terræ infixi tenere quî potuêre? An arboribus reuincti? vbi tot arbores in campo quolibet vel agro? Priſci *Velites* verè *anippi* dicendi ſunt, hoc eſt, equitibus iuncti. Vt enim Deſultores illi veri equites erant, qui de pedibus pugnabant; ita Velites veri pedites erant, ſublati tamen in equos, vt equitibus eâdem celeritate adeſſent, eóſque in pugnâ de pedibus iuuarent. Tales eos Valerius deſcribit lib. II. cap. III. *Velitum vſus eo primùm bello repertus eſt, quo Capuam Ful. Flaccus Imperator obſedit: nam, cum equitatui Campanorum, crebris excurſationibus equites noſtri, quia numero pauciores erant, reſiſtere non poſſent, Q. Næuius Centurio è peditibus lectos expediti corporis, & veloce ſaltu iungere ſe equitibus, & rurſus celeri motu relabi inſtituit, quò faciliùs equeſtri prælio ſubiecti pedites, viros pariter atque equos hoſtiũ telis inceſſerent.* Quod hîc Valerius ſubobſcurè dicit, *equitibus ſe iungere, & rurſus relabi;* Liuius explicatè ſcripſit lib. XXVI. *Ex omnibus legionibus electi ſunt iuuenes maximè vigore ac leuitate corporum veloces,* &c. *eos ſingulos in equos ſuos accipientes equites, aſſuefecerunt & vehi poſt ſe, & deſilire perniciter, vbi ſignum*

gnum datum eſſet. Igitur equites erant ante pugnam, pedites plerumque in pugnâ: nam & ex equis pugnaſſe ſubinde, Vegetius indicat lib. I I I. cap. X X I V. *Velites*, inquit, *iuuenes erant, leui armaturâ, corpore alacri, qui ex equis miſſilia optimè dirigebant*. auctoritate fortè Dionyſij, qui lib. II. cap. II. ſcribit, *ex equis pugnaſſe Celeres, vbi campus ad equeſtre certamen erat commodus*. quamquam Celeres multò Velitibus ſunt antiquiores. Velitibus ſimiles Ferentarij noſtri Drageons, niſi quòd paulò etiam digniores; quippe qui ſoli proprijs equis vectantur, cùm illi alienis, & poſt ſingulorum equitum terga. Sat varium hucuſque equitum genus à pugnandi diuerſo more. Iam munus vt multiplex, ſic multa quoque nomina fecit. In primis *Comitatenſibus* à comitando, quorum plurimæ vexillationes numerantur in Notitiâ Imperij. Sic *ſupernumerarij equites* & *ſuperflui* à munere Vegetio vocantur lib. I I I. c. X V I I I. qui belli Ducibus præſtò ſunt, vt in omnem partem ſubſidio mittantur; ſuperflui nempe turmis conſtructis; ne, ſi aliunde decerpantur, eâ parte fors aciem debilitent abſtracti. *Subſidiarios* paſſim Hiſtorici appellant. Vt enim Varro lib. I V. Ling. Latin. ait, *Subſidium* dictum, *quia Triarij ſubſidebant*, prioribus ordinibus in pugnam ſucceſſuri. ſic equites ſubſidiarij, qui feſſis integri ſubmittebantur. *Curſores equites*, vt ex Mauritio quodam Græco Turnebus docet lib. X X I I. Aduerſ. cap. X V I. *qui ante agmen & aciem excurrebant*. *Defenſores, qui nec ex acie exeunt, nec excurrunt*, auctoritate eiuſdem Scriptoris. *Ferentarij equites* appellati, auctore Varrone, *quòd fundis lapidibuſq́, pugnarent, quæ tela feruntur, non tenentur*. vel, ſi maior Feſto fides, *à ferendo auxilio, quòd quidquid opus eſſet, auxilio ferrent*. vnde nomen habent & à munere, & ab armis, vt mox ex Æliano. *Pabulatores*, Liuius lib. V I I I. Decad. I V. *Magna pars oppreſſa foret, ni ſtatio Pabulatorum, ſexcenti equites occurriſſent*. Pro armorum genere diſtinctus quoque eques. *Equeſtres copiæ*, inquit Ælianus libel. de Acieb. *modo armaturæ inter ſe diſtant. Pars enim armis tota obſepta eſt, & hinc cataphracti. Pars non tota armis tegitur*, &c. *Partis non cataphractæ, alij*

Haſtati habentur, alij Ferentarij. Haſtati, qui manus conſerunt, & haſtâ cominus decertant: quorum alij ſcutum gerunt, & inde ſcutati dicuntur; alij ſine ſcuto ſolâ haſtâ pugnant, qui nomine ſpeciali Haſtati vocantur & Contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus ſolent dimicare: quorum alij iaculis, & vocantur Tarentini; alij arcu, qui ſagittarij & Scythæ vocantur. Tarentinorum duo ſunt genera. Alij longiùs iaculantur, & Iaculatores, ac ſpeciali nomine Tarentini vocantur: alij, cùm ſemel aut bis iaculum miſerint, cominus pugnare incipiunt, &c. *Leues hos nominari ſolitum eſt.* De Leuibus meminit & Appianus in pugnâ Africanâ cum Hannibale. *Scipio,* inquit, *iuſſit Italicos equites ab equis deſilire leuiùs armatos.* Suprà Lib. II. Cap. IV. de Arquitibus, Hippotoxotis, Hippacontiſtis, Scutarijs, Clibanarijs, Cetratis, Armigeris, Reſtiferis & Iaculatoribus equitibus dictum. Mores præтereà equitibus nomina indidêre: nam *Feroces equites* à ferociâ, & *Alites* à celeritate dictos, Notitia recenſet. Imò iam venia mihi petenda eſt, vt Grammaticarum aurium pace liceat barbara pleraque equitum nomina ex eâdem Imperij Notitiâ proferre, ne indiligens habear, qui pro ſuſcepto ſtudio nihil debui videri omiſiſſe, quod ad equeſtrem militiam ſpectaret. A patriâ igitur (vt notiſſima nomina omittam Marcomannorum, Arcadum, aliorumque) *Taifali* equites, & *Stableſiani* vel *Stabliani,* qui Galliæ populi. *Equites Baſtai* (quos Dion in Hadriano ſcribit *armatos tranſnaſſe Danubium)* fortè etiam à loco aliquo dicti. *Paſſerentiaci,* ab vrbe Paſſerâ. *Brachati,* à Brachâ Hiſpaniæ oppido. *Cordueni* ſeu *Cordubeni,* à Cordubâ. *Ala Treuirenſium* Tacito. Sic à præſidijs quibus equites imponebantur, *Ala ſecunda Armeniorum, Oaſi minore. Ala prima Abaſgorum Oaſeos maioris.* Oaſes vrbes duæ ſunt Ptolomæo, quarum maior proxima eſt Abydo. Auctores equitibus quoque nomina reliquerunt: Theodoſius *Ala Theodoſiana, Conſtantiacis* Conſtans, *Honorianis* Honorius. Sic *Ala Petrina, Scriboniana,* Tacito ab auctoribus nominatæ. Ordo denique temporis Alas numeris diſtinxit, in *primam, ſecundam,* aliaſque deinceps; in

equi-

equites Seniores & Iuniores, in *ſecundo, ſexto, octauo Dalmatas*, aliaq́ue id genus portenta veriùs quàm nomina; quæ audientur Libro IV. Equites æui noſtri, præter Lancearios, ab armis recentibus noua quoque nomina inuenêre. Quiraſſarij, ſeu Coraſſarij, annis abhinc LX. in Galliâ nati, Lancearijs ob exhauſtam bello Nobilitatem deficientibus ſucceſſêre, ait Ioannes Iacobus VValhauſius lib. II. cap. II. ſic dicti ſunt à Coraſsâ, ſeu Cuiraſsâ, vt Liuio *loricati equites, à loricâ*, quæ idem ſignificant. lorum enim appellationem loricæ dedit; corium, coraſſæ; Gallicum *cuire*, cuiraſſæ. Hi pro Lancearijs ſubſtituti, hoc ſolo ab his differunt, quòd ſclopo vtantur pro lanceâ, & gradario ſuccuſſarioq́ue equo pro expedito. Hinc Quiraſſarij faciliùs Lancearijs reperti, adeoq́ue plures; nam minore eis opus peritiâ, minoriſq́ue impendij equo, præ dexteritate ſplendoreq́ue Lanceariorum. Campi etiam Belgici montuoſi, non raræ ſiluæ & lutoſa itinera, paluſtre tenaxq́ue ſolum, Lancearijs inequitabilem fecêre terram. his de cauſſis ferè etiam exoleuêre. Arcabuſarij equites ijdem qui Carabini & Bandularij. Arcabuſium enim fiſtulam inſtar arcûs ſignificat, quam Pedemontani inuentores Carabinum appellarunt. Quia verò è torque (quem *Bandulier* vocant Galli) ea fiſtula ſuſpenditur, Bandularij quoque dicti ſunt. Muſquetarij & Haſtati ſeu Piquarij equites, reuerà Velites ſunt, qui non niſi pedibus pugnant; equis impoſiti per iter, ad celeritatem, ne equites morentur; communi nomine *Drageons* appellantur, cuius mihi cauſſa obſcura eſt. Muſquetarij Franqui, quos Flaminius à Cruce inſtituit, nouum omnino nomen ſunt; dubium an feret ætatem. De horum aliorumq́ue armis actum Lib. II. Cap. IV.

CA-

CAPVT V.

Equitatûs diuiſio.

Legionarij diuiſi in Centurias: Socij & Auxiliares in Alas. Centuriæ & Alæ iterùm in Turmas & Decurias. Centuriæ initiò tres, Turmæ decem, Decuriæ triginta, in qualibet Legione. Auċti deinde equites, auċtus & numerus Centuriarum, Turmarum, Decuriarum. Æliani partitio & Lycurgi in Οὐλαμούς. Turmæ & Alæ vnde diċtæ. Alæ non plures duabus. Agema Macedonum, & Alæ ſacræ quid. Quæ noſtri equitatûs diuiſio. Quid Globus ſeu Drungus.

ROMVLVS *trecentos Legionarios equites* (quot initiò numerabantur) *diuiſit centurijs tribus. Rhamnenſes à Romulo, ab Tito Tatio Titienſes appellati. Lucerum nominis & originis cauſſa incerta eſt*, ait Liuius lib. I. Deinde fecit equites ſexcentos, centurijs tamen non ampliùs tribus, auċtore Plutarcho. Mox Tarquinius Priſcus, centurijs Romuli tribus addidit alteras tres, equite duplicato in mille ducentos. Denique Seruius, inſtituto cenſu equitum ex primoribus ciuitatis, ſcripſit centurias XII. teſte Liuio libro I. Fuêre igitur tum centuriæ XVIII. Legionariorum. Hos legionis cuiuſque equites diuidebant *turmis denis*, ait Polybius lib. VI. (vbi *alas* minùs rectè Laſcaris vertit) nempe vt in legione qualibet decem erant peditum cohortes, ita cuilibet cohorti ſua fuit annexa turma, vt Vegetius lib. II. cap. VI. Cauſſam conſilij huius reddit eiuſdem lib. cap. XXI. *Per hanc contextionem in legionibus & cohortibus equitum peditúmque, ſeruabatur vna concordia*, &c. *nam ita Legionarij equites cohortes ſuas contubernij affectione venerantur, cùm naturaliter equites à peditibus ſoleant diſcrepare.* Placuit & Barbaris Romana partitio, fuereque imitati. Liuius lib. X. Decad. III. cap. XI. *Syphax equites in turmas, pedites in cohortes, ſicut quondam ab Romanis centurionibus didicerat, diſtribuit.* Quid igitur turma? *Terma eſt*, inquit Varro lib. IV. Ling. Lat. *E in V abijt, quòd terdeni equites ex tribus tribubus, Tatienſium, Rhamnium, & Lucerum, fiebant.* Polybius

non facit turmas numero maiores. Vegetius lib. II. cap. XIV. auget equitibus duobus. *Habet*, inquit, *turma equites triginta duos*. Capite verò VI. turmam adnexam cohorti primæ ſeu milliariæ, facit *equitum centum triginta duûm*: reliquas autem nouem, ſingulas *ſexaginta duûm*. Ælianus aliter turmas equeſtres partitus eſt lib. de Aciebus. *Omnes turmæ*, inquit, *conſtituentur ſexaginta quatuor. Equites quatuor millia nonaginta ſex*, &c. *Turma conſtet equitibus ſexaginta quatuor; duæ turmæ Epilarchiam, hoc eſt, turmam duplarem, conſtituunt equitum* CXXVIII. *duæ duplares Tarentinam reddunt, equitum* CCLVI. *duæ Tarentinæ Magiſterium, equitum* DXII. *duo Magiſteria Ephipparchiam, equitum* MXXIV. *duplicata in duplare Magiſterium, Telos, equitum* IIMXLVIII. *duplicatum Telos, Epitagma. Id ſummam ordinis ſiue agminis facit, equitum quater mille nonaginta ſex*. Aliter diſtributi fuêre Lacedæmonum equites in Ο'ὐλαμὺς, ex Lycurgi inſtituto. Ο'ὐλαμὸν verò ſcribit Plutarchus Vitâ Lycurgi, fuiſſe turmam equitum quinquagenûm acie quadratâ conſtructam, meminitq; eiuſdem Heſychius. Ita Nicol. Cragius lib. IV. Reip. Lacedæm. Sanè & Romani, ſicut ſingularum centuriarum equites centenos auxerunt in ducentos, ipſas item centurias ternas in denas octonas; ſic etiam deinde auxêre paullatim equites triginta ſingularum turmarum, ipſaſque turmas denas, in turmas plures. De turmis auctis in duodenas, Tacitus lib. II. Hiſtoriarum: *Duodecim turmæ equitum aduerſus hoſtem iêre*. De turmalibus auctis, Ammianus lib. XVIII. *Duarum turmarum equites circiter ſeptingentos*. Iam ergo equites vnius turmæ, de triginta, aucti in trecentos circiter & quinquaginta. Idem vſu venit decurijs, quæ ternæ initiò in turmis ſingulis, denûm ſingulæ equitum, & ipſæ namque multiplicatæ ſunt; & præterea decuriæ nomen Ælianus tribuit equitibus ſexdecim ſub vno Decurione. Adeò nomina abierunt à primo ſuo ſignificatu centuriæ, turmæ, decuriæ; quæ iam nec centuriæ, nec turmæ, nec decuriæ ſunt numero illo priſco, vnde primum duxêre nomen; ſed corpora ſunt maiora, nominibus tamen ijſdem appellata.

pellata. Vt ad caput redeam numeri equeſtris; initiò apud Romanos *trium millium primò legio fiebat, ac ſingulæ tribus Tatienſium, Rhamnium, Lucerum, millia ſingula militum mittebant,* ait Varro lib. IV. Linguæ Latinæ. Hiſce ſingulis millibus peditum videbantur additi equites centeni. Polybius lib. VI. *Equites faciunt trecentos in ſingulas legiones*, nempe ex quaque tribu centum. Is ergo antiquus numerus Romanorum equitum. Auctis deinde legionum peditibus in quatuor millia, non ſtatim item equites aucti in quadringentos. nam ex Liuio obſeruo non vno loco, retentum equitum Legionariorum numerum, poſt peditum incrementa. Lib. III. *Decem legiones quaternûm millium & ducentorum peditum, equitum trecentorum.* Lib. VIII. *Scribebantur quatuor ferè legiones quaternis millibus peditum, equitibus in ſingulas trecenis.* Sed diu pòſt, ac ſenſim lib. XL. *Nouam legionem quinque millium & ducentorum peditum equitibus quadringenis Conſules ſcribere iuſsi.* Vbi tamen equitum centenarij, milliarijs peditum vno centenario adhuc minores. Ad ſociorum auxiliares equites venio. Hos primus, quod ſciam, Romanis iunxit Tullius Hoſtilius, dirutâ iam Albâ. Liuius lib. I. *Equitum turmas decem ex Albanis legit.* Niſi quis dicat, Albanos iam non ſocios, ſed Romanos factos, Albâ totâ Romam immigrante. Socij porrò auxiliareſque equites diuiſi in *alas*. Alares enim propriè equites, non Legionarij; quamquam ſubinde Legionarij etiam in alâ poſiti, vt Lipſio obſeruatum. *Dictæ alæ*, auctore Cincio apud Gellium lib. XVI. cap. IV. *quòd circum legiones dextrâ ſiniſtrâque tamquam alæ in auium corporibus locabantur.* Duplex ergo ala, dextra & ſiniſtra, à ſitu. Cùm *octo equitum alas* Tacitus numerat lib. I. Annalium, turmas intelligit; ſicut Laſcaris Polybij ἴλας vertit in *alas*, pro turmas. Varijs autem nominibus hæ alæ ſeu turmæ fuêre appellatæ, nempe vel à nomine Præfectorum, vel gentium, vel municipiorum: quæ nomina Lazius collegit lib. VI. de Rep. Rom. cap. II. noſque iam attigimus ex Tacito Capite præcedenti. Eædem alæ deinde *vexillationes* dictæ, auctore Vegetio lib. II. cap. I. Nu-

merus verò ſociorum equitum duplex præ Romano erat. id Polybius lib. VI. indicat: *Multitudo ſociorum peditum par quidem legionibus Romanis, vt plurimum equitum dupla.* Cauſſam Lipſius adfert, quòd ſocij latè per oppida, per agros ſparſi, faciliùs equos ſuppeditarent & alerent; Romani contrà, anguſtè clauſi, paucos id temporis haberent equeſtri cenſu præditos. Quantæ verò hæ ſociorum alæ? Facilis coniectura eſt. Nam, ſi ſocij equites dupli ad Romanos, nimirum ſexcenti, demendo de his ducentos extraordinarios (vt ſuperiore Capite ex Polybio dictum) ſupererunt in alam ſocialem equites quadringenti; ſubinde tamen plures. apud Liuium libro X. *Campanorum ala quingenti equites. Numidarum ala equites quingenti.* Quin & *milliaria ala* apud Hyginum, & in lapide priſco, PRAEF. ALAE BRITANNICAE MILLIARIAE. Hæ ſociorum alæ diuiſæ quoque in turmas & decurias, vt Romanorum centuriæ. Tacitus lib. II. Hiſtor. *Quatuor equitum turmas, vniuerſam alam Treuirorum cum Iulio Claſſico miſit.* Hyginus: *Ala habet turmas ſexdecim; Decuriones & reliqua, prout numerum turmarum.* Sed diuerſus à Romano mos fuit quorumdam exterorum in conflandis turmis: nimirum, quò ſingulæ firmiores eſſent, arctioreque concordiâ vinctę, vnius gentis cognationíſve equites in turmam colligebant, alienis omnibus excluſis. Ita Macedones ſoliti, teſte Curtio lib. V. *In diſciplinâ quoque militaris rei*, ait, *pleraque Alexander à maioribus ſumpta vtiliter mutauit. Nam, cùm antè equites in vnam quiſque gentem deſcriberentur, ſeorſim à ceteris; exempto nationum diſcrimine, Præfectos non vtique ſuarum gentium, ſed delectos attribuit.* Tacitus Germanis tribuit libro de eorum Moribus: *Quodq́, præcipuum fortitudinis incitamentum eſt, non caſus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, ſed familiæ & propinquitates.* Prætereundum non duxi equitatum Macedonum, quem *Agema* vocabant, de quo Curtius lib. IV. *In dextro cornu locati ſunt equites, quos Agema appellabant.* Iterùm lib. V. *Ipſe cum armigeris & alâ, quam Agema appellabant, arduâ ſemitâ proceſſit.* Eamdem vocem Paullus Leopardus lib. I.

Emen-

Emendat. cap. XXIII. reſtituit tribus locis Polybij, quibus *agenia* & *agnema* legebatur. Tribus item Liuij, quos Marcellus Donatus in Dilucidationibus Liuianis quoque adnotauit. Liuius lib. XXXVII. *Addita his ala mille fermè equitum; Agema eam vocabant.* Iterùm lib. XLII. *Duo erant agemata, hanc ipſi legionem vocabant.* Ibidem denique poſt pauca: *Medius omnium* (Perſeus) *Rex erat; circa eum agema, quod vocant, equitumq́; ſacra ala.* Ex his omnibus Scriptorum locis, quædam de agemate colliguntur certa, quædam relinquuntur ambigua. Certa ſunt, Primò, Agema eſſe numerum equitum. Deinde, Duo agemata vocari & facere vnam legionem. Tertiò, Agema eſſe equitum ferè mille. Obſcura & ambigua manent, Primò, An agema etiàm ſit peditum conglobatio, vt hîc dicitur eſſe numerus equitum. Deinde, Vnde dictum ſit agema. Hæc poſtrema duo doctè ſtudioſéque explicauit Raderus noſter lib. IV. Curtij, cap. XXXII. allatis variorum Auctorum teſtimonijs. Euſtatius ergo de vocis origine, *Agema*, inquit, *eſt vox militaris, ducta ab ἄγω duco, vel potiùs ab ἀγῶ, ἀγήσω, hoc eſt, admiror.* Deinde, peditum iuxtà atque equitum eſſe affirmat. *Agema eſt acies equitum & peditum ſelectorum, apud Macedonas, eò quòd eſſet ἀγητὸν, hoc eſt, admiranda.* Quibus paria ferè Suidas attulit voce Ἄγημα. *Acies*, inquit, *elephantorum, equitum, peditum, quæ Regem præcedit.* Et accuratè obſeruandum id eſſe, monet Raderus, Agema nunc peditum nunc equitum agmen dici; & hoc quidem Curtij loco diſertè vocari equitum, at mox lib. V. cap. X. *Alam, quam agema appellabant*, neceſſariò de pedite eſſe intelligendam; quòd nempe arduâ illâ ſemitâ, quâ Alexander hanc alam ducebat, eques incedere non potuerit. Diſſentire nolo cum doctiſſimo Patre Radero; at ſi ei adeſſem, veritatis, non contentionis ſtudio interrogarem, An quò Alexander eques, & Lyſimachus equo vehens, penetrarunt, ipſomet iudice (lib. V. Curtij cap. X.) eò non potuerint tranſire alij equites. Et, An credibile ſit, Alexandrum tam ignoto, tam periculoſo itinere abſque alâ equitum inceſſiſſe. Mihi certè NON LIQVET. Quæ verò alæ illæ

ſacræ, de quibus Liuius libro XLII? Si diuinare licet, equites præſtantiſſimi Macedonum, qui vel Regi erant à cuſtodiâ, & ſic ſacri dicti, ſicut Homero ἱεροὶ φύλακες, *ſacri cuſtodes:* vel ſocietas equitum inter ſe ſacramento aut amore deuinctorum, vt Epaminondæ ἱερὸς λόχος, id eſt, *ſacra cohors*, Thebanorum, quæ, auctore Athenæo lib. XIII. conſtabat amantibus ſolis & amatis; in quibus ob ſingularem fidem totius equitatûs robur, vt de Soldurijs ſeu Deuotis Aquitaniæ ſcribit Cæſar lib. III. Bell. Gall. *Sacram hanc cohortem primus, vt narratur, Gorgidas compoſuit è viris trecentis*, ait in Pelopidâ Plutarchus. Addo diuiſionem equitatûs noſtri. Germani in Cæſareo exercitu, Agematum inſtar, habent agmina quædam millenûm aut quingentorum equitum, quæ vocant Regimenta. Hæc peditum Tribuni ſubinde vnà cum legione ſuâ adminiſtrant, nonnumquam id ſolum munus habent equitum Præfecti. Videtur ab Alexandro id genus agminum excogitatum, apud Curtium lib. VI. *In Satrapene*, inquit, *diutiùs ſubſtitit: ac, ne deſides otio dimitterent animos; iudices dedit, præmiaq́ propoſuit de virtute militari certantibus. Octo, qui fortiſſimi iudicati eſſent, ſingulis militum millibus præfuturi erant (Chiliarchas vocabant) tum primùm in hunc numerum copijs diſtributis, namque anteà quingenariæ cohortes fuerant*. Flaminius Crucius, qui Cæſari diu equo militauit bellis nuperis Bohemicis, vehementer id genus Agematum commendat lib. III. cap. II. Adeoque equitatum vniuerſum ſuadet diuidi in tot Agemata, quot ſunt equitum millia; ſingula iterùm millia diſponi turmis denis. Quam diuidendi equitatûs rationem oſtendit neque leuibus neque paucis argumentis, longè vtiliorem eſſe acie illâ Ludouici Melzi, quam ille propoſuit Tabulâ ſuâ IX. de quâ plura Lib. IV. Cap. V. Hæc tam numeroſa equitum agmina apud Hiſpanos Galloſque vno ſub Duce vſum non habent, quia nempe equitatum vniuerſum in turmas ſingulas diuidunt, quarum minimas VValhauſius lib. II. cap. I. vult eſſe lancearum, neque maiores tricenis: quòd nimirum plura ſimul Lanceariorum Iuga, quàm duo,

Præſti-

Præſtitum ſcilicet & Subſtitum, incurſare in hoſtem nequeant: tertium enim Iugum ipſos Præſtites ſuos magis quàm hoſtem laceraret, quem attingere ſcilicet tanto interuallo non poteſt. Cuiraſſiorum turmæ centenis vulgò aut pluribus etiam conſtare poſſunt,cùm earum præcipua vis ad reſiſtendum adhibeatur, quæ maior ſanè eſt pro mole numeroque turmalium. Arcabuſarij ſexagenos ferè turmâ vnâ non excedunt,quòd decuriatim ferè,non turmatim hoſtem laceſſant. Equitum muſquetariorum turmæ, perinde vt peditum cohortes, centuriam totam admittunt, & plures. Pręter has turmas ſubinde plurium turmarum decurijs, Agemata quędam etiam apud Hiſpanos Galloſque conflantur, nullo ſub vexillo, vno tantùm aliquo equeſtrium Pręfectorum ducente. Globos ſeu Drungos cum Vegetio vocare poſſumus. Hic lib. III. cap. XIX. ſic definit: *Globus dicitur, qui à ſuâ acie ſeparatus, vago ſuperuentu incurſat inimicos.* ibidemque Globi cum Drungo ſignificatum permiſcet. Id fit, cùm aut exploratum aut inſidiatum itur, vbi à maioribus hoſtium copijs eſt metus: tum nempe, ne ſigna periclitentur, ſub ſignis non itur. Vt gloriæ tamen partem habeant vniuerſi, decerpuntur ex ſingulis turmis pauci, qui ſimul iuncti, agmen faciunt turmâ ordinariâ maius.

CAPVT VI.

Turma ſeorſim ſingula quâ figurâ locanda.

Figura quadrata Perſis, Siculis, Græcis probata. Rhombum Theſſali inuenêre. Cuneo vtuntur Scythæ, Thraces, Macedones. Cur is dictus Caput porcinum. *Ilion Oualem aciem reperit, quæ* Ile *dicta.*

EQVITVM *acies aut quadratas, aut parte alterâ longiores, aut rhombi cuneíve gerētes ſpeciem, tradidêre Auctores,* ait Ælianus de Inſtruendis aciebus. Nota, cum loqui non de acie totius exercitûs, ſed de ordinatione cuiuſque ſingularis turmæ. *Quadratis aciebus Perſæ,* ait, *& Siculi, ac plerique Græcorum vſi ſunt,*

ſunt,exiſtimantes & ad compoſitionem,& ad equitantium coïtionem accommodatius. Et omnino, quòd diſciplinæ genus ſeruare, multis in rebus præſtantius. Nam & inſtructio,quoniam per Verſus ac Iuga ordinetur, occurrit facilior; & principes in hoc vno pugnandi genere hoſtem vniuerſi aggrediuntur. Optimæ verò inter quadratas habentur, quæ duplici tam in altum quàm in longum numero conſtant;exempli cauſâ,octo in longum, quatuor in altum; aut decem in longum, quinque in altum; quæ numero parte alterâ longiores conſiſtunt. Etenim longitudo equi à capite ad caudam, reſpectu ſuæ latitudinis, plures eos habere debet qui per Iuga ordinentur, quàm eos qui in Verſus ſe porrigant. Aciebus ad rhombi ſimilitudinem formatis Theſſalos primos vſos comperimus,

qui plurimùm valuerunt equitatu, Iaſone,vt ferunt, eius generis aciei auctore, vtpote ad omnes vſus accommodatioris. Equites enim conſtituti in hac formâ,vertere ſe in quemuis conſpectum poſſunt, minimeq́; vel à tergo vel à latere capientur. quippe cùm præſtantiores rhombi latera teneant, & principes angulos regant. ſtat enim

enim in priore angulo, turmæ ipſius Præfectus; in dextro autem & ſiniſtro, qui cuſtodes vocantur lateris, ſtatuuntur; in reliquo verò angulo, ductorem tergi locari ſolitum eſt. Rhombi formam omnium maximè neceſſariam in vſum veniſſe creditur; eò quòd præ ceteris omnibus conſtituto Præfecto turmæ, equites, qui in lateribus ordinantur, non equo ſuo illi Præfecto iugent, ſed ita ſubijciantur, vt eorum capita iuxta armos equi Præfecti apponantur; interualliſq; inter ſe iuſtis equites tum dextri tum læui, tum etiam poſteriores diſcernantur, ne frequentia turbet ordinem, cùm equi immitiores in proximos ſibi equos conuerſi calcitrent, & militibus vulnera infligant. Rhombum dimidiatum, & iam transformatum in trique, trum, Cuneum ſeu Roſtrum vocamus.

Cuneum milites nominant Caput porcinum, ait Vegetius lib. III. cap. XIX. Pergit Ælianus: *Cuneatis Scythæ vtuntur & Thraces; quin etiam Macedones vſi ſunt, ſuadente Rege Philippo. Efficacius genus id exiſtimatum eſt, quàm quadratum, ob eam ſcilicet rem, quòd ſuos Principes circumpoſitos habeat, & fronte exiguâ conſtet, & equitandi vſum per quodlibet interuallum facilem præbeat, regreſſumq; celeriorem; quippe quòd minùs difficiles circuitus illos habeat, quos quadratæ acies ſortiuntur.*

Turmam, quæ ad ſpeciem oui inſtruitur, Ilion Theſſalus excogitarat, unde Ile vocata eſt; ſuoſq; Theſſalos eo ipſo genere in-

ſtruendi exercuit. Vtile hoc eſt, cùm ſingulis ſuis angulis habeat principes; primum Ilarcham, id eſt, turmæ Præfectum; vltimum Tergiductorem, vtrimque autem lateris Cuſtodes, &c. *Ergo genus id inuentum ab Ilione Theſſalo, mandatum pòſt executioni ab Iaſone Medeæ marito. Conſtat hæc turma equitibus ſagittarijs, more Armeniorum & Parthorum,*&c.

Explicatæ ſunt variæ ſententiæ Veterum, quemadmodum turmæ inſtruantur, ſed, quoniam in his magnam differentiam eſſe conſtat, non ſine delectu vti debemus, ſed quotidianis exercitijs ſæpiùs experiri genera inſtruendi ſingula: itaque ſecurè in prælijs, quod facilius commodiuſq; probetur, admittere officium eſt.

Hucuſque aperta Æliani verba, eaq́ue re non inculcanda.

LIBER IV.
DE
MVNIIS VSVQVE MILITIAE EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

MVNIA *equitis vniuerſim continentur aut itineribus, aut præſidijs, aut caſtris, aut acie. In itinere exploratum dimittuntur, frontem faciunt, latera tegunt, agmen claudunt. In præſidijs interna externaq́ tuentur. In caſtris excubias, circuitionem, cuſtodias habent. Extra caſtra ſtationibus diſponuntur, pabulationes inſtituunt, ſpeculatum eunt, inſidias ſtruunt, ſtationes hoſtium laceſſunt, palantes excipiunt; aquatores, frumentatores, lignatores aggrediuntur; commeatum & ſubſidia impediunt, hoſtium ſtatiua inuadunt, agros populabundi deuaſtant, in acie denique pugnam inferunt, aut defendunt.*

CAPVT I.

Equitum vſus acieſq́ in itinere.

EQVES *iter facit aut ſolus, aut pediti iunctus. Iter verò vel terreſtre eſt (idque anguſtum, aut latum;) vel aqueſtre; diurnum aut nocturnum. Quæ præſidia ſingulis itineribus facienda. Exploratores, Antecurſores, Subſequæ equites ad tutelam dimittendi. Viarum duces plures, aut fidus vnus. Viæ & loca nota ſint oportet. Ratio flumina traijciendi; & tranandi artes. Acies viatoriæ diuerſæ.*

QVI *rem militarem ſtudioſius didicerunt*, inquit Vegetius lib. III. cap. VI. *aſſerunt, plura in itineribus, quàm in ipſâ acie, pericula ſolere contingere. Nam in conflictu armati ſunt omnes, & hoſtem cominus vident, & ad pugnãdum animo veniunt præparati: in itinere minùs armatus, minuſq́; attẽtus eſt miles; &, ſuperueniente impetu vel fraude, repentè turbatur.* Quare præſidia itineri facienda ſuggerit. I. Vt Imperator habeat perſcripta Itineraria locorum per quæ tendit, *ita vt eorum interualla non ſolum paſſuum numero, ſed etiam viarum qualitatem norit. Ac ferè picta ſint: vt non ſolum conſilio, ſed aſpectu, viam eligat profecturis*. Ampliùs etiam Iulius Cæſar prouidebat, *qui numquam exercitus per inſidioſa itinera duxit, niſi perſpeculatus priùs eſſet locorum ſitus*, auctore Suetonio. II. *Vt à peritis viarum itinera inquirat*. Prudentiſſimus Iſraëlitarum Dux Moyſes Numer. x. cap. *dixit Hobabo filiò Raguel: Noli nos relinquere: tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris ductor noſter*. En, qui nubem & ignem duces habebat, ductorem prætereà, quem interroget, poſcit. Sic Xerxes, Ephialte quodam Trachinio per montium anguſtias monſtrante iter, centum hominum millia duxit in exercitum Leonidæ, quem vniuerſum circumuenit. Auctores ſunt Herodotus & Polyenus. III. *Vt viarum idoneos duces adhibeat, eoſq́; cuſtoditos ducat, additâ pœnæ oſtentatione vel præmij*. Vtriuſque in promptu exemplum eſt. Prioris, apud Polyenum lib. IV. Extabat oraculum Apollinis, Lycum quemdam Alexandro fore itineris contra Perſas ducem. Accedit ad Alexandrum bubulcus, inquiens ſibi Lyco nomen eſſe, in circuitu montium occultam eſſe viam, &c. Alterius, apud Liuium lib. XXXII. *Paſtor quidam à Choropo Principe Epirotarum miſſus dicitur ad Conſulem T. Quintium. is ſe in eo ſaltu, qui Regijs tunc oneratus caſtris erat, armentum paſcere ait, omnes montium eorum anfractus colleſq́; noſſe; ſi ſecum aliquos mittere velit*, &c. *Conſul ducem promiſſis ingentibus oneratum, ſi fides extet, vinctum tamen, Tribuno tradidit*. Libro item IX. *Cum Sora-*

Soranus transfuga clàm ex oppido profectus, ad vigiles Romanos penetraſſet, duci ſe extemplò ad Conſules iubet; deductúſque, traditurum vrbem promittit, &c. *Decem milites delectos ſecum per ardua ac propè inuia in arcem ducit.* IV. *Vt plures huiuſmodi duces indiceſq́ habeat*, ne duorum aut trium error diſcrimen pariat vniuerſis: *interdum enim imperita ruſticitas plura promittit, & credit ſe ſcire, quæ neſcit.* Certè hoc neglectu eluſa calliditas Hannibalis per errorem ruſtici. *Imperat duci*, ait Liuius libro XXII. *vt ſe in agrum Caſinatem ducat: ſed Punicum abhorrens à Latino nomen, Caſilinum pro Caſino accipere ducem fecit; auerſuſq́ ab itinere, per Aliſanum Calatinumq́ & Calenum agrum in campum Stellatem deſcendit. vbi cùm montibus fluminibúſque clauſam regionem circumſpexiſſet, vocatum ducem percontatur, vbi terrarum eſſet. Cùm is Caſilini eo die eum manſurum dixiſſet; tum demum cognitus eſt error, & Caſinum longè inde aliâ regione eſſe.* Id documentum cum metu ſanè æſtimabat exercitus Alexandri, apud Curtium lib. V. *Nox quoque & ignota regio, ac dux, incertum an ſatis fidus, multiplicabant metum, ex vnius captiui vel fide, vel animâ, pendere & Regis ſalutem, & ſuam.* V. Vt neſciat hoſtis, quà exercitus proficiſcatur. Cæſar lib. I. Bell. ciuil. *Exploratis regionibus, magno circuitu, nullo certo itinere exercitum ducit. erat enim iter à propoſito diuerſum, contrariamq́ in partem iri videbatur.* Neceſſaria profectò Ducibus documenta.

Primum ergo equitis in itinere munus eſt, in omnem partem explorare vias, ſeu ſolus, ſeu pedite comitatus, ſeu terrâ ſeu aquâ, ſeu diu ſeu noctu proficiſcatur. Id eiuſdem Vegetij monitum lib. III. cap. VI. *Dux cum agmine exercitûs profecturus, fideliſſimos argutiſſimoſq́ cum equis probatiſſimis mittat, qui loca, per quæ iter faciendum eſt, in progreſſu & à tergo, dextrâ læuâque perluſtrent.* Et quanta Poſthumij clades in Caudinis, cautelæ huius omiſſu! quantum diſcrimen Iulij Conſulis in Samnitium ſaltus ingreſſi ſine ſpeculatore! Sed nec explorare tantùm cateruatim, verùm etiam turmatim præcurrere, hoſtemq́ue præeuntem carpere, equitis ex itinere ſtudium

 eſt.

eſt. Cæſar lib. I. de Bell. ciuil. *Equitatu præmiſſo qui nouiſſimum agmen carperet atque impediret, ipſe cum legionibus ſubſequitur. Nullum intercedebat tempus, quin extremi cum equitibus prœliarentur.* Ibidem: *Relinquebatur Cæſari nihil, niſi vt equitatu agmen aduerſariorum malè haberet, & carperet.* Sed ex præcurſu, ad agminis frontem redeo. Hanc eques firmabat in exercitu mixto. Tacit. I. Annal. *Pars equitum & Auxiliaria cohortes ducebant; mox prima legio.* Nimirum, ſicut claudebat tergum, eodem teſte lib. Annal. XIII. *Dux viæ pariter & pugnæ compoſuerat exercitum*, &c. Id quod lib. I. Annal. vocat, *incedere itineri & prœlio.* Vtrumque hoc equiti munus in exercitu mixto Vegetius tribuit lib. III. cap. VI. *Primi equites iter arripiant, inde pedites; impedimenta, ſagittarij, calones, vehiculaq́; in medio collocentur, ita vt expedita pars peditum & equitum ſubſequatur.* En equitem à fronte & à tergo, ad tuendum medium agmen. Iam vtrimque à latere etiam locatum, & ſubinde per turmas inter ipſum agmen, Polybius indicat lib. VI. *Equites interdum ſequuntur à tergo ſuas quiſque partes* (id eſt, inter ipſum agmen, turmæ quælibet ſuam legionem) *aliàs iumentorum latera obequitant ſtipantes ea, tutumq́; præbentes inceſſum.* Generatim ſuadet Vegetius loco iam allato, *vt ea pars, ad quam hoſtis venturus creditur, appoſitis lectiſſimis equitibus, & leui armaturâ muniatur.* Benè monet de lectiſſimis; nam ita ſolitum, Polybius in Caſtrametatione ſcribit. *Primi*, ait, *plerumque incedunt extraordinarij* (qui nempe lectiſſimi equitum peditumque bellatores:) *ſi verò qua eſſet à tergo ſuſpicio, ſociorum extraordinarij à fronte ad tergum traducebantur.* Aliàs certè quocumque itinere ita *vices ſeruabant frontis & tergi*, ait Polybius mox laudatus, *vt alternis diebus legiones & cornua eadem præcederent, rurſumq́; ſequerentur à tergo; vt aquationis frumentationiſq́; integræ æqualiter omnes participes fierent, mutantes ſemper ordinem, vt alternatim primores incederent.*

Scriptores æui noſtri, Baſta & Melzus, id referunt in prærogatiuam quamdam honoris. Baſta lib. III. cap. V. *Vt Præfectis*, inquit, *ſatisfiat, per ordinem mutantur frontis-ductionis dies;*

dies; ſic nempe, vt qui frontem hodie duxerit, cras tergum, perendie medium agmen tueatur. Mox cap. XI. *Caſtris verò iam poſitis, cùm extraordinariæ aliquæ excurſiones faciendæ ſunt, non dierum ſeruatur ordo; ſed Præfectus equitatûs ei turmæ dat primum incedendi locum, quæ prima ad deſignata caſtrorum principia venit; vt vniuſcuiuſque ſcilicet diligentia excitetur ad ſingulos præueniendos.* Melzus ferè paria adfert lib. II. cap. V. quatuor tamen præterea addit noua. I. *Si eodem tempore in dictum locum conueniant ſimul turmæ duæ, tum aut in vnam eas eſſe conflandas, aut ab equitatûs Præfecto vnam alteri pro arbitrio præponendam.* II. *Si vnica tantùm turma Arcabuſariorum ſit in agmine vniuerſo, eam perpetuò debere præcedere aut ſequi, pro periculo viæ.* III. *Præfecto equitatûs pro induſtriâ ſuâ excogitandas eſſe artes, quibus Præfectorum aliorum offenſiones euitet, dum, periculo fortè exigente, Præfectis alijs peritiores præponit ad gerendam meliùs rem. Id faciet,* inquit, *aut clam alijs huiuſmodi Præfectos monendo, vti priores in loco adeſſe ſtudeant; aut, ſi præuiſo expeditionis die, ita ordinem incedendi diſtribuat, vt ſors ducendi peritioribus eo die contingat.* IV. Subiungit cap. X. *Præfectum, cui plures turmæ ducendæ datæ ſunt, aut in fronte aut in tergo eſſe quidem debere ad imperandum, non tamen eius turmam primam eſſe debere aut poſtremam, ſed illius turmam, cui eo die contigit ſors.* Grauis etiamnum controuerſia, periculoſarum ſæpè contentionum cauſſa, dum alij ſibi vindicant perpetuum præeundi ius, alij ſuas cuique vices eſſe debere contendunt. Romanorum Latinorumque fortiſſimi, poſtremi olim pugnabant, auctore Liuio lib. VIII. (adeò honorem dat demitque rebus opinio.) *Nihil apud Latinos diſſonum,* ait, *à Romanâ Repub. præter animos,* &c. *Haſtati omnium primi pugnam inibant,* &c. *Tum Principum pugna erat,* &c. *Triarij ſub vexillis conſidebant, ſiniſtro crure porrecto, ſcuta innixa humeris, haſtas ſubrectâ cuſpide in terram fixas, haud ſecùs quàm vallo ſepta inhorreret acies, tenentes. Si apud Principes quoque haud ſatis proſperè eſſet pugnatum, à primâ acie ad Triarios ſenſim referebantur. Inde rem ad Triarios rediſſe, cùm laborabatur, prouerbio increbuit.*

Ibidem

Ibidem porrò Melzus hæc promit ducendo exercitui mixto præcepta. I. Frontem aut tergum exercitûs mixti, minimùm trientes duo totius equitatûs firmanto. II. Turmæ, quibus obtigerint ducendi vices, ſtatâ horâ loco conſtituto adſunto, pridieque veſperi à Præfecto dux viæ eis deſignator. III. Primam aciem comitantor eæ turmæ, quibus diei illius fuiſſent cuſtodiæ, ſeu palatinæ, ſeu caſtrenſes, ſeu pro caſtris: eoque die, ob ſecuturas noctis excubias, ab alijs muneribus immunes ſunto. IV. Præfectus primæ aciei (ſi à Magiſtro equitum iubebitur) turmam vnam Arcabuſariorum tutelæ eorum, qui pontes viaſque ſternunt, adiungito. V. Idem Præfectus Optionem ſuum ſtipatum equitibus vicenis aut vicenis quinis, iuſto interuallo ante agmen præmittito. Duo verò ex ijs equites, qui Optionem (dum conſiſtet cum equitatu Præfectus) admoneant, inter frontem & turmulam illam præcurſoriam interponuntor; agmine autem quieſcente, Optio in vicinis turmulis procubitores collocato. VI. Nullus primam agminis aciem anteuertito, nullus ſe equitatui cum famulitio aut impedimentis interponito. VII. Turmulę ſeptenæ, conſtantes ſingulæ vel Cuiraſſarijs, vel Arcabuſarijs quindenis viceníſve è primâ acie, totidemque è tertiâ, in latera ablegantor tuendis impedimentis ſub ductu Decurionum. VIII. Optio aut Decurio turmæ quæ à tergo eſt poſtremæ, bono interuallo poſt eam cum vicenis equitibus ſubſequitor; duobus prætereà ad ſignificandum longè à tergo relictis. IX. Ne quis poſt tertiam aciem deſeratur, procurato. X. Interquieſcente, vt fit, acie tertiâ, Præfectus Decurióve vltimæ turmæ, equites in vicinos tumulos lateraque viarum aduerſus hoſtem partitor. XI. Exploratoribus, qui antecurrunt (dum per ſiluas anguſtiaſque eſt iter) Muſquetarij pedites admiſcentor. XII. Turmulas item laterales equitum Muſquetarij pedites admixti ſtipanto. XIII. Viarum, quà hoſtis interuenire poſſet, fauces, vnâ duabúſve impoſitis, partemque procurrentibus turmis occupantor; mox eædem turmæ (aduentante acie tertiâ) cum reliquo exercitu proceduntо.

XIV.

XIV. Si periculum, quod à fronte timebatur, in latera fortè ceciderit, dimidia peditatûs equitatuſquê præeuntis pars aciem tertiam opperitor, neque priùs promoueto.

Aqueſtre iter trans amnes nullo ponte commiſſos, ſingulare dat equiti munus. Nam quantâ hîc curâ prouidenda circumſpiciendaque omnia? Plerumque hoſtis expectat paratis recentibuſque copijs in aduerſâ ripâ: ripam ſubinde latentibus ſub aquâ palis prętexuit, alibi inſidias poſuit. Tibi per aquas & limum magis ſæpè rependum quàm currendum eſt. Ordines in lubrico & tenace ſolo ſeruandi. Tum madido humentique militi in ripas altiores enitendum, pellenduſque ab eo imminens & benè paſtus hoſtis. Tu præclarè actum crede, ſi non corrupta madore arma, ſi non plerique aquarum pernicitate abrepti hauſtique. Et plura etiam eueniunt quàm ſcribo. Quibus ergo præſidijs traijciendi amnes? Leo Imperator Tactic. cap. IX. §. XI. *In fluuiorum tranſitionibus, aut aliorum locorum ignotorum, antecurſores præmitte, qui priùs loca explorent, eaq́, qualia ſint, nuntient, vt præfectis idoneis antemiſſis tranſitum cuſtodias.* §. XII. *Sin admodum lubrica difficiliaq́, loca ſint, teipſum oportet primùm tranſire, deinde ibi conſiſtere & commorari, donec omnes ſine offenſione tranſierint.* §. XIII. *Hoc enim virum clariſſimum & nobiliſſimum patrem noſtrum Baſilium Regem feciſſe cognouimus, quando contra Germaniciam Syriæ ciuitatem copias duxerat, & Paradiſum fluuium anticiparat, qui, lampadibus in medio conſtitutis, ipſe ſuâ ipſius præſentiâ atque ope vniuerſum exercitum facilè & ſine offenſione traduxit, qui ſæpè manum illis afflictis porrexerat; & quoſdam periculis eripuit.* Iam obſerua quæ ab Hiſtoricis adferam. Arrianus lib. I. de Trãſitu Alexandri per amnem Granicum: *Alexander ad Granicum amnem progrediebatur exercitu inſtructo, duplici phalange armatorum ordinatâ. Equites in cornibus ducens, impedimenta ponè ſequi iuſſit. Speculatores, qui hoſtem obſeruaturi eſſent, duxit Hegelochus, habens ſecum equites ſariſſophoros ac velites circiter quingentos,* &c. *E ſpeculatoribus aduolant quidam, ei nuntiantes, in vlteriore Granici ripâ Perſas exſpectare*

acie inſtructâ. Tum Alexander totum exercitum etiam ad pugnam ſtruxit. Parmenioni ſuadenti, vt in ripâ tãtiſper quieſceret, dum hoſtis noctu diffugeret; Pudeat me, inquit Alexander, ſi hic riuulus nobis obſtabit, qui ſine difficultatibus Helleſpontum traiecimus,&c. *Hæc locutus, Parmenionem ad ſiniſtrũ cornu ducendum mittit, ipſe dextrum ducturus eò conceſſit,* &c. *Perſarum equites ad* XX. *mille erant. Peregrini pedites paullum infra totidem mille. Equitatum Perſæ in longè exporrectam phalangem ad fluminis ripam collocarant,* &c. *Ceterùm quâ parte ipſum Alexandrum conſpicabantur tendentem, hac turmas equitum denſas collocarunt,* &c. *Alexander Antecurſores equites Pæonaſq; ac peditum vnam cohortem, quibus præerat Amynthas Arrhabæi, primos in flumen deſcendere iuſſit, atque ante eos Socratis turmam,* &c. *Ipſe dextrum cornu ducens flumen ingreditur, obliquam ſemper aciem obtendens quà amnis ferebatur. Perſæ in propinquantes deſuper tela mittebant, eratq; equitum turbulentus conflictus, his flumen exire, illis exitum prohibere nitentibus. Ac primi quidem Macedonum cæſi ſunt omnes. Alexander dextrum cornu adducens, primus in Perſas irruit, vbi conferta maximè eorum acies erat. Hic inter confligendum haſta Alexandro confringitur, qui aliam ab Arete, Regiorum equorum ſtratore, petijt; ſed cùm & illi in prælio laboranti haſta diffracta eſſet, ita vt cum dimidio eius fragmento (quod oſtendebat) pugnare manifeſtò videretur, aliam poſcere iuſſit Alexander. Dibaratus autem Corinthius (vnus è ſocijs qui circa Regem erant) ſuam ipſi haſtam tradit. eâ arreptâ, conſpicatus Mithridatem Darij generum longè ante alios equo prouectum, cum turmâ equitum cunei inſtar formatâ, ipſius quoque ante alios equo effertur, ac haſtâ faciem feriens, Mithridatem proſternit. Jnteribi Roeſaces in Alexandrum inuehitur, ac caput eius ſecuri percutit, diffractâque nonnihil galeâ ictus, tamen non penetrauit. Hunc etiam haſtâ proſternit Alexander in pectus vſque traiectâ: ponè autem Spiridates iam in Alexandrum ſecurim eleuarat, quem præuertens Clitus Dropidæ filius, ſecuri in humerum adactâ brachium ei abſcidit.* Vegetius diſertè lib. III. cap. VII. *Jn tranſitu fluminum, explorato vado, duæ acies equitum electis anima-*

animalibus ordinantur, interuallis competentibus ſeparata, vt per medium pedites & impedimenta tranſeant; nam acies ſuperior aquarum impetum frangit; inferior, eos, qui rapti ſubuerſiq́ fuerint, colligit atque tranſponit. Id à Cæſare Vegetius didicit, qui lib. I. de Bell. ciu. hęc de ſe ipſo: *Cæſar, continuato diem noctemq́ opere, in flumine auertendo, huc iam rem deduxerat, vt equites, etſi difficulter atque ægrè fiebat, poſſent tamen atque auderent flumen tranſire, pedites verò tantummodò humeris ac ſummo pectore extare: & cùm altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis ad tranſeundum non impedirentur,* &c. *Cæſar etſi timebat tantæ magnitudinis flumini exercitum obijcere, conandum tamen atque experiendum iudicat, magnóque numero iumentorum in flumine ſuprà atque infrà conſtituto, tranſducit exercitum. Pauci ex his militibus, vi fluminis abrepti, ab equitatu excipiuntur ac ſubleuantur; nemo tamen interijt.* Quamquam & Hannibalis geminum ferè extat facinus, auctore Cælio apud Liuium lib. XXI. *Cælius auctor eſt*, inquit, *Hannibalem per ſuperiora Padi vada exercitum tranſduxiſſe, elephantis in ordinem ad ſuſtinendum impetum fluminis oppoſitis. Ea periti amnis vix fecerint; nam neque equites, armis equiſque ſaluis, tantam vim fluminis ſuperaſſe veriſimile eſt.* Addubitat ergo, neque Cælio ſat credit Liuius. Iterùm tamen Cæſar lib. VII. de Bell. Gall. ſic exercitum traduxit, equitibus ſupernè tantùm (non elephantis) contra vim fluminis collocatis. *Vado per equites* (in Ligeri) *reperto, pro rei neceſſitate opportuno, vt brachia modò atque humeri ad ſuſtinenda arma liberi ab aquâ eſſe poſſent; diſpoſito equitatu, qui vim fluminis refringeret, atque ab hoſtibus primo aſpectu perturbatis incolumem exercitum tranſduxit.* Quin Liuius ipſe lib. XXI. narrat, equites in flumine aduerſus peditem pugnaſſe. *Ex parte alterâ ripæ*, ait, *vis ingens equitum in flumen immiſſa, medióque alueo, haud quaquam pari certamine concurſum: quippe vbi pedes inſtabilis, ac vix vado fidens, vel inermi equite, equo temerè acto, peruerti poſſit; eques corpore armíſque liber, equo vel per medios gurgites ſtabili, cominus eminúſque rem gereret.* Quid tamen, ſi profundior nec vadoſus eſſet amnis? ſi violentior, quàm vt iumenta

ſtarent refringerentque curſum? Tum vel arte tranſnabant pedes equeſque, armis tractis, vel lintres rateſque ſubitarias fabricabant. Liuius lib. XXI. *Accolas Rhodani Hannibal pellicit donis ad naues vndique contrahendas fabricandáſque*, &c. *Itaque ingens coacta vis nauium eſt lintriumq́, temerè ad vicinalem vſum paratarum, nouaſq́, alias primùm Galli inchoantes cauabant ex ſingulis arboribus; deinde & ipſi milites, ſimul copiâ materiæ ſimul facilitate operis inducti, alueos informes, nihil (dummodò innare aquæ & capere onera poſſent) curantes, raptim faciebant, quibus ſe ſuaq́, tranſueherent. Iamq́, omnibus ſatis comparatis ad traijciendum, terrebant ex aduerſo hoſtes omnem ripam equis viriſq́, obtinentes: quos vt auerteret, Hannonem Bomilcaris filium vigiliâ primâ noctis cum parte copiarum, maximè Hiſpanis, aduerſo flumine iter ire vnius diei iubet, & vbi primò poſſit, quàm occultiſſimè traiecto amni, circumducere agmen; vt, cùm facto opus ſit, aggrediatur ab tergo hoſtem. Ad id dati duces Galli*, &c. *tranſitum oſtendêre. ibi raptim cæſa materia, rateſq́, fabricatæ, in quibus equi, viriq́, & alia onera traijcerentur. Hiſpani ſine vllâ mole in vtres veſtimentis coniectis, ipſi cetris ſuperpoſitis incubantes flumen tranſnatauêre. Et alius exercitus ratibus iunctis traiectus, caſtris prope flumen poſitis, nocturno itinere atque operis labore feſſus, quiete vnius diei reficitur*, &c. *Poſtero die profecti ex loco, prodito fumo ſignificant ſe tranſiſſe. quod vbi accepit Annibal, dat ſignum ad traijciendum. Jam paratas aptatáſque habebat pedes lintres, eques (ferè præter equos nantes) nauium agmen ad excipiendum aduerſi impetum fluminis parte ſuperiore tranſmittens, tranquillitatem infrà traijcientibus lintribus præbebat. Equorum pars magna nantes, loris à puppibus trahebantur, præter eos quos inſtructos frenatóſque (vt extemplò egreſſo in ripam equiti vſui eſſent) impoſuerant in naues*, &c. *Elephantorum traijciendorum varia conſilia fuiſſe credo: certè varia memoria eſt acta rei. Quidam congregatis ad ripam elephantis, tradunt ferociſſimum ex ijs irritatum à rectore ſuo, cùm refugientem eum in aquam, natantémque ſequeretur, traxiſſe gregem (vt quemque timentem altitudinem deſtituerat vadum) impetu ipſo fluminis in alteram ripam rapiente.*

piente. Ceterùm magis conſtat ratibus traiectos, &c. *Ratem vnam ducentos longam pedes, quinquaginta latam, à terrâ in amnem porrexerunt, quam, ne ſecundâ aquâ deferretur, pluribus retinaculis validis parte ſuperiore ripæ religatam, pontis in modum humo iniectâ conſtrauerunt, vt belluæ audacter velut per ſolum ingrederentur. Altera ratis æquè lata, longa pedes centum, ad traijciendum flumen apta, huic copulata eſt: & cùm elephanti per ſtabilem ratem tamquam viam (prægredientibus feminis) acti, in minorem applicatam tranſgreſſi ſunt, ea extemplò (reſolutis quibus annexa erat vinculis) ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripam pertrahitur. Ita primis expoſitis, alij deinde repetiti ac traiecti ſunt. Nihil ſanè trepidabant, donec continenti velut ponte agerentur. Primis erat pauor, cùm ſolutâ ab ceteris rate in altum raperentur. Ibi vrgentes inter ſe (cedentibus extremis ab aquâ) trepidationem aliquantulam edebant, donec quietem ipſe timor circumſpicientibus aquam feciſſet. Excidêre etiam ſæuientes quidam in flumen, ſed pondere ipſo ſtabiles, deiectis rectoribus, quærendis pedetentim vadis in terram euasêre.* Redeamus ad natatum, tractionemque equorum. Tacitus de Britannis in Vitâ Agricolæ: *Quibus nota vada & patrius nandi vſus, quo ſe pariter, & equos atque arma regunt.* Idem de Batauis lib. II. *Eques præcipuo nandi ſtudio arma equóſque retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.* Operæ pretium à Vegetio artem diſcere. Is lib. III. cap. VII. *Cùm altior,* inquit, *fluctus, nec equitem patitur; equites faſces de cannis aridis, vel vlvâ facere conſueuerunt; ſuper quos loricas & arma (ne vdentur) imponunt; ipſi equiq́ natando tranſeunt, colligatoſq́ ſecum faſces pertrahunt loris.* Quem locum illuſtrat Steenvvechius exemplis duobus aliquantò diuerſæ artis. Alterum exemplum eſt Ammiani lib. XXV. *Et pars cratibus,* inquit, *temerè textis, iumenta retinentes hinc inde natantia; alij ſuperſidentes vtribus.* Alterũ Diodori Siculi lib. XIX. *Calamorum faſces adeò ingentes inter ſe coniungunt, immittúntque in paludem, quibus terni inſidentes, duo remos agunt, alius fert arcum, adnauigantiúmque ex aduerſo, aut vim adferre conantium, impetum propulſat.* Addo nouum Ammiani locum lib. XXX. *Para*

Armeniorum Rex cùm ad flumen veniſſet Euphraten, & inopiâ nauium voraginoſum amnem vado tranſire non poſſet, nandi imprudentiâ pauentibus multis, ipſe omnium maximè cunctabatur. & remanſiſſet, ni, cunctis verſantibus varia, id reperire potuiſſet effugium in neceſſitatis abrupto tutiſſimum: Lectulos in villis repertos binis vtribus ſuffulſerunt, quorum erat abundans propè in agris vinarijs copia, quibus ſingulis Proceres inſidentes & Regulus ipſe, iumenta trahentes, præruptos vndarum occurſantium fluctus obliquatis meatibus declinabant; hocq́ue commẽto tandem ad vlteriorem ripam poſt extrema diſcrimina peruenerunt, &c. *Reſidui omnes equis inuecti natantibus, & circumfluente flumine ſæpè demerſi iactatíque, infirmati perículoſo madore expelluntur ad contrarias margines: vbi pauliſper refecti, expeditiùs quàm diebus præteritis incedebant.* Vtrium porrò vulgarem vſum Cæſar Luſitanis tribuit lib. I. de Bell. ciu. ad tranandos amnes, & Hiſpanis Liuius lib. XXX. & ſcuta ſua militi Ammianus lib. XVI. Sed de aqueſtri itinere iam abundè; nam de equitum tranſuectione nauali, ſpectat ad militiam naualem.

Nocturnum iter vt curas auget, ſic equiti quoque munus. Prudens eſt Petreij Afranijq́ue apud Cæſarem conſultatio lib. I. Bell. ciu. de nocturnâ profectione. *Diſputatur in concilio, & tempus profectionis quæritur. Plerique cenſebant, vt noctu iter facerent, poſſe priùs ad anguſtias veniri, quàm ſentirentur. Alij, quòd pridie nocte conclamatum eſſet in caſtris Cæſaris, argumenti ſumebant loco, non poſſe clàm exiri, circumfundi noctu equitatum Cæſaris, atque omnia loca atque itinera obſideri, nocturnáque prælia eſſe vitanda.* Ergo, ne quis nocte error per tenebras, ne quis ab hoſte aſſultus, hæc ampliùs equiti omnia tribuunt Georgius Baſta & Ludouicus Melzus. I. Præmittenda cum Decurione turmula Arcabuſariorum duodenûm aut denûm quinûm, fido peritoq́ue viarum duce comitata. Hi bis mille paſſus antegreſſi, ex ruſticis alijſq́ue de hoſte cognoſcant. Flaminius Crucius minùs longè, ob periculum, præire iubet. II. Submittendi poſt hos alij quaterni, vt (prægreſſis fortè prioribus) ſi à latere hoſtis interueniat, renuntient agmini

ſequen-

ſequenti. III. Globus ſexagenûm Loricatorum ſeu Cuiraſſariorum confletur ex turmis ſimul omnibus lectorum, ducaturque, quà maximè periculum formidatur, à Præfecto aliquo peritiore, nullo comitante vexillo. Hic globus ſeu drungus quemcumque hoſtis incurſantis impetum ſuſtentare conabitur. IV. Turmæ reliquæ, ſingulæ ſuos habeant viarum duces; aut, ſi tantus peritorum ductorum non ſuppetat numerus, priores turmæ, cùm ad biuia venerint, equites duos ſequentibus relinquant, qui ducant, quò ipſæ ſunt progreſſæ. Stipent autem ſeſe inuicem turmæ, vna alteram, minimo interuallo ſequentes; niſi ingruat pugna, nam tum ſe abiungent. V. Qui equitatui præerit, ſingulos equites è turmis ſingulis præſtò habebit ad mandata ſuis perferenda. Equites item quaternos præmittet, qui renuntient, ſi quid acciderit maiori illi drungo è ſexagenis equitibus præmiſſo. Accurret ipſe parti laboranti, ſubſidia mittens paria periculo, non maiora. VI. Decurio aliquis, denis duodenísve Arcabuſarijs ſtipatus, longo interuallo agmen ſubſequetur, quaternis prætereà poſt ſe relictis, nuntiabitque, ſi fors hoſtis ad carpendum agmen accurrat. VII. Præfectus aliquis è peritioribus tergi-ductor erit, qui turmas hoſti carpenti obuertat, Præfectumque equitatûs totius admoneat. VIII. Silentio agant nocturnum iter, galeatique, & tenentes arma, nec tubâ ſignum turmæ vlli aberranti detur (vbi periculoſum eſt iter) niſi grauis cauſſa poſcat.

Iam aciem viatoriam equitum explicemus. Hæc ad pugnæ vſum varia eſt, aliaque locis campeſtribus, alia vijs anguſtis. Igitur vel ad impetendum hoſtem, vel ad tutè commeandum ſolummodò acies ordinatur. Illa offenſiua, hæc defenſiua vulgò dicitur. Si ad impetendum hoſtem itur, tum ſic locandæ ſunt turmæ, vt primæ ſint maximè idoneæ ad faciendam impreſſionem, Lancceariorum videlicet & Arcabuſariorum. Si ſolùm ad commeandum tutò, tum contrà præcedere debent turmæ, quæ plurimùm conducunt ſuſtentando, Picquariorum equitum & Cuiraſſariorum. Adeoque reliquus equeſter exercitus ſic incedit itineri & prælio, vt ex angu-

anguſtijs in aciem facilè ſe explicare poſſit, vel ad offerendam pugnam, vel ad defendendam patentibus in campis. Hoc modo, inquit Melzus lib. II. cap. VIII. faciamus equeſtrem exercitum turmarum quadraginta. Is exercitus loco campeſtri ac lato incedet diuiſus in cornua duo, quæ ſingula conſtabunt turmis viginti, diſpoſitis ad eam formam quæ ſubijcitur.

Frons.

Cornu ſiniſtrum.	*Cornu dextrum.*
Arcabuſarij	Arcabuſarij
Lancearij	Lancearij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Arcabuſarij	Arcabuſarij
Arcabuſarij	Arcabuſarij
Lancearij	Lancearij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Lancearij	Lancearij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Lancearij	Lancearij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Lancearij	Lancearij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Cuiraſſarij	Cuiraſſarij
Arcabuſarij	Arcabuſarij
Arcabuſarij	Arcabuſarij
Arcabuſarij.	Arcabuſarij.

Loco autem anguſto præcedit cornu dextrum, ſubſequitur deinde ſiniſtrum; ac tum Iuga ſingula Lanceariorum conſtant equitibus quaternis, ceterorum Iuga octonis. Cornu dextrum, poſtquam ex anguſtijs euaſit, conſiſtit, opperitur-

que

que ſiniſtrum; ſimul tùm vnà procedunt lateribus aduerſis, interuallo paſſuum centum quinquaginta, ſpatio inter turmas ſingulas paſſuum ſexaginta. Præfectus Arcabuſariorum alæ dextræ, ad bis mille paſſus præmittit Decurionem aliquem ex peritioribus, ſtipatum turmulâ denûm-quinûm, & fido viæ duce. Atque hic Decurio è denis illis quinis dimittit binos antrorſum, binos dextrorſum, binos ſiniſtrorſum, cognitum num vſpiam apparuerit hoſtis. A tergo idem facit Præfectus turmæ vltimæ, quæ claudit alam dextram, renuntiatque equitatûs ductori. VValhauſius alterius generis viatorias acies ternas affert, quarum aliæ ſe explicant ad pugnandum, aliæ ad tuendum. Exempli cauſſâ; loco anguſto, ad pugnandum ſic inuicem ſubſequuntur turmæ, in quibus nonnullę ex pedeſtribus equeſtres factæ, ad feſtinandum iter.

Frons.

Lancearij
Arcabuſarij
Lancearij
Arcabuſarij
Lancearij
Arcabuſarij
Muſquetarij }
Muſquetarij }
Muſquetarij } equitantes
Muſquetarij }
Muſquetarij }
Muſquetarij }

Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Cuiraſſarij.

Ad tuendum verò ſuſtinendumque hoſtem, hoc modo:

Frons.

Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Lancearij
Lancearij
Arcabuſarij
Arcabuſarij
Lancearij
Arcabuſarij
Cuiraſſarij

Muſquetarij Muſquetarij Muſquetarij Muſquetarij Muſquetarij Muſquetarij	equitantes.

Tertia acies viatoria ex ſolis equitibus Muſquetarijs et Haſtatis ſeu Piquarijs ad hanc formam procedit, loco explicato.

Loco anguſto, Præfectus ceteriq; Magiſtratus, eumdem in præeundo locum tenent, excepto Signifero, qui medius incedit inter vtramque turmam Piquariorum. Turmæ vero inuicem ſubſequantur, hoc modo.

CAPVT II.

Equitum Præſidia, Caſtra, Excubiæ, Stationes, Circuitio, priſco nouoq́ more.

Equites quibus præſidijs per vtrumque Orientis & Occidentis Imperium diſtributi. Locus equitum in caſtris priſcus. Eius magnæ vtilitates. Locus hodiernus. Eques operum immunis, ſed operarum operumq́ue defenſor. Quis locus equeſtribus caſtris capiendus. Quo ordine arteq́ue muniendus. Philopœmenis hac in re ſolertia. Excubiæ equeſtres quales Veteribus, quales nobis. Procubitores, qui nunc Sentinellæ. Stationes cur Agragiæ dictæ. Eæ plures & ſæpiùs mutatæ. Equites Prætoriani immunes habendarum ſtationum. Quid Circuitio & Circitores.

EQVES aut domi agit, aut militiæ. Cùm domi eſt, per præſidia tribuitur interiùs exteriuſque aduerſus domeſticos externoſque tumultus. Militiæ, viuit in caſtris ad quotidianam pugnam. Domeſticæ locationis ſpecimen exhibebo priùs; caſtrenſis deinde.

Præſidijs igitur internis externiſque per limites, ſic equitem imponit vtriuſque Imperij Notitia. Per Orientem quidem primùm ſub duobus Magiſtris militum Præſentalibus (vt vocat) tum ſub alijs abſentibus, per Imperium partitis. Adferam Notitiæ verba:

Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis,

Vexillationes Palatinæ V.

Equites Promoti ſeniores.
Comites Clibanarij.
Comites ſagittarij iuniores.
Comites Taifali.
Equites Arcades.

Vexillationes Comitatenſes VII.

Equites cataphractarij Biturigenſes.
Equites armigeri ſeniores Gallicani.
Equites quinto-Dalmatæ.
Equites nono-Dalmatæ.
Equites primi ſcutarij.
Equites Promoti iuniores.
Equites primi Clibanarij Parthi.

Hæc dicuntur de primo Magiſtro Præſentali, iſta de altero Præſentali.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis,

Vexillationes Palatinæ VI.

Comites ſeniores.
Equites Braccati iuniores.
Equites Batavi iuniores.
Comites ſagittarij Armenij.
Equites Perſæ Clibanarij.
Equites Theodoſiani ſeniores.

Vexilla-

Vexillationes Comitatenſes VI.
Equites cataphractarij.
Equites cataphractarij Ambianenſes.
Equites ſexto-Dalmata.
Equites ſecundi ſcutarij.
Equites ſcutarij.
Equites ſecundi Clibanarij Parthi.

Sequentia de Magiſtro abſente à Palatio.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum per Orientem,

Vexillationes Comitatenſes X.
Comites cataphractarij.
Bucellarij iuniores.
Equites armigeri ſeniores Orientales.
Equites tertio-Dalmata.
Equites primi ſcutarij Orientales.
Equites ſecundi Stableſiani.
Equites tertij Stableſiani.
Equites Promoti Clibanarij.
Equites quarti Clibanarij Parthi.
Equites primi ſagittarij.
Cuneus equitum ſecundorum Clibanariorum Palmirenorum.
Felices Arcadiani ſeniores.
Felices Honoriani ſeniores.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum per Thracias,

Vexillationes Palatinæ III.
Comites Arcadiaci.
Comites Honoriaci.
Equites Theodoſiani iuniores.

Vexillationes Comitatenſes XXI.
Equites cataphractarij Albigenſes.
Equites ſagittarij ſeniores.
Equites ſagittarij iuniores.
Equites primi Theodoſiani.

Sub diſpoſitione illuſtris Magiſtri militum per Illyricum,

Vexillationes Comitatenſes II.
Equites ſagittarij ſeniores.
Equites Germaniciani ſeniores.

Sed, quod notandum, hæ equeſtres copiæ fuêre intra Orientem; nam aliæ prætereà in extimis Orientis limitibus, multoque maiores, ad compeſcendam licentiam vicinorum, perpetuò excubabant ſub Ducibus ſeu Comitibus limitaneis. Dion lib. LV. numerat tredecim limites, imperante Alexandro: Notitia recenſet vigintiquinque. Equites verò in hiſce limitibus numerat per cuneos & alas: cuneos quidem CII. alas CV. vniuerſim, quà per Ægyptum, quà per Iſauriam, quà per alios tredecim limites, equitum ſexdecim millia ſexcentos, hoc modo:

IN ÆGYPTO.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Comitis rei militaris per Ægyptum,

Equites Stableſiani, Peluſio.
Equites Saraceni Thamudeni, ſcenis veteranorum.
Ala Theodoſiana nuper conſtituta.
Ala Arcadiana nuper conſtituta.
Ala ſecunda Armeniorum, Oaſi minore.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala tertia Arabum, Thenenuti.
Ala octaua Vandalorum, Nea.
Ala ſeptima Sarmatarum, ſcenis Mandrorum.
Ala prima Aegyptiorum, Sella.
Ala veterana raſa Gallorum, Rinocorura.
Ala prima Herculea, ſcenis extrage raſa.

Ala quinta Retornm, ſcenis veteranorum.
Ala prima Tingitana, Thinunepſi.
Ala Apriana, Hippone.
Ala ſecunda Aſſyriorum, Soſteos.
Ala quinta Praelectorum, Dionyſiade.

Prouinciæ Auguſtanicæ.

Ala ſecunda Vlpia Afrorum, Thaubaſteos.
Ala ſecunda Aegyptiorum, Tacaſiri.

IN THEBAIDE.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Thebaidos,

Cuneus equitum Maurorum ſcutariorum, Lyco.
Cuneus equitum ſcutariorum, Hermopoli.
Equites ſagittarij indigenæ, Tentyræ.
Equites ſagittarij indigenæ, Copto.
Equites ſagittarij indigenæ, Diaſpoli.
Equites ſagittarij indigenæ, Lato.
Equites ſagittarij indigenæ, Maximianapoli.
Equites Promoti indigenæ leg. tertiæ Diocletianæ, Ambo.
Equites Felices Honoriani, Aſphynis.
Ala prima Abaſgorum, Hibe Oaſeos maioris.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala ſecunda Hiſpanorum, Poiſartemidos.
Ala Germanorum, Peſca.
Ala quarta Britonum, Iſui.
Ala prima Hiberorum, Thmoi.
Ala Neptunia, Chænoboſcio.
Ala tertia Dromedariorum, Maximianopoli.
Ala octaua Palmyrenorum, Phœnicone.
Ala ſeptima Herculea voluntaria, contra Lato.
Ala prima Francorum, Apollonos.
Ala prima Iouia cataphracta, Ripampane.
Ala octaua Abydum, Abocedo.
Ala ſecunda Herculea Dromedariorum, Pſinaula.
Ala prima Abaſgorum, Oaſi maiore.
Ala prima Quadrorum, Oaſi minore Trinytheos.
Ala prima Valeria Dromedariorum, Pnecteos.

IN PALÆSTINA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Palæſtinæ,

Equites Dalmatæ Illyriciani, Beroſabæ.
Equites Promoti Illyriciani, Menoïde.
Equites ſcutarij Illyriciani, Chermulæ.
Equites Mauri Illyriciani, Aeliæ.
Equites Thamudeni Illyriciani, Birſamæ.
Equites Promoti indigenæ, Sabaiæ.
Equites Promoti indigenæ, Zodochatæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Hauanæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Zoaræ.
Equites primi Felices ſagittarij, indigenæ, Palæſtinæ, Saburæ, ſeu Veterocariæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Mohaïle.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala prima milliaria Sebaſtena, Aſuada.
Ala Antana Dromedariorum, Admathæ.
Ala Conſtantiniana, Tolohæ.
Ala ſecunda Felix Valentiniana, apud Præſidium.
Ala prima milliaria, Haſtæ.
Ala Idiota, Conſtituta.

IN ARABIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Arabiæ,

Equites ſcutarij Illyrici, Animothæ.
Equites Promoti Illyriciani, Tricomiæ.
Equites Dalmatæ Illyriciani, Zizæ.
Equites Mauri Illyriciani, Areopoli.
Equites Promoti indigenæ, Speluncis.
Equites Promoti indigenæ, Mœſiæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Gaddæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Diaphenis.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala nona milliaria, Acauathæ.
Ala ſexta Hiſpanorum, Gomothæ.
Ala Conſtantina, Libonæ.
Ala ſecunda milliarenſis, Naarſafari.
Ala prima Valentiniana, Thamathæ.
Ala ſecunda Felix Valentiniana, apud Adituhæ.

IN

IN PHOENICE.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Phœnices,

Equites Mauri Illyriciani, Otthara.
Equites ſcutarij Illyriciani, Euthara.
Equites Promoti indigenæ, Saltacha.
Equites Dalmatæ Illyriciani, Latani.
Equites Promoti indigenæ, Anatha.
Equites Promoti indigenæ, Nazala.
Equites ſagittarij indigenæ, Abyra.
Equites ſagittarij indigenæ, Caſama.
Equites ſagittarij indigenæ, Calamonæ.
Equites Saraceni indigenæ, Betproclis.
Equites Saraceni, Thalſeæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Adath.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala prima Damaſcena, in monte Iouis.
Ala nona Diocletiana, Variaraca.
Ala prima Francorum, Cumæ.
Ala prima Alamannorum, Neia.
Ala prima Saxonum, Vero-fabula.
Ala prima Phœnicum, Rena.
Ala ſecunda ſalutis, Areſa.

IN SYRIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Syriæ & Euphratenſis,

Equites ſagittarij Illyrici, Syriana.
Equites Promoti Illyriciani, Octariba.
Equites ſagittarij indigenæ, Matthana.
Equites Promoti indigenæ, Adada.
Equites ſagittarij indigenæ, Aratha.
Equites ſagittarij, Acadama.
Equites ſagittarij, Acanatha.

In Auguſto Euphratenſi.

Equites Dalmatæ Illyriciani, Barbatiſſo.
Equites Mauri Illyriciani, Neocæſareæ.
Equites Promoti indigenæ, Roſapha.
Ala prima noua Herculea, Amudæ.
Ala prima Iuthungorum, Salutariæ.

IN OSRHOENA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Oſrhoënæ,

Equites Dalmatæ Illyriciani, Gallaba.
Equites Promoti Illyriciani, Gallinico.
Equites Mauri Illyriciani, Dabana, aliàs Danaba.
Equites Promoti indigenæ, Banaſa.
Equites Promoti indigenæ, Syna Iudæorũ.
Equites ſagittarij indigenæ, Oraba, aliàs Araba.
Equites ſagittarij indigenæ, Thillazamara.
Equites ſagittarij indigenæ Medianenſes, Mediana.
Equites ſagittarij indigenæ, primi Oſrhoëni Razin.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala ſeptima Valeria prælectorum, Thillacama.
Ala prima Victoriatorum, contra Bintha.
Ala ſecunda Paphlagonum, Thillaſica.
Ala prima Parthorum, Reſafa.
Ala prima noua Diocletiana, inter Thannuetin & Orobam.
Ala prima Salutaria, Duodecimo conſtituta.

IN MESOPOTAMIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Meſopotamiæ,

Equites ſcutarij Illyriciani, Amidæ.
Equites Promoti Illyriciani Reſaui, Theodoſiopoli.
Equites Ducatores Illyriciani primi Ducatores, Amidæ.
Equites Felices Honoriani Illyriciani, Conſtantinæ.
Equites ſagittarij indigenæ Arabanenſes, Carthæ.
Equites ſcutarij indigenæ Paſẽſes, Aſſaræ.
Equites ſagittarij indigenæ Thilbithenſes, Thilbithinæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Thannuri.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala ſecunda noua Aegyptiorum, Chartæ.
Ala octaua Flauia Francorum, Ripalthæ.
Ala quintadecima Flauia Carduenorum, Caini.

IN ARMENIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Armeniæ,

Equites ſagittarij, Sabu.

Equites ſagittarij, Domana.

In Ponto.

Ala Rizena, Delarizæ.
Ala Theodoſiana, apud Anaxam.
Ala Felix Theodoſiana, Syluanis.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala prima Auguſta Colonorum, Chiaca.
Ala Auriana, Daſcuſæ.
Ala prima Vlpia Dacorum, Suiſſæ.
Ala ſecunda Gallorum, Aeliana.
Ala Caſtello Tablarienſi conſtituta.
Ala prima Prætorica nuper conſtituta.
Ala prima Ionia Felix, Chaſzanica.
Ala prima Felix Theodoſiana, Pithia.

IN SCYTHIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Scythiæ,

Cuneus equitum ſcutariorum, Sacidana.
Cuneus equitum Solenſium, Capidana.
Cuneus equitum Stableſianorum, Cij.
Cuneus equitum Stableſianorum, Bireo.
Cuneus equitũ cataphractariorũ, Arubio.
Cuneus equitum armigerorum, Aegyſſo.
Cuneus equitum Arcadum, Talamodio.

IN MOESIA SECVNDA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Mœſiæ ſecundæ,

Cuneus equitum ſcutariorum, Securiſcæ.
Cuneus equitum Soleuſium, Duno.
Cuneus equitum ſcutariorum, Latris.
Cuneus equitum armigerorum ſexagintæ, Priſtræ.
Cuneus equitum ſecundorũ armigerorũ.
Cuneus equitum ſcutariorum, Appiariæ.
Cuneus equitũ Stableſianorũ, Sucidanæ.

IN MOESIA PRIMA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Mœſiæ primæ,

Cuneus equitum Conſtantiacorum, Pinco.
Cuneus equitum Promotorum, Flauiana.
Cuneus equitum ſagittariorũ, Tricornio.
Cuneus equitum Dalmatarum, Auremonte.
Cuneus equitũ Promotorum, Viminacio.
Cuneus equitũ ſagittariorum, Ledenatæ.
Cuneus equitum Dalmatarum, Pinco.
Cuneus equitum Dalmatarum, Cuppis.

IN DACIA RIPENSI.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Daciæ Ripenſis,

Cuneus equitum Dalmatarum Forenſium, Bononiæ.
Cuneus equitum Dalmatarum Diuitenſium, Dortico.
Cuneus equitum ſcutariorum, Cebro.
Cuneus equitum Dalmatarum Diuitenſium, Auguſtæ.
Cuneus equitum Dalmatarum, Auguſtæ.
Cuneus equitum Dalmatarum, Varinæ.
Cuneus equitum Stableſianorum, Almo.
Cuneus equitum ſcutariorum, Aegetæ.
Cuneus equitũ Conſtantinianorum, Vto.

His tantis tam variis equitum copiis Oriens vniuerſus quà interior quà exterior aduerſus domeſticos hoſtileſque tumultus erat munitus.

Occidenti præerat equitum Magiſter vnus, cui alij duces quinque, per quinque Prouincias diuiſi cum equitatu, parebant. Sic Notitia.

IN OCCIDENTE.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Comitis & Magiſtri equitum Præſentalis,

Vexillationes Palatinæ IX.

Comites ſeniores.
Equites Promoti ſeniores.
Equites Brachati ſeniores.
Equites Batani ſeniores.
Equites cornuti ſeniores.
Equites cornuti iuniores.
Comites Alani.
Equites Batani iuniores.
Equites Cõſtantes Valẽtinianẽſes ſeniores.

Vexil-

Vexillationes Comitatenſes XXXII.
Equites armigeri.
Equites Prima-Gallica.
Equites Octauo-Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Paſſerentiaci.
Equites Mauri Alites.
Taifali iuniores.
Equites Honoriani ſeniores.
Equites Mauri feroces.
Equites Conſtantiaci feroces.
Equites ſcutarij.
Equites Stableſiani Africani.
Equites Marcomanni.
Equites armigeri ſeniores.
Equites ſagittarij Clibanarij.
Equites ſagittarij Parthi ſeniores.
Equites primi ſagittarij.
Equites ſecundi ſagittarij.
Equites tertij ſagittarij.
Equites quarti ſagittarij.
Equites ſagittarij Parthi iuniores.
Equites Cetrati ſeniores.
Comites iuniores.
Equites Promoti iuniores.
Sagittarij iuniores.
Equites Cetrati iuniores.
Honoriani iuniores.
Armigeri iuniores.
Equites ſecundi ſcutarij iuniores.
Equites Stableſiani Italiciani.
Equites ſagittarij Cordueni.
Equites ſagittarij ſeniores.
Cuneus equitum Promot.

Item vexillationes intra Italiam.

Comites ſeniores.
Equites Promoti ſeniores.
Equites Brachati ſeniores.
Equites cornuti ſeniores.
Comites Alani.
Equites Mauri feroces.
Equites Conſtantes Valentinianenſes iuniores.

Intra Gallias cum viro illuſtri Comite & Magiſtro equitum Galliarum.

Equites Bataui ſeniores.
Equites cornuti ſeniores.
Equites Bataui iuniores.
Equites Brachati iuniores.
Equites Honoriani ſeniores.
Equites Honoriani iuniores.
Equites armigeri ſeniores.
Equites Octauo-Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Paſſerentiacenſes.
Equites primi-Gallicani.
Equites Mauri Alites.
Equites Conſtantiaci feroces.

Intra Africam cum viro ſpectabili Comite Africæ.

Equites Stableſiani Italiciani.
Equites ſcutarij ſeniores.
Equites Stableſiani iuniores.
Equites Marcomanni.
Equites armigeri ſeniores.
Equites Clibanarij.
Equites Parthi ſagittarij ſeniores.
Equites Cetrati ſeniores.
Equites primi ſagittarij.
Equites ſecundi ſagittarij.
Equites tertij ſagittarij.
Equites quarti ſagittarij.
Equites Parthi ſagittarij iuniores.
Equites Promoti iuniores.
Equites ſcutarij iuniores Comitatenſes.
Equites Honoriani iuniores.
Equites ſcutarij iuniores ſcholæ ſecundæ.
Equites armigeri iuniores.

Intra Britannias cum viro ſpectabili Comite Britanniarum.

Equites cataphractarij iuniores.
Equites ſcutarij Aureliaci.
Equites Honoriani ſeniores.
Equites Stableſiani.
Equites Syri.
Equites Taifali.

Intra Tingitanam cum viro ſpectabili Co[illegible] Tingitanæ.

Equites ſcutarij ſeniores Comitatenſes.
Equites ſagittarij ſeniores Comitatenſes.
Equites Cardueni Comitatenſes.

Igitur in Occidente Magiſter equitum præerat vexillationi-

Ee bus

bus quadraginta & vni; nimirum, Palatinis nouem, Comitatenſibus triginta & duabus, de quibus Palatinas ſex dabat Comiti Italiæ, tres Magiſtro equitum per Gallias; Comitatenſium verò, ſex Comiti Italiæ, nouemdecim Africæ, quatuor Britanniæ, tres Tingitanæ, octo Magiſtro Equitum Galliæ: qui numerus Comitatenſium etſi excedat trigeſimum ſecundum, tamen non exerrat, quia ſic ſubinde vexillationum ſolummodò partes Ducibus præbentur (vnde eædem vexillationes ſæpiùs numerantur in partibus) ſed anteà totæ & ſemel tantùm ſunt ſupputatæ. Ita Pancirollus in Notitiâ Occident. cap. XXV.

Equitum portò horumce nomina cùm ſuperiùs explicata ſint Lib. III. Cap. IV. inde eorum cognitio repetenda.

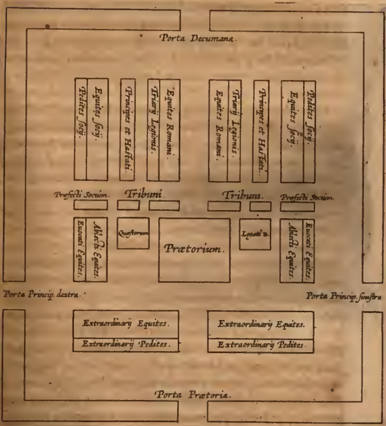
Iam tandem è præſidijs ad caſtra; quæ iungo, quia non ampliùs diſſident quàm ſtatiua à tumultuarijs, vel hiberna ab æſtiuis.

De caſtrorum ergo locatione vetere Polybius lib. VI. in hæc verba: *Ab vtroque extremo Tribunorum tabernaculo, retrò, quaſi inflexam metationem habent extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex ijs qui vltrò ac ſponte in gratiam Conſulum militant. Hi omnes locantur, & ſpectant aduerſa latera, alij Quæſtorium intuentes, alij forum. Opponuntur iſtis in vallum ſpectantes pedites extraordinarij: ſupra vtroſque via relinquitur lata pedes centum, &c. Ad ſuperum huius viæ latus, ſociorum equites extraordinarij metantur, forum verſus aſpicientes & Prætorium & Quæſtorium. His demum equitibus auerſi locantur ſociorum extraordinarij pedites, aſpicientes vallum. Iterùm, cùm dimenſi fuerint centum pedes antrorſus legiones verſus, tum à rectâ lineâ, quæ ſit æquidiſtans Tribunorum tentorijs, facere incipiunt legionum tabernacula, ſtruentes in hunc modum. Cùm ſecuerint bifariàm dictam lineam rectam, ab eo puncto, rectis ad lineam angulis, equites vtriuſque legionis oppoſitos inter ſe locant pedibus L. inter ſe diſtantes, ſectione in medio interualli habitâ. Eſt autem peditum equitumq́; locatio ſimilis; redditur enim tota ſpecies tam manipuli, quàm turmæ, quadrata, &c. Poſt equites collocant*

vtriuſ-

vtriuſque legionis Triarios ad ſingulas turmas, ſinguli manipuli figuris reſpicientibus in alteram partem auerſis ab equorum aſpectu. Oppoſitos Triarijs locant Principes,&c. *Poſt Principes ſimiliter auerſos locant Haſtatos,*&c. *Haſtatis ſociorum equites oppoſitos locant.* Subobſcura ſint omnia ſine tabulâ, quam accuratiſſimam Lipſius verbis hiſce Polybianis appendit. Ego equitum ſolummodò, proximaſque peditum, quorum hîc eſt mentio, metationes depingam.

IMAGO CASTRORVM VETERVM.

Magna ſanè militaris prudentia elucet in hac locatione. Nam inprimis hîc proximus hoſti Imperator ad occurrendum aſſultationibus,ad excipiendos transfugas,ad continendum reliquum exercitum.Hîc iuncti Imperatori Duces quoque ſummi: hîc ſeparati ab reliquis ſociorum turmis lectiſſimi equites, Extraordinarij ſcilicet, eorumque Ablecti; ijs tamen adiuncti Romani Tribuni, mixtique Euocati, equites Romani. Sic nempe tutelam ſuam ſocijs committendo, eorum obligabant fidem; ſic robora eorum à reliquis ſeparando,atque ante oculos habendo,cauebant quoque, ne fortè in coniurationes ſocij coirent. Denique, quòd perpetuus idemque ſemper eſſet in caſtris omnibus locandi modus,ſciebant omnes,inſtar familiaris domeſticæque rei,quò,quà,ſubitis in motibus eſſet eundum. Sed quærebat non-nemo, An id tutum? nam ſic hoſtis certò ſciret, quo quiſque loco eſſet in caſtris; quo loco Prætor, Legati,Tribuni,Legionarij Alarijque equites. At neque noſtram locationem ignorare poteſt hoſtis: nam principia ſemper pro fronte. Semper ſtationes aliquot equeſtres ad principia, ad tergum. Deinde, numquam ita arceri ſpeculatores poſſunt,vt caſtrametationem ignorent hoſtes. Porrò caſtris moliendis non incumbebat eques, (quippe immunis operis) tanta eius dignitas, niſi cogeret vltimum diſcrimen: tum, ſi opus recuſabant, equo à Cenſore priuabantur. Sed dum vallus aggerebatur, eques pro caſtris ſtabat tutelæ operarum. Vegetius teſtatur lib. I. cap. v. *Facile eſt abſentibus aduerſarijs caſtra munire: verùm, ſi hoſtis incumbat, tunc omnes equites ad propulſandum impetum ordinantur in acie, reliqui poſt ipſos muniunt caſtra.* Aliter deinde,& meliùs certè, equites locati in caſtris, à peditibus ſeiuncti. Leo Imper. Tact. cap. XI. §. XXXIX. *Pedites intra caſtrorum ambitum cum equitibus metari (ſi hoſtes longè abſuerint) non oportet, ſed ſeparatim prope caſtra; vt neque anguſtijs inuicem premant, neque à ſpeculatoribus facilè numerentur. Deinde propiùs accedente hoſte, videndum quemadmodum intra vallum metari poſſint, ſi quando opus fuerit, vt cum equitibus pedites locentur.* §. XL. *Ac tum*

tum prouidendum, ne confuſè equites cum peditibus, ſed ſeparatim diſtinctéq; conſideant. Sic verò noſtra equitum caſtrametatio nunc ſe habet, fereque à pedite ſeparatur in tergum aut latus, vbi plura adſtabulandum pabulandumque ædificia; nec vno adminiſtratur loco. Lælius Brancacius tamen lib. Militarium Officiorum cap. VIII. tabulis duabus equitatum locat ante peditatum proximè portam prætoriam; hoc eſt in fronte proximè hoſtem. Atque, vt ordine dicam, ductu Baſtæ & Melzi, aut aperto in campo, aut pago vno pluribúſve eques caſtrametatur, eaque loca aut tuta ſunt, aut intuta. Loco tuto, tuta tamen omnia timenda, adeoque & Præfectus & turmales, ait Baſta lib. II. perinde parati eſſe debent, ac ſi vicinus ſemper immineret hoſtis. Laxè tum equites locandi, vt & commodiùs habeantur, & ne vnus aliquis locus ſuſtineat nimium damni. Principia etiam tum nullo certo loco ſtatuenda. Magiſter equitum medio caſtrorum, Optio eius pro fronte, ſummus Mandatorum curator à tergo locandus: vnus & alter procubitor in vigilias mittendus. Locus ſi ab hoſtis viciniâ periculoſus fuerit, is interdiu caſtris antecapiendus cognoſcenduſque eſt; vt nempe ante noctem principia ritè deſignentur, vt locis opportunis cuſtodiæ, ſtationes, excubiæ ſtatuantur; hoſti aditus præripiantur, equiti ſtabula diſtribuantur; ne ea per tenebras, palearum ardentium luce, cum incendij periculo quærenda ſint. A mille paſſibus, quàm ad locum caſtris deſignatum veniatur, præcedit ceteros aut Mandatorum curator turmâ vnâ Arcabuſariorum ſtipatus, aut Præfectus metatorum cum turmulâ vicenûm tricenúmve Arcabuſariorum, ceteriſque turmarum menſoribus, & vno duobúſve equitibus vniuſcuiuſque turmæ comitantibus. Turmam illam, aut hanc turmulam, aliquis ex Optionibus ducit, locatque aduerſâ caſtrorum parte, quæ vicinior hoſti, dimiſſis huc illuc exploratoribus, procubitoribuſque collocatis; qui non antè deducuntur, quàm equitatus reliquus inuectus ſit in caſtra, ne hoſtis impediat metationem. Caſtris captis, lociſque metatis, ſummus Metator Magiſtro

Ee 3 equi-

equitum eiuſque Optioni renuntiat metata eſſe caſtra. Tum Præfecti omnes à ſuis ſinguli menſoribus equitibuſque (qui fuerant præmiſſi) in ſtationes ducuntur; eâ turmâ exceptâ, cui excubiæ diei noctíſve præſentis obuenerunt. Præfectus quiſque vexillum ſuum vel honoris cauſâ in ſtationem vſque comitatur. Præfectum deinde equites, niſi prohibeat. Præfecti omnes, Optionibus ſuis, vnoque aut altero veterano equite ſtipati, inſpectum principia proficiſcuntur, vt quò conueniendum ſit, omnes norint. Magiſter equitum, eiúſve Optio, aditus viarum omnes hoſti obſtrui curat, obiectis arborum truncis, aliíſve impedimentis, appoſitiſque peditibus (quorum ſigna medijs caſtris cuſtodiantur) aut Arcabuſarijs, qui de pedibus prohibeant hoſtem, nec in equos inſcendant, donec iubeantur. Via, quâ in caſtris decurrendum eſt, expeditur noua, foſſis cõſtratis, reſectis ſubmotiſque impedimentis, vt in hoſtem nempe occultè commodeque erumpatur. Vniuerſam hanc curam inſigni Ducis præſtantiſſimi Philopœmenis ſtudio, apud Liuium expreſſo, lubenter illuſtrabo. Liuius ita ſcribit lib. XXXV. *Erat autem Philopœmen præcipuæ in ducendo agmine, locisq́ capiendis, ſolertiæ atque vſus. Nec belli tantùm temporibus, ſed etiam in pace, ad id maximè animum exercuerat. Vbi iter quopiam faceret, & ad difficilem tranſitu ſaltum perueniſſet, contemplatus ab omni parte loci naturam, cùm ſolus iret, ſecum ipſe agitabat animo; cùm comites habebat, ab ijs quærebat, ſi hoſtis ab eâ parte apparuiſſet; quid, ſi à fronte; quid, ſi ab latere hoc aut illo; quid, ſi à tergo adoriretur, capiendum conſilij foret. Poſſe inſtructum rectâ acie; poſſe inconditum agmen, & tantummodò aptum viæ occurrere: quem locum ipſe capturus eſſet, cogitando aut quærendo exequebatur: aut quot armatis, aut quæ genera armorum (plurimum enim intereſſe) vſurus: quò impedimenta, quò ſarcinas, quò turbam inermem reijceret: quanto ea, aut quali præſidio cuſtodiret: & vtrùm pergere quâ cœpiſſet ire viâ, an eam quâ veniſſet repetere melius eſſet: caſtris quoque quem locum caperet, quantum munimento amplecteretur loci, quâ opportuna aquatio, quâ pabuli lignorumq́ copia eſſet, quâ proximo die caſtra*

caſtra mouendi tutum maximè iter, quæ forma agminis foret. His curis cogitationibuſq; ita ab ineunte ætate animum agitauerat, vt nulla ei noua in tali re cogitatio eſſet. Huius tanti Ducis diligentiam ſi non ſuperauit, æquauit certè Henricus Comes Bergius equitatui Regio Pro-Magiſter obſidione Bredanâ, cuius difficillimo longiſſimoque tempore commeatum omnem perpetuò caſtris ſubuexit. Adſcribam quæ ipſe vidi, viſaque publicaui Hiſtoriâ Obſidionis Bredanæ. *Comiti Bergio equitatûs pars maxima attributa, quæ commeatui præſidio eſſet. Atque is hac ratione munus ſuum adminiſtrabat. Sollemne illi erat, manè ante lucem confuſum impedimentorum agmen explicare, deinde præmiſſis equitum turmis aliquot emiſſarijs proficiſci. Tormenta primis vltimiſq; adiungere, ad ſignificandum hoſtis aduentum; cuius indicium ſonitu tanto perferretur, vt eo ſigno (quod conuenerat) miles ſcilicet ſe colligeret, eamq; in partem accurreret, quæ laboraret. Vtrumque viæ latus equitum alis diuiſis tegere; equitatui præſidia leuis armaturæ interponere; reliquo equitatu denique agmẽ claudere, ſic itineri ſimul & prælio incedere. Occurrere, quantum poterat ratione caueri, vt tutioribus itineribus ad fallendas inſidias contenderetur, vijs ad faciliorem ſubuectionem inſtauratis. Si quod periculum nuntiaretur, ne alieno loco prælium committeret, diſpicere; eamq; ob rem aut idoneo reſiſtere, aut iniquo egredi, & carros pro vallo, ſi pugnandum foret, obijcere, iaculatoribus introrſum reductis. Quoties procedendum erat, ſtatiuis ante omnes progredi, tum, donec vltimi ferè tranſiſſent, ad ſpectandum accelerandumq; reſiſtere; poſt omnes iter agere, & primis deinde inter procedendum præcurrere; poſt omnes denique ſtatiuis inuehi; hoſpitia militi ante veſperam partiri; tum ſtatiua lucente adhuc die circũuehi; agreſtes aduocare, de hoſte, de itineribus cognoſcere; cuſtodias, vbi vſus erat, diſponere; pontes occupare aut abrumpere, vt hoſti viam auferret; equites in ſtationibus, ſi opus eſſet, frenatis equis expeditos collocare, alios in omnem partem dimittere ad excipiendos aliquos, ex quibus de hoſtium inſidijs cognoſceret; certos prætereà habere ſpeculatores, qui conſilia molitioneſq; omnes indicarent, in quos plurimum nummorum effundebat; noctu aditus omnes excubitoribus*

ribus tenere, &c. *Iam agreſtium rebus non minùs quàm commeatui conſulebat. Milites ipſe, tamquam incendiorum Præfectus, de igne, quem in horreis accenderant, extinguendo admonere. Indiligentiores, quorum incuriâ incendium malè obrutum reſurrexerat, domoſq́, corripuerat, ſub dio deinceps excubare facere, ære diruere, ſarciendiq́ damni condemnare*, &c. Præter hæc(quod Veteres videntur aliter feciſſe) prouidendum in primis, vt, vbi caſtra erunt, tectorum copia ſit, quibus equi ſtabulentur. Nam ſub dio pluuioq́ue Ioue, aſpero maximè cælo, vt noctem equi agant, equos corrumpere eſt. Id cauit ſcilicet Dux Albæ, dum Regis Hiſpani copias in Belgio duxit, vt ipſas etiam ſtationes equitum tecto tueretur; indeque inueterauit mos. Forum in medio caſtrorum aut cuiuſque pagi erit. Principia (Plaça d'armas) per diem in fronte caſtrorum, noctu à latere deſignabuntur. Equitum Magiſtro adeſſe perpetuò conuenit, ad accipienda mandata, equitem vnum è ſingulis turmis vicinis; duos ex remotis, quorum alter maneat, vno cum mandatis dimiſſo. Leo Imper. Tactic. cap. XI. §. XX. *Vnuſquiſque Turmarcha ſuum mandatorem ad Imperatoris cohortem amandet, vt ibi maneat. Similiter Tribuni & Comites ad Turmarcharum caſtra ſuos mittant, vt per eos celeriter cognoſcant quæ agenda ſunt.* Prætereà cùm vno in loco equitatus vniuerſus caſtrametabitur, Magiſtro equitum aderunt perpetuò ſummus Mandatorum curator, & Præfectus metatorum, vt accepta à Magiſtro equitum mandata, cum Optione eius communicata, curent dari effecta. Summus Mandatorum curator ſuam turmis ſingulis ſtationem diuidit. Poſt metationem inſtituuntur excubiæ. his caſtra nempe tuenda ſunt. *Veterum excubiæ ex quatuor viris ſunt*, ait Polybius lib. VI. Id clariùs Vegetius expreſſit lib. III. cap. VIII. *De ſingulis centurijs quaterni equites & quaterni pedites excubitum noctibus faciunt. equites autem extra vallum nocturnas excubias facere debent.* Exemplum prodidit in Iugurthâ Saluſtius. *Excubitum*, inquit, *in portas pro caſtris equites Auxiliarios mittere. Procubitores vocat Feſtus, qui noctu cuſtodiæ cauſſâ ante caſtra excubant.* Hirtius lib.

lib. XI. eleganter: *Illa dies fungendi muneris obuenerat*. Hodie *ſentinellæ* à ſentiendo vocantur. Hi, vbi aperti ſunt campi, inſtar coronæ caſtris circumfunduntur, equitantq́ue ex aduerſo perpetuò, quaſi loca commutantes. Neque noctu ſolummodò, ſed interdiu quoque excubant in equo ſemper. Luce ſubinde in templorum turribus, aut arboribus, plerumque editioribus in colliculis extra viam militarem, ne ſimulatione viatoris alicuius, ab hoſte circumueniantur. Quare nec quemquam appropinquare permittunt. Nocte locis demiſſis, bini iunctim loco ab caſtris diſtante ducentis trecentíſve paſſibus: vnus duóve ſeiuncti inter hos & caſtra, vbi maius fortè intereſt camporum ſpatium. Horum duorum primus obſeruat medium, medius in oculis habet vtrumque extremum. Sine galeâ omnes, vt exaudiant ſtrepitum faciliùs. Nocte nullum ingredi egredíve caſtris ſinunt, niſi conſtiterint priùs interuallo XXX. aut XL. paſſuum: tum verò excubitor medius Præfectum vigiliæ admonet (cuius eſt cognoſcere) quod etiam facit ignibus viſis, vel audito canum frequenti latratu, aut ſonitu bombardarum, aut aduentu hoſtis deprehenſo, quo tempore procubitores ad ſtationem proximam recipiunt ſeſe pedetentim. Id prudenter præſcribit Flaminius lib. III. cap. VI. reijciens Melzum, qui iubet alterum procubitorum extremorum, ſocio relicto, redire ad ſtationem. Certè id ſine deſerti procubitoris periculo apertiſſimo fieri non poteſt. Teſſeram procubitoribus dandam negauit Dux Parmenſis: quia ſemel, capto vno procubitorum extremorum, ſocio relicto, teſſeraque ex eo cognitâ, hoſtis ceteros fefellerit, induxeritq́ue ſubſidia vrbi Tornacenſi, à Duce Parmenſi tum obſeſſæ. Loca excubitoribus idonea deſignat oſtenditq́ue Præfectus; Optionibus turmarum, Curator mandatorum. Equites ducit deducitq́ue Optio turmalis ad ſtationem, Decurione iuuante. Excubiæ ſuſtentantur à ſtationibus, quas à ſtando Veteres appellarunt. Agrarias Vegetius plerumque nominauit, quia in agris ſub dio. Hæ diurnæ erant. Ita Scriptores indicant: Vegetius lib. III. cap. VIII. *Per diem poſitis*

caſtris, alij manè, alij poſt meridiem, propter fatigationem hominum equorumq́, agrarias faciūt. (malè angarias legebatur.) Tacit. XI. Annal. *Stationes, vigiliæ, diurna nocturnaq́ munia in armis agitabantur.* Liuius lib. XLIV. & diurnas fuiſſe, & earum nouum morem indicat: *Æmilius ſtationum quoque morem mutauit: armati omnes, & frenatis equis, equites diem totum perſtabant: id cùm æſtiuis diebus vrente aſſiduo ſole fieret, tot horarum æſtu ac languore ipſos equoſq́, feſſos, hoſtes integri ſæpè adorti, vel pauci plures vexabant. Itaque ex matutinâ ſtatione ad meridiem decedi, & in poſt meridiem ſuccedere alios iuſſit.* Cæſar lib. VII. de Bell. Gall. *Caſtella, in quibus interdiu ſtationes diſponerentur.* Quin & multiplices eas fuiſſe, quarum aliæ ſuſtinerent alias, prodidit Liuius lib. XXIII. *Prouectuſq́, ante ſtationes equo.* Iterùm XLVIII. *Suam tamen alteram ſtationem propiùs caſtra ſexcentorum equorum poſuerunt.* Cæſar lib. I. de Bell. ciu. *Quâre cognitâ, crebras ſtationes diſponunt equitum.* Iterùm: *Longiore circuitu cuſtodias ſtationeſq́, equitum vitabant.* Lib. V. Bell. Gall. de Britannis: *Raròmagniſq́, interuallis præliantur, ſtationeſq́, diſpoſitas habent, atque alios alij deinceps excipiunt, integriq́, & recentes defatigatis ſuccedunt.* Nunc nocturnæ quoque ſunt, & quidem ſub tecto habentur. Recentiores *Corpora cuſtodiarum* dicunt, voluntque locari in medio pagorum aut caſtrorum. Nos cum Cæſare *Cuſtodias* nominabimus lib. I. Bell. Gall. *Nec clàm tranſire propter cuſtodias Menapiorum poſſent.* & I. de Bell. ciu. loco recèns allato. Hæ, vbi mixtus eſt peditatu exercitus, peditum ante ſe poſitis ſtationibus defenduntur, vti & peditum procubitoribus tutelam præſtant antepoſiti excubitores equitum, ait Melzus. Has ſtationum vigilias vni pluribúſve turmis præſcribit Mandatorum curator. Dumque in vigilias turmæ eunt, abeſſe nullâ cauſâ Præfectus poteſt. Vigiliarum ſcriptum catalogum ſeruat Metator ſummus, vt ex æquo ſit omnibus excubandi labor. Immunes earum ſunt turma Prætoria, aliæque duæ, quæ Imperatori ſunt à cuſtodiâ. Turma quoque Optionis ſummi & Curatoris mandatorum. Atque hæ ſtationum vigiliæ ad tutelam ipſius exercitûs

tûs & caſtrorum. Sanè etiam Prætorio Imperatoris ſeruando, olim *manipulus vnus in diem locabatur*, auctore Polybio lib. VI. Nunc excubat cohors tota, vbi adeſt peditatus; turma, ſi caſtra adminiſtrat equitatus ſolus, antepoſito excubitore vno. Optionis ſummi tabernaculum (quando is Imperatoris aut Magiſtri equitum vices gerit) cuſtodit turmula aut manipulus vicenûm-quinûm, præpoſito Accenſo, quem *Sergeantum* vocant. Tentorio Curatoris mandatorum, adminiſtrantis pro Imperatore exercitum, excubant vigiles deni ſub decurione, qui *Corporal* nuncupatur. Si Præfectus turmalis aliquis copias regit, excubabunt ei procubitores quaterni, aut quini. Præfecto turmæ (cui caſtrorum imperium non eſt) nullus miles excubat, niſi contubernio accipiat vexilliferum cum vexillo. Arcabuſariorum tamen Præfectis vigil vnus apponitur, quòd ij primi obijciantur aduentanti hoſti. Vexillifero etiam, cùm ſolus degit, ob religionem vexilli, deſignantur excubitores quaterni aut quini. Hæc ſtrictim ex Melzi lib. III. cap. II. Excubijs ſtationibuſque circuitio adiecta eſt, ad cautelam, *ne vigilum diligentia conſuetudine minueretur, quod fit diuturnitate.* Quare prudenter quoque Æmilius Conſul vigili ſcutum pilumque dempſit, vt non pugnare, ſed excubare ſe meminiſſet. Liuius lib. XLIV. *Vigiles nouo more ſcutum in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire, vt armis vtatur, ſed ad vigilandum, vt, cùm ſenſerit hoſtium aduentum, recipiat ſe, excitétque ad arma alios.* Alioqui *vbi feſſi ſint, innixos pilo, capite ſuper ſcuti marginem poſito ſopitos ſtare; vt fulgentibus armis procul ab hoſte conſpici poſſit, ipſe nihil prouideat.* Ergo *circuitionis fides equitibus committitur*, inquit Polybius lib. VI. *Id Veteres fraxare dicebant, vigiliam circuire*, auctore Feſto. At qualis illa circuitio? Idem explicat eodem libro. *Cùm tempus appetierit, primam vigiliam circuit ille qui eam ſortitus eſt, habens apud ſe teſtes aliquos ex amicis.* (Obſerua cautelam.) *Perluſtrat verò locos non ſolùm circa vallum & portas, ſed etiam circa manipulum & turmas. Quòd ſi reperit vigilantes, qui primam agunt, capit ab ijs teſſerulam: ſin aliquem dormientem, aut loci deſertó-*

 rem,

rem, teſtificatus proximos, abit. Idem fit ab ijs qui ſequentes vigilias luſtrant, &c. *Quiſque autem circitorum, vnà cum luce, ad Tribunum defert teſſeram: & ſi omnes redditæ ſunt, ſine culpâ abeunt. Quòd ſi quis pauciores fert quàm pro numero vigiliarum, inquirunt ex charactere, quænam vigilia defecerit. Quo cognito, vocat Centurionem qui ducit eos quorum vigilia fuerat. Ii diſceptant cum circitore: &, ſi vigilum delictum eſt, ſtatim oſtendit circitor, adhibitis teſtibus è proximis; id enim facere tenetur: ſi nihil horum, in ipſum cadit culpa.* De ijſdem Vegetius lib. III. cap. VIII. *Nunc militiæ factus eſt gradus, & Circitores vocantur.* Exempla equeſtris huius circuitionis extant paſſim apud Liuium libro XXII. *Circumeunti vigilias equiti arſit ſcipio quem manu tenebat.* Apud Statium lib. x.

—— Monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem vigilatáque caſtra
Explorare datus. ——

Circuitionem & circitores vulgò nunc *Rondes* appellamus; ſeruaturque accuratè id munus. Neque ſolùm procubitoribus nocturnis, ſed etiam ſtationibus totis (quæ olim diurnæ ſolummodò erant) inuigilant noctu frequenter ipſi ſummi Præfecti. Melzus lib. III. cap. II. *Munus eſt*, inquit, *Curatoris mandatorum, noctibus ſingulis obire excubias; frequenter etiam ſummi Optionis: nonnumquam ipſius equitum Magiſtri, aut Imperatoris.* Et rurſus cap. III. *Supra ſedulam explorationem viarum, conducit maiori ſecuritati caſtrorum, quaternos præterea circummittere equites circitores, altero tanto extra procubitores interuallo, quanto ipſi procubitores diſtant à caſtris, vt canum latratum, equorum hinnitum, ſtrepitúmque exaudiant. Quo audito, tres de quaternis propiùs cognitum eant, quartus indicatum reuertatur in caſtra. Ac pro ſuſpicione periculi, ter quatérve ſubinde nocte vnâ, ab ſtatione huiuſmodi circitores circummittuntur; qui, ſi hoſtem aduenire renuntiant, turmas pro caſtris ſtare expeditas, atque opperiri conſultum, eſt pabulo modico ab ſingulis comportato.* Hæc eques munia præſtat caſtris ipſis tuendis. Iam, quid ſuâ equíque cauſsâ faciat, expendendum.

CA-

CAPVT III.

Pabulatio, Frumentatio, Aquatio, quomodo equitibus inſtituenda.

Pabulatio hoſtilis impedienda. Exercitus ante frumenti maturitatem non educti. Frumentatio ex agris, ex horreis. Aquatio è propinquo curanda. Quomodo frumenti aquarumque penuriæ conſulendum. Sarmaticorum equorum inedia. Pabulo deficiente, equis quale aliquando præbitum alimentum. Cædes iumentorum, ob pabuli inopiam. Præcepta ritè inſtituendæ pabulationis.

PABVLA *equis præcipuè congerenda*, ait Vegetius lib. IV. cap. VII. At cuius ea generis ſunt? Pollux definit lib. I. cap. XI. *Alimenta equorum, hordeum, ſpeltæ, ſiligines, fœnum, frumentum. Apud Homerum verò etiam triticum. Et, ſi credere licet, vinum potus erat, & lotus, & paluſtre apium.* Sed Homerica illa omittemus, quibus felices Heroïcorum equorum animæ in Elyſio paſcebantur: noſtris equis non licet eſſe tam beatis, ne Conſualibus quidem ferijs, quando coronati otiantur. Hordea igitur ceteraque quâ arte aut modo quærebantur? Pabulatione & frumentatione. Hæc curare Hipparchum Xenophon monet. *Hiſce rebus, eorum quibus præes*, inquit, *beneuolentiam conciliabis, ſi proſpicere & conſulere vt frumento abundent*, &c. *vt pabuli, vt tabernaculi, vt aquæ curam gerere videaris.* Quantæ verò neceſſitatis momentique ea ſit res, non aliunde cognoſcas meliùs, quàm vel hoſtium ipſorum ſtudio, qui id vnum agunt, vt impediant pabulationem. Ita vaferrimus Vercingetorix apud Cæſ. lib. VII. *docet omnibus modis huic rei ſtudendum, vt pabulatione & commeatu Romani prohibeantur. Id eſſe facile, quòd equitatu ipſi abundent, &, quòd anni tempore ſubleuentur, pabulum ſecari non poſſe. Neceſſariò diſperſos hoſtes ex ædificijs petere: hos omnes quotidie ab equitibus deleri poſſe. Præterea ſalutis cauſâ rei familiaris commoda negligenda, vicos atque ædificia incendi oportere quoquo verſus, quo pabulandi cauſâ adire poſſe videantur.* Sic Britanni *optimum factu eſſe duxerunt,*

frumento commeatuq́; Romanos prohibere, & rem in hiemem producere, quòd his ſuperatis, aut reditu intercluſis, neminem poſteà belli inferendi cauſſâ in Britanniam tranſiturum confidebant. lib. IV. Bell. Gall. Sic Galli lib. IIX. Hirtij: *Cùm ſæpè inſidijs equites pediteſq́; diſponerent, magna detrimenta Romanis in pabulationibus inferebant.* Sic Cæſar lib. I. de Bell. ciu. Petreium & Afranium domuit. *Hæc conſiliantibus eis nuntiatur, aquatores ab equitatu premi noſtro,* &c. *Premebantur Afraniani pabulatione, aquabantur ægrè,* &c. *Itaque magnus quotidie eorum numerus ad Cæſarem perfugiebat,* &c. *Tandem omnibus rebus obſeſſi, quartum iam diem ſine pabulo retentis iumentis, aquæ, lignorum, frumenti inopiâ, colloquium petunt.* Sic Pompeij equitatum corrupit lib. VIII. de Bell. ciu. *vt pabulatione Pompeium prohiberet, equitatúmque eius ad rem gerendam inutilem efficeret.* Quid? quòd non antè exercitus educerentur, niſi ferè matura eſſent frumenta. Nam, quo equi aliàs paſcerentur, niſi vel agri, vel horrea pabulum ſuppeditarent? Ita in Cæſare obſeruo lib. II. Bell. Gall. *Cæſar, initâ æſtate, in interiorem Galliam Q. Pedium Legatum miſit; ipſe, cùm primùm pabuli copia eſſe inciperet, ad exercitum venit.* Iterùm lib. VI. *Cæſar, cùm matureſcere frumenta inciperent, ad bellum Ambiorigis Minuc. Baſilum cum omni equitatu præmittit.* Ex agris ergo horreíſve pabula petenda, equitum peditumq́ue præſidio. Salubre monitum Onoſandri cap. X. Strategici: *Si copias pabulatum mittat Imperator, ſummopere cauere debet, ne per vberes diuiteſque hoſtium regiones, huc illúcque prædas opimas perquirendo oberrent,* &c. *Palantes enim & diſperſi, prædas inſolenti lætitiâ abigentes, ab hoſtibus opprimuntur ac profligantur,* &c. *Imperator igitur, vacuis & inermibus, armatos aliquot equites pediteſque adiungat.* Hirtius libro VIII. Bell. Gall. *Ex captiuo quodam comperit Cæſar, Correum, Bellouacorum Ducem, millia VI. fortiſſimorum militum delegiſſe, equiteſque ex omni numero M. quos inſidijs eo loco collocarat, quem in locum, propter copiam frumenti ac pabuli, Romanos pabulatum miſſuros ſuſpicabantur. Quo cognito conſilio, Cæſar legiones plures quàm ſolebat educit, equitatúmque, quâ conſuetudine*

dine pabulatores mittere præſidio conſueuerat, præmittit. Hunc inſidijs circumdederunt noſtri, & turmatim in eum locum deuenerunt; vbi Correus in proximas turmas impetum facit, &c. *Fit magnâ contentione diuerſum prælium, & accedunt propiùs interim legiones. Crebri nuntij afferuntur, Jmperatorem inſtructis copijs adeſſe. Hoſtes concidunt animis, atque itineribus diuerſis fugam quærunt. Nequidquam: nam quibus difficultatibus locorum Romanos claudere volebant, ijs ipſi tenebantur,* &c. Iterùm Cæſar lib. I v. de Bell. Gall. *Legione, ex conſuetudine, vnâ frumentatum miſsâ,* &c. Ac ſanè, quoties præſidia pabulatoribus addita, feliciter pabulatio euenit, hoſteſque pulſi ſunt. Liuius lib. x L I I I. *Tum verò inſtare diſsipatis Galli, & cadere, magnáque pars oppreſſi forent, ni ſtatio pabulatorum ſexcenti equites occurriſſent.* Contrà, quoties præſidia pabulationis omiſſa. Liuius lib. x L I I. *Cùm ex transfugâ cognoſſet Rex* (Perſeus) *ſine vllo armato præſidio paſsim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equitibus eſt profectus; cùm, quantum accelerare poterat, effuſo agmine iſſent, improuiſò aggreſſus eſt Romanos. Iuncta vehicula, pleraque onuſta, mille admodum capiuntur, ſexcenti fermè homines.* Nec ſtatio tantùm in tutelam diſpoſita, ſed & magna ſubinde exercitûs pars pabulatoribus præſidio data. Liuius lib. v I I. *Hannibal frumentatum duas exercitûs partes mittebat.* Cæſar lib. I v. Bell. Gall. *Cognouerat Cæſar magnam partem equitatûs* (à Germanis) *frumentandi cauſsâ aliquot diebus antè trans Moſam miſſam.* Sic quoque ad aquandum, lib. I. de Bell. ciu. *Afranian, præſidio in caſtris relicto, vniuerſas ad aquam copias educunt.* Liuius lib. x x x v. *Tarentini equites aquarijs præſidio erant.* Prudenter: nam aliàs, aut cæſis aut fugatis pabulatoribus aquatoribuſque, frumentatio & aquatio impedita; vt exemplis oſtendetur Capite ſequenti, vbi de munere equitum turbantium pabulationem. Has ob res, vbi pabulatio aquatioque inſtitui non poſſet, pabulum & aquam vnà ferre in certos dies iubebantur. De pabulo Cæſar lib. v I I. Bell. Gall. *Triginta dierum pabulum frumentumq́ habere conuectum omnes iubet.* Duplum nempe præ ſolito; nam ſolitos ſemper dimidiati

diati menſis annonam ferre Romanos ſingulos, Tullius ſcribit Tuſculanâ II. Ampliùs Heluetij apud Cæſarem lib. I. Bell.Gall. *Trium menſium molita cibaria ſibi quemque domo afferre iubent*. Lubet ſcire comportandi modum? Liuius explicat lib. IX. *Eques folliculis in caſtra frumentum veheret*. Folliculi *hippoperæ* ſunt, vt Seneca loquitur, ſeu ſacci inſtar vtriũ. Leo Imperator cap. VI. Tact. §. X. geminum adfert præceptum: *Ad ſellas, duas ſcalas ferreas, & floroſacum, & pedilum, & ſellopungium, vt quo tempore aduocatur aliquis, ſufficere ſumptum duorum aut trium dierum poſſit; & tuphia ad opiſthelinas quatuor, & verticalia, equituphium, & ſimiliter hypogeuneum.* Cap. XII. §. CXXIII. *Die ipſo belli miles quilibet geſtet ad ſellam ſuam aquam ſecum in phlaſcijs, & biſcoctum in ſellopungio, & farinæ vnam atque alteram libram, pro neceſſariâ refocillatione, ſi aut ipſe aut quis alius incidat in aliquam animi defectionem.* Quæ eadem repetuntur ſequenti capite §. XI. Feliciùs meliuſque Sarmatis natura conſuluit, *qui pridie quàm itinera acturi ſunt, equos ſuos inediâ præparant, exiguum tantùm potum ijs impertientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo curſu euntibus inſident*, auctore Plinio lib. VIII. cap. XLII. De aquâ Suidas, *Pharuſij*, inquit, *dum in Mauros eunt per ſola arentiaq; loca, vtres aquâ refertos ſubligant ventribus equorum.* Curtius lib. IV. *Aqua etiam defecerat, quam vtribus cameli deuexerant.* Cambyſem per ſiticuloſa Arabiæ tendentem, Rex Arabum docuit aquam vtribus vectare, & camelis imponere, ait Herodotus lib. III. Antigonus Rex Gadamartis, decies mille cadis aquâ refertis, decem dierum potionem exercitui comportauit, auctore Polyeno lib. IV. Pompeius contra Albanos profectus, decem millia vtrium aquâ refertorum militi per ſicca tendenti ſubuexit, teſte Plutarcho. Sed quoniam vel pluſculis diebus tantilla copia par eſſe vix poterat, & magnas ea res haberet difficultates, id in primis prouidebatur, vt equitatus diuerſa in ſtatiua mitteretur frumentationis vberioris cauſsâ, ſemperque propinquam haberet aquationem, ne aqua aut annona deeſſet. Quoad frumentationem

tionem Cæſar lib. v. Bell. Gall. *Equitatum in plures ciuitates diſtribuere coactus eſt, itaq; facillimè inopia rei frumentariæ mederi ſeſe poſſe exiſtimauit.* Vtinam in hoſtili ſolo! Quod Contzenius noſter ſuadet lib. x. Polit. cap. xxxi. De expediendâ curandaque aquatione æqualis Ducum cura. Leo Imper. Tact. cap. xi. §. xxxv. *Mediocri fluuio præterlabente, ſuperiorem partem verſus equi aquatum ducendi non ſunt, ne aqua, pedibus turbata, cœnoſa ac lutulenta fiat.* §. xxxvi. *Vaſis aquam educant ad vitandam aquæ turbulentiam.* Liuius lib. xxii. *Aufidus amnis vtriſque caſtris affluens, aditum aquatoribus ex ſuâ cuiuſque opportunitate haud ſine certamine dabat.* Ita nempe incommodare inuicem Duces ſtudebant, & crebræ contra aquatores pugnæ. Liuius lib. xxxv. *Philopœmen, iuſſis equitibus ſubſequi, ſuper torrentem, vnde aquari poſſent, rupem occupauit. Hoſtes quingentos paſſus abierant: ex eodem riuo vtrimque cum præſidio leuis armaturæ,* &c. *& Tarentini equites ſuper torrentem prælium commiſerunt.* Iam, quantæ bello Alexandrino contentiones pro aquâ apud Hirtium? quot puteos fodi Cæſar iuſſit, ne marinam ſui biberent eodem bello? Quid tamen, ſi fœnum, frumenta, potabilis denique aqua deficiant? quò eques? quò equi? Ad miſeranda alimenta decurrendum eſt. *Algâ è littore collectâ, & aquâ dulci elutâ, iumentorũ eſurientium vitam produxêre,* ait Hirtius de Bello Africano. & Pompeiani lib. iii. Bell. ciu. *Folijs ex arboribus ſtrictis, & teneris arundinum radicibus contuſis, equos alebant.* idem aliàs lib. i. Bell. ciu. *Quartum iam diem ſine pabulo retentis iumentis, ſeſe dediderunt.* Bello denique poſtremo Bredano à me ſcripto, *tãta pabuli inopia eſſe cœpit, vt aut equino fimo, aut aridis arborũ folijs, aut myricis, equi pabulabundi veſcerentur, cùm auenæ ſatis afferri non poſſet, quâ tot curulia ſarcinariáque iumenta, præter ephippiatos equos, ſuſtinerentur.* At, dum neque iſta ſuppetunt, heu qui caſus! Pompeiani *inopia pabuli adducti, omnia ſarcinaria iumenta interfecerunt,* lib. i. Bell. ciu. Ergo vt hiſce calamitatibus caueatur, accipe à Melzo pabulationis præcepta lib. ii. cap. xvii. & lib. iii. cap. xiv. i. Pabulatoribus equitibus pedites, ſi ad-

ſunt, præſidio dantor. II. Quoties toti exercitui pabulum quæritur, pabulationi Optio aliquis Imperatoris Vicarius præeſto, & Latrunculatorum Præfectus adeſto. III. Aliàs pabulationem Præfectus aliquis præcipuus adminiſtrato. Latrunculator, Curio caſtrenſis, & carnifex adſunto. IV. Cùm Centurio aliquis pabulatores ducit, abſque vexillo proficiſcuntor. V. Calones, lixæ, carri, turmis euntibus ne admiſcentor. VI. Eumdem in locum continenter pabulatum non mittuntor. VII. In longinqua primùm, in proximiora deinde pabulatores excurrunto. VIII. A locis, in quæ hoſtis venire maioribus copijs poteſt, abſtinento. IX. Quò hoſti periculoſum iter, eò pabulatum ducuntor. X. Cùm longiùs ab caſtris pabulandum, ſtatio turmarum aliquot inter caſtra & pabulatores collocator. XI. Aditus, quibus irrumpere hoſtis poſſet, equitum turmulis peditúmve manipulis inſidentor. XII. Eques vnus viarum fauces longiuſculè ingreſſus, indidem excubato; duo antecurſores equites laxiùs vias ſingulas exploranto: pontes, anguſtiæque, quibus hoſti tranſeundum eſſet, ſtationibus equeſtribus occupantor. XIII. Turmæ hinc inde duæ pabulatorum latera tegunto. XIV. Turma vna extimos loci fines, intra quos pabulantur, cuſtodito; eique Latrunculator & carnifex præſtò ſunto. Qui fines tranſierit, capital eſto. Præfectus huius turmæ exploratores in omnem partem dimittito. XV. Reliquum agmen poſt pabulatores incedito. XVI. Hoſte aduentante, is, qui agmini præeſt, vti ex re fore iudicauerit, decernito. Horum præceptorum non pauca cõplexus eſt Onoſander Strategici cap. X. *Si copias pabulatum mittat Imperator, ſummopere cauere debet, ne vberes diuiteſq́ hoſtium regiones, huc illucq́ prædas opimas perquirendo, oberrent; ne hac ratione in maximas aliquando ſtrages incidant*, &c. *Quotquot igitur iniuſſu Imperatoris aliqua deprædari auſi fuerint, plectantur. Ipſe verò ſi quando pabulatum mittere voluerit, vacuis & inermibus aliquot armatos equites peditéſq́ adiungat; qui quidem abigendâ prædâ non occupabuntur, ſed ordine diſpoſiti, munient ipſos pabulatores, vt tutò ſe ad ſuos cum prædâ recipere poſſint.*

CA-

CAPVT IV.

Reliqua equitum munia.

Explorare vias & caſtra, & quàm accuratè caſtrorum locus inſpiciendus. Captiuos ad cognoſcendum excipere, & quàm cautè credendum. Inſidias ſtruere, & quam occultè eundum. Stationes vigiliaſque laceſſere. Commeatum, aquatores, pabulatores, frumentantes, lignantes aggredi. Auxilia hoſti miſſa impedire. Procubitores & ſtatiua equitum inuadere. Agros denique populari & prædari. Sed ab iniuria ſociorum abſtinendum.

PRAETER itinerum tutelam, præter excubias multiplices, præter equeſtrem pabulationem, frumentationem, aquationem, multiplex inſuper equiti negotium eſt. Colligam obiter à Veteribus exempla, addamque præcepta præcipuè ad explorationes, inſidias, ſtatiuorumque inuaſiones ritè obeundas. De exploratione Xenophon in Hipparcho: *Si periculoſum alicubi ſit iter, prudentis erit equitum Magiſtri, vt ante præmiſſos, etiam præmiſsi alij quidam antecedant.* Onoſander Strateg. cap. VI. *Præmittat (Dux) etiam equites ſcrutandis explorandiſque vijs, maximè cùm ſilua penetranda, aut circumſepta collibus ſolitudines.* Leo Imper. Tacticor. cap. IX. §. XXXVIII. *Præmittes ad loca exploranda equites quoſdam, præſertim ſi ſiluoſa ſint, aut collibus aut montibus incluſa, per qua tranſeundum eſt.* Liuius lib. XXVI. *Hannibal ipſe cum duobus millibus equitum ad portam Collinam vſque ad Herculis templum eſt progreſſus, atque vnde proximè poterat, mœnia ſitumq; vrbis obequitans contemplabatur.* Cæſar lib. 1. Bell. ciu. *Petreius cum paucis equitibus occultè ad exploranda loca proficiſcitur, hoc idem fit ex caſtris Cæſaris.* Geminum euentum narrat Liuius lib. XXI. *Scipio cum equitatu profectus ad caſtra hoſtium, exq; propinquo copias, quanta & cuius generis eſſent, ſpeculandas, obuius fit Hannibali, & ipſi cum equitibus ad exploranda circùm loca progreſſo.* Alibi: *Quin imus ipſi* (inquit Marcellus Conſul Collegæ ſuo) *cum equitibus paucis exploratum?* En vt ipſi Imperatores cum equite loca explorant. Aliàs certè fidos ſemper præmiſere, cùm

 ipſis

ipſis non liceret. *Ceteri enim exploratores*, ait Xenophon lib. VI. Pædiæ, *nihil aliud quod ſciant poſſunt renuntiare, quàm quæcumq; nouerint omnes.* Liuius lib. XL. *Prætor Romanus M. Fuluium fratrem cum duabus turmis ſociorum equitum ad caſtra hoſtium ſpeculatum miſit, quàm proximè ſuccedere ad vallum iuſſum.* & lib. XXII. *Fabius exercitum reducit, miſſo exploratum cum quadringentis ſociorum equitibus L. Hoſtilio Mancino.* Iterùm: *Paulus Conſul Marc. Statilium Præfectum cum turmâ Lucanorum exploratum miſit: qui, vbi adequitauit portis, ſubſiſtere extra munimenta ceteris iuſſis, ipſe cum duobus equitibus vallum intrauit, ſpeculatuſq; omnia cum curâ, renuntiat, profectò inſidias eſſe.* Sic ſanè exploranda cognoſcendaque loca ſunt, adeoque intranda, ſi licet. Sæpiùs factum Liuius narrat lib. XXIX. *Conſul duobus equitibus in caſtra præmiſſis, poſtquam ſatis tuta omnia eſſe exploratum eſt, inferri ſigna iuſſit.* lib. X. *Equites Conſuli referunt exceſſum ex vrbe*, &c. *His auditis Conſul*, &c. *quinque equites iubet intrare vrbem, & modicum ſpatium progreſſos tres manere eodem loco; ſi tuta videantur, duos ad ſe explorata referre.* Procul ergo exploratione abſtinento Conſidij, qui metu perterriti, non viſa pro viſis referant. Fuluios, Mancinos & Statilios volo, qui loca ipſa ingrediantur & inſpiciant.

Alterum equitum munus, excipere nuntios, agreſtes, aut palatos, ad cognoſcendum. Id ſæpè Ducibus neceſſarium. Cæſar lib. de Bello Gallico: *Cogunt equitum duo millia Sicambri; & Eburonum fines adeunt, multos ex fugâ diſperſos excipiunt*, &c. *Quibus in locis ſit Cæſar ex captiuis quærunt.* Iterùm: *Cæſar L. Minucium Baſilum cum omni equitatu præmittit, & Baſilus multos in agris inopinantes deprehendit, eorum indicio ad ipſum Ambiorigem contendit.* Hirtius lib. VIII. de Bell. Gall. *Equitum turmas dimittit in omnes partes, ad aliquos excipiendos, ex quibus hoſtium conſilia cognoſceret. Equites officio functi renuntiant*, &c. Sed, ne cautus Dux maiore hoſtium aſtu circumueniatur, prouideat, nec niſi conſentientibus captiuorum plurimis credat. Ita ſanè prudenter ibidem: *Quæ cùm Cæſar conſentientibus plurimis cognouiſſet*, &c.

Inſi-

Inſidijs verò ſtruendis præcipuè adhibetur eques. Atque id prudentiſſimum frequentiſſimumq́ue eſt bellandi genus, ex inſidijs hoſtem oppugnare. *Boni enim Duces*, ait Vegetius lib.III.cap.IX.*non aperto Marte, in quo eſt commune periculum, ſed occulto ſemper attentant, vt, integris ſuis, quantos poſſunt hoſtes interimant certè vel terreant*. Adeoq́ue poſt multa concludit: *Dux, ſi aduerſarium intelligit potiorem, certamen publicum vitet; ſed pauciores numero & inferiores viribus, ſuperuentus & inſidias facientes, ſub bonis Ducibus reportauerunt ſæpè victoriam*. Artem ergo ſtruendi inſidias accuratiſſimè Melzus tradidit libro IV. vbi hæc ferè præcepta præſcribuntur. I. In inſidijs totus equitatus, ſi inferior eſt hoſtili, ne collocator. II. Inſidiæ hoſti occultiſſimæ ſunto. III. Circummiſſis equitibus, an inſidiarum loco vicinus lateat hoſtis, explorator. IV. Procubitores aut ex arborum cacuminibus, aut in terreſtribus tumulis iacentes, excubanto. V. Ad inſidias noctu educuntor, nec multò ante auroram ſtruuntor. VI. Iuſtis interuallis latentes in inſidijs turmæ diſiunguntor. VII. Equitatum vniuerſum (cùm in inſidijs ponitur) pedites mille cum Muſquetarijs D. & haſtatis CCC. comitantor. VIII. Hi pedites paſſibus mille, poſt vniuerſum equitum agmen, viarum latera occupanto; hoſtemq́ue eò vſque inuectum opprimunto. IX. Antecurſores equites trecenti, in turmas diuiſi, hoſtem eliciunto. X. Horum nullus (præter Præfectum ſubſequentium ſociorum) conſcius inſidiarum eſto. XI. Ex his centum præeunto; ducentiq́ue à mille paſſibus ſubſiſtunto. XII. Primi centeni ad CC. proximos, inſequente hoſte, ſe recipiunto. XIII. Ducenti, receptis prioribus centenis, hoſtem pugnando remorantor. XIV. Imminente maiore vi, intra reliquum ſuorum agmen ſimul omnes ſe recipiunto. XV. Tranſgreſſo trecentos pedites hoſte, latentes inſidiæ emicanto, & hoſtem inuadunto.

Hæc Melzi præcepta varijs Antiquorum exemplis vera confirmantur. Primum eſt Hannibalis in Sempronium, Liuij lib.XXI. *Locum*, inquit, *inſidijs circumſpectare Pœnus cæ-*

 pit.

pit. Erat in medio riuus, prealtis vtrimque clauſus ripis, & circà obſitus paluſtribus herbis, &, quibus inculta fermè veſtiuntur, virgultis vepribúſque: quem, vbi ad equites quoque tegendos, ſatis latebroſum locum, circumuectus ipſe, oculis perluſtrauit, &c. *primâ luce Numidas equites tranſgreſſos Trebiam flumen, obequitare iubet hoſtium portis, iaculandoq́; in ſtationes, elicere ad pugnam hoſtem: iniecto deinde certamine, cedendo ſenſim citra flumen pertrahere,* &c. *Sempronius ad tumultum Numidarum primùm omnem equitatum, ferox eâ parte virium, deinde ſex millia peditum, poſtremò omnes copias ad deſtinatum locum iam antè conſilio, auidus certaminis, eduxit.*

Alterum eiuſdem Pœni in Flaminium apud lacum Thraſymenum, Liuius lib. XXII. *Peruenerant ad loca inſidijs nata, vbi maximè montes Cortonenſes Thraſymenus ſubit. Via tantùm intereſt perangusta, velut ad idipſum de induſtriâ relicto ſpatio: deinde paullò latior pateſcit campus; inde colles aſſurgunt. Ibi caſtra in aperto locat, vbi ipſe cum Afris modò Hiſpaniſq́; conſideret,* &c. *Equites ad ipſas fauces ſaltûs, tumulis aptè tegentibus, locat: vt vbi intraſſent Romani, obiecto equitatu, clauſa omnia lacu ac montibus eſſent. Flaminius, cùm pridie ſolis occaſu ad lacum perueniſſet, inexplorato poſtero die, vixdum ſatis certâ luce anguſtijs ſuperatis, poſtquam in patentiorem campum pandi agmen cœpit, id tantùm hoſtium, quod ex aduerſo erat, adſpexit; à tergo ac ſuper caput detectæ inſidiæ. Pœnus vbi, id quod petierat, clauſum lacu montibuſq́; & circumfuſum ſuis copijs habuit hoſtem, ſignum omnibus dat inuadendi,* &c. *Romanus, clamore priùs vndique orto, quàm ſatis cerneret, ſe circumuentum ſenſit; & antè in frontem lateráque pugnari cœptum eſt, quàm ſatis inſtrueretur acies, aut expediri arma ſtringíque gladij poſſent,* &c. *Tres fermè horas pugnatum eſt, & vbique atrociter.*

Tertium eſt Memnonis Regis apud Frontinum lib. II: cap. V. *Is, cùm equitatu præualeret, & hoſtem in collibus ſe continentem in campos vellet deducere, quoſdam ex militibus ſuis ſub ſpecie perfugarum miſit in hoſtium caſtra, qui affirmarent exercitum Memnonis iam pernicioſâ ſeditione furere, vt & ſubinde aliqua*

qua

qua pars eius dilaberetur. Huic affirmationi vt fidem faceret, paſſim in conſpectu hoſtium iuſsit parua caſtella muniri, velut in ea ſeſe recepturi eſſent qui diſsidebant. Hac perſuaſione ſollicitati, qui in montibus ſe continuerant, in plana deſcenderunt, & , dum caſtella tentant, ab equitatu circumuenti ſunt.

Quartum ibidem eſt Pompeij in Mithridatem, *aduerſus quem in Africâ numero & genere equitum praualentem, tria millia leuis armatura, & quingentos equites nocte in valle ſub virgultis, qua intra bina caſtra erant, diſpoſuit. Primâ deinde luce in ſtationem hoſtium dimiſit equites ita firmatos, vt cùm vniuerſus cum exercitu hoſtium equitatus prælium iniſſet, ſeruatis ordinibus paullatim cederent, donec ſpatium darent conſurgendi à tergo ob hoc diſpoſitis. Quod poſtquam ex ſententiâ contigit, conuerſis qui terga dediſſe videbantur, medium hoſtem trepidantem cecîdit, ipſos etiam equos pedite cominus accedente confodit, eóque prælio fiduciam Regi, quam in equeſtribus copijs habebat, detraxit.*

Quintum eſt Etruſcorum in Romanos. Liuius ita narrat lib. x. *Magiſter equitum* (M. Æmilius Paulus) *pabulatum egreſſus, ex inſidijs circumuenitur; ſigníſque aliquot amiſsis, fœdâ militum cæde ac fugâ in caſtra eſt compulſus.*

Sequentes inſidiæ, binæ Labieni in Cæſarem, vnæ Scipionis in Domitium, alteræ Domitij in Scipionem, poſtremæ Etruſcorum in Romanos, non euenerunt è ſententiâ Ducum, quia malè adornatæ. De Labieno Hirtius Bello Africano: *Erat conuallis ſatis magnâ latitudine, altitudine præruptâ, crebris locis, ſpelunca in modum, ſubrutis; qua erant tranſgredienda Cæſari antè, quàm ad eum collem, quem capere volebat, perueniretur; vltraq; eam côuallem Oliuetum vetus, crebris arboribus condenſum. Hic cùm Labienus animaduertiſſet, Cæſarem, ſi vellet eum locum occupare, priùs neceſſe eſſe conuallem Oliuetumq; tranſgredi, eorum locorum peritus, in inſidijs cum parte equitatûs leuíque armaturâ conſedit; & præterea poſt montem collémque equites in occulto collocauerat, vt, cùm ipſe ex improuiſo legionarios adortus eſſet, ex colle ſe equitatus oſtenderet, & re duplici perturbatus Cæſar eiúſque exercitus, neque retrò regrediundi, neque vltrà procedendi*

cedendi oblatâ facultate, circumuentus concideretur. Cæſar, equitatu antè præmiſſo, inſcius inſidiarum, cùm ad eum locum veniſſet, abuſi, ſiue obliti præceptorum Labieni, ſiue veriti ne in foſſâ ab equitibus opprimerentur, rari ac ſinguli de rupe prodière, & ſumma petière collis. Quos Cæſaris equites conſecuti, partim interfecerunt, partim viuorum ſunt potiti. Ibidem alteræ eiuſdem inſidiæ nihilo feliciores: *Labienus progreſſus à ſuis caſtris millia paſſuum* VII. *per iugum & collem, per quem Cæſar pridie iter fecerat, ibi caſtra duarum legionum facit; atque ibi ipſe quotidie exiſtimans Cæſarem eódem ſæpè frumentandi gratiâ commeaturum, cum magno equitatu leuíque armaturâ inſidiaturus locis idoneis conſedit. Cæſar interim de inſidijs Labieni ex perfugis certior factus, paucos dies ibi commoratus, dum hoſtes quotidiano inſtituto, ſæpè idem faciendo in negligentiam adducerentur, ſubitò manè imperat portâ Decumanâ, legiones ſe octo veteranas cum parte equitatûs ſequi; atque equitibus præmiſſis, nec opinantes inſidiatores ſubitò in conuallibus latentes leui armaturâ concidit circiter* D. *reliquos in fugam turpiſſimam coniecit.* Tertiæ Scipionis in Domitium lib. III. de Bell. ciu. *Scipio paucis diebus interpoſitis, noctu inſidias equitum collocauit; quo in loco ſuperioribus ferè diebus noſtri pabulari conſueuerant: & cùm quotidianâ conſuetudine Q. Varus Præfectus equitum Domitij veniſſet, ſubitò illi ex inſidijs conſurrexerunt. Sed noſtri fortiter eorum impetum tulerunt, celeritérque ad ſuos quiſque ordines redijt, atque vltrò vniuerſi in hoſtem impetum fecerunt. Ex his circiter* LXXX. *interfectis, reliquis in fugam coniectis, noſtri, duobus amiſſis, in caſtra ſe receperunt.* Quartæ Domitij in Scipionem ibidem narrantur. *His rebus geſtis, Domitius ſperans Scipionem ad pugnam elici poſſe, ſimulauit ſeſe anguſtijs rei frumentariæ adductum caſtra mouere; vaſiſque more militari conclamatis, progreſſus millia paſſuum* III. *loco idoneo & occulto omnem exercitum equitatúmque collocauit. Scipio ad ſequendum paratus, equitatum, magnámque partem leuis armaturæ ad explorandum iter Domitij, & cognoſcendum præmiſit: qui cùm eſſent progreſſi, primæq́ turmæ inſidias intrauiſſent, ex fremitu equorum illatâ ſuſpicione, ad ſuos ſe recipere cœperunt.*

qui-

quiq́; hos ſequebantur, celerem eorum receptum conſpicati, reſtiterunt. Noſtri, cognitis hoſtis inſidijs, ne fruſtrà reliquos expectarent, duas nacti hoſtium turmas exceperunt. In his fuit M. Opimius Præfectus equitum. Reliquos omnes earum turmarum aut interfecerunt, aut captos ad Domitium deduxerunt. Poſtremæ Etruſcorum in Romanos à Liuio narrantur lib. x. *Etruſci inſidijs, quas feliciter experti erant* (aduerſus Magiſtrum equitum Paulum Æmilium pabulantem) *hoſtem tentant. Tecta ſemiruta, vici per vaſtationem agrorum deuſti, haud procul caſtris Romanorum aberant. ibi abditis armis, pecus in conſpectu præſidij Romani (cui præerat Cn. Fuluius Legatus) propulſum: ad quam illecebram cùm commoueretur nemo, ab Romanâ ſtatione paſtorum vnus progreſſus ſub ipſas ſtationes, inclamat alios cunctanter ab ruinis vici pecus propellentes, quid ceſſarent, cùm per media caſtra Romana tutò agere poſſent. Hæc cum Legato Cærites quidam interpretarentur, & per omnes manipulos militum ingens eſſet indignatio, nec tamen iniuſſu mouere ſe auderent; iubet peritos linguæ attendere animum, paſtorum ſermo agreſti an vrbano propior eſſet. Cùm referrent, ſonum linguæ, & corporum habitum & nitórem, cultiora quàm paſtoralia eſſe; Ite igitur, dicite, inquit, detegant nequidquam conditas inſidias. omnia ſcire Romanum; nec magis iam dolo capi, quàm armis vinci poſſe. Hæc vbi audita ſunt, & ad eos qui conſederant in inſidijs perlata, conſurrectum repentè ex latebris eſt, & in patentem ad conſpectum vndique campum prolata ſigna. Viſa Legato maior acies, quàm quæ à ſuo præſidio ſuſtineri poſſet.*

Ad paruula minutaque equeſtria prælia venio (ſic ea Cæſar & Hirtius vocant) quæ irritandis laceſſendiſque excubitoribus ſtationibuſque committebantur. Xenophon Hipparcho: *Primis excubitoribus continenter inſidiæ ſtruendæ ſunt, cùm pauci eſſe ſoleant, & à munitionibus procul abeſſe,* &c. *Nulla tam glorioſa præda, atque excubiarum.* Liuius lib. XXVII. *In medio campo ab ſtationibus procurſantes, certamina haud ſatis dictu digna ſerebant.* Hirtius de Bello Africano: *Turmæ interim equitum, quæ pro vallo in ſtationibus eſſe ſolebant, ab vtriſque Ducibus*

quotidie minutis prælijs inter ſe pugnare non intermittunt. Cæſar lib. v. Belli Gallici: *Paruulis equeſtribus prælijs ad aquam factis, vtrique ſuo ſe loco continent.* & hæc ſæpè magnorum certaminum irritamenta, eoque ferè inſtituta ad eliciendum equitatum. Certè Cannenſis clades longè atrociſſima, à leui Numidarum aduerſus aquatores dimicatiunculâ initium cepit. Aliàs quoque ex paruo irritamento ingens certamen accenſum. Liuius lib. x. Decad. III. cap. XI. *Primò pauci equites ex tuto ſpeculantes, ab ſtationibus progredi; inde iaculis ſubmoti recurrere ad ſuos: inde excurſiones inuicem fieri; & cùm pulſos indignatio accenderet, plures ſubire; quod irritamentum certaminum equeſtrium eſt, cùm aut vincentibus ſpes, aut pulſis ira aggregat ſuos. Ita tum à paucis prælio accenſo, omnes vtrimque, poſtremò equitum certaminis ſtudium effudit.* De Stationibus Liuius libro XXI. *Numidas equites obequitare iubet hoſtium portis, iaculandoq́; in ſtationes elicere hoſtem ad pugnam.* Hirtius de Bello Africano: *Equites Barbari prælijs minutis cominus dimicabant. Cæſar, cùm ab eo opere copias in caſtra reduceret, Iuba, Scipio, Labienus magno incurſu cum omni equitatu leuiq́; armaturâ in legionarios impetum fecerunt. Cæſar ex medio itinere copijs reductis, equitibus ſuis auxilium tulit,* &c. *Quòd ni in noctem prælium eſſet coniectum, & Iuba cum Labieno capti, in poteſtatem Cæſaris veniſſent, equitatuſq́; cum leui armaturâ funditus ad internecionem deletus eſſet.* Iam commeantes, aquantes, frumentantes, pabulantes, lignantéſve, equitibus immiſſis, excipere & turbare, haud minùs infrequens. Tantum verò in eo eſt momentum, vt hoſtis exitium haud dubiè inde pendeat, ſi commeatu impediatur. Sanè Vercingetorix apud ſuos lib. VII. Belli Gallici pronuntiabat, *nihil intereſſe, Romanóſne interficerent, impedimentíſve exuerent, quibus amiſſis, bellum geri non poſſit.* Hoc conſilio, Scipio Domitio, Labienus Cæſari, Etruſci Æmilio Paulo equeſtres inſidias ſtruxêre. Atque vt de ſingulis ordine dicam; de commeatu eſt Hirtij teſtimonium lib. Bell. Hiſp. *Poſtero die equites noſtri* (Romani) *longiùs ad Cordubam verſus proſecuti ſunt eos qui commeatus ad caſtra Pompeij ex oppido portabant.*

tabant. De aquatoribus ibidem : *Circiter* IX. *equites ad aquatores noſtros excucurrerunt*. De ijſdem Cæſar lib. v. Bell. Gall. verbis iam allatis. De frumentatoribus & pabulatoribus Curtius lib. x. *Nuntiatur, equites frumentum, quod in vrbem vehebatur, retinuiſſe*. Hirtius de Bello Alexand. *Longinus omnem ſuum equitatum emiſit, quem magno ſibi vſui fore credebat, ſi pabulari frumentariq́; Marcellum non pateretur*. Cæſar lib. IV. Belli Gallici: *Suſpicati hoſtes, huc noſtros eſſe venturos, & diſperſos depoſitis armis in metendo occupatos ſubitò adorti, & equitatu atque eſſedis circumdederunt*. Et lib. I. Belli ciuilis: *Eodem die equitum magnam partem traiecit, qui inopinantes pabulatores & ſine vllo diſſipatos timore aggreſſi, quàm maximum numerum iumentorum atque hoſtium intercipiunt*, Tacitus lib. v. Annal. *Adequitare caſtris, infenſare. pabula*. Liuius lib. XXXIX. *Cùm in pabulatores Romanos repentè impetus ab equitibus Hiſpanis factus eſſet, ſubmiſſo ab ſtatione Romanâ equitatu, prælium equeſtre fuit*. In lignatores Cæſar lib. v. de Bell. Gall. *Huic quoque accidit, quod erat neceſſe, vt nonnulli milites, qui lignationis munitioniſve cauſſà in ſiluas diſceſſiſſent, repentino equitum aduentu interciperentur*. Sic & ſubmiſſa auxilia interpellare, equitum præcipuè munus eſt. Liuius lib. x. *Caruilius Conſul D. Brutum Scæuam Legatum, cum legione primâ, & viginti cohortibus alarijs, equitatúque, ire aduerſus ſubſidium hoſtium iuſſit. Quocumque in loco fuiſſet obuius, obſiſteret ac moraretur, manúmque, ſi fortè ita res poſceret, conferret*. Cæſar lib. I. de Bello ciuili: *Equitum magnam partem flumen traiecit*, &c. *qui cohortibus centurias ſubſidia miſſa ſentientes, in duas partes ſeſe diſtribuunt*. Lib. II. de Bello ciu. *Equites ex ſtatione nuntiant, magna auxilia equitum peditumq́; ab Rege miſſa Vticam venire : eodemq́; tempore vis magna pulueris cernebatur, & veſtigio temporis primum agmen erat in conſpectu. Nouitate rei Curio permotus, præmittit equites, qui primum impetum ſuſtineant ac morentur. Ipſe celeriter, ab opere deductis legionibus, aciem inſtruit : equites committunt prælium, & priùs quàm planè legiones explicari & conſiſtere poſſent, tota auxilia Regis impedita ac perturbata, quòd nullo ordine &*

ſine timore iter fecerant, in fugam ſe conijciunt. Statiua verò inuadere, ſtationeſque depellere, vt fiduciæ magnæ, ita artis eſt ſingularis. Cæſar lib. III. de Bell. ciu. *Equitum ſuorum turmas iubet in hoſtium equitatum (qui ad oppidum in ſtatione erat) facere impreſſionem.* Lib. v. de Bello Gallico: *Equites hoſtium eſſedarij acriter prælio cum equitatu noſtro in itinere conflixerunt,* &c. *impetuq́, in eos facto, qui erant in ſtatione pro caſtris collocati, acriter pugnauerunt.* Hirtius de Bello Hiſpan. *Pompeius, dum longius proſequitur, quo loco equites noſtri ſtationem habuerant, aliquot turmæ cum leui armaturâ, impetu facto, loco ſunt deiectæ, & propter paucitatem noſtrorum equitum, ſimulq́, leui armaturâ inter turmas aduerſariorum protrita.* Iam quâ id arte faciendum? Baſta docuit lib. II. folijs 104. 105. & 106. *Statiua,* inquit, *vel noctu aſſultanda ſunt priùs quàm aut data mandata, aut excubiæ poſitæ, aut ſtationes locatæ ſunt: vel primâ luce, cùm è nocturnis vigilijs hoſtis ſe recipit ad quietem. Qui verò equites impreſſionem facturi ſunt, commodum, vt in turmas quinque diuidantur. Harum prima concitato impetu procubitores fugientes inſequetur, penetrabitq́, conſtanter vſque in ipſa hoſtis principia, inuadetq́, ſtationem. Secunda non ſegniore curſu primam ſubſequetur, iuuabitq́, in varias ſe caſtrorum ſtatiuorum vias partiens, ne hoſtis coire in turmas poſſit. Tertia lentè gradatimq́, procedens occupabit forum. Quarta trans forum vecta eò ſe conferet, vnde maior exaudietur tumultus. Quinta, ſi, quiete ſtatiuorum obſeruatâ, duxerit non eſſe intrandum, partitò circumueniet pagi aditus exitúſque, ne quà hoſti pateat fuga. Atque hoc,* inquit fol. 65. *pulcherrimum equeſtris militiæ ſtratagema eſt, ſtatiua equitum inuadere: nam, dum frena, ſellas armaq́, expediunt, dum inſcendunt, dum ad vexillum in principia decurrunt, imparati opprimuntur ab agmine iam inſtructo.* Non iniuriâ admiratur Flaminius doctrinam Ludouici Melzi, iubentis ſtatiua inuadi nullo præmiſſo ſpeculatore, ne eo fortè deprehenſo ſtationarij admoneantur, parentque ſeſe in aduentum hoſtis. Rectè id quidem, ne turmulæ exploratorum antecurrant, vti fieri in itineribus conſueuit: at certè tamen occultis exploratoribus ſtatiua eorumque

aditus

aditus antè ſpeculanda ſunt, quàm inuadantur. Quis enim prudenter ſperet, adeò ſocordem eſſe in ſtatiuis ſuis hoſtem, vt non clauſtris, ſeptis, aut foſſis ea præmunierit aduerſus inuaſorem? Quis credat, locum inexploratum adeò iacere apertum, incuſtodito hoſte, vt nullum ſit obicem itineri ingreſſuiq́ue reperturus? Sanè & hæc antè ſpeculanda ſunt, & excubiæ cognoſcendæ, & hoſtis ſocordia vigilantiaq́ue expendenda. Sic à peritis factum Liuius teſtatur lib. XXIV. Bello Apolloniatum cõtra Philippum: *Dum Præfectus iuuentutem, armaq́, & vrbis vires inſpiceret: vbi ea viſa inſpectáque ſatis animorum fecêre, ſimulq́, ab exploratoribus comperit, quanta ſocordia ac negligentia apud hoſtes eſſet; ſilentio noctis ab vrbe ſine vllo tumultu egreſſus, caſtra hoſtium adeò neglecta atque aperta intrauit, vt ſatis conſtaret, prius plus mille hominum vallum intraſſe, quàm quiſquam ſentiret.* Quæ res vt exemplis diſcatur, addam illuſtriores aliquot ſtatiuorum inuaſiones à magnis Ducibus fortiter prudenterq́ue factas. *Cæſar* (lib. VI. Belli Gallici) *ad bellum Ambiorigis L. Minucium Baſilum cum omni equitatu præmittit, ſi quid celeritate itineris atque opportunitate temporis proficere poßit. Monet, vt ignes fieri in caſtris prohibeat, ne qua eius aduentûs procul ſignificatio fiat; ſeſe confeſtim ſubſequi iubet. Baſilus, vt imperatum eſt, facit; celeriter contraq́, omnium opinionem confecto itinere, multos in agris inopinantes deprehendit. Eorum indicio ad ipſum Ambiorigem contendit, quo in loco cum paucis equitibus eſſe dicebatur. Comites familiareſq́, eius anguſto in loco equitum noſtrorum vim pauliſper ſuſtinuerunt: ijs pugnantibus, illum in equum quidam ex ſuis intulit, fugientem ſiluæ texerunt,* &c. *Magna fuit fortunæ, omni militari inſtrumento, quod circum ſe habebat, erepto, rhedis equiſq́, comprehenſis ipſum effugere.* Craſſus lib. III. Belli Gallici: *Equitum Præfectos cohortatus, vt magnis præmijs pollicitationibuſq́, ſuos excitarent, quid fieri velit, oſtendit. Illi, vt erat imperatum, eductis quatuor cohortibus, quæ præſidio caſtris relictæ, integræ ab labore erãt, & longiore itinere circumductis, ne ex hoſtium caſtris conſpici poſſent, omnium oculis mentibúſque ad pugnam intentis, celeriter ad eas, quas diximus,*

 muni-

munitiones peruenerunt; atque his prorutis, prius in hoſtium caſtris conſtiterunt, quàm planè ab his videri, aut quid rei gereretur cognoſci poſſet: tum verò clamore ab eâ parte audito, noſtri redintegratis viribus (quod plerumque in ſpe victoriæ accidere conſueuit) acriùs impugnare cœperunt. Hoſtes vndique circumuenti, deſperatis omnibus rebus, ſe per munitiones deijcere, & fugâ ſalutem petere contenderunt: quos equitatus apertiſſimis campis conſectatus, ex millium L. *numero vix quartâ parte relictâ, multâ nocte ſe in caſtra recipit.* Apud Liuium lib. XXXV. *Conſul Numidas octingentos fermè equites inter auxilia habebat. Eorum Præfectus Conſuli pollicetur ſe, parte vtrâ vellet, cum ſuis erupturum: tantùm vti diceret, vtra pars vicis frequentior eſſet, in eos ſe impetum facturum, & nihil priùs quàm flammam tectis iniecturum,* &c. *Collaudatum Conſul ſpe præmiorum onerat. Numidæ equos conſcendunt, & obequitare ſtationibus hoſtium (neminem laceſſentes) cœperunt. Nihil primo aſpectu contemptius; equi homineſq́; paululi & graciles, diſcinctus & inermis eques, & equi ſine frenis; deformis ipſe curſus, rigidâ ceruice, & extento capite currentium. Hunc contemptum de induſtriâ augentes, labi ex equis, & per ludibrium ſpectaculo eſſe. Itaque, qui primò intenti paratíque (ſi laceſſerentur) in ſtationibus fuerant, iam inermes ſedentéſque pars maxima ſpectabant. Numidæ adequitare, dein refugere, ſed propiùs ſaltum paulatim euehi, velut quos impotentes regendi equi inuitos efferrent. Poſtremò ſubditis calcaribus per medias ſtationes hoſtium erupêre; & in agrum latiorem euecti, omnia propinqua viæ tecta incendunt: proximo deinde vico inferunt ignem, ferro flammáque omnia peruaſtant.* Apud Tacitum I. Annal. *Cæcinna cum expeditis cohortibus præire, & obſtantia ſiluarum amoliri iubetur. Legiones modico interuallo ſequuntur. Iuuit nox ſideribus illuſtris; ventúmque ad lucum Marſorum, & circumdatæ ſtationes, ſtratis etiamnum per cubilia, proptérque menſas nullo metu, non antepoſitis vigilijs; adeò cuncta incuriâ diſiecta erant, nullúſque belli timor.* Sat iam opinor artificiorum ad inuadenda ſtatiua. Venio ad vltimum equitum munus, populandi agros prædandíque. Geſtit non paucis, ſcio, animus, dum has eis blanditias

facio,

facio,proponoq́ue licentiam prędandi.Sed hoſtiles agros intelligo, non noſtrorum, non ſociorum. Prædones ſint, non equites, qui in ſuos ſæuiunt. Onoſander Strateg.cap.VI. *Edicat* (Imperator) *per ſocias ditiones iter faciens, vt milites ſe illis locis abſtineant, nihil illorum aut attingant aut corrumpant.* Igitur priſca illa militię decora,equites Romani, in hoſtem prędabundi mittebantur. Cæſar lib. II. de Bello ciu. *Curio animaduertit multa vndique portari atque agi pleniſſimis viјs,quæ repentini tumultûs timore ex agris in vrbem conferebantur. Huc equitatum mittit, vt diriperet atque haberet loco prædæ.* Caſtigabantur verò qui ſuorum agros violarent. Narrat Lampridius,ab Alexandro Seuero Tribunos quoſdam capite plexos, quòd per eorum negligentiam milites luxuriati eſſent; cumq́ue aniculam quamdam iniurijs miles affeciſſet, *militem ab eo exauctoratum, addictúmque fuiſſe aniculæ in ſeruum, quòd artifex carpentarius eſſet, vt eam paſceret*, &c. *Si quis de viâ in alicuius poſſeſſionem deflexiſſet, pro qualitate loci aut fuſtibus ſubijciebatur in conſpectu eius,aut virgis,aut condemnationi; aut,ſi hæc omnia tranſiret dignitas hominis, grauiſſimis contumelijs, cùm diceret: Viſne hoc in agro tuo fieri,quod alteri facis?* Plura non congero,ne ſtillam in mare conferam. Moneo potiùs, & inculco ſalutare illud Baptiſtæ præceptum militibus datum: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Quibus verbis prædas iniuſtas agi vetat. (concuſſio enim *terror eſt iniectus extorquendæ pecuniæ aliúſve rei cauſſa*, ait Adamus noſter Contzenius in Lucam, ex Cuiacio & Iureconſultis.) Ac ſanè vel ab Ethnico homine accipienda lex foret, quam Vopiſcus Aureliani auctoritate latam refert. *Eſt*, inquit Vopiſcus, *Aureliani epiſtola ad vicarium ſuum data,huiuſmodi: Si vis Tribunus eſſe,imò ſi vis viuere,manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat. Ouem nemo contingat. Vuam nullus auferat. Segetem nemo deterat. Oleum, ſal, lignum nemo exigat. Annonâ ſuâ contentus ſit. De prædâ hoſtis, non de lacrymis Prouincialium habeat*, &c. *Stipendium in baltheo, non in popinâ habeat*, &c. *In hoſpitijs caſtè ſe agat*, &c.

Sed

Sed ea ferè nunc tempora ſunt, vt iniuriam facere, perinde ſit atque victoriâ frui. Deplorauit hunc militiæ ſtatum non lacrymabiliùs quàm veriùs Petrus Bleſenſis epiſt. XCIV. *Ordo militum nunc eſt, ordinem non tenere. Nam cuius os maiore verborum ſpurcitiâ polluitur, qui deteſtabiliùs iurat, qui minùs Deum timet, qui miniſtros Dei vilificat, qui Eccleſiam non veretur, iſte hodie in cœtu militum fortior & nominatior reputatur.* O vtinam aliquando malo tanto fiat medicina! Et quæ poterit? inquies. Triplex, meo quidem arbitrio, aut Martem noſtrum nullus ſanabit Æſculapius. Primum, *Certa ſtipendiorum numeratio.* Tum enim militem ſtipendijs contentum eſſe iubeas, tum furta eius ſeuerè punias, cùm emere potuit quod rapuit. Nam quo alio viuat miles, niſi aut ſtipendio aut rapto? An non queritur iuſtiùs, quàm illi Porcenniani, *militiam grauem & infructuoſam? non denis in diem aſſibus corpus & animam æſtimari, ſed ne denis in menſem quidem?* Alterum, *Seuera caſtigatio. Aſpero enim & abciſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget, quia vires armis conſtant, quæ, vbi à recto tenore deſciuerunt, oppreſſura ſunt, niſi opprimantur*; Valerius libro II. cap. VII. Clearchum ergo ſe Dux ſummus præſtet, credatque, *Imperatorem à militibus, potiùs quàm hoſtem, metui debere.* Frontinus lib. IV. idemque Valerius. Tertium, *Ducis ipſius aliorúmque Præfectorum abſtinentia atque exemplum.* vt Liuianum hoc dicere poſſint: *Facta, non dicta mea, vos milites ſequi volo; nec diſciplinam modò, ſed exemplum quoque à me petere*; lib. VII. Callicratides nimirum volo, qui, ſtipendio ſolo retento, munera remittant. Catones voueo, qui ſolis eſculentis & poculentis in Prouinciâ contenti viuant. Tuberones deſidero, qui fictilibus veſci malint, quàm vel oblato vti argento. vt abſoluam verbis Valerij Maximi lib. II. cap. VII. *Hoc præcipuum decus & ſtabilimentum Romani Imperij* (& noſtri) *militaris diſciplina, in cuius ſinu ac tutelâ ſerenus tranquillúſque beatæ pacis ſtatus acquieſcit.*

CAPVT V.

Quod equitis Chriſtiani munus ante pugnam. Quomodo locanda acies equeſtris, & qualis.

Equitis præparatio religioſa ad pugnam. Stimulus ab exemplo Ethnicorum deuouentium ſeſe in pugnâ. Equitum cæleſtium auxilia. Situs aciei quis capiendus. Acies equeſtres variæ. Præcepta equeſtris pugnæ, & diſcrimen à pedeſtri. An frenis equorum detractis aliquando confligendum. Illuſtria equeſtrium certaminum ſpectacula.

AD pugnam referuntur ſtudia equitis cetera, perinde vt bellum omne ad victoriam. Pugna namque operum equeſtrium ſumma eſt. Ad hanc ergo eques Chriſtianus parare ſe debet non animo gladiatorio, quaſi cædes promiſcuas in macello aliquo editurus; ſed ſicut miles Chriſti, aut victurus, aut moriturus, vt ſacramento rogatus eſt, pro Repub. pro patriâ, pro Religione. Leo Imperat. Tactic. cap. XX. §. XLVII. *Colendus*, inquit, *omnino Deus eſt. Bellorum autem in exordijs eum maximè veneraberis. Si enim illum colueris purè ac religioſè, ſicuti fas eſt, in omnibus periculis & perturbationibus ſupplicabis illi quaſi amico, & ſalutem ab illo comparabis.* §. CLXXII. *Quando copias tuas ad bellum educturus es, oportet liberas & ſolutas à peccato eſſe, & piâ iuſtaq; mente Deum colere, atque ita ad bellum procedere.* Quæ poſtrema verba præiuit Leoni Onoſander Strategici cap. V. *Educat copias Imperator puras & luſtratas ſecundùm ea quæ vel legibus ſacris ſancita, vel à Vatibus præſcripta ſunt, omnem publicæ alicuius maculæ aut impietatis conſcientiam proijciens.* Sanè qui ſtrenuè fortiterque pugnet, eum aut intemeratâ mente virum eſſe oportet, aut hominem atheum: quod ego frequenter ſapientiſſimos Duces dicentes audiui, idque ita ſe habere veriſſimum eſt. Nam quis aliàs intrepidè ſe obijciat morti, niſi credat aut placatum ſe habere Deum, aut nullum eſſe Deum? Certè hic vnicus Chriſtiano equiti murus eſt, hæc lorica vnica, hoc ſcutum vnicum aduerſus omnem metum, hoc in hoſtem, in enſes tutus ruit; dum

nempe ſecurus illi flagrat in pugnam animus, vtcumque res caſura eſt,ſeu vincat,ſeu vincatur. Tales ego fuiſſe Machabæi illius magni ſpiritus credo, quos verè ſic extulit Ambroſius lib. I. Offic. *Quanta virtus animi primò,vt mortem non timeret, deinde vt circumfuſus legionibus inimicorum in confertos raperetur hoſtes, medium penetraret agmen, & contemptâ morte ferocior, abiecto clypeo, vtraque manu vulneratæ molem beſtiæ ſubiret ac ſuſtineret? poſt infra ipſam ſuccederet,quò pleniore feriret ictu, cuius ruinâ incluſus magis, quàm oppreſſus, ſuo eſt ſepultus triumpho.* An non,ſic mori,genus quoddam martyrij eſt,quo Chriſtiani equites coronantur, qui animo ante prælium expiato ſanctèque compoſito occumbunt? An non plus gloriæ, quàm ſanguinis, ex horum fortiſſimis vulneribus fluere; & non mori, ſed naſci, quia ſic moriuntur, dicendi ſunt? Mirari ſubinde ſoleo,quæ pietas, aut quis impetus potiùs impietatis, inuexerit in media hoſtium agmina morituros equites quoſdam Ethnicorum. Equidem exiſtimo,cùm nullum eſſe Numen crederent, famæ laudiſque perpetuæ cupiditate animas profudiſſe & perdidiſſe: quantâ tamen in ſpeciem religione id agebant? quàm ſerijs cærimonijs pro Republ.capita deuouebant? Lubet adferre Liuij verba, deſcribentis vtriuſque Deciorum, patris & filij, deuotiones. Patris,lib. VIII. *In hac trepidatione Decius M. Valerium voce magnâ inclamat: Deorum,inquit,ope, Valeri,opus eſt. Agedum Pontifex publicus populi Romani,præi verba, quibus me pro legionibus deuoueam. Pontifex eum togam prætextam ſumere iuſſit,& velato capite, manu ſubter togam ad mentum exertâ, ſuper telum ſubiectum pedibus ſtantem, ſic dicere: Iane, Iuppiter, Mars-pater, Quirine, Bellona, Lares, Diui Nouenſiles, Dij Indigetes, Diui quorum eſt poteſtas noſtrorum hoſtiúmque, Dijq́ Manes, vos precor, veneror, veniam peto, feroq́, vti Populo Romano Quiritium vim victoriamq́ proſperetis, hoſteſq́ Populi Romani Quiritium terrore, formidine, morteq́ afficiatis. Sicut verbis nuncupaui,ita pro Repub. Quiritium, exercitu, legionibus, auxilijs Populi Romani Quiritium, legiones auxiliaq́ hoſtium, mecum Dijs Manibus Tellurią deuoueo. Hæc ita*

preca-

precatus, lictores ire ad T. Manlium iubet, matureq́ Collegæ ſe deuotum pro exercitu nuntiare: ipſe incinctus cinctu Gabino, armatus in equum inſiluit, ac ſe in medios hoſtes immiſit. Filij, lib. x. *Decius patrem P. Decium nomine compellans, Quid vltrà moror, inquit, familiare fatum? Datum hoc noſtro generi eſt, vt luendis periculis publicis piacula ſimus. Iam ego mecum legiones hoſtium mactandas Telluri & Dijs Manibus dabo,* &c. *cùm ſecundùm ſollemnes precationes adieciſſet, præ ſe agere ſeſe formidinem ac fugam, cædemq́ ac cruorem, Cœleſtium Infernorumq́ iras, contacturum funebribus diris ſigna, tela, arma hoſtium, locumq́ eumdem ſuæ peſtis, & Gallorum & Samnitium fore. Hac execratus in ſe hoſtéſque, quà confertiſſimam cernebat Gallorum aciem, concitat equum; inferenſq́ ſe ipſe, infeſtis telis interfectus eſt.* Debent certè hæc Ethnicorum facta onerare pudorem equitum Chriſtianorum, ſi ſegniores ſint in deuouendis Numini capitibus animiſque ſuis, non per vanas illas verborum execrationes, ſed per ſinceram deuotionem mentis bonæ, qui mentes animoſque immortales habere ſe ſciunt. In rem præſentem facit, quod de Gallis Cæſar commemorat Bell. Gall. lib. VI. *In primis hoc volunt perſuadere, non interire animas: atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.*

Felices errore ſuo (ait Lucanus) *quos ille timorum*
Maximus haud vrget, Lethi metus! inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæq́ capaces
Mortis, & ignauum eſt reditura parcere vitæ.

Feliciores profectò Chriſtiani equites, non errore, ſed fide; quibus, auctore Iobo, hæc ſpes repoſita eſt in ſinu ſuo, quòd in nouiſſimis reſurrecturi ſunt, & in carne ſuâ videbunt Deum Saluatorem ſuum. Hac ergo ſpe accenſi, in ferrum flammaſque ruant. Aut pudor ſit à Germanis olim Ethnicis, *quibus etſi mores*, Appiano teſte, *ferociſſimi ſunt; in aggrediendo tamen inſignis audacia, contemptus mortis maximus, ob reuiuiſcendi ſpem.* Certè omnis in Deo locanda equiti Chriſtiano fiducia eſt, idemtidem illud cogitanti, quàm *fallax* ſit *equus ad ſalutem*, Pſalm. XXXII. *Non enim in equorum viribus voluntas*

tua eſt, Domine, aiebat Iudith Holofernem obtruncatura. Nam quantulæ ſæpè res equitem equumq́ue perdunt! Cingula vna ephippij ſtapiæq́ue fracta, reſectæ ab hoſte frenorum habenæ, ſolea lapſa, aut clauus vnus equi malè calceati. Hinc equi ſalus & equitis. Ecquis iam Bellerophontæâ ſuperbiâ (quaſi terras periculaq́ue omnia contempturus) alato equo cælum inuadere moliatur, ratus prælijs omnibus fore ſe immortalem? ſis licet

Eques ipſo melior Bellerophonte,

niſi Numen iuuerit, *Canterius in foſſâ eris*. Multum ſcilicet profuit Pharaoni immenſus ille equitatus, cùm Dominus *equum & aſcenſorem proiecit in mare.*

—— Quantum hinnitum atque equitatum!

Egregiè iuuit hippotyphia Carolum II. Imperatorem, quo bellum contra Ludouicum fratris filium iniuſtè gerente, *cùm equorum latera, quibus inſidebant, equites tunderent calcaribus & cruentarent, equi quaſi ad ſtipitem ligati immobiles permanſere*, teſte Baron. Tom. x. ex Annal. Francorum. Hoc nimirum illud *væ* eſt, quod equiti præſidenti Iſaias minatur cap. XXXI. *Væ, qui non ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſraël, & Dominum non requiſierunt*, ſed *in equis ſperantes, habuerunt fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt; & ſuper equitibus, quia prævalidi nimis.* Non profectò, *non in fortitudine equi voluntatem habebit Dominus*, Pſalm. CXLVI. *Illi quidem armis confidunt, ſimul & audaciâ: nos autem*, aiebat Machabæus lib. II. cap. VIII. *in omnipotente Domino, qui poteſt & venientes aduerſum nos, & vniuerſum mundum vno nutu delere*. Ita ſatiùs. Nec defuit fidenti ſperantiq́ue Machabęo equeſtre auxilium è cælo: *Cùm vehemens pugna eſſet*, cap. x. *apparuerunt aduerſarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis ſuis circumſeptum incolumem conſeruabant; in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebant.* Iterùm capite ſequenti: *Cùm Lyſias nuſquam recogitans Dei poteſtatem, ſed mente effrenatus, in millibus equitum, & in octoginta elephantis confideret; Machabæus, & qui cum eo erant,*

erant, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, vt bonum Angelum mitteret ad ſalutem Iſrael. Cumq́; pariter prompto animo procederent Ieroſolymis, apparuit præcedens eos eques in veſte candidâ, armis aureis, haſtam vibrans. Tunc omnes ſimul benedixerunt miſericordem Dominum, & conualuerunt animis, non ſolum homines, ſed & beſtias ferociſſimas, & muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miſerantem ſuper eos Dominum. Leonum autem more, impetu irruentes in hoſtes, proſtrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille ſexcentos. Huc equiti perfugiendum in pugnâ eſt; huc non Machabæus modò, ſed profani etiam Romanorum Imperatores ducunt, qui, ſublatis in cælum manibus, Templa Dijs ſuis pollicebantur ad auertendum diſcrimen, rati nullam aliunde rebus labantibus opem eſſe expectandam. Sic Numen & Cælites certâ veraque fide aduocare in prælia ſuadeam equiti Chriſtiano. Execrationibus autem diriſque in ſe, in ſocios, in equos coniectis vociferari, Acherontem totum in vota excire, parum opportuna pugnæ præſidia ſunt. Mens bona, animus præſens, fixa in Deo ſpes, Cælitum aduocatio, optima tempori tali patrocinia. Sic Apoſtolus Iacobus Ramiro Hiſpanorum Regi aduerſus Mauros pugnanti, candido vectus equo, candidum geſtans vexillum, cruce rubrâ diſtinctum, ſuppetias venit, auctore Marianâ. Sic Theodoſio Imperatori in Eugenium mouenti, albis equis vehentes adfuêre de cælo SS. Ioannes Euangeliſta & Apoſtolus Philippus, affirmante Theodoreto. Sic Chriſtianis Antiochenſibus, dum Turcas debellant, viſi albis equis ſublimes SS. Demetrius, Georgius & Mercurius, teſte Paulo Æmilio de Rebus Francorum. Sic Georgius Martyr hinnitu equi picti, cui pictus ipſe inſidebat, è regione ſacelli Mariæ victricis, victoriam Conſtantino Deſpotæ, eiuſque olim patri prænuntiauit, teſte Gregorâ lib. VIII. Sic denique Chriſtum ipſum equo albo vehentem Ioannes præuidit auxilio venturum Chriſtianis, quos extremis mundi temporibus ab Antichriſto oppugnatum iri vaticinatur Apocalypſ. cap. XIX. *Et vidi*

cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iuſtitiâ iudicat, & pugnat. Quæ verba Lactantius lib. VII. capp. XVII. XVIII. & XIX. de vero Chriſti deſcenſu accepiſſe videtur: quamuis credibilius ſit (auctore Cornelio à Lapide) ſymbolicè hæc Ioanni oſtenſa; nec Chriſtum ipſum, ſed pro eo Archangelum Michaëlem, ſtipatum Angelicis turmis, in certamen deſcenſurum. His ego Ducibus plus ſperem, quàm quos *Latini belli ſpectaculo interfuiſſe Deos fama tradidit, duos in cādidis equis Caſtorem & Pollucem*, narrante Floro. Quid ergo faciet, pugnâ imminente, eques Chriſtianus? Quid ſuaſurum me arbitraris? An fortè vt in conſcientiam anxiè inquirere incipiat, cùm de ſternendo hoſte cogitandum eſſet? An vt preculas aliquot demurmuret, dum clamore hoſtem terrere, ſe ſuoſque excitare deberet? An vt precarias ſphærulas numerare incipiat, dum plumbei globi explodendi in aduerſum agmen? Apage intempeſtiuas illas religiones galeatorum leporum. Iam antè hæc egiſſe oportuit, cùm manè ſurgitur, cùm in excubijs ſtatur, cùm equus ephippio ſternitur, cùm ad ſigna conuolatur. Pugnandum eſt, dum pugnandum eſt; aliàs orandum erat. Hoc vnum, non breuius quàm præſentius, dum iam imminet pugna, permitto: Memor ſacramenti ſui militaris, quo rogatus eſt, oculos animumque attollat cælo; & diuinâ ſpe plenus, quaſi auſpicatò ruat in hoſtem. Sic de Ethnicis ipſis Tacitus lib. III. Hiſt. *Orientem ſolem* (ita in Syriâ mos) *Tertiani*, inquit, *ſalutauère*. De Horatijs Curiatijſque pugnaturis, idem à Zonarâ affirmatur. A Plutarcho quoque de Marcello. Sed Martinum militem fortiſſimum, eumdemque inter Chriſtianos ſanctiſſimum, præponere Ethnicorum exemplis lubet. Is Iuliano Cæſari, ignauiam ſibi exprobranti, cùm iniquam impiamque pugnam detrectaret, *Ego*, inquit, *intrepidus craſtinâ die ante aciem inermis adſtabo: & in nomine Domini Ieſu, non clypeo protectus aut galeâ, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus.* Salubriter quoque monet Leo Imperator Tact. cap. XII. §. LXIX. *Cùm iam ad conflictationem mouet exercitus, conſueta*

Chriſtia-

Chriſtianis vox vſurpanda eſt, Crucis victoria. Id præſtat ſcilicet, quàm momentis omnibus cacodæmonis nomen vſurpare; quod quibuſdam ita ſolemne eſt, vt fortes alioqui ſibi eſſe non videantur.

Iam ad aciem venio, equite tam religiosè comparato. In primis commodus capiendus eſt aciei ſitus. Id Vegetius monet lib. III. cap. XIV. *Ordinaturus aciem tria debet antè proſpicere, ſolem, puluerem, ventum. Nam ſol ante faciem ſerit viſum; ventus contrarius tua inflectit ac deprimit, hoſtium adiuuat tela; puluis à fronte congeſtus oculos implet & claudit. Hæc momento eo, quo acies ordinantur, etiam imperiti vitare ſolent; ſed Duci prouido cauendum eſt in futurum, ne, poſt paullulum accedente die, noceat ſolis mutata conuerſio; ne ventus aduerſus, horâ ſolitâ, eo pugnante naſcatur.*

Hæc, quia commúnia ſunt pediti iuxtà atque equiti præcepta, non pertracto: ſed, an verum, quod non-nemo ſcribit, *equites intereà non quidem in equis ſedentes, ſed tamen ſtratos equos paratoſq; habentes, Imperatoris iuſſa expectaſſe? vt nempe Triarij ſubſidebant poſt haſtatos.* Nullus credo: nam id pernicioſæ foret moræ. Neque ſanè Auctor id vllâ Liuij (vt putauit) auctoritate firmauit. Nam è caſtris paratos equos frenatoſque exiſſe, militeſque inſilijſſe, oſtendit; non, in acie vacuos ad inſcendendum fuiſſe.

Secundò, *Conſideranda ſunt loca,* inquit Vegetius, *in quibus pugnandum eſt: nam ſi equitatu gaudemus, campos debemus optare,* lib. III. cap. IX. XIII. & XXVI. Eâ re apud Horatium lib. I. Epiſt. VII.

Haud malè Telemachus proles patientis Vlyſſei:
Non eſt aptus equis Itacha locus, vt neque planè
Porrectus ſpatijs. ———

Vnde prouerbio iactatum, vt Suidas refert, *Equus in campum.* Ergo prouidendum, ne hoſtis campos inequitabiles reddat. Caue. Hæ ferè artes ſunt, arboribus cæſis ramiſque vias impedire, Cleomenis apud Frontinum: murices ſpargere, Darij apud Curtium, & Cæſaris obſidione Aleſianâ: oc-

cultas

cultas foueas agere, Clearchi apud Polyænum: capedunculas fictiles terræ infodere, Phocenſium apud Herodotum: campos inundare, Herculis apud Polyænum. Sed aduerte, campos equitatui quærendos, quando equitatu abundabis. At cùm hoſtis equite prævalebit, abde equos tuos in anguſtias. Audi Liuium lib. XXI. *Apparuit equitatu meliorem Pœnum eſſe, & ob id campos patentes, quales ſunt inter Padum Alpéſque, bello gerendo Romanis aptos non eſſe.* Ita eſt: loci, in quo pugnatur, anguſtijs redigitur in paucitatem magnus equitatus; magno exiguus equitatus par fit, dum explet locum paruum.

Tertiò, *Obſeruatur*, ait Vegetius lib. III. cap. XI. *ne laſſos poſt curſum equos ad prælium agat.* Moniti huius neglectu pœnas dedit Curio, exercitu ferè amiſſo, aduerſus Iubam Regem. Cæſar ita narrat lib. II. Bell. ciuil. *Curio equites ſequi iubet ſeſe, iterũq; accelerat, vt quàm maximè ex fugâ perterritos adoriri poſſet. At illi, itinere totius noctis confecti, ſubſequi non poterant, atque alij alio loco reſiſtebant. Ducenti, neque longiùs fugientes proſequi, nec vehementiâ equos incitare poterant*, &c. *Noſtros vires laſſitudine deficiebant. Curio prælians interficitur. Equites perpauci ex prælio ſe recipiunt*, &c.

Quartò, *Cauendum, ne dubitantem aut formidantem exercitum ad pugnam publicam aliquando educas*, Vegetius libro III. cap. IX. Id Cæſar cauebat lib. IV. Bell. Gall. *Equitatum, quòd recenti prælio perterritum eſſe exiſtimabat, agmen ſequi iuſſit.*

Quintò, *Si equites impares ſunt, more Veterum, velociſſimi cum ſcutis leuibus pedites ad hoc ipſum exercitati, iiſdem miſcendi ſunt, quos Expeditos Veteres nominabant*, Vegetius lib. III. c. XVI. Id conſilium Vitellio victoriam peperit contra Petilium Cerealem, teſte Tacito Hiſt. lib. III. *Petilio Cereali equeſtre prælium aduerſum fuerat: namque incautum, & tamquam ad victos ruentem, Vitelliani interiectus equiti pedes excepêre*, &c. *Capitur Præfectus alæ Tullius Flauianus, ceteri fœdâ fugâ conſternantur.*

Hæc

Hæc aciei ferè præuidenda, à cælo, à ſolo, ab equis, ab equite. Ipſa verò acies dein inſtruenda, ſeu particulatim, ſeu vniuerſim, vti præſcribetur. Leo Imp. Tact. cap. XII. §. XXVI. *Sin autem ſoli equites fuerint, & aduerſus equites bellum ſuſcipiendum eſt, in tres equeſtres acies exercitum diuides. Primam aciem (quæ πρόμαχος, id eſt propugnatrix dicitur) in tres partes diuides, vnaquaque turmâ in tres μοίρας ſiue drungos diuiſâ. In mediâ turmâ ὑποστρατηγὸν, id eſt Propratorem tuum: in dextrâ ſiniſtraq́; Turmarchas, in medio Drungariorum aut μοιράρχων ſeu Tribunorum collocabis.* §. XXVII. *Has tres turmas conſtitues ex Procurſoribus, & ex Defenſoribus.* §. XXIX. *Secundam aciem (qua ſubſidiaria) ſic inſtrues, vt tertiam partem totius exercitûs in ſe contineat. Eam autem in quatuor partes diuides; & vnius ſagittæ iactu ad latera eiuſmodi partes à ſe inuicem diſtent.* §. XXX. *In extremis oris aciei, hinc atque illinc poſt aciem inſtructam, quaſi vnius ſagittæ iactu educes ex vnâ cohorte ad aciem tergiſtitum, quaſi ad tertiam aciem inſtruendam.* §. XXXVIII. *Ad ſummam autem mandamus, vt vniuerſæ copiæ equeſtres in primam & ſecundam aciem tempore belli diſtribuantur, tumq́; maximè, cum magnum exercitum habueris.*

Sed accuratiùs hoc tempore diſtinguendum duplex pugnæ genus, & varium item equitum diſcrimen. Pugna vel oblata eſt, vel defenſa; ſeu (vt vulgo ſeruiam) offenſiua aut defenſiua. Sic equitum quoque alij valent ad inferendam pugnam, alij ad arcendam. In pugnâ oblatâ, ſeu vltroneâ impreſſione, locum præcipuè habent Lancearij & Arcabuſarij: horum enim eſt, fiſtulis diſploſis aſſultare & perſequi hoſtem; illorum, inuadere & perrumpere lanceis aciem. De his opportunè illud Taciti pronunties ex libello de Moribus Germanorum: *Equeſtrium ſanè virium id proprium, citò parare victoriam, aut citò cedere.* Ergo Lanceariorum turma vna, conſtans equitibus, exempli gratiâ, ſexaginta quatuor, ad offerendam pugnam, ſeu equitatui hoſtili, ſeu peditibus, diſponitur à VValhauſio acie quintuplici.

Prima acies tributa eſt in quatuor Iuga inuicem ſubſequentia, quorum ſingula habent equites ſenos-denos, hoc modo:

Hæc Iuga neceſſe eſt incurrant ſeorſim ſingula, alioqui impediant inuicem: poſſuntque diuidi ſingula in Iuga bina, vt vniuerſa ſint octona; locenturque aut aliud poſt aliud, aut quaterna & quaterna lateribus aduerſis.

Secunda Lanceariorum acies conſtat Iugis item quatuor, equitibus totidem in Iuga ſingula atque acies ſuperior, ita tamen diſpoſitis, vt lanceæ ſecundi Iugi intermixtæ ſint, à tergo, Iugo primo, aliquanto ſpatij interuallo, ſic, vt incurrere in hoſtem poſſint ſimul Iuga bina inuicem mixta, anteriùs poſteriuſque, ad hanc formam:

Hæc

Hæc ſingula Iuga diuidi poſſunt in bina equitum oƈtonûm, diſponiq́ue aut poſt inuicem, aut lateribus aduerſis, vt iam explicatum.

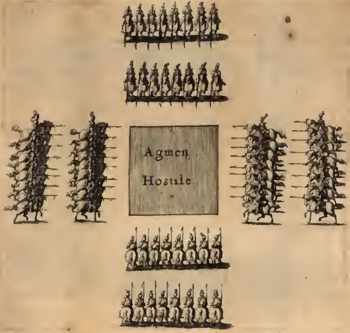
Tertia Lanceariorum acies conſtat Iugis totidem, eiuſdem numeri, ſed diſpoſitis quaſi in quincuncem, hac ſpecie:

Hæc Iuga ſi in bina diuidantur, ſingula locabuntur eodem ſitu.

Quar-

Quarta conſtat octo Iugis, quæ ſingula octonos equites numerant, diſpoſitos in quadrum, ordine duplici, ad includendum hoſtem quaternis lateribus, hoc exemplo:

Horum Iugorum quaterna faciunt impreſſionem ſimul, deinde quaterna alia.

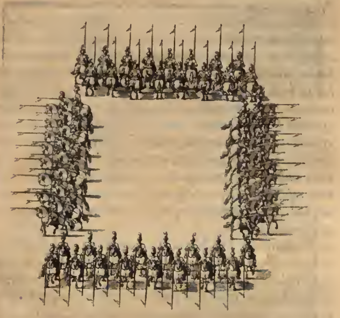
Quinta Lanceariorum acies conſtat octonis item Iugis, ſed diſpoſitis in coronam, vt non modò latera hoſti premantur, ſed & quæcumque eius pars ſit obſeſſa, faciuntque impreſſionem ſimul omnes. En figuram:

Hæ quinque ſunt Lanceariorum acies (vt vocant) offenſiuæ, ad inferendam pugnam.

Alia

Alia eorum eſt acies ad defendendum, in quadrum nempe Iugis duplicibus, lanceis extrorſum verſis, ad hunc modum:

Singulare monitum (quod ſolos Lancearios in conflictu ſpectat) adfert Leo Imper. Tact. cap. XII. ſ. CIV. *Haſta, conflictationis tempore, flammula non habeant, ſed de haſtis detrahant equites, & in thecas ſuas abdant, quando ad vnum milliare ab hoſte abſunt; hucuſq; autem omnino in haſtis habeant.* Adijcio nunc exempla Lanceariorum aliquot ſingulari certamine egregiè dimicantium cum hoſte.

Primum eſt Aruntis & Bruti, apud Liuium lib. II. *qui vterque contrario ictu per parmam transfixus, duabus hærentes haſtis, ex equis moribundi lapſi ſunt.*

Secundum eſt Cornelij Coſſi equitis in Tolumnium

Re-

Regem, Liuius lib. IV. *Eques* (Veientium) *maximè reſiſtebat, equitúmq́; longè fortiſſimus ipſe Rex* (Tolumnius) *ab omni parte effusè ſequentibus obequitans Romanis, trahebat certamen. Erat tum inter equites Tribunus militum A. Corn. Coſſus, eximiâ pulchritudine corporis, animo ac viribus par, memorq́; generis, quod ampliſſimum acceptum, maius auctiúſque reliquit poſteris. Is cùm ad impetum Tolumnij, quacumque ſe intendiſſet, trepidantes Romanas videret turmas, inſignémque eum Regio habitu volitantem totâ acie cognouiſſet; Hiccíne eſt, inquit, ruptor fœderis humani, violatórque gentium iuris? Iam ego hanc mactatam victimam (ſi modò ſancti quidquam in terris eſſe Dij volunt) Legatorum Manibus dabo. Calcaribus ſubditis, infeſtâ cuſpide in vnum fertur hoſtem, quem cùm ictum equo deieciſſet, confeſtim & ipſe haſtâ innixus ſe in pedes excipit. Aſſurgentem ibi Regem vmbone reſupinat, repetitúmque ſæpius cuſpide ad terram affixit*, &c. *Itaque equitum quoque fuſa acies, quæ vna fecerat anceps certamen.*

Tertium eſt Titi Manlij & Geminij Metij. Liuius libro VIII. *Qui cùm infeſtis concurriſſent cuſpidibus, Manlij cuſpis ſuper galeam hoſtis, Metij trans ceruicem equi elapſa eſt: circumactis deinde equis, cùm prior ad iterandum ictum Manlius conſurrexiſſet, ſpiculum inter equi aures fixit; ad cuius vulneris ſenſum cùm equus, prioribus pedibus erectis, magnâ vi caput quateret, excuſſit equitem, quem cuſpide parmáque innixum, attollentem ſe à graui caſu, Manlius ab iugulo, ita vt per coſtas ferrum emineret, terræ affixit.*

Quartum Ducarij Inſubris in Conſulem Romanum: Liuius lib. XXII. *Inſuber eques (Ducario nomen erat) facie quoque noſcitans, Hic Conſul eſt, inquit popularibus ſuis, qui legiones noſtras cecidit, agróſque & vrbem eſt depopulatus; iam ego hanc victimam Manibus peremptorum fœdè circumdabo. Subditíſque calcaribus equo, per confertiſſimam hoſtium turbam impetum facit, obtruncatóque priùs armigero, qui ſe infeſto venienti obuiàm obiecerat, Conſulem lanceâ transfixit.*

Quin-

Quintum Iubellij Taureæ & Claudij Aſelli, apud Liuium lib. XXIII. *Inter multos nobiles equites Campanorum fortiſſimus eques, adeò, vt cùm apud Romanos militaret, vnus eum Romanus Claudius Aſellus gloriâ equeſtri æquaret. Hunc Taurea cùm diu perluſtrans oculis obequitaſſet hoſtium turmis, tandem facto ſilentio, vbi eſſet Claudius Aſellus, quæſiuit; & quoniam verbis ſecum de virtute ambigere ſolitus eſſet, cur non ferro decerneret, daretq́; opima ſpolia victus, aut victor caperet. Hæc vbi Aſello nuntiata ſunt in caſtra, id modò moratus, vt Conſulem percunctaretur, licerétne extra ordinem in prouocantem hoſtem pugnare; permiſſu eius arma extemplo cepit, prouectúſque ante ſtationes equo, Tauream nomine compellauit, congredique vbi vellet iuſſit. Iam Romani ad ſpectaculum pugnæ eius frequentes exierant, & Campani non vallum modò caſtrorum, ſed mœnia etiam vrbis proſpectantes compleuerant. Cùm iam antè ferocibus dictis rem nobilitaſſent, infeſtis haſtis concitarunt equos; dein libero ſpatio inter ſe ludificantes, ſine vulnere pugnam extrahebant. Tum Campanus Romano, Equorum, inquit, hoc, non equitum erit certamen: niſi è campo in cauam hanc viam demittimus equos, ibi nullo ad euagandum ſpatio cominùs conſerentur manus. Dicto propè citiùs equum in viam Claudius egit. Taurea verbis ferocior quàm re, Minimè ſis, inquit, canterium in foſſâ. Quæ vox inde in ruſticum prouerbium prodita. Claudius cùm ex viâ longè perequitaſſet, nullo obuio hoſte in campum rurſus euectus, increpans ignauiam hoſtis, cum magno gaudio & gratulatione in caſtra redijt.*

Sextum denique Oplaci Itali in Pyrrhum, apud Plutarchum in Vitâ Pyrrhi. *Leonnatus Macedo, cùm Italum quemdam Pyrrho intentum, equóque in eum conuerſum, omnes eius motus obſeruare & ſequi conſpexiſſet, Cerníſne, inquit, ô Rex, Barbarum illum equo albis pedibus, cetera nigro, inſidentem? Magnum aliquid meditari & arduum videtur: in te enim vnum, reliquis neglectis, intuetur, & aduerſum te conſiſtit ferociæ plenus. Proinde ab eo tibi caue. Et hæc illis adhuc colloquentibus, Italus ille equo conuerſo, infenſáque haſtâ contra Pyrrhum impetum fecit,*

 ſimúl-

ſimúlque & Regis equum ferijt, & eius equus à Leonnato eſt confoſſus : vtriuſque autem lapſo equo, Pyrrhum amici eripuerunt, Italus pugnans interfectus eſt. Nunc de Lancearijs abundè.

Arcabuſarij vſum præcipuè habent in aſſultando, & perſequendo, vtpote leuioris armaturæ. Igitur aut peditatum aggrediuntur, aut equitatum. Et peditatûs quidem aut frontem, aut latus inuadunt. Frontem, ſingulis Iugis procurrentibus, quæ mox redeunt mutata in Verſus, poſt equitem equite ſecuto; occupantq́ue locum Iugi poſtremi poſt turmam è quâ procurrerant, fiſtulas denuò in receptu ipſo apparantes. Numerus Iugorum eſt pro multitudine numeroq́ue Arcabuſariorum, quorum turmæ maiores minoreſq́ue fiunt. En tibi ſpecimen quo frontem inuadunt.

Latus

Latus inuadunt non Iugo è fronte, ſed Verſu ſumpto è latere turmæ, eques poſt equitem, redeuntq́ue ad tergum ſuæ turmæ, Verſu commutato in Iugum. En modum quo aſſultant hoſtile latus.

Si verò Arcabuſarij equitatum inuadunt, ſingulæ turmæ ſeſe partiuntur in Iuga octona, concurruntque cum ſingulis ſingulæ, quod eſt acie in ſerram diſpoſitâ pugnare. Aſpice ſimulacrum:

Quiraſſarij grauis armaturæ maximo vſui ſunt ad pugnam ſuſtentandam; equis enim ſuccuſſatoribus armorumque pondere retenti, minùs habiles ſunt pugnæ inferendæ, ferè vt Veterum cataphracti. Quadruplex ergo eorum acies defenſiua à VValhauſio proponitur. Exempli cauſsâ: Turma vna habeat Quiraſſarios centum.

Prima Acies defenſiua, conſtans Iugis decem diſpoſitis in quadrum.

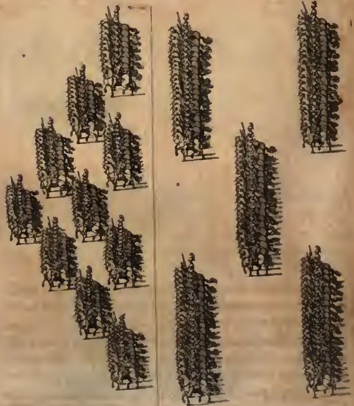

Secunda Acies defenſiua, conſtans Iugis vicenis, Equitibus in Iuga ſingula quinis.

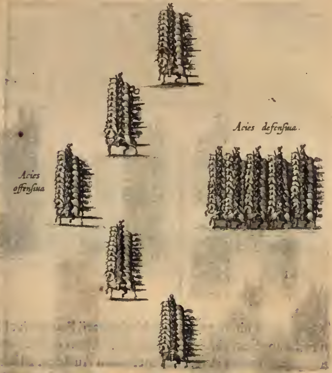
Tertia Acies defenſiua Iugorum quinque, Equitum viginti in Iugo quolibet

Quarta defenſiua rotundata in ſphæram, circulo duplici aut triplici, qualis apud Ælianum eſt Ile. Hac Alexandrum vſum, Frontinus inſinuat lib. II. cap. III. *Cùm vereretur Alexander*, inquit, *hoſtium multitudinem, ſuorum autem virtuti fideret, aciem in omnem partem ſpectantem ordinauit, vt circumuenti vndique pugnare poſſent*. Subinde tamen Quiraſſariorum quoque vſus eſt ad pugnam inferendam: oſtenditque VValhauſius acies offenſiuas duas. Vna eſt Iugorum quinûm, quæ ſingula habeāt equites vicenos, diſpoſitos ferè cuneatim, niſi quòd cuſpis abſit. Altera eſt Iugorum denûm, conſtantium equitibus denis, diſpoſitis cuneatim. Atque eccam vtramque.

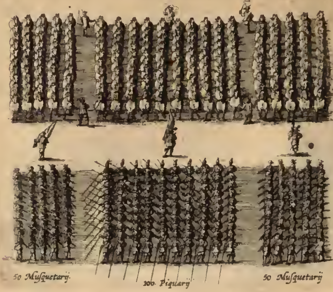
Super-

Supereſt denique acies Quiraſſariorum, inſtructa partim ad incurſandum, partim ad ſuſtentandum, compoſita nimirum ex primâ defenſiuâ (quę quadrata eſt) & primâ offenſiuâ; hac pro fronte, illâ in tergo, Iugis ſingulis equitum denûm. En, vt expreſſit VValhauſius.

Quartum equitum genus ſunt Velites ſeu pedites equis impoſiti, vt commodiùs equitatum ſtipent; qui tamen de pedibus pugnant, *Drageons* vulgò nunc vocant. Horum vſum oſtendam in acie ex omni equitum genere mixtâ, cùm ſoli ipſi tamquam equites non pugnent, ſed de pedibus, vti dictum; niſi fortè in itinere, ab hoſte priùs oppreſſi, quàm deſilierint ad pedes: tum enim Piquarij ſe iungunt, agmine medio,

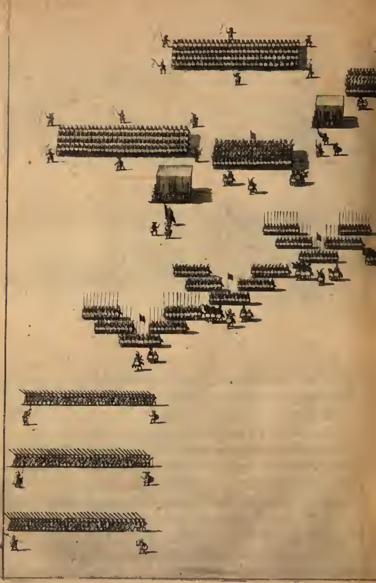
medio, vniuerſi centum. Muſquetarij vtramque alam faciunt, hinc inde quinquaginta, quini in quolibet Iugo, ad hanc normam:

Quintum equitum genus ſunt Muſquetarij Franqui (vt Flaminius appellat.) Horum aciem ſubijciemus in ordinatione equitatûs totius ex præſcripto eiuſdem Auctoris. Miſceamus ergo primùm quaterna equitum genera, Lancearios, Quiraſſarios, Arcabuſarios, Dragonios, in exercitum purè equeſtrem, aciemque inſtruamus ad pugnam offenſiuam & defenſiuam. Offenſiuæ ſimulacrum geminum expreſſit VValhauſius: tertium prodidit Ludouicus Melzus, omiſſis Dragonijs, quæ hîc inſero.

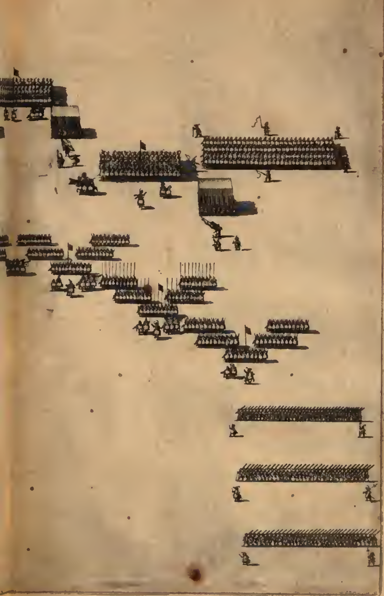
Habet

PRIMA ACIES OFFE

FENSIVA WALHAVSII.

Fig. 1. Pag. 272.

ALTERA ACIES OF

OFENSIVA WALHAVSII.

Fig 2. Pag 272.

TERTIA ACIES OFFENSIVA LVD. MELZI.
Fig. 3. Pag. 272.

Habet hæc acies Melziana à fronte turmulas antecurſorum duodenas, nempe Lancceariorum octonas, Arcabuſariorum quaternas, quæ ſingulæ è turmis ſuis decerptæ, conſtant equitibus XXV. ducunturque ab Optionibus Præfectorum, è quorum turmis decerptæ ſunt. Harum vſus eſt, diſcurrere huc illuc, & aut ſpargere ſeſe latiùs, aut, parte iunctâ, impetere latera hoſtis decertantis; aut ſubinde (quod Lancceariorum eſt) aduentantis frontem inuadere globo toto, eiuſque turmas perturbare. Hoc ſuo munere defuncti, recipiunt ſeſe poſt globos Quiraſſariorum maiores, inſtaurantque arma ad repetendam pugnam.

Exemplo docet Melzus ingentem vſum harumce turmularum. Anno, inquit, M. D. LXXIV. Ludouicus Comes Naſſauius copias ſuas fraternis Auriaci Principis copijs iungere nitebatur. Ducebat in eum Sancius Dauila Hiſpanus, occurritque in Mookâ Geldriæ pago. Pugnandi neceſſitas Naſſauio incidit. Ergo mille ſimul equites in Regias turmas immittit. Obiectus ei cum Lancearijs non ampliùs vicenis quinis Petrus Antonius à Saxo-ferrato, Optio Camilli del Monte, tanto impetu latera hoſtilis globi inuaſit, vt ſexaginta interfectis, aciem perturbarit.

Frons aciei habet quaternas Arcabuſariorum turmas duplicatas, ſimul nempe octonas. Tergum tuentur quaternæ item turmæ Arcabuſariorum. Alas faciunt; dextram, turma Prætoria, cum maiore vno globo Quiraſſariorum; ſiniſtram, turma pro-Prætoria, cum altero item maiore Quiraſſariorum globo.

Medium tenet globus tertius maior Quiraſſariorum. Atque hi tres globi, ducentorum aut quingentorum equitum ſinguli, inſtar Triariorum ſunt, vocanturque *Compagnie di retengo*, ait Melzus, quaſi in ſubſidia, ad ſummæ rei vſum neceſſitatemque ſeruatæ. Et verò præficiuntur ſingulis Præfecti exercitatiſſimi.

Narrat Melzus, huiuſmodi agmen vnum quingentorum Quiraſſariorum victoriam attuliſſe Duci Guiſio pu-

gnanti aduerſus hæreticos, iam cetera ſuperiores, conflictu Dreuxenſi.

Latera, reliquaque antrorſum & retrorſum loca, occupant quaternæ turmæ Lancceariorum, & quaternæ Quiraſſariorum.

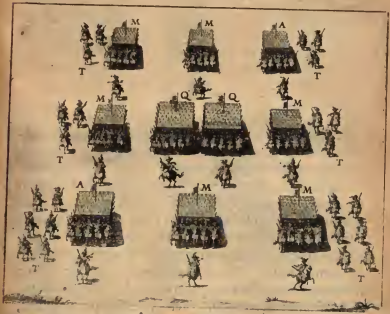
Pugnæ principium dare, turmæ erit Prætoriæ; quæ tamen dextram in alam hîc conie&a eſt, vt præſtò ſit Magiſtro equitum, volenti eam circummittere in quamlibet partem, quâ de cauſſâ in ſiniſtram quoque pro-Prætoria dimiſſa eſt. Hæ acies porrò ſtructæ ſunt pro voluntate Magiſtri equitum, vltrò volentis per opportunitatem decertare. Aliàs ferè aliter locandę ſunt, pro ſitu naturaque loci, aut pro hoſtis ingenio, cuius in primis acies obſeruanda eſt, vt parem ei melioremque ductor opponat. Onoſander cap. XVI. Strategici: *Equites Imperator non pro libitu, ſed magis vt neceſſitate compulſus cogetur, ordinabit.* Leo Imperator Tactic. cap. XIV. §. CI. *Imperator non quemadmodum vult, ſed quemadmodum neceſſariò cogitur, inſtruit exercitum.*

Cùm autem ſic inſtruit, defenſiua fit acies; cuius ſpecimen accipe à VValhauſio:

ACIES DEFENSIV

Aliam porrò inſtruendæ totius aciei rationem exponit ſuadetque Flaminius à Cruce lib. III. cap. II. neque leuia incommoda obijcit aciei illi offenſiuæ, quam Melzus expreſſit Tabulâ IX. Vult ergo equitatum vniuerſum diuidi in tot Agemata, ſeu agmina ſeparata, quot ſunt in eo equitum millia: exempli gratia, quatuor aut quinque equitum millia, in quatuor aut quinque Agemata. Deinde iubet Agemata ſingula diuidi in centurias denas. In his verò eſſe centurias duas Quiraſſariorum, ſex Muſquetariorum; vel tres Quiraſſariorum, quinque Muſquetariorum, duas Arcabuſariorum: diſponique hoc modo, turmulis à fronte, à latere, à tergo adiunctis.

Vel, vbi in Agemate eſſent tres turmæ Quiraſſariorum, diſponi ad hanc formam.

A. Arcabuſariorum turmæ. M. Muſquetariorum franquorum turmæ. Q. Quiraſſariorum turmæ. T. Turmulæ equitum à fronte, alis, & tergo.

Hanc ſuam diſpoſitionem Flaminius multis vtilitatum nominibus præfert aciei illi Melzianæ, in quatuor cornua ſeu Verſus oblongos diſtributæ. Nam Primò, inquit, In quolibet Agemate eſt ſuum quoddam corpus, ſeu moles Quiraſſariorum, quæ vndequaque circumfunditur tegiturque turmis aliorum equitum. Secundò, Arcabuſariorum turma vna ſemper in fronte, altera ſemper in tergo eſt; niſi malis vtramque in fronte eſſe, vel tergo. Tertiò, Nullum periculum eſt, ne hoſtis equitatum ſic diſpoſitum obruat ſimul vniuerſum, cùm nimis multa diſtincta ſint agmina. Acies autem Melziana, quia tota cohæret, ſi quâ parte labefactetur, facilè perturbabitur tota. Quartò, Quia hæc Agemata ſingula, aliud

alteri

alteri laboranti poſſunt ſtatim accurrere, acie tamen incorruptâ. Quintò, In hac acie, ſi Agema vnum alterúmve turbetur, acies tamen reliqua conſtat; cùm ſingula Agemata ſint diſtincta, neque alijs nexa. Sextò, Agemata turbata, facilè ſe inſtaurare atque in ordines componere poſſunt, alijs ſuſtentantibus pugnam; quod non item fieri poteſt in equitatu vniuerſo ſtipato. Arbitros adigo Magiſtros equitum, vt pronuntient ſecundùm Flaminium aut Melzum.

Non noſtrum, hos inter tantas componere lites.

Magna vterque pro ſe adfert rationum momenta: magna hinc inde commoda: neutri abfuit equeſtris militiæ vſus. Veriſſimum tamen eſt illud Liuianum lib. IX. *Acies diſtinctior & ex pluribus partibus conſtans, facilis partienti quacumque opus ſit, facilis iungenti.* Quid dicam? NON LIQVET. Iam alias præterea horumce Agematum diſponendorum figuras expreſſit Flam. l. III. capp. VIII. IX. X. & XI. quarum hîc appingo ſimulacra.

Prima cap. VIII. interlucens eſt, quam Itali vocant *Ordinanza fallata*, huius generis:

Ex hac acie(quando tribus ſimul partibus fortè immineret hoſtis) triplex hoſti frons ſtatim obijci poteſt. D. nēpe collocato inter A.& F; E. poſito inter C.& H. vtrimq; tegētur Quiraſſarij, quorum vna turma vultum vertet in dextrā, altera in læuam. Si verò à fronte procurrendū erit, in locum A.B. ſuccedent D.E. in locum C. ſuccedet H. in locū D.E. ſuccedēt F.G. Primæ verò tres turmæ A. B. C. redibunt in locum F. G. H.

Hanc Flaminius extollit præ illâ Interlucente, quam Melzus expandit in duo ſolummodò Iuga inuicem ſibi ſubiuncta, relictis in primo Iugo interuallis, per quæ commeent turmæ Iugi ſecundi. Nam illa Melziana, inquit Flaminius, corpus non habet, ſed frontem ſolummodò duplicatam; quæ ſi à lateribus impetatur, facilè circumuenietur in tergum, cùm aliam ſpeciem non habeat, quàm ciconiæ vno pede nixæ.

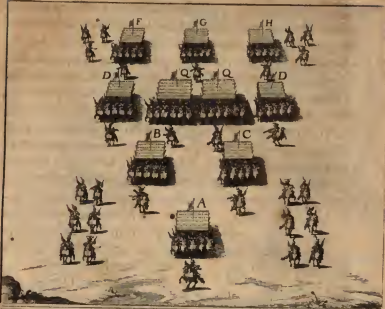
Lib. III. cap. IX. aciem in cuneum diſponit hoc modo:

Huius aciei cuneatæ prima turmula A. ſine vexillo, decerpta eſt ex turmis omnibus Muſquetariorum, eſtque vndecima, cùm aliæ acies conſtent non ampliùs turmis denis.

Alte-

Alterum cuneum cap. x. format è turmis denis, aciemque item Lunarem, hoc modo:

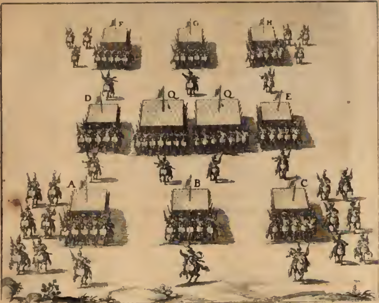

Hanc oſtendit meliorem eſſe Melzianâ lunari, quæ robur omne habet in ſolâ fronte, cùm tamen oporteat in omnem partem paratum eſſe aduerſus hoſtiles aſtus. Iam quomodo hiſce Agematum aciebus pugnandum ſit, ordineſque conſtanter omnes ſeruandi, docet Flaminius lib. III. cap. VI. (quod paucis fortè creditum aut obſeruatum) ex priſco Romanorum inſtituto. I. Turmulæ equitum antecurſorum impetent hoſtium latera, aut ſuſtentabunt ipſas turmulas hoſtiles, ne ſuorum Agematum latera ab ijs oppugnentur. II. Turmulæ antecurſorum, fiſtulis exoneratis, redibunt in tergum Agematis; earumque locum pro fronte, capient turmulæ quæ erant pro alis, quibus ſuccedent eæ quæ tuebantur tergum. III. Centuriæ ceteræ equitum (Quiraſſarijs exceptis) in pugnam procurrent per ſingula Iuga, neque vmquam ſimul incurret turma tota, niſi hoſtilis acies labet, aut certa ſit ſpes penetrandi. IV. In procurſu & receptu cauendum, ne in ſociorum turmas incurratur. V. Procurandum celeritate procurſûs, ipſoque hoſtis repulſu, vt hoſtiles turmæ inuicem incurrendo perturbent ſeſe. VI. Quiraſſariorum turmæ duæ, muri inſtar aut molis, ſtabunt immotæ, niſi fortè cùm frons aut latera laborabunt.

Lubet exprimere imagine ſimulacri. Primum Iugum faciunt A. B. C. turmæ tres; in quarum locum (manentibus duabus turmis Quiraſſariorum) ſuccedent D. E. H. Deinde F. & G. accurrunt in locum D. E. priores verò tres A. B. C. reuertuntur poſt tergum in locum F. G. H.

Hic

Hic pugnandi modus ille idem eſt, quem Veteres *ſerram* appellarunt, vnuſque omnium accuratiſſimè explicauit Ioannes Antonius Valtrinus noſter lib. v. Militiæ Roman. cap. 11. Feſtus: *Serrâ præliari dicitur, cùm aſſiduè acceditur receditúrque, neque vllo conſiſtitur tempore.* Hic mos præliandi, ait Valtrinus, ſeruatus potiſſimùm videtur in equeſtribus prælijs. Saluſtius in Iugurthâ: *Quibus illi freti (non vti equeſtri prælio ſolet) ſequi, dein cedere; ſed aduerſis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem.* Tacitus lib. v i. Annal. *Modò equeſtris prælij more, frontis ac tergi vice.* Liuius lib. x x x i. *Credidère Regij, genus pugnæ, cui aſſueuerant, fore, vt equites inuicem ſequentes refugientéſque, nunc telis vterentur, nunc terga darent. Turbauit hunc ordinem pugnandi non acrior quàm pertinacior impetus Romanorum: nam haud ſecùs quàm ſi totâ acie dimicarent, equites, vt ſemel in hoſtes euecti ſunt, ſtantibus equis, partim ex ipſis equis, partim deſilientes immiſcenteſq; ſe peditibus, pugnabant.* Hic eſt equeſtris prælij mos; eò diuerſus à pedeſtri, quòd pedes ſtet,

inuadatque; numquam cedat, numquam ſe recipiat, niſi fuſus, aut fugatus. Eques contrà (vt cum Tacito loquar) *cedere loco, dummodò rurſus inſtet, conſilij quàm formidinis arbitratur.* Aptè fortè quis hac ſimilitudine vtatur: peditem inſtar muri eſſe, ſtare & reſiſtere; equitem inſtar vndæ, aſſultare & reſultare. Atque vt inter vndas rarus eſt fluctus decumanus, qui incumbit quaſi lapſus mons; ſic raram eſſe impreſſionem equitatûs totius, quæ non niſi ſummis de cauſſis facienda eſt. Sapienter apud Gellium lib. XIII. cap. III. *Paulus Æmilius dixit: Perrarò nimis bonum Imperatorem collatis ſignis decertare, niſi ſumma neceſſitudo, aut ſumma ei occaſio data eſſet.* Negabat certè Auguſtus (Sueton. cap. XXV.) *prælium aut bellum vmquam ſuſcipiendum, niſi cùm maior emolumenti ſpes, quàm damni metus oſtenderetur. Omnia antè cogitanda ſunt, antè tentanda, antè facienda, quàm ad vltimum veniatur abruptum,* ait Vegetius lib. III. cap. IX. Abrupti verò illius cauſſas attulit Flaminius lib. III. cap. V. Prima eſt, Si tam exiguus ſit exercitus hoſtium, vt certò victoriam ſperare poſſis. Tum, ait Vegetius lib. III. cap. IX. *cùm multis rebus ſuperior tuus inuenitur, Dux opportunum ſibi ne differat conflictum.* Secunda, Si tam iniquo loco hoſti pugnandum ſit, vt ex eo reſiſtere non poſſit. *Si enim in occaſionis momento, cuius præteruolat opportunitas, cunctatus paulùm fueris, nequidquam mox amiſſam querare,* ait Liuius lib. XXV. Tertia, Si conſtet hoſtem metu fugiturum, vbi totâ acie concurri ſentiet. *Nam plus animi eſſe inferenti periculum, quàm propulſanti,* verè Liuius dixit lib. XXVIII. Quarta, Si diutiùs retineri à pugnâ exercitus nequeat, niſi copijs omnibus confligatur. *Eſt enim quædam animi incitatio atque alacritas, naturaliter innata omnibus,* ait Cæſar lib. III. Bell. ciu. *quæ ſtudio pugnæ incenditur: hanc non reprimere, ſed augere Imperatores debent.* Quinta, Si metus ſit diſſenſionis ex vario Ducum imperio. Certè, vt in vetere verbo eſt,

Multi imperantes perdidêre Cariam.

Sexta, Si ex compacto pars ab hoſte defectura eſt, quando ſignis collatis decernetur. Sed tunc caue Numidicam fraudem,

dem, quam Liuius præmonet lib. XXII. *Quingenti Numidæ gladios occultos ſub loricis habentes, ſpecie transfugarum cùm ab ſuis, parmas poſt terga habentes, adequitaſſent, repentè ex equis deſiliunt, parmis & iaculis ante pedes hoſtium proiectis*, &c. *mox ducti ad vltimos, auerſam adoriuntur Romanam aciem*, &c. Septima, ſi propter annonæ inopiam bellum citò conficiendum ſit. Quid enim aliud facias? *tum neceſſitas in loco, ſpes in virtute, ſalus ex victoriâ eſt*, ait Tacit. II. Annal.

Capienda rebus in aſperis præceps via.

Octaua, ſi ardor militum fuerit ſingularis, hoſteſque maiora expectent auxilia. Alioqui euenit ſubinde, *vt feſtinatum temerè prælium milites pari formidine deſerant*, monitore Tacito lib. IV. Hiſt. *Sed in tardando, ſæpè Ducibus etiam optimi apparatûs pars aliqua perit*, inquit Xenophon lib. VI. Pædiæ. Nona, ſi perturbata fuerit hoſtilis acies. nam *qui tum ſedendo debellari poſſe credat, is ſanè meritò dicatur victoriâ vti neſcire, etiamſi vincere noſſet.* Harum aliquâ ex cauſsâ, collatis ſignis, acieque totâ pugnari ab equite poteſt. Sed inſignis ſe hîc equeſtris controuerſia offert: An, quando turmis totis totáve acie dimicatur, frena equis aliquando demenda ſint, vt maiore vi incurrant, nec ne. Romanos id ſæpiùs feciſſe, tradidêre Florus & Liuius. Florus lib. I. cap. IV. *Coſſus equitum Magiſter exuere frenos imperauit (& hoc nouum) quò acriùs incurrerent.* Liuius lib. VIII. *Eques auctore L. Cominio Tribuno militum, qui aliquoties impetu capto, perrumpere non poterat hoſtium in agmen, detraxit frenos equis, atque ita concitatos calcaribus permiſit, vt ſuſtinere eos nulla vis poſſet, per arma, per viros latè ſtragem dedêre.* Iterùm lib. XL. *Flaccus equo aduehitur ad legionarios equites, Et ecquid auxilij in vobis eſt? actum iam de hoc exercitu erit? Cùm vndique acclamaſſent, quin ederet quid fieri velit, non ſegniter imperium executuros; Duplicate turmas, inquit, duarum legionum equites, & permittite equos in cuneum hoſtium, quo noſtros vrgent. Id cum maiore vi equorum facietis, ſi effrenatos in eos equos immittitis, quod ſæpè Romanos equites cum magnâ laude feciſſe ſuâ, memoriæ proditum eſt. Dicto paruerunt, detra-*

ctiſq́; frenis bis vltrò citroq́; cum magnâ ſtrage hoſtium, infractis omnibus haſtis tranſcurrerunt. An noſtris equitibus imitandum? Non ſuadeam. Numidis fortè, Getulis, Maſſylíſve permittam, qui etiam effrenos equos ſolâ virgâ regunt; aut Romanis, qui tam periti equitandi ſunt: noſtris non concedam, niſi fortè re deſperatâ, & cùm

Vna ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.

Iam ad extremum, vt equeſtrium pugnarum acierumque ſpectacula nonnulla veris hiſtoriarum coloribus illuſtrem; lubet ſubiungere præclara aliquot equeſtrium præliorum ſpectacula ab Hiſtoricis expreſſa, vt exemplis potiùs, quàm præceptis, pugnæ expendantur. Illuſtre inprimis eſt Cæſaris lib. II. de Bello ciuili: *Curio equitatum omnem primâ nocte ad caſtra hoſtium mittit ad flumen Bagradam,* &c. *ſed Iuba Rex omnibus copiꝭs inſequebatur, & VI. millium paſſuum interuallo à Saburâ conſederat. Equites miſſi nocte iter conficiunt. Imprudentes atque inopinantes hoſtes aggrediuntur. Numidæ enim quadam barbarâ conſuetudine nullis ordinibus paſſim conſederant. Hos oppreſſos ſomno & diſperſos adorti, magnum eorum numerum interficiunt: multi perterriti profugiunt. Quo facto, ad Curionem equites reuertuntur, captiuoſq́; ad eum reducunt,* &c. *Iuba certior factus à Saburâ de nocturno prælio, duo millia Hiſpanorum & Gallorum equitum, quos ſuæ cuſtodiæ cauſſâ circum ſe habere conſueuerat, Saburæ ſubmittit, ſuſpicatus præmiſſis equitibus ipſum affore Curionem. Sabura copias equitum peditumq́; inſtruit,* &c. *Peditatu dumtaxat procul ad ſpeciem vtitur, equites in aciem mittit. Non deeſt negotio Curio, ſuoſq́; hortatur, vt ſpem omnem in virtute reponant. Nec militibus quidem vt defeſſis, nec equitibus vti paucis & labore confectis, ſtudium ad pugnandum virtuſq́; deerat. Sed ij erant numero CC. reliqui in itinere ſubſtiterant. Hi quacumque in partem impetum fecerant, hoſtes loco cedere cogebant: ſed neque longiùs fugientes proſequi, neque vehementius equos incitare poterant. At equitatus hoſtium ab vtroque cornu circumire aciem noſtram, & auerſos proterere incipit: & Curio proximos colles capere vniuerſos, atque eò inferri ſigna iubet. Hos*

quoque

quoque praoccupat miſſus à Saburâ equitatus. Tum verò ad ſummam deſperationem noſtri perueniunt, & partim fugientes ab equitatu interficiuntur, partim integri procumbunt. Hortatur Curionem Cn. Domitius Præfectus equitum, cum paucis equitibus circumſiſtens, vt fugâ ſalutem petat; & ſe ab eo non diſceſſurum pollicetur. Atrox quoque equeſtre prælium Labieni cum Indutiomaro lib. v. extremo Belli Gallici, quod ſic Cæſar deſcribit: *Indutiomarus ad caſtra accedit,* &c. *Equites tela coniiciunt, & magnâ contumeliâ verborum noſtros ad pugnam euocant. Nullo à noſtris dato reſponſo, vbi viſum eſt, ſub veſperum diſperſi ac diſſipati diſcedunt. Subitò Labienus duabus portis omnem equitatum emittit. Præcipit atque interdicit, perterritis hoſtibus, atque in fugam coniectis (quod fore, ſicut accidit, videbat) omnes vnum peterent Indutiomarum, neu quis quemquam priùs vulneraret, quàm illum interfectum videret: quod morâ reliquorum, illum, ſpatium nactum, effugere nolebat. Magna proponit iis, qui occiderint, præmia. Submittit cohortes equitibus ſubſidio; comprobat hominis conſilium fortuna, &, cùm vnum omnes peterent, in ipſo fluminis vado deprehenſus Indutiomarus interficitur, caputq́; eius refertur in caſtra.* Ambiguum variumque certamen eſt, quod narrat Hirtius de Bello Africano: *Cognitum eſt hoſtium conſilium, eos hac mente & conatu veniſſe, vt nouo atque inuſitato genere prælii tirones legionariiq́; pauci perturbati, Curionis exemplo ab equitatu circumuenti opprimerentur,* &c. *Labienus & duo Pacidii aciem dirigunt mirabili longitudine, non peditum, ſed equitum, confertam,* &c. *& dextrum ac ſiniſtrum cornu magnis equitum copiis firmauerunt. Interim Cæſar aciem dirigit ſimplicem, vt poterat, propter paucitatem,* &c. *Equites dextro ſiniſtroq́; cornu opponit; & ita præcipit, vt prouiderent, ne multitudine equitatûs hoſtium circumuenirentur,* &c. *Subitò aduerſariorum equitatus ſe extendere, & in latitudinem promouere, colleſq́; complecti, & Cæſaris equitatum extenuare, ſimulq́; ad circumeundum comparare ſe cœperunt. Cæſariani equites eorum multitudinem ægrè ſuſtinebant. Acies interim mediæ cùm concurrere conarentur, ſubitò ex condenſis equitum turmis pedites Numidæ leuis armaturæ*

 eum

cum equitibus procurrunt, & inter legionarios pedites iacula conijciunt. Hic cùm Cæſariani in eos impetum feciſſent, illorum equites refugiebant; pedites interim reſiſtebant, dum equites rurſus curſu renouato peditibus ſuis ſuccurrerent, &c. *Equitatus interim Labieni, ſuorum multitudine confiſus, Cæſaris paucitatem circumire conatur. Equites Iuliani pauci, multitudine hoſtium defeſſi, equis conuulneratis, paullatim cedere, hoſtis magis magiſq́ inſtare. Ita puncto temporis, omnibus legionarijs ab hoſtium equitatu circumuentis, Cæſariſq́ copijs in orbem compulſis, intra cancellos omnes coniecti pugnare cogebantur: Labienus in equo capite nudo verſari in primâ acie, & Cæſar iubet aciem in longitudinem quàm maximam porrigi, & alternis conuerſis cohortibus, vt vna poſt alteram ante ſigna tenderet. Ita coronam hoſtium dextro ſiniſtroq́ cornu diuidit, & vnam partem ab alterâ excluſam, equitibus intrinſecus adortus, cum peditatu telis coniectis in fugam vertit*. Incredibile ferè, quod refert idem initio eiuſdem libri. *Accidit res incredibilis, vt equites Galli minùs* XXX. *Maurorum equitum* II. *millia loco pellerent, vrgerentq́ in oppidum*. Iucunda narratio Liuij lib. XXIX. de Hiſpanorum equeſtri pugnâ in Romanos. *Romani, more ſuo, exercitum cùm inſtruxiſſent, id modò hoſtium imitati ſunt, vt inter legiones & ipſi patentes equiti relinquerent vias. Ceterùm Lentulus ei parti vſum equitis fore ratus, quæ prior in dehiſcentem interuallis hoſtium aciem equites immiſiſſet, Ser. Cornelio Tribuno militum imperat, equites per patentes in hoſtium acie vias permittere equos iubeat. Ipſe ad Luc. Manlium inter prima ſigna hortantem venit, indicat iam miſſum abs ſe Ser. Cornelium procellâ equeſtri hoſtes circumfuſurum. Vix hæc dicta dederat, cùm Romani equites inuecti in medios hoſtes, ſimul pedeſtres acies turbarunt, ſimul equitibus Hiſpanorum viam immittendi equos clauſerunt*, &c. *Non ſuſtinuiſſent tam infeſtum impetum Barbari, ni Regulus ipſe Indibilis cum equitibus ad pedes degreſſis, ante prima ſigna peditum ſe obieciſſet. Ibi aliquamdiu atrox pugna ſtetit; tandem, poſtquam ij, qui circa Regem ſeminecem reſtantem, deinde pilo terræ affixum pugnabant, obruti telis occubuerunt; tum fuga paſſim cœpta, plures cæſi, quia*

equos

equos conſcendendi equitibus ſpatium non fuerat. Præclarum quoque certamen lib. XXXIX. *Calpurnius cum equitibus duarum legionum paululùm circumuectus, in cuneum hoſtium (qui mediam vrgebat aciem) ab latere incurrit. Quintius cum ſuis equitibus alterum hoſtium latus inuadit: ſed longè acriùs Calpurniani equites pugnabant, & Prætor ipſe ante alios: nam & primus hoſtem percuſſit, & ita ſe immiſcuit medijs, vt vix vtrius partis eſſet, noſci poſſet; & equites Prætoris nimiâ virtute, & equitum pedites accenſi ſunt.* Quid verò pulchrius illo apud Curtium lib. III. *Iam ad teli iactum peruenerant, cùm Perſarum equites ferociter in læuum cornu hoſtium inuecti ſunt: quippe Darius equeſtri prælio decernere optabat,* &c. *Quod vbi Macedo conſpexit, duabus alis equitum ad iugum montis iuſſis ſubſiſtere, ceteros in medium belli diſcrimen ſtrenuè transfert. Subductis deinde ex acie Theſſalis equitibus, Præfectum eorum circuire occultè tergum ſuorum iubet, Parmenioniq́ coniungi, & quod is imperaſſet, impigrè exequi. Iam ipſi in medium Perſarum vndique circumfuſi egregiè ſe tuebantur,* &c. *ergo cominus pugnam coacti conſerere, gladios impigrè ſtringunt. Tum verò multum ſanguinis fuſum eſt: duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulſarent, mucrones in ora dirigerent,* &c. *Alexander non Ducis magis quàm militis munia exequebatur, opimum decus cæſo Rege expetens; quippe Darius curru ſublimis eminebat,* &c. *Ergo frater eius Oxatres, cùm Alexandrum inſtare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipſum currum Regis obiecit,* &c. *At Macedones, vt circa Regem erant, cum ipſo in equitum agmen irrumpunt. Tum verò ſimilis ruinæ ſtrages erat. Circa currum Darij iacebant nobiliſſimi Duces,* &c. *Iámque, qui Darium vehebant equi, confoſſi haſtis & dolore efferati, iugum quatere, & Regem curru excutere cœperant; cùm ille, veritus ne viuus veniret in hoſtium poteſtatem, deſilit, & in equum, qui ad hoc ipſum ſequebatur, imponitur,* &c. *Tum verò ceteri diſſipantur metu,* &c. *Inſtabat fugientibus eques à Parmenione miſſus. At in dextro Perſæ Theſſalos equites vehementer vrgebant; iamq́ vna ala ipſo impetu proculcata erat, cùm Theſſali ſtrenuè, circumactis equis dilapſi,* rurſus

rurſus in prælium redeũt, ſparſoſq́, & incompoſitos victoriæ fiduciâ Barbaros ingenti cæde proſternũt. Equi pariter equiteſq́, Perſarum ſerie laminarum graues, agmen ægrè moliebantur, quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali (quod genus celeritate maximè conſtat) multos occupauerant. Hac tam proſperâ pugnâ nuntiatâ, Alexander (non antè auſus perſequi Barbaros) vtrimque iam victor inſtare fugientibus cœpit. Haud ampliùs Regem quàm mille equites ſequebantur. Agebantur ergo à tam paucis, pecorum modo; & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur, &c. *Darium equos ſubinde mutantem longiùs fuga abſtulerat. In acie autem cæſa ſunt Perſarum peditum centum millia, decem equitum.*

Iam dimicatum equeſtribus prælijs ſatis; nunc monito vno neceſſario dimittendus mihi eques eſt: In pugnâ nempe moriendum ſibi priùs ſtatuat, quàm de fugâ cogitet, aut ignauâ captiuitate. *Tantò potior eſſe debet probis dignitas ſine vitâ, quàm vita ſine dignitate.* Documentum proponam & pœnam: à Gallis ipſoque Cæſare Iulio documentum, pœna à Romanis & Macedonibus erit. De Gallis, Cæſar lib. VII. Belli Gallici: *Conclamant equites, ſanctiſſimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad vxorem aditum habeat, qui non bis per hoſtem perequitaſſet.* De Cæſare, Frontinus lib. II. cap. VIII. *Diuus Iulius ad Mundam, ſuis referentibus pedem, equum ſuum abduci abconſpectu ſuo iuſſit, & in primam aciem pedes proſiluit.* Et Valerius lib. III. cap. II. *Cùm innumerabili multitudine & feroci impetu Neruiorum inclinari aciem ſuam videret, timidiùs pugnanti militi ſcutum detraxit, eoq́, tectus acerrimè præliari cœpit: quo facto, fortitudinem per totum exercitum diffudit, labentemq́, belli fortunam diuino animi ardore reſtituit.* De Romanis, idem Valerius lib. II. cap. VII. *L. Calpurnius Piſo Conſul, cùm in Siciliâ bellum aduerſus fugitiuos gereret, & C. Titius equitum Præfectus, fugitiuorum multitudine circumuentus, arma cum ſuis tradidiſſet; his Præfectum ignominiæ generibus affecit. Iuſſit eum togâ lacinijs abſciſſis amictum, diſtinctâq́, tunicâ indutum, nudis pedibus à manè in noctem vſque ad principia per omne tempus militiæ adeſſe.*

eſſe. Interdixit etiam ei conuictum hominum, vſumq́; balneorum; turmaſq́; equitum, quibus præfuerat, equis ademptis, in funditorum alas tranſcripſit; memor, tantam multitudinem armatorum iuuenum, ſi honeſtè mori voluiſſent, turpiter capi non potuiſſe. Id Duces ergo denuntient equitibus pugnaturis, *futurum, vt ſpiritum pœna impendant, quem pugnæ acceptum ferre debuiſſent.* Ac ſub oculis pœna ſit, ne putent aliquod ſaluti patere effugium. Ab Attilij & Philippi ſeueritate exemplum ſit. *Attilius Conſul* (bello Samnitium) *cùm turbatus eques ſua præſidia territis equis proculcaret, cœptaq́; fugâ totam auerteret aciem Romanam, equo prouectus ad portam caſtrorum, ac ſtatione equitum ibi oppoſitâ obſtitit, profuſè redeuntibus ſuis in caſtra: &, Quò pergis, inquit, miles? & hîc arma & viros inuenies; nec viuo Conſule tuo, niſi victor caſtra intrabis; proinde elige, cum ciue an hoſte pugnare malis. Hæc dicente Conſule, equites infeſtis cuſpidibus circumfunduntur, ac fugientes in pugnam redire iubent:* Liuius lib.x. Addam alterum è Frontini lib.II.cap.VIII. *Philippus, veritus ne impetum Scytharum ſui non ſuſtinerent, fideliſſimos equitum à tergo poſuit, præcepítque, ne quem commilitonum ex acie fugere paterentur, perſeuerantiùs abeuntes trucidarent. Quâ denuntiatione cùm effeciſſet, vt etiam timidiſſimi mallent ab hoſtibus, quàm à ſuis, interfici, victoriam acquiſiuit.*

CAPVT VI.

Quæ acies equitum peditatui mixtorum.

Equiti admiſcendum eſſe peditem. Tum partem equitum pro fronte, ad prouocandum, inter rorarios ſpargi. Reliquos plerumque in cornibus locari. Pugna à pedite, poſt equeſtrem prouocationem, excepta. Eques quietus, donec hoſtis fugeret. Contrà, ſæpiùs pugna ab equite cœpta, perfectáque. Equeſtris inter pedites certaminis modi diuerſi, ſinguli exemplis probati. Equiti olim pedites viritim interpoſiti in turmis. Quanta eius diſpoſitionis vtilitas. Quanta ab exercitatione facilitas. Canes etiam inter equos pugnant. Geminæ aciei mixtæ tabula, veteris & nouæ.

VT plenum ſit exercitûs robur, peditem equiti admiſcendum eſſe Hipparcho, Xenophon aſſerit. *Eſt*, inquit,

rurſus in prælium redeũt, ſparſoſq; & incompoſitos victoriæ fiduciâ Barbaros ingenti cæde proſternũt. Equi pariter equiteſq; Perſarum ſerie laminarum graues, agmen ægrè moliebantur, quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali (quod genus celeritate maximè conſtat) multos occupauerant. Hac tam proſperâ pugnâ nuntiatâ, Alexander (non antè auſus perſequi Barbaros) vtrimque iam victor inſtare fugientibus cœpit. Haud ampliùs Regem quàm mille equites ſequebantur. Agebantur ergo à tam paucis, pecorum modo; & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur, &c. *Darium equos ſubinde mutantem longiùs fuga abſtulerat. In acie autem cæſa ſunt Perſarum peditum centum millia, decem equitum.*

Iam dimicatum equeſtribus prælijs ſatis; nunc monito vno neceſſario dimittendus mihi eques eſt: In pugnâ nempe moriendum ſibi priùs ſtatuat, quàm de fugâ cogitet, aut ignauâ captiuitate. *Tantò potior eſſe debet probis dignitas ſine vitâ, quàm vita ſine dignitate.* Documentum proponam & pœnam: à Gallis ipſoque Cæſare Iulio documentum, pœna à Romanis & Macedonibus erit. De Gallis, Cæſar lib. VII. Belli Gallici: *Conclamant equites, ſanctiſſimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad vxorem aditum habeat, qui non bis per hoſtem perequitaſſet.* De Cæſare, Frontinus lib. II. cap. VIII. *Diuus Iulius ad Mundam, ſuis referentibus pedem, equum ſuum abduci ab conſpectu ſuo iuſſit, & in primam aciem pedes proſiluit.* Et Valerius lib. III. cap. II. *Cùm innumerabili multitudine & feroci impetu Neruiorum inclinari aciem ſuam videret, timidiùs pugnanti militi ſcutum detraxit, eoq; tectus acerrimè præliari cœpit: quo facto, fortitudinem per totum exercitum diffudit, labentemq; belli fortunam diuino animi ardore reſtituit.* De Romanis, idem Valerius lib. II. cap. VII. *L. Calpurnius Piſo Conſul, cùm in Siciliâ bellum aduerſus fugitiuos gereret, & C. Titius equitum Præfectus, fugitiuorum multitudine circumuentus, arma cum ſuis tradidiſſet; his Præfectum ignominiæ generibus affecit. Iuſſit eum togâ lacinijs abſciſſis amictum, diſtinctâq; tunicâ indutum, nudis pedibus à manè in noctem vſque ad principia per omne tempus militiæ adeſſe.*

eſſe. Interdixit etiam ei conuictum hominum, vſumq́, balneorum; turmaſq́, equitum, quibus præfuerat, equis ademptis, in funditorum alas tranſcripſit; memor, tantam multitudinem armatorum iuuenum, ſi honeſtè mori voluiſſent, turpiter capi non potuiſſe. Id Duces ergo denuntient equitibus pugnaturis, *futurum, vt ſpiritum pœna impendant, quem pugna acceptum ferre debuiſſent.* Ac ſub oculis pœna ſit, ne putent aliquod ſaluti patere effugium. Ab Attilij & Philippi ſeueritate exemplum ſit. *Attilius Conſul* (bello Samnitium) *cùm turbatus eques ſua præſidia territis equis proculcaret, cœptaq́, fugâ totam auerteret aciem Romanam, equo prouectus ad portam caſtrorum, ac ſtatione equitum ibi oppoſitâ obſtitit, profusè redeuntibus ſuis in caſtra: &, Quò pergis, inquit, miles? & hîc arma & viros inuenies; nec viuo Conſule tuo, niſi victor caſtra intrabis; proinde elige, cum ciue an hoſte pugnare malis. Hæc dicente Conſule, equites infeſtis cuſpidibus circumfunduntur, ac fugientes in pugnam redire iubent:* Liuius lib. x. Addam alterum è Frontini lib. II. cap. VIII. *Philippus, veritus ne impetum Scytharum ſui non ſuſtinerent, fideliſſimos equitum à tergo poſuit, præcepítque, ne quem commilitonum ex acie fugere paterentur, perſeuerantiùs abeuntes trucidarent. Quâ denuntiatione cùm effeciſſet, vt etiam timidiſſimi mallent ab hoſtibus, quàm à ſuis, interfici, victoriam acquiſiuit.*

CAPVT VI.

Quæ acies equitum peditatui mixtorum.

Equiti admiſcendum eſſe peditem. Tum partem equitum pro fronte, ad prouocandum, inter rorarios ſpargi. Reliquos plerumque in cornibus locari. Pugna à pedite, poſt equeſtrem prouocationem, excepta. Eques quietus, donec hoſtis fugeret. Contrà, ſæpiùs pugna ab equite cœpta, perfectáque. Equeſtris inter pedites certaminis modi diuerſi, ſinguli exemplis probati. Equiti olim pedites viritim interpoſiti in turmis. Quanta eius diſpoſitionis vtilitas. Quanta ab exercitatione facilitas. Canes etiam inter equos pugnant. Gemina aciei mixtæ tabula, veteris & nouæ.

VT plenum ſit exercitûs robur, peditem equiti admiſcendum eſſe Hipparcho, Xenophon aſſerit. *Eſt,* inquit,

Præfecti equitum, pedites ſibi adiungere, eiſq; vti poſſe. Neceſſitatem exemplo oſtendit lib. VII. Hellenicôn, in fine, de pugnâ ad Mantinæam. *Hoſtes* (Lacedæmones) *equitem ſuum inſtruxêre, perinde ac phalangem grauis armaturæ peditum, continuâ altitudine, ac deſtitutum peditibus. Epaminondas verò equitum facto cuneo, etiam pedites ijs adiunxit, exiſtimans, ſi equitatum perrupiſſet, totum aduerſariorum exercitum ſuperatum iri,* &c. *Atque hoc modo & conflixit, & ſpes eum minimè fruſtrata eſt.* Idoneâ ſimilitudine rem illuſtrat Leo Imperator Tact. cap. XX. §. CXCIII. *Exercitus ex equitatu & peditatu miſtus corpori ſimilis eſt, qui manuum vice habet leuem armaturam, pedum inſtar equites.* Id ergo æſtimans Philippus Macedonum Rex, *Theſſaliam* (vt Iuſtinus refert lib. VII.) *non prædæ cupiditate, ſed quòd exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adiungere geſtiebat, nihil minus quàm bellum metuentem, improuiſus expugnat, vnumq; corpus equitum pedeſtriumq; copiarum inuicti exercitûs fecit.* Certè etſi plus fortè in pugnâ equites poſſint, in bello tamen vniuerſo pedes equiti præponendus eſt. *Nam ad oppida propugnanda*, ait Lipſius Ciuilis doctrinæ lib. V. cap. VII. *aut expugnanda, quis equitum magnus vſus? quis etiam in montanis locis, aut impeditis? Ex quo intelligitur*, inquit Vegetius lib. II. cap. II. *magis neceſſarios Reipublicæ pedites, qui poſſint vbique prodeſſe.* At in pugnâ, ſi Polybio credamus lib. III. *melius eſt præualere numero equitum.* Acies igitur tum diuerſa eſt à purè equeſtri. Qualis verò ſit, Vegetius docet libro III. cap. XVI. *Equites ponuntur in cornibus, ita vt Loricati omnes & contati iuncti ſint peditibus: Sagittarij autem, vel qui loricas non habent, longiùs euagentur. A fortioribus namque equitibus peditum protegenda ſunt latera, & à velocioribus atque expeditis hoſtium cornua perfindenda.* Diſtinguere videtur inter leuem & grauem armaturam; grauem in cornibus, leuem pro fronte inter rorarios locare. Ab his pugna prouocabatur, ab illis perficiebatur, à pedite ſuſtentabatur. Ita nonnumquam factum ſcribit lib. II. cap. XVII. *Sciendum eſt*, ait, *& omnibus modis retinendum, quòd, commiſſo bello, prima ac ſecunda acies* (Principum

pum & haſtatorum) *ſtabat immota; Triarij quoque reſidebant: Ferentarij & leuis armatura prouocabant ante aciem procedentes. Excipiebat prælium grauis armatura, quæ tamquam murus, vt ita dicam, ferreus ſtabat*, &c. *Et, ſi hoſtes fugaſſet, non ſequebatur grauis armatura, ſed leuis armatura cum funditoribus, ſagittarijs & equitibus fugientes ſequebatur inimicos.* En, vt apertè pediti committit pugnam, non equiti, niſi fugiente iam hoſte. Iterùm lib. III. cap. XIV. *Sciendum eſt, ſtantibus duobus primis ordinibus, tertium & quartum ordinem* (nempe leuis armaturæ) *ad prouocandum cum miſſilibus & ſagittis primo loco ſemper exire, qui, ſi hoſtem in fugam vertere potuerint, ipſi cum equitibus perſequantur.* Clarè equiti tribuit partes quieſcendi, donec hoſtis in fugâ ſit. Et profectò conſpirant cum Vegetio exempla. Liuius lib. IX. *Commotâ pedeſtri acie Samnitium, eques in pugnam ſuccedit.* Pugnabant igitur pedites primi. Quid? quòd Mauritius, quem Græcè ſcripſiſſe de Militiâ Turnebus refert lib. XXII. Aduerſ. cap. XXXVI. equites quoſdam *defenſores* appellat, *quia nec ex acie exeunt, nec excurrunt, ſed ſolummodò tuentur.* Liuij auctoritate res confirmatur. is lib. X. Bello Romanorum in Samnites ita ſcribit: *Fabius, vbi nullâ ex parte hoſtem moueri loco videt, M. Fuluium, & M. Valerium ire ad equites iubet, & adhortari, vt, ſi quando vmquam equeſtri ope adiutam Remp. meminerint, illo die annitantur, vt ordinis eius inuictam gloriam præſtent. Peditum certamine immobilem hoſtem reſtare: omnem reliquam ſpem in impetu eſſe equitum.* Vltimi ergo equites decernebant. Subinde tamen, imò ſæpiùs, contrà factum, inchoatumque ab equite prælium. Affirmat Dionyſ. lib. II. cap. II. Antiquitat. *Celeres ſæpè in prælijs victoriæ auctores erant, quòd & pugnandi initium facerent, & omnium poſtremi recederent.* Liuius accedit lib. X. *Conſul Romanus, vt rem excitaret, equitum paucas turmas extra ordinem immiſit.* & libro XXII. *Sub equeſtris finem certaminis excepta eſt peditum pugna.* Atque erat certum genus equitum, quos Mauritius ille mox laudatus *Curſores* appellat, *qui ante agmen & aciem excurrebant* inter rorarios, opinor, aut ſoli fortè, ad laceſſendum

hoſtem. Quin reliqua deinde equeſtris moles in alis poſita, pugnam plerumque ordiebatur. Sic Decius apud Liuium lib. x. *Quà lentior videbatur pedeſtris pugna, equitatum in pugnam concitat, & ipſe fortiſſimæ iuuenum turmæ immixtus, orat proceres iuuentutis, vt ſecum in hoſtem impetum faciant; duplicem illorum gloriam fore, ſi ab læuo cornu & ab equite victoria incipiat.* Lib. IV. Bello cum Etruſcis: *Conſul primos equites, clamore ſublato, in hoſtem emiſit.* Quot verò modis, idem Vegetius docet lib. III. cap. XX. *Depugnationum,* inquit, *ſeptem ſunt genera. Vna depugnatio eſt fronte longâ, exercitu quadro.* hanc mox reijcit, nec equitis in eâ facit diſtinctam mentionem. *Secunda depugnatio eſt obliqua,* &c. *Huius talis eſt modus: Inſtructæ acies ad congreſſum veniunt: tunc tu ſiniſtram alam tuam à dextrâ aduerſarij longiùs ſeparabis, ne vel miſſilia vel ſagittæ ad eam perueniant. Dexteram autem alam tuam ſiniſtræ illius iunge, & ibi plurimum inchoa prælium, ita vt cum equitibus optimis, & probatiſſimis peditibus, ſiniſtram partem illius ad quam te iunxeris, aggrediaris atque circumeas. Tertia depugnatio eſt ſimilis ſecundæ; ſed in hoc dexterior, quòd à ſiniſtro cornu tuo cum illius incipias cornu dextero confligere. Quarta depugnatio talis eſt: Cùm ordinaueris aciem, ante quadringentos vel quingentos paſſus, quàm ad hoſtes peruenias, non ſperante eo, ſubitò ambas alas tuas incitare te conuenit, vt ex vtroque cornu improuiſos hoſtes vertas in fugam. Quinta depugnatio eſt quartæ ſimilis, ſed hoc vnum amplius habet, quòd leuem armaturam & ſagittarios ante mediam aciem ponit. Sexta depugnatio optima eſt, propè ſimilis ſecundæ, quâ vtuntur qui de numero & virtute ſuorum deſperant: &, ſi benè ordinauerint, quamuis cum paucioribus, ſæpè victoriam conſequuntur. Nam, cùm inſtructa acies ad hoſtes accedit, dexteram alam tuam ſiniſtræ alæ hoſtium iunge, & ibi per equites probatiſſimos & velociſſimos pedites incipe prælium. Septima dimicatio eſt, quæ loci beneficio adiuuat dimicantem: ſi nempe montem, aut mare, aut flumen, aut lacum, aut ciuitatem, aut paludes, aut abrupta ex vnâ parte habeas, ex quâ hoſtis non poſſit accedere, & reliquum exercitum tuum directâ acie ordines. Sed in illâ alâ, quæ munitionem*

nem

nem non habet, omnes equites & Ferentarios ponas. tunc ſecurus pro tuo arbitrio cum hoſte confliges, quia ab vnâ parte loci natura te munit, ab aliâ duplex propè ponitur equitatus. His ergo modis eques orditur prælium; vel à dextrâ alâ ſolâ, vel à ſiniſtrâ ſolâ, vt ſecundo, tertio, ſexto, & ſeptimo genere depugnationis; vel ab vtraque alâ ſimul, vt quarto & quinto depugnationis genere eſt oſtenſum. Singulorum præliorum apud Hiſtoricos exempla ſunt. Atque, vt omittam primum, quod ab ipſo Auctore reiectum, ſecundi obliqui (vt Vegetius vocat) vbi ala dextra immittit ſe hoſtili ſiniſtræ, geminum exemplum eſt; alterum Scipionis, alterum Philippi Regis, apud Frontinum lib. II. cap. III. *Cn. Scipio,* inquit, *in Hiſpaniâ, aduerſus Hannonem, ad oppidum Indibile, cùm animaduertiſſet Punicam aciem ita directam, vti in dextro cornu Hiſpani conſtituerentur, robuſtus quidem miles, ſed qui alienum negotium ageret; in ſiniſtro autem Afri, minùs viribus firmi, ſed animi conſtantioris; reducto ſiniſtro latere ſuorum dextro cornu, quod validiſſimis militibus extruxerat, obliquâ acie cum hoſte conflixit.* Ibidem: *Philippus Macedonum Rex aduerſus Illyrios, fortiſſimis ſuorum in dextro cornu collocatis, ſiniſtrum latus hoſtium inuaſit.* Tertiæ depugnationis (quâ ſiniſtrum cornu confligit cum hoſtili dextro) Frontinus euentum ſubijcit eodem loco: *Permenes Thebanus,* inquit, *conſpectâ Perſarum acie, quæ robuſtiſſimas copias in dextro cornu collocatas habebat, ſimili ratione & ipſe ſuos ordinauit; omnemq́; equitatum, & fortiſſimum quemque peditum, in dextro cornu* (ex aduerſo nempe ſiniſtri hoſtilis) *infirmiſſimos autem contra fortiſſimos hoſtium poſuit* (ſiniſtrum nempe cornu ſuum contra dextrum hoſtile) *præcepítque, vt ad primum impetum eorum, ſibi fugâ conſulerent:* (infirmiſſimi nimirum, qui in latere ſiniſtro poſiti aduerſus hoſtium fortiſſimos) *ita fruſtrato robore exercitûs* (hoſtilis,) *ipſe optimâ parte virium ſuarum, dextro cornu totam circuiuit aciem hoſtium, & euertit.* En, vt apertè pugnam ſuſtentatam indicat à ſiniſtro cornu, quod cedere conſultò iuſſit Permenes, & ceſſare tantiſper à pugnâ dextrum. Sed clarius oblatæ etiam ab ſiniſtrâ alâ pugnę

exemplum de Paulo adfert aduerſus Perſen Macedonum Regem. *Equites à ſiniſtro cornu, præter ora phalangis iuſsit tranſcurrere citatis equis, tectos, vt, obiectis armis, ipſo impetu perfringerent hoſtium ſpicula.* Addam Pompeij factum lib. III. de Bello ciuili: *Eodem tempore equites à ſiniſtro Pompeij cornu, vt erat imperatum, vniuerſi procurrerunt.* Quartæ depugnationis, ab vtraque ſimul alâ, Frontinus hiſtoriam adfert Publij Scipionis aduerſus Aſdrubalem, *qui cornibus, quibus ipſe prævalebat, infirmiſsimas hoſtium partes lunatâ acie aggreſſus, facilè fudit.* Metelli item in Hiſpaniâ aduerſus Herculeium, *qui mediam ſuorum aciem reduxit, ne antè cum hoſte eâ parte confligeret, quàm cornibus profligatis medios vndique circumueniſſet.* Quintæ depugnationis ſpecimen ibidem à Xantippo Lacedæmone datur aduerſus M. Attilium Regulum. *Leuem,* ait, *armaturam in primâ acie collocauit, vt, cùm ſe intra ſuorum ordines recepiſſent, confeſtim in latera diſcurrerent, & à cornibus rurſum erumperent, exceptumq; iam hoſtem à robuſtioribus, & ipſi circuirent.* Cui geminum eſt Pompeij ſtratagema in Albaniâ pugnantis: *is namque iuſsit equites prætendere peditibus, præcepitque, vt ad primum impetum hoſtium refugerent, & ſimul atque ad pedites ventum eſſet, in latera diſcederent; quod vbi expeditum eſt, patefacto loco, ſubita peditum ſurrexit acies, inuectoſq; temerè hoſtes, inopinatò interfuſa prælio, cecidit.* Sextę depugnationis experimentum idem eſt quod ſecundæ, cùm ipſæ depugnationes non differant. Vltimæ, in quâ eques omnis in vnam conſtipatur alam, parte alterâ loco ipſo munitâ, exemplum eſt apud Cæſarem lib. III. de Bello ciuili. *Dextrum cornu eius* (Pompeij) *riuus quidam impeditis ripis muniebat, quam ad cauſſam cunctum equitatum, ſagittarios funditoreſq; omnes in ſiniſtro cornu obiecerat.* Et quid aduerſus hanc aciem Cæſar? *Siniſtrum latus,* ait Frontinus, *vt circuiri poſſet, admouet paludibus.* Vnde id habeat Frontinus, neſcio; Cæſar ipſe paludum non meminit, ſed *nonam legionem in cornu ſiniſtro ſe locaſſe* ſcribit, èique cornu *præpoſuiſſe Antonium*, nec aliud addidiſſe præſidij indicat. Non exhauſit hoc loci modos omnes equeſtrium

ſtrium acierum depugnationumque Vegetius: addam ergo præterea octauum, quo eques poſt peditem locatus, ſubitò per cohortium interualla præcurrens, in primâ acie ad pugnandum exiſtebat; quod ſæpiſſimè factum Hiſtorici ſcripſere. Frontinus lib. II. cap. III. *Sylla triplicem aciem ordinauit, relictis interuallis, per leuem armaturam, pro equite quem in nouiſsimo collocauerat; vt, cùm res exegiſſet, emitteret eum.* Liuius lib. x. *Prima incedebant ſigna legionum, ne quid occultum aut repentinum hoſtis timeret. Sed reliquerat interualla inter ordines peditum, quà ſatis laxo ſpatio equi permitti poſſent. Pariter ſuſtulit clamorem acies, & immiſſus eques, libero curſu in hoſtem inuehitur, incompoſiteq́ adverſus equeſtrem procellam ſubitum pauorem offundit.* Prælium id fuit Romanorum in Etruſcos. Iterùm prælio Romanorum aduerſus Samnites, ſub eiuſdem libri finem: *Conſul inſidens equo, Tribunis Centurionibuſq́ imperat, vt vias equitibus patefaciant. ipſe Trebonio Editioq́ prædixerat, vt vbi ſe cuſpidem erectam quatientem vidiſſent, quantâ maximâ vi poſſent, concitarent equites in hoſtem. Ad nutum omnia, vt ex antè præparato, fiunt. Panduntur inter ordines viæ, prouolat eques, atque infeſtis cuſpidibus in medium agmen hoſtium ruit.* Sed cauendum, ne patentia illa interualla hoſtis celeritate inuadat, vt Lentulus quondam præuertit Hiſpanos. Liuius refert libro XXIX. *Romani, more ſuo, exercitum cùm inſtruxiſſent, id modò hoſtium imitati ſunt, vt inter legiones & ipſi patentes equiti relinquerent vias. Ceterùm Lentulus ei parti vſum equitis fore ratus, quæ priùs in dehiſcentem interuallis hoſtium aciem equites immiſiſſet: Ser. Corn. Tribuno militum imperat, equites per patentes in hoſtium acie vias permittere equos iubeat,* &c. *Vix hæc dicta dederat, cùm Romani equites in medios inuecti hoſtes, ſimul pedeſtres acies turbarunt, ſimul equitibus Hiſpanorum viam immittendi equos clauſerunt. itaque omiſſâ pugnâ equeſtri, ad pedeſtrem Hiſpani deſcenderunt.* Hanc poſtremam aciem ſubſidio ſeruatam in extremos caſus, præcipuè Vegetius laudat lib. III. cap. XVII. *Optima,* inquit, *ratio eſt, & ad victoriam plurimum confert, vt lectiſsimos de peditibus & equitibus habeat Dux poſt*

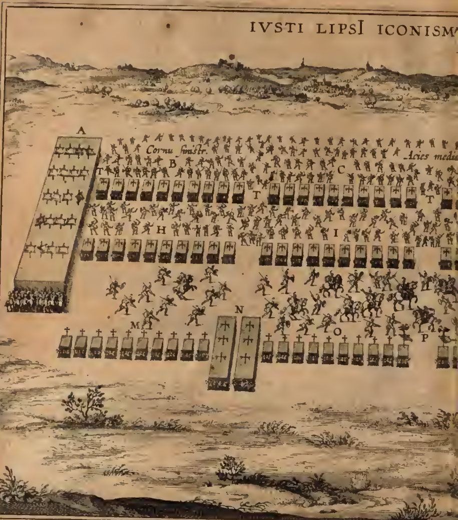
aciem præparatos; alios circa cornua, alios circa medium, &c. *Hoc primi Lacones inuenerunt, imitati ſunt Carthaginenſes, Romani poſteà vbique ſeruauerunt*. Oſtendit verò, futurum alioqui periculum; nam, *niſi ſuperfluos*, inquit, *habeas, quos contra globum hoſtium poſſis opponere, ſiue pedites, ſiue equites de acie tuleris, dum aliâ vis defendere, aliâ periculoſius denudabis*. Quin etiam (qui poſtremus occurrit locandæ aciei modus) equitem ſubinde ante peditem locandum indicat Leo Imperat. Tact. cap. XIV. §. LXXXIX. *Multos equites in pedeſtribus prælijs ne admiſceas, ſed in extremis oris aciei paucos ad tria aut quatuor millia equites loricatos conſtitues*. §. XC. *Si hoſtes equites pertimeſcant cum peditatu tuo confligere, pluresq́; tu equites quàm pedites habeas, colloca equitatum in parte anteriore; pedites conſtitue poſt, interuallo ferè vnius milliaris; ſed prohibe equites abſcedere longiùs. Quòd ſi retrocedere cogantur, non directè ante pedites, ſed ad latus redeant, & à tergo ſe locent peditum*. Obſeruo denique diſcrimen pugnæ apud Veteres & noſtros in exercitu mixto. Veteres equeſtribus turmis in pugnâ ſubinde ita miſcebant pedites, vt quaſi vnam efficerent turmam, & vir viro, pedes equiti interponeretur: quod recentiores numquam ſolent, fortè ob pericula peditis inter equos verſantis, quæ difficilè videatur euitare poſſe in calore pugnæ. Maiorum vſum Vegetius expreſſit lib. III. cap. XVI. *Vnum hoc remedium veteres Duces inuenerunt* (ſi eques impar eſſet) *vt aſſuefacerent iuuenes, currentes egregiè, & inter binos equites, ſingulos ex his pedites collocarent*, &c. *quo facto, quamuis fortiſſimi hoſtium venerint equites, tamen aduerſus mixtum agmen pares eſſe non poſſunt*. quod Liuius item lib. XXVI. *docet, pedites ſingulos poſt equitem, equis acceptos, deſilijſſe in pugnam*. Fuiſſe verò & Germanis hunc morem miſcendi equeſtrem pedeſtremq́ue pugnam, teſtatur Cæſar lib. I. de Bello Gall. *Genus hoc erat pugnæ, quo ſe Germani exercuerant: equitum millia erant* VI. *totidem numero pedites velociſſimi ac fortiſſimi, quos ex omni copiâ ſinguli ſingulos ſuæ ſalutis cauſsâ deuexerant. Cum his in prælijs verſabantur, ad hos ſe equites recipiebant; ſi quid erat durius, concurrebant; ſi qui, graviore*

niore vulnere accepto, equo deciderant, circumſiſtebant; ſi quò erat longiùs prodeundum, aut celeriùs recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, vt iubis equorum ſubleuati, curſum adæquarent. Quæ Taciti teſtimonio firmantur, libello de Moribus Germanorum: *Plus penes peditem roboris, eoq́; mixti præliantur, aptâ & congruente ad equeſtrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant.* Quin Gallis Numidiſque id ſolitum: Cæſar & Hirtius ſcribunt. *Galli*, inquit Cæſar lib. VII. de Bell. Gall. *inter equites raros ſagittarios expeditosq́; leuis armaturæ interiecerant. Numidæ*, ait Hirtius de Bell. Afr. *leuiſq́; armaturæ, mirabili velocitate præditi, qui inter equites pugnabant, & vnà pariterq́; cum equitibus accurrere & refugere conſueuerant.* Optimum ſanè inuentum, ſi in Martiali illo impetu eques peditem non comprimebat, aut obterebat. Id credo exercitatione cauiſſe, cùm tot gentium fuerit conſuetudo. Nobis deſperata haud dubiè ars videbitur, qui nempe nullam adhibebimus exercitationem. Sed quidni tamen eques pediti cauere poſſet, quando ipſi inuicem equites cauent, non incurſando mutuos equos? An vſu addiſci nequeat, laxiùs aliquantò equitare? peditem non premere? Cæſar profectò, cùm impar Pompeio eſſet equitatu, ita rudem pugnæ huius peditem inſtruxit, vt viribus tandem ſuperaret. Sic de ſe ipſe lib. III. Bell. ciu. *Cæſar ſuperius inſtitutum in equitibus, quod demonſtrauimus, ſeruabat, vt, quoniam numero multis partibus eſſet inferior, adoleſcentes atque expeditos ex anteſignanis electos milites, ad pernicitatem armis inter equites præliari iuberet, qui quotidianâ conſuetudine vſum quoque eius generis præliorum perciperent. His erat rebus effectum, vt equites mille apertioribus etiam campis* VII. *millium Pompeianorum impetum, cùm adeſſet vſus, ſuſtinere auderent, neque magnopere eorum multitudine terrerentur.* Quas iam cauſſabimur difficultates? An, ſi modò Cæſares viuerent, non eſſent quoque velites, qui pedibus inter equos pugnarent? Quid dico? Si canes olim docti inter equites pugnare, & nec equi canibus, nec canes equis impedimento erant; non poterit eques pediti, pedes

equiti cauere in conflictu? Narrabo, vt vel à canibus homines diſcamus diſciplinam. *Magnetes Mæandri accolæ*, inquit Ælianus lib. XIV. *cùm bellum inferunt Epheſiis, ſinguli equites commilitonem ſecum adduxerunt canem venaticum, & ſeruum iaculatorem; cùm verò iam ad manus & in conſpectum ventum eſſet, proruentes canes, aciem terrore, & ſæuitiâ, & implacabili impetu perturbabant; ſerui autem iaculando dominos propugnabant, atque poſt canum ferociam, pugnæ ſeruorum videbantur; tertiò demum ipſi hoſtem aggrediebantur.* Sanè Halyattes Lydorum Rex, Cimmerium bellum confecit ferociâ canum hoſtes lacerantium, vt narrat Polyænus lib. VII. Finnos denique, Septemtrionalem populum, canibus in bello vti, qui ſaltu mordicus arripiant hoſtilium equorum nares, vt eorum conſternatione excutiatur eques, commemorat Olaus lib. XI. c. XIII. An imitari hæc nolumus, an nequimus? *Maioribus noſtris*, inquit in Catilinario bello Saluſtius, *non obſtitit ſuperbia, quò minùs aliena inſtituta (ſi modò proba erant) imitarentur*, &c. *Quidquid vbique, apud ſocios, apud hoſtes idoneum videbatur, cum ſummo ſtudio domi exequebantur. Imitari quàm inuidere bonis malebant.*

Supereſt, vt geminæ aciei, veteris & nouæ, ſpecimen oculis ſubijciamus; quâ ratione, quemadmodum eques in peditatu locatus fuerit, clarè conſpicietur. Veteris aciei tabula eſt è Lipſij Militiâ ſumpta: nouæ, ex præceptis militaribus Ludouici Melzi.

LI-

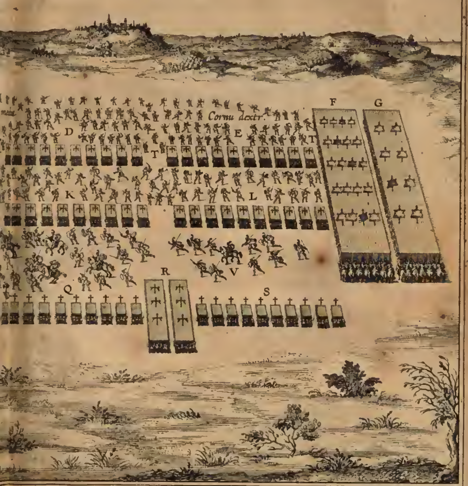

A. *Equites ſociorum, vtriuſque cornu, viginti Turmae.*
B. *Haſtati ſociorum Alae ſiniſtrae.*
C. *Haſtati legionis ſecundae.*
D. *Haſtati legionis primae.*
E. *Haſtati ſociorum Alae dextrae.*

F. *Equites Romani, Turmae viginti vtriuſq; legionis.*
G. *Equites Extraordinarij, vtriuſq; cornu Turmae octo.*
H. *Principes ſociorum ſiniſtri.*
I. *Principes legionis ſecundae.*

K. *Principes le*
L. *Principes ſoc*
M. *Triarij ſoci*
N. *Extraordinari*
dua

SMVS ACIEI VETERIS. Fig. 1. Pag. 298.

legionis primae.
ſociorum dextri.
ciorum.
arÿ pedites, cohortes
duae.

O. Triarÿ legionis ſecundae.
P. Imperator, circa eum Tribb. & cuſtodia equitum peditumque. Stat ante aquilas.
Q. Triarÿ legionis primae.

R. Extraordinarÿ pedites, vt antè, alterius Alae.
S. Triarÿ ſociorum.
T. Velites ſparſi ante et per interualla.
V. Legatus qui praeeſt cornu.

LVD. MELZI ICONISMVS ACIEI NOVÆ.
Fig. 2. Pag. 298.

LIBER V.

DE MILITIAE EQVESTRIS DIGNITATE, MAGISTRATIBVS, PROMOTIONE, PRÆROGATIVIS, PRÆMIIS AC POENIS.

Argumentum Libri.

EQVITANDI *dignitas ipſius naturæ & nominis argumento probata. Prærogatiuæ & præmia equitum ſingularia. Ignominiæ & pœnæ. Honor equis ipſis habitus. Hipparchi & Philarchi equitatum Græciæ; Magiſter equitum Romanos equites regunt. Imperio in Orientem Occidentemq́ diuiſo, quæ ratio adminiſtrandi equitatûs. Qui tum Magiſtratus. Optio Magiſtri equitum, & ſummus mandatorum Curator, Magiſtratus noui, vt nonnulli alij. Seuiri, Tribuni, Præfecti alæ & turmæ, Decurio, Subdecurio, Vexillifer, Tubicines, antiqua nomina.*

CAPVT I.

Equeſtris militiæ præſtantia. Equitum prærogatiuæ, præmia & pœnæ.

PLATO *cur non auſus equitare. Dictatori & Flamini Diali, equitatione cur interdictum. Equites variorum ordinum, Torquati, Aurati, & Domeſtici, vt Equeſter olim Lacedæmonum & Romanorum ordo, ad ſolam dignitatem inſtituti. Qui ex Equeſtri Romanorum ordine equites militares. Eorum priuilegia & Tituli. Equus publicus ex priuilegio reddi*

potuit. Stipendia equitum ampliora quàm peditum. Præmium equitum excellentiſſimum. Equeſtres ſtatuæ: earum origo. Quæ equeſtres ignominiæ, quæ ſupplicia. Equis ipſis quis habitus honor.

QVANTÒ à terrâ altiùs vectorem ſuum equus attollit, tantò mihi ſemper eques peditem viſus eſt antecellere. Senſit certè Plato, quantum efferre poſſet vehentium animos, quantoſque ſpiritus facere, vel ipſa equitatio, quando metu hippotyphiæ, ſeu equeſtris cuiuſdam ſuperbiæ, ipſe in equum conſcendere perpetuò recuſauit. Romanos quoque id æſtimaſſe, manifeſtum eſt, cùm Dictatori equitatione interdixêre (vt teſtatur Liuius lib. XXIII.) reputantes, faſtigium illud Dictaturæ, niſi equi ademptione temperaretur, in nimiam exiturum maieſtatem. Quare (niſi lato ad populum) in expeditionem equo proficiſci ei non licebat. An fortè Flamini Diali hanc ob cauſam *religio quoque fuit equo vehi?* An, vt Feſtus Pompeius indicat, *ne ſi longiùs digrederetur, Sacra negligerentur?* Certè vel equeſtris tituli dignitate propoſitâ, Borellus quondam Barcinonæ Comes, à Mauris pænè victus, tantum equitatum collegit, vt victores deinde equeſtribus copijs ſuperarit. *Paratos* eos equites appellauit; vnde detorto nomine, *Peraltarum* familia hodiéque celebratur, ait Marineus lib. IX. Rerum Hiſpanic. Quid, quòd ipſum equitis nomen adeò honorificum ſit, vt eo vel inſigniri gaudeant etiam qui equeſtri militiæ ſe non addicunt, vt obſeruat accuratè Tiraquellus de Nobilitate cap. VIII? Et ſanè antiqua eſt equeſtris nominis ambitio, quæ iam tum priſcis Lacedæmonum & Romanorum temporibus ſe oſtendit, cùm illi ſecundum, hi medium ac tertium quemdam ordinem equitum inter Senatum ac Plebem conſtituêre; Lacedæmonum fortè more, qui, teſte Strabone lib. X. ordinem habebant *equitum, quibus non erant equi.* Nimirum equites vocari Lacedæmones Romaníque geſtiebant, etiamſi non militarent equo: olim enim (vti ſuperioribus Libris dictum) neque qui equo apud Roma-

Romanos primùm militabant, fuêre Equites appellati, ſed Celeres, deinde Troſſuli, tandem Flexumines, denique verò aliquando Equites. Neque tum etiam Equeſter ordo natus eſt (neque Equites illi tum erant aut vocabantur Equeſtris ordinis) ſed tum, cùm *pecuniæ iudices id nomen tribuêre, quod anteà militares equi dederant*, vt Plinius ſcribit lib. XXXIII. cap. I. *Tum*, inquit, *annuli aurei medium tertiumq́, ordinem Plebi & Patribus inſeruerunt.* Et ex his ſanè minima pars equo militauit. Plin. cap. ſeq. *Decuriæ quoque* (Equeſtris ordinis) *diſcretæ pluribus nominibus fuêre, Tribunorum æris, Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiamnum Nongenti vocantur, ex omnibus ſelecti; & Tiberij demum Principatûs anno nono in vnitatem venit Equeſter ordo*, &c. *Iudicum autem appellatione, eum ordinem ſeparari, primò omnium inſtituêre Gracchi*, &c. *Mox auctoritas nominis circa Publicanos ſubſtitit*, &c. *M. Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in Conſulatu ſuo, & ab eo tempore planè hoc tertium corpus in Republicâ factum eſt, cœpitq́, adijci Senatui Populoq́, Romano & Equeſter ordo.* Igitur hi Equites ex hoc ordine, non omnes fuêre milites ſeu *equites militares*, vt eos Aſconius & Horatius vocat; ſed ij ſoli, qui equo publico faciebant ſtipendia: qui ſanè pauci fuêre, cum ijs collati qui non erant Equeſtris ordinis, ſed tamen equo merebant. Tales fuiſſe credo, quos Nero primùm Auguſtanos Equites creauit, de quibus Tacitus Annal. XIV. *Tuncq́, primùm conſcripti ſunt Equites Romani cognomento Auguſtanorum, ætate ac robore conſpicui, & pari ingenio procaces.* Deinde hoc exemplo, exiſtimo, labante Imperio, inſtitutũ genus quoddam *Equitum domeſticorum*, auctore Iuniore Gordiano, qui *Spatharij* dicti apud Cedrenum; quoſque Procopius *à curâ rerum bellicarum* ſcribit *longè abfuiſſe, in palatio degentes, vt ſit Ordo qui tantùm perſonæ operam præſtet.* Ergo ceteri deinde ordines Equeſtres, ſplendidiſſimi quidem, an non ad ſimilem ferè normam inſtituti? Equites namque vocantur, cærimonijſque certis initiantur; nec equo tamen merere, imò ne militiam ſequi coguntur. Quid ergo? Quia tanta eſt Equeſtris nominis digni-

 tas,

tas , hoc facere ſcilicet ad gloriam ſplendoremque meritò arbitrantur. Sic ſacra illa Collegia (quibus Torquatorum equitum nomen torquis ipſius inſigne indidit) Reges ipſos Imperatoreſque in album Equitum ſuorum adſcribunt: cuiuſmodi quaternos nominat Franciſcus Sanſouinus libro de Equeſtri dignitate: *Velleris aurei*, apud Burgundos: *S. Michaëlis*, apud Gallos: *Annuntiationis*, apud Sabaudos: *S. Georgij*, ſeu *periſcelidis*, apud Anglos: apud quos poſtremos Artufus Britannorum Rex Equites creauit nomine *Menſæ rotundæ*, qui, quòd Nobilitate virtuteque pares eſſent, paribus in orbem locis, nullo menſæ diſcrimine, accumbebant. Hanc menſam etiamnum ſupereſſe apud Vinceſtrios, ait Sanſouinus. Præter hos, ne cetera quoque Nobilitas Equeſtribus titulis prohiberetur, *Stellariorum* in Galliâ Equitum fuit ordo inuentus; ſed is ferè tam citò, quàm ipſa (quæ nomen ei dederat) Magorum ſtella, euanuit, poſt Ioannis Gallorum Regis mortem, qui eius fuerat auctor. *Templariorum* quoque nomen Clementis V. Pontificatu extinctum eſt. Reliqui Ordines hucuſque permanſère : *Teutonicorum*, in Germaniâ; *Gladiatorum*, in Liuoniâ; *Chriſti*, in Luſitaniâ; *S. Iacobi*, in Galæciâ; *Alcantaræ*, in Caſtellâ; *Calatrauæ*, in Toletanâ Prouinciâ; *S. Mariæ*, in Aragoniâ; *Monteſiæ*, in Valentiâ; *Bandatorum*, Burgis; *S. Ioannis*, Melitæ; *Crucigerorum*, alibi. Denique *Calcarios* quoſdam Equites vocatos ait Sanſouinus, à calcaribus aureis quibus inſigniuntur, quibuſque ius eſt gerendi gladij ac torquis; vnde Auratos Equites ab ſe primùm dictos, gloriatur Franciſcus Philephus lib. XXIV. Epiſt. I. quos *Decuriones* appellandos meliore vocabulo, putauit Valla lib. VI. Elegant. cap. XXII.

Iam prærogatiuæ Equitum militarium conſiſtunt omnino his in rebus : equo publico, Nobilitate, cenſu, auctoritate, loco, ornatu, immunitate, titulo, famulitio, ſtipendio; de quibus omnibus ordine dicendum.

De equo publico, Liuius lib. I. *Ad equos emendos dena millia æris ex publico data.* & Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Equitum nomen*

nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Fuit tamen, cùm ſubito in tumultu, *quibus equeſter cenſus erat, equiq́; publici nondum eſſent aſſignati, equis ſe ſuis ſtipendia facturos promitterent*, auctore Liuio lib. v.

Nobilitatis rationem in equeſtri delectu habitam iam tum ab ipſis Romanæ vrbis incunabulis, Halycarnaſſæus oſtendit lib. II. *Romulus* CCC. *viros illuſtriſſimarum familiarum corpore robuſtiſſimos elegit, (Celeres (vt plerique ſcribunt) à miniſterij celeritate,* &c. *qui ex equis pugnarent, vbi campus ad equeſtre certamen eſſet commodus.* Retentum deinde morem à Seruio Rege, docet lib. IV. *Equitum delectum habuit ex illis quorum maximus erat cenſus, quiq́; genere illuſtri erant.* Hîc riſerit me fortaſſe non-nemo, qui perſuaſum mihi viderit, in populo illo Romano (quem Florus Paſtoritium appellat) Illuſtres ac Nobiles iam tum fuiſſe initio Reipublicæ illius naſcentis. Næ ego àgreſtium, & ſubulcorum, opilionumque inſignis æſtimator ſim, qui Illuſtres in cunis illis ruſticis reputauerim! Sed ſplenem tene, quiſquis cachinno es. Non errauí; etiamtum Illuſtres erant, cùm Romam primùm Romulus condidit. Vnde, hercules, Illuſtres? ab aratro? Audi, docebit Dionyſius Halycarnaſſ. lib. I. *Quiuis confidenter (longum vale dicens ijs, qui Romam hominum barbarorum fugitiuorum & lare carentium refugium faciunt) iam affirmet hanc vrbem Græcam eſſe. Et cogitet, Aboriginum gentem Oenotricam fuiſſe, hanc verò Arcadicam: & recordetur, Pelaſgos, qui cum ijs habitarunt, Theſſaliâ relictâ (cùm ab Argiuis eſſent oriundi) in Italiam veniſſe; & memor ſit aduentûs Euandri & Arcadum, qui in Palantio habitarunt: prætereà Peloponeſiorum qui cum Hercule venerunt, & in colle Saturnio habitarunt: denique eorum qui ex agro Troiano migrarunt, & cum ijs mixti fuerunt; & Barbarorum commercia multò pòſt fuiſſe reperiet.* Paulò ſuperiùs: *Vt in migrationibus ſolet accidere, erat magnus plebeiorum numerus, non pauci etiam ex Optimatibus Nobiles, & ex Troianis quotquot generoſiſſimi habebantur: vnde etiam ad meam vſque ætatem aliquot familiæ circiter quinquaginta ſupererant.* Iterùm initio lib. II. *Nume-*

Numerus eorum qui eiuſdem coloniæ participes fuerunt, cùm principio magnus fuiſſet, ad exiguum redactus eſt, ad tria peditum millia & C C C. equites. Poſt multa: *Romulus coloniam ex paruâ magnam effecit: qui enim cum eo Romam condiderunt, non erant plures quàm bis mille pedites, & pauciores quàm trecenti equites; qui verò relicti ab eo fuerunt cùm ex hominum conſpectu ſublatus eſt, erant quadraginta ſex millia peditum, equites non multò pauciores quàm mille.* An certa & multa iam ſatis, vt à riſu me vindicem? Abſoluo verbis eiuſdem Scriptoris eodem illo libro: *Qui priuatâ inuidiâ impulſi hac de re loquuntur, generis obſcuritatem illi vrbi falsò obijciunt.* Paſtoritium ergo populum Florus non inuidiâ, ſed vero encomio appellauit; cùm olim agros colere, pecus curare, eſſet Nobilium, vt egregiè Tiraquellus cap. XXXII. de Nobil. Nam Agricolas, Seranos, Lentulos, Fabios, Piſones, Cicerones (nobiliſſima quondam nomina) vnde dictos tu, niſi ab agris, à ſerendo, à fabis, à piſis & cicere credis? Vnde Equitios, Tauros, Bubulcos, Vitellios, Porcios, Scrofas, niſi ab equis, tauris, bubus, vitulis, porcis, ſcrofis? Tum id honori vertebat, non probro,

Cùm trepida ante boues Dictatorem induit vxor:
Cùm colerent proprios priſci ſtudioſiùs agros,
Et faceret patrio iure Senator opes.
Cùm caperet faſces à curuo Conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus.

Ad Cenſum, Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Quod anteà militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt.* Quantæ pecuniæ? inquies. Dionyſ. Halycarnaſſ. lib. IV. *Seruius vnam ex omni numero partem detraxit, cuius cenſus erat maximus, neque minor centum minis,* &c. Poſt pauca: *Equitum delectum habuit ex illis quorum maximus erat cenſus.* Hîc opes, ſed nondum caput ſummæ exprimitur. Ergo Suetonius cap. XXXIII. Iulij Cæſaris *millia quadringenta* dixit. *Promiſſum*, inquit, *ius annulorum cum millibus* CCCC. *fama diſtulit.* quod idem ac ſi dixiſſet, *ſeſtertia quadringenta.* Sic Plinius lib. XXXIII. cap. II. *Conſtitutum, ne cui ius annuli equeſtris eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri,*

patri, auóque paterno ſeſtertia CCCC. *cenſus fuiſſet*. Ita Horatius apertè lib. I. Epiſt. I.

Si quadringentis, ſex, ſeptem millia deſunt,
(Eſt animus tibi, ſunt mores, & lingua fidéſque)
Plebs eris. ———

Ita Iuuenalis Sat. III.

Quadringenta tibi ſi quis Deus, aut ſimilis Dîs,
Aut maior, fato donaret homuncio; quantus
E nihilo fieres! ———

Auctor porrò tanti cenſûs, teſte Plinio lib. XXXIII. cap. II. videtur C. Sulpitius Galba, qui dum *iuuenilem famam apud Principem aucupatur, pœnis popinarum (queſtus nempe in Senatu, vulgò eius culpa* (popinarum) *inſtitores annulis defendi) conſtitutum eſt, ne cui ius id eſſet, niſi cui* CCCC. *ſeſtertia cenſus fuiſſet, anno V.* DCCLXXV. *Conſſ. C. Aſinio Pollione, & C. Antonio Vetere.* Exemplum reſpiciendi cenſûs in equeſtri dilectu, fortè Romani ſumpſerint à Chalcidenſibus, (vti nempe nobilitatis reſpectum exemplo Lacedæmonum habuêre, teſte Halicarnaſſæo.) De Chalcidenſibus namque Herodotus refert lib. V. *qui apud eos erant locupletes, Equites fuiſſe appellatos.* Cenſum auctoritas conſequebatur, & locus. Auctoritas equiti creuit quatuor ferè rebus: communicatione Senatoriæ dignitatis, arrogatione iudiciorum, adminiſtratione Præfecturæ Prætorij, gubernatione denique Prouinciarum exterarum. Brutus primus equeſtri ſupplemento Senatum inſtaurauit. Ita Liuius lib. XII. Caius verò Gracchus & Liuius Druſus, Senatum equitumque Ordinem (æqualium inſtar) permiſcere decreuerunt, teſte Floro Epitomes Liuianæ lib. LX. & LXX. Aditum denique in Senatum dicendæque ſententiæ facultatem equiti dedit C. Gracchus lege ſacratâ & plebiſcito, vt Plutarchus in Graccho. Quid amplius? Senatus ferè Principes facti ſunt equites, poſtquam ius ſuffragandi in Senatu priùs eis datum eſt, quàm vel à Cenſoribus in Senatum legerentur; vnde Pedarios Senatores dictos eſſe, Gellius contendit lib. III. cap. XVIII. Iudicia quoque Equeſtri ordini attri-

buta Plinius affirmat lib. XXXIII. cap. II. *Iudicumq́, decuria mox pluribus nominibus diſcreta: quorum, qui nongentum erant, ciſtas ſuffragiorum in comitijs aſſeruabant.* Prætorij præfecturam Equitum propriam fuiſſe, Suetonius ſignificat Titi c. VI. *Præfecturam,* inquit, *Prætorij* (Titus) *ſuſcepit, numquam ad id tempus niſi Equite Romano adminiſtratam.* Prouincijs denique quibuſdam ſolos Equites præfici ſolere, Taciti & Suetonij teſtimonijs patet. Ille lib. I. Hiſt. *Ægyptum copiaſq́, quibus coërceretur, iam inde à D. Auguſto Equites Romani obtinent loco Regum.* An non etiam Cappadociam? Suetonius inſinuat Veſpaſ. cap. VIII. *Cappadociæ conſularem Rectorem præpoſuit pro Equite Romano.* Eques ergo eam ſolitus adminiſtrare. De loco, Epitome Liuij lib. XCIX. *Luc. Roſcius Tribunus plebis legem tulit, vt Equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi aſſignarentur.* Id quod Plinius lib. XXXIII. cap. II. ait *conſtitutum lege Iuliâ theatrali, in* XIV. *ordinibus ſedendi.* veriùs dixiſſet *reſtitutum*; nam Auguſtus lege ſuâ Iuliâ Roſciam confirmauit. Othonis ergo vocat Iuuenalis Sat. XIV.

——— *Effice ſummam*
Bis ſeptem, ordinibus quam lex dignatur Othonis.

Sic & Pōponius Lętus *Othoniã.* Sic Lipſius & Iacobus Schegkius Velleij verba lib. II. c. XXXII. emendant, *Otho Equitibus in theatro loca ſua reſtituit.* pro *reſtituit*, legũt *inſtituit*; nam primus fuit Otho Roſcius. Hinc *Roſciam* appellat Horat. lib. I. ep. I.

Roſcia, dic ſodes, melior lex? ——

Iuuenalis porrò de eadem lege Satyrâ V.

—— *Exeat, inquit.*
Si pudor eſt, & de puluino ſurgat equeſtri,
Cuius res legi non ſufficit. ——

Et Horat. Epod. Odâ IV.

Sedilibuſq́, magnus in primis eques
Othone contempto ſedes.

Martialis lib. V. Epigram. XXVI.

Quadringenta tibi non ſunt, Chæreſtrale, ſurge,
Lectius ecce venit; ſta, fuge, curre, late.

Supe-

Superiùs Epigr. XIV. de Manneio ſubſelliorum occupatore:

Sedere primo ſolitus in gradu ſemper
Tunc, cùm liceret occupare, Manneius: &
Nunc malè receptus altero genu, iactat
Equiti ſedere ſe, Lectioq́, ſe ſtare.

Iterùm Epigrammate XXXIX.

Calliodorus habet cenſum (quis neſcit?) equeſtrem,
Sexte: ſed & fratrem Calliodorus habet.

vnus autem cenſus equeſter non poteſt duos fratres facere duos Equites. Addit acutè:

Quadringenta ſecat, qui dicit σῦκα μέριζε.
Vno credis equo poſſe ſedere duos?

quia nempe, ſicut difficile eſt duos equites vno ſedere equo, ſic impoſſibile, vnum cenſum ſufficere duobus Equitibus. Pergit:

Vnus cùm ſitis, duo, Calliodore, ſedetis:
Surge, ſolœciſmum, Calliodore, facis:
Aut imitare genus Ledæ; cum fratre ſedere
Non potes, alternis, Calliodore, ſede.

Denique Epigrammate XLII.

Sedere in Equitum liceat an tibi ſcamnis?
Videbo Didyme.

Ornatus equeſter conſtabat annulo, bullâ, & veſte. *Annuli*, ait Plinius lib. XXXIII. cap. I. *diſtinxêre alterum Ordinem à plebe.* & mox: *Annuli planè medium tertiumq́, ordinem Plebi & Patribus inſeruêre.* quos ibidem ſcribit ferreos fuiſſe initio, mox aureos factos. ad quem morem Iuuenalis Satyrâ VII.

Ille & militiæ multis largitus honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Hos triſtibus diebus poni ſolitos, ferreoſque ſumi, Suetonius indicat Auguſti cap. C. ob eius mortem; & Liuius lib. IX. ob nuntium pacis Caudinæ. Trimodia eorum ab Hannibale Carthaginem miſſa, occiſis tot Romanis Equitibus, teſtatur Plinius lib. XXXIII. cap. I. ſed Liuius lib. XXIII. haud plus fuiſſe modio, verius arbitratur.

Bulla aurea mos durauit à Priſco Tarquinio, inquit Plinius lib. XXXIII. cap. I. *vnde eorum qui equo meruiſſent filij inſigne id habuère, ceteri lorum.* quod & Macrobius ſcribit lib. I cap. VI. Equitum ergo filij bullâ aureâ ornabantur, non equites; nam ſolemni feſto Laribus bulla ſuſpendebatur, pueritiâ iam tranſactâ, teſtibus Horatio & Perſio. Horatius lib. I. Satyrâ V.

—— Donaſſet iámne catenam
Ex voto Laribus? ——

Perſius Satyrâ V.

Bullaq; ſuccinctis Laribus donata pependit.

Veſtis Equitum, latus clauus, ex priuilegio Caij Cæſaris anno Vrbis DCCXLII. apud Dionem lib. LIV. & lib. LIX. vbi hæc verba: *Cùm ordo Equeſtris ad paucos redigeretur, primores, qui genere & opibus excellerent, in eum adlegit, & quibuſdam eorum etiam Senatoriâ veſte vti dedit.* Atque hi Equites dicti Illuſtres, Inſignes & ſplendidi, notante Lipſio in Comment. Taciti. At Alexander Seuerus, inquit Lampridius, *conſtituit, vt equites Romani à Senatoribus claui qualitate diſcernerentur. Trabeam* Equiti non modò conceſſam, ſed propriam reperio apud Tacitum, Valerium, Halycarnaſſæum & Statium. Erat alioqui trabea Deorum, Regum, & Augurum, auctore Seruio; imò Conſulum in bellum euntium, vt benè Manutius, perſuaſus auctoritate Liuij & Auſonij. De Equitibus Tacitus lib. III. initio, de funere Germanici: *Atrata plebes, trabeati Equites pro opibus loci, veſtem, odores, aliáque funerum ſolemnia cremabant.* Non quòd funebris ille veſtitus eſſet, ſed *quia Equeſtrem ordinem diſtinguebat*, ait Lipſius eo loco. Sic Valerius lib. II. c. II. *Trabeatos equites Idibus Iulijs Q. Fabius tranſuehi inſtituit.* Halycarnaſſ. lib. VI. de eadem loquens equitum tranſuectione: *Omnes quaſi è pugnâ venientes, purpureas palmatas togas induti, quas Trabeas dicunt.* Statius lib. V. Silu. ad Criſpinum:

—— Non ſanguine cretus
Turmali, trabeáque Remi, nec paupere clauo
Auguſtam ſedem & Latij penetrale Senatûs
Aduena pulſaſti.

Immu-

Immunitas equiti ſextuplex fuit; ab opere caſtrenſi, ab accuſatorum admonitione, ab apparitione, à iuramento, denique ab equorum cuſtodiâ in caſtris, & retentione. De caſtrenſi opere, doceor exemplo; quo eodem, non fuiſſe immunem aduerſus neceſſitates, conuincor. Valerius ſcribit lib. II. c. IX. *Equeſtris quoque ordinis bona magnaq; pars, quadringenti iuuenes, cenſoriam notam patiente animo ſuſtinuerunt, quos Manius Valerius & P. Sempronius, quia in Siciliâ ad munitionum opus explicandum ire iuſſi, facere id neglexerant, equis publicis ſpoliatos, in numerum ærariorum retulerunt.* Clariùs immunitatem expreſſit Frontinus lib. IV. cap. I. *Aurelius Cotta Conſul, cùm ad opus equites cogente neceſſitate iuſſiſſet accedere, eorumq; pars detractaſſet imperium, queſtus apud Cenſores, effecit vt notarentur; à Patribus deinde obtinuit, ne eis præterita æra procederent.* Cautio aduerſus accuſatores, equiti ab Auguſto data feſto Tranſuectionis. Suetonius Auguſto cap. XXXVIII. *Sed neque detrahi quemquam in tranſuehendo ab accuſatore paſſus eſt, quod fieri ſolebat.* Ab apparitione immunitas, ibidem: *Senio, vel aliquâ corporis labe inſignibus permiſit, præmiſſo in ordine equo, ad reſpondendum (quoties citarentur) pedibus venire.* Iuramenti gratia facta à Tiberio. Suetonius Tiberio cap. XXXV. *Equiti Romano iuſiurandi gratiam fecit,* (hoc eſt, abſoluit à iureiurando) *vt vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe numquam repudiaturum, anteà iurauerat.* Quamquam hæc gratia equiti illi ſingularis, nec ad alios tracta. Equorum in caſtris curâ vacuos equites reddidere Triarij. Id Polybius docet lib. VI. *Triarij turmis equitum excubias quotidie præbent; vt quiſque manipulus à tergo turmæ aſſidet. Hi curant equos maximè,* &c. Denique equi publici reddendi poteſtatem fecit Auguſtus, Suetonio teſte cap. XXXVIII. *Equi retinendi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.* Sic enim legenda ea verba eſſe, obtinuit validiſſimis argumentis Caſaubonus; quæ ſignificant aliud quàm vulgus capit. Nam *gratiam facere reddendi* (vt anteà legebatur pro

retinendi) non eſt idem quod copiam facere reddendi, ſed contrarium: id quod illâ Gellij locutione eſt manifeſtum lib.x. c. xv. *Maſſurius Sabinus ſcripſit & alia quædam remiſſa, gratiamq́; aliquot cærimoniarum factam.* Tituli ſuperſunt, qui equiti ſingulares. *Illuſtres* id genus equites dictos ſuſpicatur Lipſius Commentarijs in lib. xi. Taciti, qui *ſpem dignitatis Senatoriæ habebant:* nam *Tacitus Illuſtres* hoſce *cum Senatoribus pari*, inquit, *gradu coniungit* lib. ii. Annal. & xvi. *Inſignes* quoque Tacitus appellat ſemel & iterùm lib. xi. Annal. *Splendidos* verò Plinius lib. vi. epiſt. xxv. & lib. v. epiſt. i. *Illuſtres & ſplendidos* ſimul Hirtius nominat alibi de Bello ciuili: *Cecidere eo prælio ſplendidi ac illuſtres nonnulli equites Romani.* Lib. xii. Cod. L. vnicâ, De equeſtri dignitate, iſthæc præſcribuntur: *Equites Romanos ſecundum gradum poſt clariſſimatûs dignitatem obtinere iubemus.* Famulitium, ad commoditatem equiti datum, vt Tituli aliaque ad honorem. Equidem ſcio militari lege ſancitum, vt lixæ permixti equitibus non vagarentur, Epitome Liuianâ lvii. ne ſcilicet equitum diſciplinam corrumperent, vt ſcribit Feſtus. Decretumq́ue eâdem Epitome, vt gregarius in acie & caſtris degeret ſine iumento & ſeruo. Equiti tamen calonis vnius habendi facta copia eſt, teſte Frontino lib. i. cap. i. *Philippus*, inquit, *cùm primùm exercitum conſtitueret, vehiculorum vſum omnibus interdixit. Equitibus non ampliùs quàm ſingulos calones habere permiſit, peditibus autem denis ſingulos.* Stipendio denique lautiore equitem donatum præ pedite, oſtendi Libro ii. tantùm hîc denuò repeto teſtimonium Liuij lib. v. *Triplex quoque equiti ſtipendium à Cn. Cornelio Tribuno militum fuiſſe decretum.* Imò quintuplex apud Macedones, auctore Curtio, qui ſuprà laudatus.

Hæc ergo communia equitum ornamenta. Iam ſingulorum benefacta præmijs ſingularibus fuêre cumulata, crimina pœnis punita. Inter equeſtria præmia reperio cornicula, armillas, torques, pecunias, catellas, fibulas, phaleras, haſtas, coronas, equos, promotiones, ſtatuas denique equeſtres.

De

De corniculis & armillis, Liuius lib. x. *Papyrius Conſul Equites omnes ob inſignem multis locis operam corniculis armilliſq; argenteis donat.* Corniculum quid ſit, nemo, quod ſciam, explicat. Armillas Feſtus exiſtimat dictas eſſe, *quòd Antiqui humeros cum brachijs armos vocarent.*

De torquibus & pecuniâ, Hirtius Bello Hiſp. *Cæſar ob virtutem turmæ Caſſianæ donauit millia* XIII. *& Præfecto torques aureos duos.* De torquibus Suet. in Aug. *C. Aſprenatem lapſu equi debilitatum aureo torque donauit.* Obſeruo autem, duplum aut triplum æris ex prędâ ſemper equiti datum præ pedite; vt pleriſque locis narrat Liuius, nominatim libro XXXIII. in triumphis C. Cornelij & Quintij Minutij; iterumque in triumpho Marcelli, & lib. XXXIV. in triumpho Porcij Catonis. Pretium quoque equorum bello amiſſorum ex ærario publico reſtitutum, ſcribit Plutarchus in Catone Maiore. Cui equi militares quinque inter præliandum interempti, pretio fuêre repræſentati. Catellas, fibulas, phaleras, Liuius lib. XXXIX. inter equeſtria dona numerat, aitque, *Caiũ Calpurniũ donaſſe equites ſuos phaleris. Quinctiũ alterum Prætorẽ ſuos catellis ac fibulis.* De phaleris huc ſpectãt, quæ Lib. II. à nobis ſunt allata. De haſtâ Polyb. l. VI. *Dabantur phaleræ Equiti qui hoſtem deiecerat, & ſpoliauerat, cui olim haſta tantùm.* Hinc nomen *haſtæ donaticæ*, apud Veteres. De coronis, Zonaras Tom. II. *Si equo viciſſet*, coronæ *equeſtre aliquid inſculpebatur.* Halicarnaſſ. lib. VI. *Equites Romani, qui equum publicum habent, per centurias & turmas diuiſi, ordine equis inſidentes vehuntur, omnes quaſi è pugnâ venientes, ramis oleæ coronati, & purpureas palmatas togas induti, quas trabeas vocant, & gerentes præmia & dona militaria, quæcumque à Ducibus in bello acceperint.* Plinius morem confirmat lib. XV. cap. IV. *Oleæ honorem magnum Romana maieſtas tribuit, Equitum turmas Idibus Iulijs ex eâ coronando.*

Equos donari ſolitos, indicat Maro V. Æneidos: vbi etiam pedeſtris curſûs præmium (haud dubiè ad equeſtrem reſpectans) equum proponit:

Primus equum phaleris inſignem victor habeto.

Rur-

Rurſum lib. IX. Æneidos, vbi Niſo, ſi vicerit, Aſcanius promittit equum Teucri:

Vidiſti quo Turnus equo, quibus ibat in armis
Aureus? illum ipſum, clypeum, criſtaſq; rubentes
Excipiam ſorti, iam nunc tua præmia, Niſe.

Briſeis quoque Achilli ſcribens, apud Naſonem *equos duodecim* ei datos ab Agamemnone numerat:

Biſſeni aſſueti vincere ſemper equi.

Fabius denique Maximus apud Plutarchum *Marſo cuidam* inter præmia *equum pollicetur*. *Promotio* prætereà equiti facta ad altiorem Magiſtratum ob fortiter facta. Hinc *Equites promoti* ſuprà ex Imperij Notitiâ laudati. De Alæ autem Præfecturâ in tribunatum militarem auctâ, dicetur Libri huius capite extremo. Pancirollus Commentar. in Notitiam vtr. Imperij cap. V. *Olim ex equeſtri tantùm Ordine eligebantur Præfecti prætorio. Senatores enim eſſe non poterant. forte ne nimia eos extolleret potentia. Quare Paternum præfecturâ motum à Commodo, Capitolinus ſcribit. Condoluit & M. Antoninus, quòd Pertinacem præfectum facere non poſſet, quia Senator erat. Sed hoc vſque ad Alexandrum permanſit*, &c. *Tantam verò Præfecti prætorio auctoritatem obtinuerũt, vt non modò res belli adminiſtrarent, ſed cuncta Imperij negotia.* Summus ſupereſt equitum honor ac propè immortalis, *ſtatuæ equeſtres*. Harum originem adfert Plinius lib. XXXIV. cap. V. *Equeſtres*, inquit, *ſtatuæ Romanam celebrationem habent, orto ſine dubio à Græcis exemplo.* Capite ſequenti: *Pedeſtres ſine dubio Romæ fuère in auctoritate longo tempore. Equeſtrium autem origo perquàm vetus eſt, cum feminis etiam honore communicato. Clœliæ enim ſtatua eſt equeſtris*, &c. *Hanc primam & Horatij Coclitis credo eſſe dedicatam*, &c. *E diuerſo Annius Fœcialis, equeſtrem Valeriæ fuiſſe, Publicolæ Conſulis filiæ, eámque ſolam refugiſſe; Tiberimq; tranſnatâſſe, ceteris obſidibus Tarquinij inſidijs interemptis.* Quod de Græcorum Latinorumque more hîc Plinius narrat, idem Macedonibus tribuit Velleius lib. I. *Hic eſt*, inquit, *Metellus Macedonicus, qui hanc turmam ſtatuarum equeſtrium, quæ frontem ædium ſpectant*, &c.

ex Macedoniâ detulit, cuius turmæ hanc cauſam referunt: Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo, ſingulari talium opere auctore, vt eorum equitum, qui ex ipſius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expreſsâ ſimilitudine figurarum faceret ſtatuas. Hiſtoriam ſic Iuſtinus expreſſit lib. XI. *Prima congreſſio in campis Adraſtijs fuit*, &c. *De exercitu Alexandri nongenti pedites, centum viginti equites cecidêre; quos Rex impensè, ad ceterorum ſolatia humatos, ſtatuis equeſtribus donauit, cognatiſque eorum immunitates dedit.*

Atque hic honor tantus tam eximius ſemper iudicatus fuit, vt nihil amplius magnificentiuſque ad æternitatem famæ humana ambitio ſit commenta. Hunc Conſules atque Imperatores ipſi maximum inter mortalia decora reputauêre. Documento ſunt tot Equeſtres Conſulum Imperatorumque ſtatuæ, quarum vnam Domitiani Cæſaris qui ſpectare volet, ad primam Statij Siluam ambulet, vbi nobiles illos verſus leget:

Quæ ſuperimpoſito moles geminata Coloſſo
Stat Latium complexa forum, calône peractum
Fluxit opus? Siculis an conformata caminis
Effigies laſſum Steropem Brontemq́; reliquit?
An te Palladiæ talem Germanice nobis
Effinxêre manus, qualem modò frena tenentem
Rhenus & attoniti vidit domus ardua Daci?
Nunc age fama prior notum per ſæcula nomen
Dardanij miretur equi.
Hunc neque diſciſſis cepiſſent mœnia muris,
Nec grege permixto pueri innuptæq́; puellæ,
Ipſe nec Æneas, neque magnus duceret Hector.
Adde quòd ille nocens, ſæuóſque amplexus Achiuos;
Hunc mitis commendat Eques.

Spirant etiamnum viuo propè ære equeſtres duæ ſtatuæ duorum maximorum Hiſpaniæ Galliæque Regum, Philippi III. & Henrici Magni, quarum alteram Statiano prorſus verſu celebrauit Gaſpar Geuartius, Senatui Antuerpienſi

ab Actis, cùm adoleſcens Pariſijs Statium Notis accuratiſſimis illuſtraret. Operæ pretium erit, addidiſſe, quo modo præmia erogarentur. Polybius ſpectaculo huic quaſi ſcenam ſtruxit lib. VI. *Conuocans Imperator in concionem omnes copias, & circumponens ſibi eos qui auctores egregij facinoris, primùm quidem laudes eorum edifferit, & ſuper hoc facto, & ſi quid aliud in omni vitâ geſſerint laude & memoriâ dignum. Poſt hæc ei quidem, qui hoſtem percuſſerit, haſtam donat*, &c. Verba verò quibus præmia diſtribuebantur, velut formulæ cuidam alligata, à Briſſonio adferuntur lib. IV. In quibus, exempli cauſsâ, ſunt illa Ciceronis Actione V. in Verrem: *Quæ porrò præfatio tua donationis fuit? Illa ſcilicet vetus atque Imperatoria. Quando tu quidem in prælio, in bello, in re militari*, &c. *Imperator te argenteis armillis donat*, &c. Equitum gloriam hucuſque prædicaui. Sed equi mihi iure iniuriarum dicam ſcribant, ſi honoris expertes præteriero, quòd laboris participes, certamina omnia habuêre. *Solus* certè *equus*, ait Plutarchus II. Sympoſiacorum, *animalium omnium, in partem certaminum & coronarum venit, quia ſolus naturâ & exercitatione factus eſt, vt homini in bello adſit*. Equis igitur victoribus, præmiorum quoque honos communicatus. Florus in primis lib. I. cap. X. narrat, in triumphi pompâ equis præcedendi gloriam fuiſſe datam. *Bellua* [Elephanti] *non ſine captiuitatis ſenſu, ſubmiſſis ceruicibus, victores equos ſequebantur*. Coronatos inceſſiſſe poſt victoriam, indicant Homerus & Theocritus, qui ἀθλοφόρους καὶ στεφανηφόρους vocãt. Ampliùs etiam Nero, Circenſium æſtimator maximus, ſtolas & ſtipendia victoribus iam emeritis decreuit, auctore Dione lib. LXI. ſicut debilibus annona decreta ex hòrreis publicis, L. I. Cod. Quorum fortè æmulatione, Carolus Calabriæ Dux equitem (qui præſtantem olim equum, iam ætatis vitio fractum per agros vagum dimiſerat) iuſſit equum ſuum ſtabulo pabuloque lautiore habere. Superauit hos honores equi Auguſtæi decus, cuius effigies locata ante Veneris ædem, auctore Plinio lib. VIII. cap. XLI. Verus Imperator quoque *Volucri ſuo ſimulacrum aureum fecerat, quod*

ſecum

ſecum portabat; in cuius equi gratiam cœperunt equis aurei & brauia poſtulari, ait Capitolinus. Denique bellatoribus equis ſuis Auguſtus & Adrianus epitaphia ſepulchraque poſuêre. Alexander Bucephalo vrbe ſtructâ parentauit. *Agrigenti* verò, ſcribit Plinius lib. VIII. cap. XLI. *complurium equorum tumuli pyramides habent.*

Poſt præmia deſultorio propè ſaltu ad pœnas eques mihi iam vocandus eſt, non vt luat, ſed audiat. *In ſinu namque ac tutelâ militaris diſciplinæ, ſerenus tranquilluſq́ beatæ pacis ſtatus acquieſcit*, ait Valer. lib. II. cap. VII. Ergo pœnâ eques ad diſciplinam, vt calcari ad curſum equus, incitatur; ſed aſpera hæc citò & curſim tranſiliam. Pœnam Suetonius ignominiæ oppoſuit Auguſti cap. XXXIX. *Vnumquemque equitum Auguſtus rationem vitæ reddere coëgit, atque ex improbatis alios pœnâ, alios ignominiâ notauit.* Ego pœnam diuidere malim in Ignominiam & Supplicium: nam ignominia quoque pœna eſt. Igitur ignominiæ ſunt, *traditio pugillarium, notatio, eraſio ex albo, haſtæ confractio, mutatio militiæ, relegari, ære dirui, equo publico ſpoliari, ærarium fieri, diſcinctum nudiſq́ pedibus ad caſtrorum principia ſtare, non poſſe intra caſtra tendere, aut è pellibus tentorium habere.* Supplicia, *virgis & ſecuri percuti.* Hæc reperio inter equeſtres pœnas, iſta verò de ſingulis.

De traditione pugillarium, Suetonius Auguſti cap. XXXIX. in recognitione equitum: *Leniſſimum genus admonitionis fuit, traditio coràm pugillarium:* quibus nempe lectis, eques ſecum tacitus erubeſceret, vitij erroriſque compertus.

De notatione, ibidem: *Notauit aliquos* (equites) *quòd pecunias leuioribus vſuris mutuati, grauiori fœnore collocaſſent.* Plerumque enim publicani & trapezitæ olim equites fuêre.

De eraſione, Suetonius Domitian. cap. VIII. *Equitem Romanum ob reductam in matrimonium vxorem (cui demiſſæ adulterij crimen intenderat) eraſit iudicum albo.* Nam & iudicia Equitum ordini conceſſa, inter prærogatiuas dictum eſt.

De haſtæ fractione, Marcellinus lib. XXV. *Cùm Tertiacos equites, quòd legiones deſeriuiſſent in prælio aduerſus Perſas, Iulia-*

nus accuſatos punire ſtatuiſſet, &c. *ademptis ſignis, haſtiſq́, confractis, omnes eos qui fugiſſe arguebantur, inter impedimenta & ſarcinas & captiuos iter agere impoſuit.*

De militiæ mutatione, Valer. Max. lib. II. c. VII. *Decreuerunt, vt ex ijs qui equo meruerant, peditum numero militarent.* Ibidem de Calpurnio Piſone: *Turmas equitum, ademptis equis, in funditorum alas tranſcripſit.* & Ammianus lib. XXIX. *Equites quartæ ſagittariorum cohortis omnes contruſit ad infimũ militiæ gradum.*

De relegatione, idem Ammianus lib. XXV. *Iulianus Tertiacorum equeſtrem numerum, ademptis ſignis, haſtiſque diffractis, inter impedimenta & ſarcinas & captiuos agere iter impoſuit.* & Liuius lib. XXV. vbi equites ſcribit in Siciliam relegatos, ad reliquias Cannenſis exercitûs.

De ære dirutis, equo ſpoliatis, & ærarijs, Liuius lib. XXVII. *Illis omnibus adempti equi, qui Cannenſium Legionum equites in Siciliâ erant. Addiderunt acerbitati etiam tempus, ne præterita ſtipendia procederent ijs qui equo publico meruerant, ſed dena ſtipendia, equis priuatis, facerent. Magnum etiam numerum eorum conquiſierant, qui equo merere deberent, & omnes ærarios fecerunt.* Hîc tres ſimul ignominiæ, equus, ſtipendia, & tribus adempta. Quibus ſtipendia auertebantur, dicebantur *ære diruti*, ſtipendia namque æra; quæ diruebantur, cùm in fiſcum, non in equitum crumenas, inijciebantur. Varro in Fragmentis: *Stipendium appellatur, quod æs militi ſemeſtre aut annuum dabatur; cui datum non ſit, ære dirutus eſt.* Sidonius Paneg. ad Socer.

Ibant pellitæ per claſſica Romula turmæ
Ad nomen currente Getâ; timet ære vocari
Dirutus. ———

Idem vocabatur *æs reſignatum*, auctore Feſto, cuius verba: *Reſignatum æs dicitur militi, cùm ob delictum aliquod iuſſu Tribuni militum, ne ſtipendium ei detur, in tabulas refertur. Reſignare enim Antiqui pro reſcribere interdum dicebant. Ærarij* fieri, ſeu *in ærarios referri* dicebantur, teſte Aſconio, qui ex albo ciuium eraſi, æra pro capite ſuo pendebant, tamquam capite cenſi, referebanturque in tabulam Cæritum. Sic alibi Liuius lib. XXV.

Illis equi adempti, qui publicum equum habebant, tribúque moti; ærarij omnes facti. Loquitur de Cannenſi equitatu, qui Rempublicam deſerüerat. Sic Valerius lib. II. cap. IX. de ijſdem: *M. Attil. Regulus & P. Furius Philus, Equites Romanos, qui poſt infeliciter commiſſam pugnam Cannenſem, abituros ſe Italiâ iurauerant, direptis equis publicis, inter ærarios referendos curauerunt.* Iterùm ibidem de CD. Equitibus, *quos Man. Valerius & P. Sempronius (quia in Siciliâ ad munitionum opus explicandum ire iuſſi, facere id neglexerant) equis publicis ſpoliatos, in numerum ærariorum retulerunt.*

De diſcinctu alijſque ludibrijs, Frontinus lib. I. cap. I. *Domitius Corbulo in Armeniâ, Æmilio Rufo Præfecto equitum (quia hoſtibus ceſſerat, & parum inſtructam armis alam habebat) veſtimenta per lictorem ſcidit; eidemq́ fœdato habitu (vt erat) perſtare in principijs, donec mitterentur, imperauit.* Valerius lib. II. cap. VII. *Calpurnius Piſo Conſul C. Titium, Equitum Præfectum (quòd arma cum ſuis tradidiſſet) his ignominiæ generibus affecit: Juſſit eum togâ lacinijs abſciſis amictum, diſcinctaq́ tunicâ indutum, nudis pedibus à manè in noctem vſque, ad principia in omne tempus militiæ adeſſe. Interdixit ei etiam conuictu hominum, vſuq́ balnearum.* Ibidem: *Senatores cùm magnum captiuorum ciuium ſuorum numerum à Pyrrho Rege vltrò miſſum recepiſſent, decreuerunt, vt ex ijs qui equo meruerant,* &c. *nemo intra caſtra tenderet, nemo locum extrà aſſignatum, vallo aut foſſâ cingeret, nemo tentorium ex pellibus haberet.* Obſeruo ignominiam redimi potuiſſe, & vitium virtute deleri. Frontinus lib. I. cap. I. *Domitius Corbulo duas alas extra vallum iuſſit tendere, donec aſſiduo labore & proſperis excurſionibus redimerent ignominiam.* Ibidem: *Appius Claudius, donec bina ſpolia referrent.* Supplicio maiore conſultum in facinora grauiora, *virgis* nempe, & *ſecuri.* Quid? an virgis Equites & ingenui cæſi? Etiam Magiſtri equitum, & Imperatorum filij, ſi mererentur. En equeſtris militiæ ſeueriſſima duo exempla, ob imperia violata. *Papirius Dictator ſpoliari Magiſtrum equitum* (Q. Fab. Max. Rutilianum) *ac virgas & ſecures expediri iuſſit:* inquit Liuius li-

bro VIII. luiſſetque, niſi populi precibus eum Papirius donaſſet. Eodem libro: *Manlius, Conſulis filius, occiſo Metio prouocatore, neſcius futuri fatique, Vt omnes, inquit pater, me ſanguine tuo verè ortum ferrent, prouocatus equeſtria hæc ſpolia capta ex hoſte cæſo porto. At pater Manlium palo alligatum ſecuri ſubijci iubet.* Quid hîc exclamem in tantâ militiæ aſperitate? niſi illud Valerij lib. II. cap. VII. *O ſpectaculum admirabile! Et Rullianus & Magiſter equitum & victor, ſciſsâ veſte, ſpoliatoq́; corpore, lictorum verberibus lacerandus; victoriarum (quos modò adeptus erat) ſpecioſiſſimos titulos, cruore renouato reſperget?* Sed aſpero & abciſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget, quia vires armis conſtant. Alia prætereà pœnarum genera credo equiti irrogata, eademque fortè omnia quæ pediti peccanti: at quia hæc, quæ attuli, equitum expreſſam faciunt mentionem, ea ſola malui recenſere; reliqua, ſi quæ fuerint, additurus, quando doctorum amicorumque ſuggeſtione adferentur.

CAPVT II.

Summi equeſtris militiæ Magiſtratus qui, & quàm multi.

Hipparchi Athenienſium qui. Apud Romanos quanta dignitas Magiſterij equitum. Quàm diuturnum id Magiſterium. Variæ eius appellationes apud diuerſos. Tribuni Celerum ijdem, qui deinde Magiſtri equitum. Quale id munus. Non par, ſed minus Dictaturâ. Dictator vnus creatus ſine Magiſtro equitum: at nullus Magiſter equitum ſine Dictatore. Quis primus Romæ equitum Magiſter. Quàm noxia eius cum ſummo belli Duce diſſenſio. Exempla. Amare debet equitem & iuuare. Summi Magiſtratus equeſtres Imperio diuiſo. An Seuir equitum idem qui Magiſter. Prærogatiuæ Magiſterij æuo noſtro. Optio Magiſtri equitum, eiuſque munus.

A GRAECIS, qui Romanorum ætatem antecedunt, ordiendum duxi. Apud hos, ſicut præſunt peditatui Prætores & Taxiarchi, ita inter equites excellunt auctoritate Hipparchi & Phylarchi. Inſinuat Hipparchi Magiſtratum diſtinctè Demoſthenes pro Cteſiphonte. *Placuit populo,* inquit,

quit, *vt Prætor & Hipparchus, pedeſtres & equeſtres copias educerent*. Hipparchos duos fuiſſe, Sigonius notauit lib. IV. Reipubl. Athenienſis cap. V. & quidem Hipparchi, inquit, equitatui vniuerſo ita præfuêre, vt quemadmodum Taxiarchi prætoribus, ſic Phylarchi Hipparchis dicto audientes eſſent. Quantus verò, quàm illuſtris ſit Hipparchi Magiſtratus, non aliunde cognoſcas certiùs, quàm æſtimatione earum conditionum, quas Scriptores pro eius dignitate deſiderarunt. Xenophon in primis Hipparchi virtutes deſcripturus, *Omnem quidem Principem*, inquit, *maximè decet prudentia, Athenienſis autem Magiſter equitum ceteris debet antecellere, tum cultu Deorum, tum ſcientiâ rei militaris*, &c. *Atque vt ſummatim dicam, minimè contemnetur Præfectus, ſi quæ alios facere velit, ipſe eadem meliùs, quàm illi, facere videatur*, &c. *Quòd ſi etiam intellexerint, eum & ſcire & poſſe hoſtem vincere; ad hæc ſi animo conceperint, eum neque temerè neque contra Deûm voluntatem, neque repugnantibus auſpicijs, in hoſtem proficiſci, & bellum mouere; hæc omnia milites Duci obſequentiores reddunt.* Quibus verbis commendantur præcipuè pietas in Deum, & peritia militaris. Xenophonti lubenter ſubijciam exemplum Ducis Chriſtiani, Leonis nimirum Imperatoris, Tactic. cap. XIV. §. I. *Hoc*, inquit, *ante omnia præcipiendum eſt, vt purus ac ſanctus exercitus tuus ſit; & pridie (pugnæ) veſperi preces efficaces ac diuturnæ adhibeantur, omneſq; Deo conſecrentur. Verbis factiſq; perſuadeantur, ſe Deum adiutorem habere, atque hoc modo puros, ſinceros, alacreſq; ad bellum procedere.* Atque iſtud plus longè habere momenti ad victoriam credendum eſt, quod Catalaco, Michaëlis Imperatoris Præfecto, attulit felicitatem, narrante Ioanne Curopalate. Is namque Meſſanæ obſeſſus (cùm exercitus vniuerſus, exemplo iuſſuque Ducis, ſacram ſumpſiſſet Eucharistiam) equo erumpens, Saracenorum Principem in ipſo ſuo tabernaculo interfecit, hoſtemque deleuit. Cur ni Magiſter equitum Chriſtianorum id faciat ipſe, iubeatque facere ſuos, quo die confligere decreuit? Addo aureum monitum Leonis Imper. Tactic. conſtitut. II. §. XXXIX. & XL. *Ante omnia*,

omnia, ô Imperator, tibi hanc cohortationem & præceptum trado, vt pietatem & iuſtitiam colas, & aſsiduè ante oculos Deum habeas, illum reverearis, omniáq́ corde & mente tuâ illum diligas, & ſecundùm illum noſtra & illius mandata facias, & illius beneuolentiam inde acquiras: vt (audacter ſanè videbor loqui) ingraueſcentibus temporibus quaſi amico, Deo omnium Dominatore fretus, cum fiduciâ illum depreceris, &c. *Fideliſsimus eſt enim qui dixit: Voluntatem timentium eum faciet, preces eorum audiet, & ſeruabit eos. Certò enim ſcias, abſque diuinâ beneuolentiâ (quamquam magnâ prudentiâ eſſe videaris) te, quod cupis, minimè præſtiturum; neque hoſtes, quamuis imbelles, ſuperaturum; quia omnia diuinâ prouidentiâ continentur, & quæ minutiſsima ſunt, illius tamen prouidentiâ adminiſtrantur.* Iam de fortitudine peritiaque, Bernard. Eſcalante Dialogo IV. Rerum militarium. *Ab ipſo*, inquit, *Rege creatur Magiſter equitum, ſoletq́ is Magiſtratus, vtpote auctoritatis atque excellentiæ tantæ, non deferri niſi ſummæ Nobilitatis viris, iiſq́ bello admodum exercitatis, ob crebros caſus periculáque, quibus obijciendus eſt equitatus. Planè, vt virtutibus ferè pares eſſe debeant equitum Magiſter, & ſummus belli Imperator.* Ludouicus Melzus lib. I. cap. IX. *Magiſter equitum vnus de ſummis militiæ Præfectis, neceſſe eſt ſit magno vſu animoq́ miles, quippe cui præcipuum exercitûs robur traditum ſit, cuiuſq́ in fide ac ſcientiâ ſpes omnis ferè poſita ſit proſperitatis. Expeditiones namque præcipuæ, quæ ab equitatu adminiſtrari ſolent, ei committuntur*, &c. Ergo Magiſtrum equitum, Græci *Hipparchum*, *Protarcham* Thebani, *Xenagum* Mercenarij, ait Pollux lib. I. cap. X. Romani *Tribunum Celerum*, deinde *Magiſtrum equitum*, Galli *Mareſcallum* ab exoleto vocabulo *Mark* (quod equum) & *ſcal* (quod adminiſtrum ſignificat;) *Bellerbechum* Turci vocant. *Tribunos Celerum*, (poſteà *equitum*) *primus Romulus creaſſe fertur*, ait ex Halicarnaſſ. Liuio & Plutarcho Feneſtella, *cum tres equitum centurias, quarum operâ in omni Reipublicæ diſcrimine vteretur, adſcripſit. Quos autem tertios his præfecit viros, quos ex tribus elegit tribubus, Tribunos nominauit. Magiſter equitum*, inquit Varro lib. IV. de Linguâ Latinâ, dicebatur,

cebatur, *quòd ſumma poteſtas huius in Equites & Accenſos, vt eſt ſumma populi Romani Dictator, à quo is quoque Magiſter populi appellatur.* Ambigi poſſet, tantáne Magiſtri equitum auctoritas ſit, vt nec ipſe ſummo exercitûs Duci pareat. Veterum, quod ſciam equidem, nemo dubitauit: Canterus tamen contra Veteres definiuit. De Græcis, Sigonius lib. IV. Reip. Athenienſ. cap. V. Quamquam autem Hipparchi vniuerſum in equites imperium habuerunt, remq́ue equeſtrem totam iudicio ſuo atque arbitrio gubernarunt; tamen & ipſi Prætorum mandatis atque auctoritati paruerunt. Demoſthenes ſic teſtatur aduerſus Hipparchum Mediam: *Cùm Prætor Phocyon equites ad ſucceſſionem vocaſſet, Medias ad nauim contendit*, &c. Polybius lib. III. loquens de Minutio Rufo equitum Romanorum Magiſtro, *Qui Magiſtratus*, inquit, *imperio Dictatoris ſubiectus eſt, tenuitq́, in exercitu eius locum, ſi quando abeſſe illum neceſſitas cogit.* De eodem Pompon. L. II. ff. De origine Iuris: *Dictatoribus Magiſtri equitum iungebantur ſic, quomodo Regibus Tribuni Celerum; quod officium ferè tale erat, quale hodie Præfectorum Prætorio.* E quibus patet, Magiſterium equitum minorem dignitatem fuiſſe Dictaturâ, adeoq́ue ei ſubfuiſſe; quamuis Canterus lib. II. Nouellarum lect. cap. IV. parem faciat *Dictatori equitum Magiſtrum, ex lege quam Tullius adfert: Equitatum qui regat, habeto pari iure cum eo quicumque erit Iuris diſceptator.* At meminiſſe debebat Canterus, ſcribi in codicibus omnibus, *æquitatem*, non *equitatum*. Certè Dictatori perpetuò ſubiacuiſſe, vel eo conſtare videtur, quòd Dictator ipſe, quamprimùm erat dictus, Magiſtrum ſibi equitum adlegeret, vt Halicarnaſſ. ſcribit lib. V. *T. Largius, mox vt Magiſtratum* (Dictaturam) *iniijt, equitum Magiſtrum creauit Sp. Caſſium.* Præctereà, quòd vnus ſolummodò M. Minutius pari fuerit cum Dictatore poteſtate: quam cùm ſibi noxiam expertus eſſet, pœnituit ſcilicet arrogatæ, & parêre deinceps maluit, quàm par eſſe. Ita Liuius lib. XXII. *Minutius conuocatis militibus, Sæpè ego, inquit, audiui, milites, eum primum eſſe virum, qui ipſe conſulat quid in rem ſit: ſecundum eum,*

qui benè monenti obediat: qui nec ipſe conſulere, nec alteri parère ſcit, eum extremi ingenij eſſe. Nobis quoniam prima animi ingeniǰq́, negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus; & dum imperare diſcimus, parère prudenti, in animum inducamus. Caſtra cum Fabio iungamus. Ad prætorium eius ſigna cùm tulerimus, vbi ego eum parentem appellauero (quod beneficio eius erga nos ac maieſtate eius dignum eſt) vos milites, eos, quorum vos modò arma dextraq́ texerunt, patronos ſalutabitis; & , ſi nihil aliud, gratorum certè nobis animorum gloriam dies hæc dederit. Signo dato, conclamatur, &c. *Vt conſtituta ſunt ante tribunal ſigna, progreſſus ante alios Magiſter equitum, cùm patrem Fabium appellaſſet,* &c. *Parentibus meis, inquit, quibus Te modò, Dictator, (quo fando poſſum) æquaui, vitam tantùm debeo; Tibi cùm meam ſalutem, tum omnium horum. Itaque Plebiſcitum, quo oneratus magis quàm honoratus ſum, primus antiquo abrogóque. &, quod Tibi mihíque, quod meo exercitui, tuóque conſeruato ac conſeruatori ſit felix, ſub imperium auſpiciúmque tuum redeo, & ſigna hæc legionéſque reſtituo.*

Quid? quòd pœnis capitalibus ſubiecti fuiſſe equitum Magiſtri legantur, ſi contra Dictatoris imperium rem belli adminiſtraſſent. Valerius (breuiùs Liuio) lib. II. cap. VII. *Papyrius Dictator, cùm aduerſus imperium eius Qu. Fabius Rullianus, Magiſter equitum, exercitum in aciem eduxiſſet, quamquam, fuſis Samnitibus, in caſtra redierat, tamen neque virtute eius, neque ſucceſſu, neque Nobilitate motus, virgas expediri, eúmque nudari iuſſit. O ſpectaculum admirabile! Et Rullianus, & Magiſter equitum, & victor, ſciſſâ veſte, ſpoliatóque corpore, lictorum verberibus lacerandus: vt in acie exceptorum vulnerum nodoſis ictibus cruore renouato, victoriarum (quos modò erat adeptus) titulos reſpergeret. Precibus deinde ſuis exercitus occaſionem Fabio confugiendi in vrbem dedit, vbi fruſtrà Senatûs auxilium implorauit. Nihilominùs enim Papyrius in exigendâ pœnâ perſeuerauit. Itaque coactus eſt pater eius, poſt Dictaturam, tertiúmque Conſulatum, rem ad populum deuocare, auxiliúmque Tribunorum plebis ſupplex pro filio petere. Neque hac re ſeueritas Papyrij refrenari potuit.*

potuit. Ceterùm, cùm ab vniuerſis ciuibus & ipſis Tribunis plebis rogaretur, teſtatus eſt non pœnam illam ſe Fabio, ſed Pop. Romano, & Tribunitia concedere poteſtati. An ſatis memor videtur fuiſſe Dictator Papyrius, maiorem ſe eſſe Fabio equitum Magiſtro? Expoſtularet ergo cum Cantero Papyrius, iiſdem quibus cum Fabio verbis diſceptauerat, pro maieſtate Dictaturæ: *Quæro ex te, cùm ſummum imperium Dictatoris ſit, pareántque ei Conſules, Regia poteſtas, Prætores iiſdem auſpiciis quibus Conſules creati, æquum cenſeas necne, Magiſtrum equitum dicto audientem eſſe?* At quis præerat equiti, inquies, in exercitu Conſulari, aut Proconſulari, quando nullus dictus erat Dictator? An Conſul, vel Proconſul? an Magiſter equitum? Cata profectò interrogatio: quaſi creatus aliquando fuerit Magiſter equitum, quando nullus dictus erat Dictator. Non erat, vti nunc, neceſſarium olim perpetuúmque belli munus, Magiſterium equeſtre: dabatur rarò, quoties nempe Dictatura, hoc eſt, vltimis in caſibus, ſummaque Reipublicæ neceſſitate. Deponebatur item, quando expirabat Dictatura: nam eius adiuuandæ cauſsâ Magiſterium fuit inſtitutum. Semel quidem, teſte Liuio lib. III. Decad. III. Dictator factus M. Fabius Buteo, nullo creato equitum Magiſtro; ſed nullus vmquam equitum Magiſter ſine Dictatore. Imò diurnum fuiſſe ſubinde imperium Magiſtri equitum, inſinuare videtur Arrianus; aut fortè alternis diebus apud Macedonas imperaſſe Magiſtros plures equitum, vt Conſules ſolebant in bello apud Romanos. Verba Arriani ſunt lib. I. de Rebus Alexandri: *Alexander vt in equum inſiliit, juſſit eos, qui vnà ſecum erant, ſequi,* &c. *atque ante pedites in flumen deſcendere turmam Socratis, quam Ptolomæus Philippi ducebat, cui eo die totius equitatûs præfectura contigerat.* Quis igitur equitatum regebat in exercitu Conſulari? Ipſe inprimis Conſul tamquam ſummus Imperator: deinde alæ Præfectus, & ſub ipſo ceteri equitum Præfecti. Vt in viam redeam, primus apud Romanos Magiſter equitum factus Sp. Caſſius, Dictatore primo T. Largio. Eius munus (quod oſtenſum) Dictaturâ minus. Minus iam

eſt Prætore, ſeu Legato, quem pro ſe ſummus belli Imperator mittit. Adeoq́ue par laus Magiſtro equitum, ſi ritè pareat, quàm ſi equitem ſapienter regat. Vna maximaq́ue exercitûs peſtis, ſi ſecum diſſentiant Dux ſummus & Magiſter equitum. Eâ re inquit lib. XXII. Liuius: *Biennio antè* (quàm Dictator cum Magiſtro equitum conſentiret) *Pœni adeò Romanos Duces & milites ſpreuerunt, vt vix cum eadem gente bellum eſſe crederent.* (tantò nempe concordia eos reddiderat fortiores.) *Hannibalem quoque ex acie redeuntem dixiſſe ferunt, tandem eam nubem, quæ ſederat in iugis montium, ſollicitatam procellâ, imbrem dediſſe.* Senſerat nimirum, quid Fabij Cunctatoris irritata virtus poſſet, cùm *Fabius, audito primo clamore pauentium, dein conſpectâ procul acie* (Minutij equitum Magiſtri) *exclamauit: Ita eſt; non celeriùs, quàm timui, deprehendit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio, Hannibalem & virtute & fortunâ ſuperiorem videt. ſed aliud iurgandi ſuccenſendiq́ tempus eſt. Nunc ſigna extra vallum proferte, victoriam hoſti extorqueamus, confeſſionem erroris ciuibus.* Vtinam altè infixa animis teneant Fabiana hæc verba Præfecti omnes, *Aliud iurgandi ſuccenſendiq́* eſſe *tempus, aliud pugnandi!* Sed ferè hac peſte laborauit fortuna Romanorum, vt maxima inde acceperit damna, vnde præcipuas ſperabat vtilitates. Reges habuit; tyrannide occupatâ pulſi ſunt: Conſules in bello alternis imperare diebus iuſſit; deſtruxit alter, quæcumque erexerat prior Collega: ſemeſtres Dictatores dixit; Regnum perpetuum reduxerunt: denique Magiſtros equitum fecit; ij feliciſſimis bellorum ſucceſſibus ἰσοτιμίᾳ inflati, ſæpiſſimè obſtiterunt. Teſtem Liuium laudare poſſum lib. XXII. *Fabius non Hannibalem magis infeſtum tam ſanis conſilijs habebat, quàm Magiſtrum equitum* (M. Minutium) *qui ferox rapiduſq́ in conſilijs, ac linguâ immodicus, primò inter paucos, dein propalàm in vulgus, pro cunctatore ſegnem, pro cauto timidum (affingens vicina virtutibus vitia) compellabat.* Fortè, quia Fabius quoque olim Magiſter equitum, præbuerat ſe talem Dictatori ſuo Papyrio Curſori, vt à Liuio narratur lib. VIII. *Par nobile rebus in eo Magiſtratu geſtis,*

geſtis, diſcordiâ tamen, quâ propè ad vltimum dimicationis ventum eſt, nobilius, &c. *Fabius poſt profectionem Dictatoris* (ex caſtris) *ſeu ferox adoleſcens, indignitate accenſus, quòd omnia in Dictatore viderentur repoſita eſſe; ſeu occaſione benè gerendæ rei inductus, exercitu inſtructo paratoq́; profectus ad Jmbrinium, acie cum Samnitibus conflixit. Ita certè Dictator id factum accepit, vt lætis alijs victoriâ partâ, præ ſe ferret iram triſtitiámque. Miſſo itaque repentè Senatu, ſe ex curiâ repentè proripuit: tum verò non Samnitium magis legiones, quàm Dictatoriam maieſtatem & diſciplinam militarem à Magiſtro equitum victam & euerſam dictitans, ſi illi impunè ſpretum imperium fuiſſet*, &c. *Haud multò pòſt Dictator* (in caſtra) *aduenit, claſſicoq́; extemplò concionem aduocauit. Tum ſilentio facto, Præco Q. Fabium Magiſtrum equitum citauit*, &c. Item lib. IX. *Nihil conſulto Dictatore Magiſter equitum, Q. Æmilius Caretanus magno tumultu cum omnibus turmis equitum euectus, ſummouit hoſtem*, &c. *Sed mox Samnites, in Æmilium, temerè inuectum per hoſtium turmas, tela coniecerunt, fratrique* (Imperatoris ab eo occiſi) *dederunt. Is victorem detractum ex equo Magiſtrum equitum, plenus mœroris atque iræ, trucidauit.* Hic ferè fructus diſcordiarum eſt inter ſummos Duces, ſua ſuorumq́ue clades atque exitium. O audiant Duces ſaluberrimum illud conſilium Cottæ Sabinoq́ue diſſentientibus datum, lib. V. Bell. Gall. *Ne ſuâ diſſenſione & pertinaciâ rem in ſummum periculum deducant: facilem eſſe rem ſeu maneant ſeu proficiſcantur, ſi modò vnum omnes ſentiant ac probent.* Modeſtia igitur, conſenſio, obſequentiaq́ue prima virtus eſt, quam in equitum Magiſtro Maiores deſiderauêre; proxima, Amor in equites ſuos; de quo Xenophon ita Hipparchum admonet: *Hiſce rebus eorum quibus præes beneuolentiam conciliabis, ſi proſpicere & conſulere videaris, vt frumento abundent*, &c. *vt pabuli, vt tabernaculi, vt aquæ curam gerere videaris.* Melzus addit laudem & mercedem lib. I. cap. IX. *Magnifaciat*, inquit, *non ſolùm Præfectum ceteroſq́; equeſtris rei adminiſtros, ſed gregarios etiam, eoſq́; præcipuè, quorum accurata eſt diligentia, quam ſubinde publicis laudibus commendabit, vbi præ-*

clara aliqua eorum extiterint facinora. Curabit verò, vt pro merito ad altiores militiæ gradus promoueantur, omni ſepoſitâ affectûs propenſione. Cetera quæ munus hoc tangunt, Varro ferè verbis ſuprà allatis complexus eſt. Quæ verò hodie ſingularia ei ſunt, ſic Melzus expreſſit. Magiſter equitum ſingulares ſuos habet adminiſtros, adeoque creat ipſe metarorem, Iudicem ſuum caſtrenſem, & Præfectum latrunculatorum. Turmam habet Lancearioruin, quæ ferè ei ſolet excubare. Claſſico canì, imperare poteſt non modò in caſtris equitum, ſed peditum quoque, præſente etiam Legato ipſo ſummi Imperatoris; ipſum tamen Imperatorem tacitus præteruehi debet. Ita denique rem equeſtrem adminiſtrat, vt eo inconſultò, nec ipſe belli Imperator ſoleat eius partem aliquam delibare. Porrò, quòd arduum laborioſumque id munus ſit, cùm *iudicaret Athenienſis ciuitas*, ait in Hipparcho Xenophon, *vnum Magiſtrum equitum exequi non poſſe vniuerſa, delectos ei Tribunos adiutores addendos putauit; mandauitq́; Senatus, vt vnà cum illis equitatûs curam ſuſciperet.* Sic tandem & inter Romanos factum, viribus Imperioque creſcentibus. Siquidem Notitia vtriuſque Imperij, in Orientali numerat quinque Magiſtros militum, qui promiſcuè præerant equiti & pediti: in Occidentali duos, quorum alter ſolum equitatum, alter ſolum peditatum adminiſtrabant. Verba Notitiæ ſunt, de duobus Magiſtris præſentalibus Orientis; de primo: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis, vexillationes Palatinæ* v. *vexillationes Comitatenſes* vii. *legiones Palatinæ* xv. *auxilia Palatina* xviii. de ſecundo: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis, vexillationes Palatinæ* vi. *vexillationes Comitatenſes* vi. *legiones Palatinæ* vi. *auxilia Palatina* xvii. de alijs tribus per Orientem ſparſis, eodem propè modo: vt appareat equitem peditemque indiſcriminatim quinque hiſce Magiſtris ſubfuiſſe. At de duobus Occidentalis imperij Magiſtris aliter Notitia, in hunc ſenſum: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Magiſtri peditum Præſentalis, Comites militum infraſcriptorum*, &c. *Duces limitum infraſcriptorum decem,*

cem, &c. *legiones Palatinæ* XII. *auxilia Palatina* LXV. *legiones Comitatenſes* XXXII. *Pſeudo-comitatenſes* XIIX. *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Comitis & Magiſtri equitum Præſentalis, vexillationes Palatinæ* IX. *vexillationes Comitatenſes* XXXII. Quibus poſtremis verbis, ſecundus Magiſter diſertè vocatur Magiſter equitum: neque alius illi miles additur quàm vexillationes quæ ſunt ſolorum equitum, Vegetio teſte. At quæ res bono publico vtilis videbatur, perdundo ærario inſtituta fuit: nam, vt Zozimus ſcribit lib. IV. *Theodoſius Imperator fecit quinque Magiſtros equitum, ſingulíſq; tanta ſtipendia dedit, quanta vni dari ſolebant. Hinc exhauſtum ærarium.* Porrò ſi Magiſtri vocantur Præſentales (Præfiſcini dixerim, ne Romanarum aurium iudicia vocis barbariem execrentur) Præſentales, inquam, æuo illo ſermonis plumbei, quo vix aureæ loquelæ vena vlla nitebat; quia nempe Imperatoribus pręſentes aderant, vt Pancirollus obſeruat lib. I. cap. XXXI. ſicque à Leone Auguſto vocari Magiſtros & milites *in præſenti*, L. vlt. C. De diuerſ. off. lib. XII. & *Præſentes*, ab Arcadio & Honorio, L. Nemo. C. De re milit. & fortè eoſdem *Præſentes* intelligi illis Taciti verbis lib. II. *Lupercus Legionarios è præſentibus. Vbios è proximis, Treuirorum equites haud longè agentes raptim tranſmiſit.* Alij enim tres Magiſtri militum Orientis aberant, vnus per Orientem, alter per Thracias, tertius per Illyricum, vt eos Notitia diſiungit. Aberant & alij in Occidente, peditum nempe Magiſtri per Prouincias ſeptem ſparſi, equitum per has quinque, Italiam, Gallias, Africam, Britannias, & Tingitanam; qui omnes Præſentalibus duobus parebant, ab iiſque maximam copiarum ſuarum partem accipiebant. An hi Magiſtri, iidem quos Capitolinus in M. Anton. Philoſopho Seuiros vocat? *Pius*, inquit, *Marcum Seuirum turmis Romanorum equitum, iam Conſulem deſignatum, creauit.* Oportet fuiſſe ſplendidum omnino Magiſtratum, qui Conſuli daretur, & equitatui Romano imperabat. Illud præterea ex Notitia obſeruo, Magiſtro equitum per Gallias, pedites quoque ſubfuiſſe, vocatum tamen *equitum Magiſtrum*, fortè ab hoc robore

mili-

militum potiore, vt benè Pancirollus. Hi equeſtres Magiſtratus, Imperio iam diuiſo. Sic potentiſſimus Hiſpaniæ Rex (cuius ſe latiùs diffudit potentia quàm vmquam Romanæ vires) propter Regnorum copiam, plures habet Magiſtros equitum, in Hiſpaniâ vnum, in Italiâ alterum, tertium in Belgio. Et his ſingulis ſuus vicarius datur, quem vocant Optionem generalem equitatûs; cuius officium Melzus deſcribit lib. I. cap. VIII. Primò, Neceſſe eſt virum eſſe longo rerum vſu, ſingulari fortitudine, ſummaque ſollicitudine ac diligentiâ, quippe qui ferè equitatum comitari, cum eoque ijſdem remanere ſoleat caſtris; quare & locorum itinerumque peritum eſſe decet. Secundò, Perpetua ferè eius cogitatio ſit, vnde, quibus vijs, quanto numero, quanto temporis interuallo adeſſe propinquus hoſtis poſſit: &, ſi quidem loco aliquo idoneo ſe teneret, quâ ratione prouiſurus eſſet. Tertiò, Pari ſtudio circumſpiciendus illi eſt idoneus caſtrametationi locus, excubiæ locandæ, explorandæ viæ; obijciendæ hoſti ſtationes, circummittendi circitores, curandumque quidquid tuendis caſtris facit, tum maximè, cùm nullus equiti aderit præſidiarius pedes. Quartò, Bonum factum, ſi copiam habeat ſpeculatorum, qui non hoſtium modò caſtra, ſed & finitimas eorum vrbes explorent, ne quid eum fugiat conſilij hoſtilis. Quintò, Eius peculiaris cautio eſt, prouidere, ne turmarum Præfecti equitem quæſtui habeant, vt turmæ ritè inſtructæ ſint, vt adminiſtri omnes in officio maneant, *floreatq́ militaris rationis diligens obſeruatio, vinculum tenaciſſimum caſtrenſis diſciplina*, vt Valerius appellat. Sextò, Non ſeuerior eſſe debet in caſtigandis equitum delictis, quàm in audiendis ſolandiſque eorum neceſſitatibus benignior. Præcipuè verò exemplo abſtinentiæ ſuæ, vetanda ei militaris vis, quæ perinde exoſum militem, atque exhauſtam reddit patriam. Septimò, Decet eum pedeſtris quoque militiæ expertum eſſe, cùm ſæpiſſimè peditum copiæ equeſtribus turmis præſidio adiungantur. Quare è legionum Tribunis Optionem hunc creari, non inconſultum viſum eſt. Octa-

uò,

uò, Turmæ Præfecto, iuſtam ob noxam, vſu exercitioque Præfecturæ interdicere poteſt; non tamen denuò condonare, niſi permiſſu Magiſtri equitum. Nonò, Adminiſtranda datur ei turma Lancæariorum, quacum diuertit, equitumque caſtra ſonantibus tranſuehitur tubis; ſilentibus verò, vbi adeſt equitum Magiſter. Decimò, Cùm equitum Magiſter toti præeſt exercitui, Optio primâ incedit equitum acie, qui Magiſtri ipſius eſt locus, ducente alio Imperatore. Sed de loco inceſſúve Magiſtri equitum, accuratiùs aliquantò quàm Melzus, ſcripſit iſta Polybius libro x. de Scipione: *Haud præcedebat ante omnes (id quod nunc Duces faciunt, primum locum Ducis putantes in progreſſu:) id enim eſt tale quod Duci experientiam & cautionem adimat. Videtur quidem, dum præit, ab omnibus ſubditis, ſed ipſe neminem eorum videt. Haud enim militaris poteſtatis, ſed Imperatoriæ experientiæ pariter & potentiæ ſpecimen præferre Magiſtrum equitum, ſicut inter armatos nunc cum primis, nunc cum extremis, aliquando cum medijs incedat. Id quod Scipio faciebat, iuxtà equitans, cunctoſq́; conſiderans,* &c.

CAPVT III.

Medij equitum Magiſtratus.

Quod munus Commiſſarij Generalis, ſeu ſummi Curatoris mandatorum. A quo inſtitutum. Quis primus obierit. Qui & quot Philarchi. Quis equitum Tribunus. Alæ Præfectus quot ſub ſe equites, quomodo lectus. Laticlauij bini alis ſingulis ab Auguſto præfecti. An aliquis Centuriæ equeſtri Præfectus, præter Magiſtrum equitum. Decurio ſeu Præfectus turmæ. Quomodo lecti Præfecti turmarum. Boni Præfecti munus & notæ.

IGNOTVM antiquæ militiæ nomen, ſummus mandatorum Curator. Sic voco, quem appellant *Commiſſarium Generalem.* Nouum munus, nuper excogitatum ab Illmo Ferranto Gonzagâ, cùm is Mediolani exercitum ſummo cum imperio adminiſtraret pro Cæſare Carolo V. deinde in Belgas traductum ab Albano Duce, Regiarum copiarum Prætore.

Tertia poſt equitum Magiſtrum Præfectura, vt Alexander Farneſius Parmę Dux, Belgicarum copiarum Imperator, definiuit. Primus eum Magiſtratum in Mediolanenſibus copijs geſſit Ioannes Baptiſta Croccianus; in Belgicis Octauianus Croccianus. Ita Georgius Baſta lib. I. Equitatûs leuioris cap. II. Munus eius eſt, curare vt effecta dentur omnia maiorum Ducum mandata (vnde reor Commiſſario generali inditum nomen) vtque æquus ſit omnibus excubandi commeandique labor; noſſe rerum venalium pretia; ne caſtrenſium controuerſiarum Iudex aut ſummus Latrunculator diſſimulando peccent. Sub noctem quotidie ab Imperatore teſſeram accipit & mandata, quæ perfert deinde Magiſtro equitum eiuſque Optioni, & Metatori ſummo. Solet ei dari adminiſtranda turma Arcabuſariorum, non iure aliquo muneris, ſed ſi mereatur. Athenienſis Reſpublica proximè Hipparchos, adhibebat Phylarchos decem, qui Hipparchis duobus parebant; ipſorum autem ſinguli ſingulis præerant tribubus, ait Sigonius lib. IV. cap. V. Apud Romanos alæ Præfectus idem eſt, qui Præfectus equitum Sociorum: alæ enim Sociorum erant; vnde Socij alarij, contra Legionarios dicti. Tacitus lib. IV. Hiſtorię, Claudium Sagittam vocat *Præfectum alæ Petrinæ.* Suberant ei equites CD. tot enim ſuperfuiſſe in alam, ſuprà oſtenſum, deductis ducentis extraordinarijs, quos ſibi ferè cuſtodes adhibebat belli Imperator, donec pòſt mutatum; alæque factæ milliariæ, Hygino confirmante. Auguſtus, ſeu vt ſecurior eſſet equeſtrium auxiliorum, ſeu vt plura haberet danda Romanis Optimatibus munera, *Militiam auſpicantibus, non Tribunatum modò legionum, ſed & Præfecturas alarum dedit*; *ac, ne quis expers caſtrorum eſſet, binos plerumque Laticlauios præpoſuit ſingulis alis*, ait Sueton. cap. XXXVIII. Cuius teſtimonio patet inprimis, non ſolis Socijs cõmiſſam auxiliorum equeſtrium fidem, ſed adiunctis Romanis. Deinde, digniorem fuiſſe alæ Præfecturam Tribunatu legionum: Tribuni enim, teſte Polybio, ſex erant in quaque legione, nec ipſi legioni Præfecti, ſed Conſul, qui vnam duáſve ſimul le-

giones adminiſtrabat. Planè vt, ſi legio conſtaret tribus aut ſex peditum millibus, Tribuni ſinguli præeſſent aut quingentis aut mille militibus. At Præfectus cuiuſque alæ vnicus erat. Alàm tamen Tribunatui poſtponit Suetonius Claudij cap. XXV. *Equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt cohortem, alam; poſt alam, Tribunatum daret*. Porrò, an alæ Præfectum Capitolinus *Tribunum equitum* vocet in Albino, Lectori arbitrandum relinquo; mihi quidem ita videtur hæc verba expendenti: *Clodius Albinus equitum Tribunus, equites Dalmatas egit*. Niſi fortè vnicam fuiſſe Dalmatarum turmam credamus, cui Clodius fuerit præfectus: nam & *Tribunum turmæ* Marcellinus lib. XXI. facit quemdam Nigrinum. & lib. XXV. iterùm repetit nomen *Tribuni turmæ*, planè vt certi nihil de alæ Tribunatu ſtatui poſſit. Præfectos Turmarum aliter legi ſolitos, Polybius ſcribit lib. VI. *Romani*, inquit, *ſimiliter diuiſerunt equites in decem turmas, atque ex ſingulis tres elegerunt Duces*. Nimirum, quia tres decuriæ in quaque turmâ, tres item lecti Decuriones. Et primæ decuriæ Præfectus, erat quoque vniuerſæ turmæ; adeoque abſolutè dictus Decurio turmæ. ita Vegetius lib. II. cap. XIV. *Habet vna turma equites* XXXII. *Huic qui præeſt, Decurio nominatur. Vt enim centum pedites ab vno Centurione gubernantur, ſimiliter* XXXII. *equites ab vno Decurione ſub vno vexillo reguntur*. Quis, inquies, præerat Centurijs equeſtribus? An Centurio aliquis eques, ſicut Decurio præerat decuriæ equeſtri? Non lego vſpiam Centurionem equeſtrem, etſi legam equeſtres centurias. *Romulus trecentos equites Legionarios diuiſit centurijs tribus. Deinde Seruius, equitum ex primoribus ciuitatis ſcripſit centurias* XII. ait Liuius lib. I. De Centurione equeſtri nulla mentio. Qui ergo cēturijs præerant? Tribuni Celerum, quorũ loco ſucceſſère equitum Magiſtri. Sub his proximè Præfecti turmarũ, qui nunc equitum vocantur Capitanei. Horum munus, vt nunc adminiſtratur, ſic à Melzo deſcribitur. I. Effectum det turmæ Præfectus, quidquid ei ab Imperatore aliiſve Præſidibus mandatum fuerit; lociſque ac temporibus, quibus adeſſe iuſſus eſt, adeſto.

II. Quam in partem, quámve in expeditionem mittetur, nullum diſcrimen recuſato. III. Cùm ſententiam rogabitur, ita ex animi ſententiâ cenſeto, vt neque cauſſari quidquam præ metu aut inobſequentiâ videatur. IV. Primus ſemper omnium in equo appareto, neque vt turma frenatis in equis, cùm prior opperiatur, decorum ducito. V. Turmalium omnium nomina memoriâ teneto, & in ijs nonnulli regionum itinerumque periti ſunto. VI. Equitum ſuorum vim iniuriaſque exemplo continentiæ ſuæ ab agreſtibus prohibeto. VII. Fortes bonoſque ad honorum altiores gradus promoueto, ex ijſque Optionem & Vexilliferum legito. Has deinde boni Pręfecti notas adfert: Prudens vti ſit; vini, munerum, voluptatumque modicus; veſtitu modeſtus, equorum præſtantium ſtudioſus, armorum nitore cultuque ſpectabilis, aleę alieniique ſtipendij abſtinens, pecunię non cupidus. Sed præſtat à Vegetio eas audire longè explicatiores. is ita lib. II. cap. XIV. *Sicut Centurio eligendus eſt, qui ſit magnis viribus, & procerâ ſtaturâ, qui haſtas vel miſſilia peritè iaculetur & fortiter, qui dimicare gladio, & ſcutum rotare doctiſſimè norit, qui omnem artem didicerit armaturæ, vigilans, ſobrius, agilis magis ad facienda quæ ei imperantur, quàm ad loquendum paratus; qui contubernales ſuos ad diſciplinam retineat; ad armorum exercitium cogat, vt benè veſtiti & calceati ſint, vt arma omnium defricentur ac ſplendeant; ſimiliter eligendus eſt Decurio* (ita Præfectum turmę appellat) *qui turmæ equitum præponatur; inprimis habili corpore, vt loricatus & armis circumdatus omnibus, cum ſummâ admiratione equum poſſit aſcendere, equitare fortiſſimè, conto ſcienter vti, ſagittas doctiſſimè mittere; turmales ſuos, id eſt, ſub curâ ſuâ equites poſitos, erudire ad omnia quæ equeſtris pugna depoſcit; eoſdem cogere loricas vel cataphractas, contos & caſſides frequenter tergere & curare*, &c. *Itaque ad Decurionem & ſanitatis & exercitationis tam hominum quàm equorum pertinet cura.* Quibus verbis damnat in primis loquacitatem, quâ multi (*linguâ promptiores quàm manu*) Alexandros debellaturi videntur ſuper menſâ, vbi largiùs circumlatum eſt merum; qui

qui *in conuiuijs & circulis* (verba Liuij ſunt) *cùm de hoſtibus mentio incidit, vix manibus temperant*; reuerà, cùm pugnandum eſt, *galeati lepores*; *quorum lingua vana*, (vt cum Pſeudo-Saluſtio in Cicerone loquar) *manus rapaciſſima, gula immenſa, pedes fugaces. At plus me hercules audire, quàm loqui, militarem hominem decet, coalitum factis glorioſis*, aiebat Iulianus. Oraculum Taciti eſt: *Ignauiſſimus quiſque in periculo minimum auſurus, nimij verbis, linguâ feroces.* Contrà, certiſſimum illud Liuij, *viros militia natos factis magnos eſſe, ad verborum linguaq́; certamina rudes.* Deinde commendat equitum curam ac ſanitatem (nam de peritiâ diligentiaque abundè diximus Lib. II. & III.) quam vt Præfectus equitum curet, exemplis pauculis, ſed magnorum Heroüm, commonebo. Iungam Alexandros duos, Macedonem alterum, alterum Romanum cognomento Seuerum. *Ille* (Magnus) *dum omnes gentes infatigabili curſu luſtrat, quodam loci tempeſtate niuali oppreſſus, ſenio iam confectum militem Macedonem, nimio frigore obſtupefactum, ipſe ſublimi & propinquâ igni ſede ſedens animaduertit; factaq́; non fortuna, ſed ætatis vtriuſque æſtimatione, deſcendit, & illis manibus, quibus opes Darij afflixerat, corpus frigore complicatum in ſuam ſedem impoſuit; id ei ſalutare futurum dicens, quod apud Perſas capitale extitiſſet, ſolium Regium occupaſſe.* Hæc Valerius lib. v. cap. I. *Seuerus* verò, auctore Lampridio, *dicebat, ſe milites magis ſeruare quàm ſe ipſum, quòd ſalus publica in his eſſet. Ægrotantes ipſe viſitauit per tentoria, etiam vltimos, & carpentis vexit, omnibuſq́; neceſſarijs adiuuit.* Iam Pompeij in milites charitatem præterire, ſit iniuriam facere. *Is vrbem Nicopolim in eo agro, in quo victoriam peperit, ædificauit* (inquit Dion Nicæus) *in eáque ſaucios milites habitare iuſſit.* Sed recentiorum fortè officia, iucundiora erunt priſcis illis obſoletis. *Alphonſus Aragonius Siciliæ Rex, cùm prope Neapolim militem grauiter in prælio vulneratum vidiſſet, ſudario ſuo vulnus ei obligauit*, vt Panormitanus ſcribit lib. III. Vitæ. *Matthias quoque Coruinus Hungarorum Rex, in caſtris militum ægrorum contubernia luſtrauit, cibum porrexit, conſolatus eſt, vulnera obligauit*, ait Bonfinius

lib. VII. Decade IV. Lubet abſoluere Valerij verbis: *Quid ergo mirum eſt, ſi ſub his Ducibus tot annis militare iucundum ducebant, quibus gregarij militis incolumitas proprio faſtigio charior erat?* lib. V. cap. I. Nunc Optionis munus ſubiungam ex præceptis Melzi: Seuerè vti conſulat in equites peccantes, puniatque omnem equorum armorumque incuriam, quam cenſorio verbo Gellius vocat *impolitiam*. Turmam ſubſequi debet, vt cogat in Iuga Verſuſque compoſitè equitare; etiam vt gladio animaduertat in deſertores, ſi qui refugerint è pugnâ. Abſente Præfecto, dum pugnandum eſt, frontem præit, ſubſtituitque qui vices tergi agat. Extra pugnæ periculíve metum, Optio quidem Arcabuſariorum etiam turmam præit, abſente Præfecto; non item Optio Lancceariorum aut Quiraſſariorum, ſed vterque ſubit; quia nempe Signiferos habent eæ turmæ qui ducunt, Arcabuſarij non habent. Notam ei decet eſſe equitis cuiuſque ſocordiam atque virtutem, ne inidoneos fortè ad gerendas res mittat. Cùm excubitum proficiſcitur, ab Optione turmæ, quæ vigiliâ deducitur, ſtationis ſitum periculaque intelligat. Ipſe excubitores locet, locatos frequenter exploret. Equitum ſingulorum hoſpitia ſchedis ſcriptis deſignata è Metatore diſcat, ſchedaſque equitibus ante Vexilliferi tabernaculum diſtribuat. Per hoſpitia ſubinde obeat, quæratque an hoſpites iure de iniurijs querantur. Cùm ſtatiuis deceditur, ignes vt per tabernacula extinguantur, inuigilet. Si diutiùs in præſidio aut ſtatiuis caſtris manendum eſt, hoſpitia curet pro meritis diſtribui, meliora nimirum dignioribus: tum etiam catalogum habeat hoſpitiorum, quo quiſque locatus ſit, vt caſtiget qui hoſpitibus intulêre damna. Quoties ſignum canet conſcendendi, primus ipſe equum conſcendet, paremque à reliquis diligentiam deſiderabit, atque in eos ſeueriùs animaduertet, quos furti rapinæve ſtudio deprehenderit infrequentes. Conuenit notas ei eſſe regionum vias, vt vbi fortè duces deſunt, ipſe norit explorare. Cùm hoſtis in turmam dat impreſſionem, ipſe cum turmulâ benè armatorum à tergo maneat: etiamſi perpetuum

petuum ſibi munus eſſe ſciat (non annuum, vti Optionibus Centurionum) perpetuam tamen modeſtiam venerationemq́ue præſtet aduerſus turmæ ſuæ Præfectum.

CAPVT IV.

Equeſtres Magiſtratus infimi.

Vexillarij & Draconarij equitum proprij. Contentio Melzi & Flaminij, ſitne frangendum vexillum Lancreariorum, necne. An, more Romanorum, vexillum aliquando in hoſtem iaciendum. Quis vexilliferi in pugnâ locus. An equitum ſtipendia apud vexillum depoſita, vt peditum apud ſigna. Decuriones. Subdecuriones. Decani. Capitularij equites, ſeu Corporales. Triumuiratus recognoſcendi turmas.

QVI in pedite Signifer, is inter equites propriè Vexillifer dictus. Miſcent tamen crebrò Scriptores vexilli ſigniq́ue nomen, planè vt commutent, nec certum ſit, an equitem an peditem ſpectent. Hinc pauca à Veteribus clarè de hoc munere dicta; præcipuè cùm & alæ pedeſtres fuerint vt equeſtres, neque diuinari poſſit, cùm de alarum ſignis Auctores loquuntur, an de equeſtribus vexillis, an de pedeſtribus ſignis ſit ſermo. quod Lazius minùs obſeruaſſe videtur libro VII. cap. II. Vnus Ammianus lib. XIX. *equeſtria ſigna*, & Tacitus lib. II. Hiſt. *equitum vexilla* apertè appellarunt. Lib. verò III. Hiſt. *Antonius*, inquit, *eò ardoris prouectus eſt, vt Vexillarium fugientem haſtâ tranſuerberaret; mox raptum vexillum in hoſtem vertit, quo pudore haud plures quàm centum equites reſtitêre.* Draconarij fuêre apud Sindos. Suidas: *In quoſque mille equites draco extenſus in perticâ.* Recentiores in quibuſdam diſſentiunt. Melzus lib. I. cap. V. iubet à Vexillifero Lancreariorum, vexillum inter pugnandum frangi; impetu nempe facto in aduerſum peditatum, aut auerſum fugientemq́ue equitatum; neque tunc ſeruandum, imò ne recipiendum quidem, etſi humo ſublatum Vexillifero reddatur. Flaminius lib. I. cap. XIII. id admiratur. Nam cur, inquit, impingendum infringendumq́ue

dumque vexillum equiti fugienti? cur pediti reſiſtenti? Cur etiam frangendum, cùm Lancearijs datum ſit ad eos ſub ſignum colligendos, æquè atque vexilla alia ceteris? Cur non ſeruandum, cùm ſacrum ſit inſtar reliquorum? Cur non recipiendum, cùm dedecus ſit vel amiſſum relinquere hoſti? Ego, ſi ad Veterum exempla attendam, non reperio vllum in vexillis ſigníſve ſeruandis diſcrimen. Vibius Pelignæ cohortis Pręfectus (an turmę?) vexillum, trans hoſtile vallum in Hannonis caſtra coniectum, recuperauit, victoriamque retulit, Liuio & Valerio auctoribus. Non aſſero Vibium fuiſſe equitem; id tantùm dico, ſi vexillum proiecit (vt ambo vocant) eques fuit; ſi cohortem duxit (vt ambo vocant) pedes fuit. Et ſæpè aliàs *quidam è Ducibus*, ait Dionyſius lib. I X. *ſigna ſuis erepta in hoſtes iecerunt, vt languidioribus aut timidioribus ex neceſsitate robur imprimerent, ſcientibus, quòd ijs qui ſigna non retuliſſent, cum ignominiâ eſſet moriendum.* & Liuius lib. X I. narrat, *Signiferos, ſigno amiſſo, virgis caſos, ſecureq; percuſſos.* Rarum audaciæ ſpecimen, vexillum in hoſtem iacere, & quaſi prodere: ſed maius religionis fideique argumentum, ne tum quidem deſerere, at fortiùs recuperare, & victoriæ ſpem inde ſumere, imò auſpicari. An ſuadeam equiti noſtro? Non magis, quàm frena equis detrahere, cùm in hoſtem incurrendum ſit. Nunc de loco: Vexillifer inter Anteſignanos & Poſtſignanos tutus remaneat. Si, Præfecto Optioneque cæſis, aciem ei inſtaurare lubeat, vexillum emerito alicui vexillifero committat, tum vt Dux, non vt Vexillifer pugnet; vexillum alioqui non priùs quàm vitam amittat. Probis namque omnibus potior eſſe debet dignitas ſine vitâ, quàm vita ſine dignitate. Operæ pretium duxi quærere, num equeſtre ſtipendium & donatiua fuerint apud vexillum ſeruata, vt peditum apud ſigna. De peditum ſtipendijs certum teſtem habeo Polyænum; de donatiuo, Vegetium. Polyænus lib. I I I. *In mercedis ac ſtipendij ſolutione Iphicrates quoque menſe ſubducens quartam partem, velut pignus militum retinebat, ne facilè deſererent exercitum; atque ita & multos ſemper frequentéſque habuit milites, & eoſdem diuites.*

diuites. Vegetius lib. II. cap. XX. *Ab Antiquis diuinitus inſtitutum eſt* (verè diuinitus, atque vtinam diuina homines imitemur!) *vt ex donatiuo, quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, & ibidem ipſis militibus ſeruaretur, ne per luxum aut inanium rerum comparationem, à contubernalibus poſſet abſumi. Plerique enim homines, & præcipuè pauperes, tantum erogant quantum habere potuerint; ſepoſitio autem iſta pecuniæ, primùm ipſis contubernalibus docetur accommoda,* &c. *Miles deinde, qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna depoſitos, de deſerendo nihil cogitat, magis diligit ſigna: pro illis in acie fortiùs dimicat, more humani ingenij, vt pro illis habeat maximam curam, in quibus ſuam videt poſitam eſſe ſubſtantiam. Denique decem folles, hoc eſt decem ſacci, per cohortes ſingulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſſâ, vt, ſi quis ex contubernalibus defeciſſet, de illo vndecimo ſacco ad ſepulturam ipſius promeretur expenſa. Hæc ratio apud Signiferos in cophino ſeruabatur; & ideò Signiferi non ſolum fideles, ſed etiam literati homines deligebantur, qui & ſeruare depoſita, & ſcirent ſingulis reddere rationem.* Quid de equitum ſtipendijs apud vexilla? Teſtem laudare nullum poſſum: ſed cùm eędem in equitem conueniant cauſſę, perſuadeor & eumdem equiti fuiſſe cum pedite morem. Nam cur diſtinguamus? An, quia vexilla perpetuò mouebantur, ſigna verò defigebantur? Nugæ. Signa (dum pugnabatur) in hoſtem inferebantur; imò, iam dictum, ſubinde etiam trans vallum iaciebantur. Vexilla verò, quis credat, quieſcente equitatu, non etiam fuiſſe defixa? Dubitet, cui fidem non facio. Ego, ſi aliter ſeſe res habuerit, optem nunc ita habere. Quàm enim ſalubre inſtitutum? Melzus ſanè lib. v. cap. VII. Collegium ſeu ſocietatem quamdam in turmâ qualibet inſtituit, cuius ſtudio ærarium aliquod huiuſmodi conflari poſſit, ad inſtaurandum equitatum, dum eques in hiberna vel ęſtiua eſt dimiſſus.

Iam pręter Vexilliferos, Pręfectis pluribus in equitatu opus eſt, vt imperia eques faciliùs excipiat, certiuſque exe-

quatur. Auguſtus, *quò plures partem adminiſtrandæ Reipublicæ caperent, noua officia excogitauit*, &c. *Triumuiratum legendi ſenatûs, alterum recognoſcendi turmas equitum, quotieſcumque opus eſſet*; Sueton. cap. XXXVII. *Certè ſic acies diſtinctior, & ex pluribus partibus conſtans, facilis partienti quacumque opus ſit, facilis iungenti*, ait Liuius lib. IX. Tum miles ſcilicet Decurioni, Decurio turmæ alæve Præfecto; hi denique Magiſtro equitum obſequuntur. Ergo, præter ſummas Præfecturas, equitum decurijs dati quoque Decuriones. Polybius lib. VI. indicauit. *Equites*, inquit, *in decem turmas Romani diuiſerunt, atque ex ſingulis tres eligunt Duces. Illi verò ipſi tres aſſumunt tergi ductores. Abſente primo, ſecundus primi obtinet locum.* Decuriam definiuit Ælianus de Inſtruen. aciebus: *Eſt autem decuria numerus hominum, qui à Duce vno poſitione ſimplici, ſubinde deductus ſerie ceſſet vel in octauum, vel in duodecimum, vel in decimum ſextum. Numerus enim decuriæ variè ad hunc modũ à diuerſis Auctoribus datur.* Inferiùs paulò aliter, *Decuriam*, ait, *ita quoque definiunt, vt Verſus ſit ex primis ſecundiſque pro virtute inſtitutis, atq; vni Decurioni obtemperantibus*, &c. *Totam verò decuriã, Ordinem, Verſum, & Decaniam appellant.* Priore definitione numerum expreſſit, qui nempe variauit; cùm propriè alioqui denûm eſſet hominum, vt ipſum decuriæ probat nomen. Poſteriore deſcriptione ſitum in acie explicat, qui eſt lineæ à fronte in tergum ductæ, quam Verſum ſeu Ordinem vocari docet. Addit mox decuriæ ipſius diuiſionem. *Sunt*, inquit, *qui enomotiam quartam eſſe decuriæ partem aſſerant, Præfectumq; Enomotarcham præponant. Duas item enomotias dimœriam, quaſi bipartitam vocant, & Principem Dimœritam; ita vt Semi decuriam dimœriam liceat quoque vocitare, & Semi-decurionem Dimœritam.* Meminit eiuſdem diuiſionis in Hipparcho Xenophon, vbi *Quincurionem* interpres vocat, quem *Subdecurionem* rectiùs fortè, imitatione Liuij, appellabimus, qui lib. VIII. nominat in pedite *Subcenturionem.* Hic porrò decuriæ Magiſtratus videtur à Liuio *decuriatus* dici lib. XXII. *Vbi ad decuriatum aut centuriatum conueniſſent, ſuâ voluntate ipſi inter ſe equites decuriati,*

riati, centuriati pedites coniurabant, ſeſe fugæ atque formidinis ergò non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut petendi, aut feriendi hoſtis, aut ciuis ſeruandi cauſâ. Ælianus loco iam allato Decuriones ait quoque Decanos vocari; quod nomen in peditatu Vegetius agnoſcit lib. II. cap. XIII. *Vt decem militibus ſub vno papilione degentibus, vnus præeſſet Decanus, qui Caput contubernij vocatur.* Atque hinc Decanos ſeu Decuriones exiſtimo Capitularios equites dictos Iuſtiniano in Codice; ſicut Italis Caporales; Gallis à corpore contubernij Corporales; cuius vocis inter Latinos quoque Ammianus eſt fabricator, vt Steevvechius hoc Vegetij loco obſeruat. *Raptorum*, inquit, *pleraque Concorporalibus ſuis impertientes.* Iam quales eſſe deceat Decuriones, Ælianus docet. *Decuriones, vtpote Duces decuriarum, optimos eſſe decet, ita & ſtaturâ & viribus corporis præſtantiores ceteris ſint, & rei militaris peritiores*, &c. Decurionis ſeu Caporalis munus omnium accuratiſſimè deſcripſit Lælius Brancaccius libro Militarium Officiorum cap. II. I. Decurio nomina decuriatorum catalogo perſcripta habeto. II. Dum excubandum eſt, ſi quis infrequens fuerit, adnotato. III. Quos Circitores, quotâ vigiliâ circummittere debeat, non ignorato. IV. Excubitores ipſe ducito & deducito. V. Contubernalium ſuorum ingenia moreſque explorata habeto; iiſque ipſe exemplo incorruptæ vitæ præito. VI. Si quem ſuorum decuriatorum audiat pecuniæ prodigum eſſe, diligenter, an is fur ſit, an ab hoſte corruptus, inueſtigato. VII. Seditioſas equitum voces adnotato, & Præfectum admoneto. VIII. Æquus omnibus eſto, neminemque præ reliquis laboris immunem habeto. IX. Neminem è nocturnâ ſtatione dimittito, è diurnâ nulli incomitato copiam egredeundi facito. X. Verbis, non verberibus, ſi quis peccauerit, caſtigato; maiores culpas ad Præfectum deferto. XI. Nulli contubernali arma veſtéſve neceſſarias abalienare per eum liceto: ſed vt arma integra cultáque habeant, procurato. XII. Semper de Maioribus Præfectiſque honeſtè apud ſuos cenſeto, aliorumque alienis de rebus ſer-

mones coërceto. XIII. In hoſtilis exercitûs laudatores ſeuerè animaduertito. XIV. Vbi cum decuriâ fuerit caſtrametatus, potiùs exæquabit ſe ſocijs, quàm præponet. XV. Ægros ſauciósve contubernales frequenter viſito, deferrique in noſocomium & curari iubeto. XVI. Languentibus ex morbo, currus in itinere ſuppeditari facito.

CAPVT V.

Tubicines & Tympaniſta.

Neceſſitas tubarum in exercitu. Quàm varia tubis ſigna dantur. Vt promptè ſignis obtemperandum. Inflammat tubarum cantus pugnantium animos. Tubicinis egregij exemplum. Aſtus multiplici tubarum cantu adinuentus. Tubicines quales eſſe deceat. Tympana Indis pro tubâ. Inde etiamnum in equitatu Germanorum.

A VARIO inſtrumentorum genere varia cœpiſſe nomina, oſtenſum eſt ſuprà, vbi actum de equeſtribus ſignis, Tubicinis nempe, Liticinis, Buccinatoris, Cornicinis; quos omnes *Æneatores* communi nomine appellauerunt. Neque leuis adminiſtratio per hæc inſtrumenta. *Indubitatis enim per hæc ſonis agnoſcit exercitus, vtrùm ſtare vel progredi, an certè regredi oporteat; vtrùm longè perſequi fugientes, an receptui canere,* ait Vegetius lib. III. cap. V. Vnde munus in vſu & honore. Tria verò tubæ ſigna hîc Vegetius expromit, ſtandi, progrediendi, regrediendi; quæ duo nempe poſtrema incidunt cum illis quæ mox vocat inſequendi, & receptûs: vnde *receptui canere*, apud Ciceronem; & *ſignum receptui dare*, apud Liuium. Nunc prætereà ſternendi equi ſignum, quod vocant *Boutteſelle*, & conſcendendi ſignum, vt Liuius alibi, & ad arma concurrendi. Quin ampliùs etiam olim buccinæ cantu vigiliarum tempora diſtinguebantur. Indubitatos autem ſonos rectè Vegetius dixit. *Etenim ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum?* quærit Apoſtol. I. Corinth. cap. XIV. Et quidem huic voci eques promptiſſimè obedire debet, re omni

ni prætermiſsâ: quo nomine Chryſantam præcipuè commendat Cyrus apud Xenophont. initio lib. I V. Pædiæ. quòd is nempe, audito receptûs ſigno, hoſtem percutere deſijſſet, quem ſtricto ſub gladio habebat; quam ob rem Tribunatu eum quoque ornauit Cyrus, ab obediendi promptitudine egregiè collaudatum. Certè tubarum imperia, non aliter ac ſacræ quædam voces, accipienda ſunt; cùm & tubæ ipſæ (quæ ſacris maximè adhibebantur) Tubiluſtrio ſolerent expiari, quo religioſiùs imperia acciperentur. Valet verò maximè tubarum cantus ad accendendos equitum equorumque in bellum animos, vt de Miſeno Virgil. lib. V I.

—— Quo non præſtantior alter
Aere ciere viros, Martemq́, accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
Et lituo pugnas inſignis obibat & haſtâ.

Timidos alioqui, qualem vnum Iuuenalis deſcribit Sat. XIV. exanimat Martialis ille ſonus:

——Et trepido ſoluunt tibi cornua ventrem,
Cùm lituis audita.————

Alios eſſe viros decet qui Marti operantur,

—— Quos caſtra iuuant, & lituo tuba
Permiſtus ſonitus.————

imò quos nec multarum ſimul clangor terreat, qui neque credant tot adeſſe turmas, quot exaudiunt tubas. Vulgaris enim iam aſtus eſt, ad augendam copiarum fidem, pluribus ſonare tubis, cùm ſubinde vix adeſt equitum decuria. Et quod probrum, videre equitem clangore tubarum exanimatum, equum verò ipſum exultantem? Melzus lib. I. cap. XIII. tubicines vult omnes eſſe circumſpectos, imò literatos. Prouidos quidem, ne, cùm ad hoſtem pro nuntijs mittuntur, viſa auditaque apud ſuos hoſti roganti prodant; ſed potiùs viſa ſuis renuntient: literatos, vt, abſente Vexillifero, catalogum ab eo excubiarum accipiant. Addam de equitum tympaniſtis, quos etiamnum Germani adhibent inter tubas. Ab Indis videtur is eſſe mos, auctore Curtio lib. VIII. *Porus*, inquit, *poſt*

elephantos poſuerat ſagittarios tympana pulſare ſolitos: id pro cantu tubarum Indis erat. Sed olim bellis ſacris longè maximus tubarum honor.

CAPVT VI.

Quomodo ad equeſtres Magiſtratus facienda promotio.

Per ſcholarum gradus equites promouendi. Claudij Cæſaris in præſenti re diſciplina. Vegetij querela de præpoſterâ promotione. Xenophontis, Onoſandri, & Leonis Imperatoris conſilium. Honores, equiti laborum finis. Alexandri & Theagenis æquitas in milite promouendo.

VIVERENT modò Fuluius & Curius Tribuni, quod dicturi eſſent de ambitu, non vnius T. Qu. Flaminij, ſed omnium propè tirunculorum, qui docere volunt quæ vix didicerunt, & Duces eſſe priùs quàm milites fuêre; dicerent haud dubiè, quod dixiſſe eos Liuius ſcripſit lib. II. Decad. IV. cap. VII. *Iam Ædilitatem Præturamq́; faſtidiri; nec per honorum gradus documentum ſui dantes, nobiles homines tendere ad Conſulatum, ſed tranſcendendo media, ſumma imis continuare.* Inde hæ quoque lacrymæ. Aliter certè Vegetius lib. XXI. cap. XXI. *In orbem quemdam,* inquit, *per diuerſas cohortes, & diuerſas ſcholas milites promouentur.* Et *Claudius Cæſar*, ait Suetonius cap. XXV. *equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt cohortem, alam; poſt alam, Tribunatum daret.* Quid nunc? Ferè, quod Vegetius queritur lib. II. cap. III. *per negligentiam ſuperiorum temporum robur infractum eſt, cùm virtutis præmia occuparet ambitio, & per gratiam promouerentur milites, qui promoueri conſueuerant per laborem.* Optandum foret, quod Flaminius commendat lib. I. cap. VII. *Quemadmodum nemini confertur dignitas Doctoratûs, niſi confecto ſtudiorum curſu, ſcientiaq́; comparatâ; ita ſanè ornari neminem debere equeſtri Magiſtratu, qui non pluribus ſe ſtipendijs probaſſet.* Ita ſolitum. Ælianus de Inſtruendis aciebus: *Optimus cuiuſque decuriæ præponi, & ductor ceterorum omnium eſſe debet.* Onoſander Strateg. cap.

cap. 11. *Ipſe Dux primipilos ceteroſq́, ordinum ductores arbitratu ſuo aciei præficiat, eoſq́, potiſſimùm, quos nouerit patriæ amantiſſimos, fidiſſimos, valentiſſimoſq́,; nihil vetabit, quin etiam locupletiſſimos & nobiliſſimos. Neque enim permultos Præfectos tam accurato morum ac vitæ examine licet expendere, quàm per ſolos Imperatores ac Duces, etiamſi diuitiarum cum nobilitate inſolentior aliquando ſit faſtus.* Leo Imperaror Tactic. c. xx. §. cxxviii. *Tales deliges Præfectos, qui ſubiectis ſuis præſtantiores ſint: ſolet enim ſubditorum vulgus ſemper ſe ad Magiſtratuum ſuorum mores accommodare. Vetus verò verbum ita verum fiet, Non ceruos leonibus imperare, ſed leones ceruis.* Bonis ergo illis temporibus, cùm veterani, ijq́ue fortiſſimi, in Magiſtratus militares promouebantur, id quoque verum erat, quod Iuſtinus lib. x1. de Alexandri copijs ſcripſit: *Ordines nemo niſi ſexagenarius duxit; vt ſi principia caſtrorum cerneres, ſenatum te alicuius priſcæ Reipublicæ videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, ſed victoriam cogitauit: neque in pedibus cuiquam ſpes, ſed in lacertis fuit.* At nunc, qui ne hoſtem vmquam vidêre, priùs iam ducere alios, quàm ire ipſi in hoſtem ambiunt: quibus mox omnis in pedibus ſpes eſt & ſalus; *vtq́, ad populandos finitimorum agros, tectaq́, vrenda, & capienda pecora, aliqua vis ſit, ita in acie ac ſignis collatis nulla eſt*, ait Liuius lib. xxviii. Certè, *aut Magiſtratus appetendus non eſt, aut à Dijs petendum, vt huic officio ſatisfaciamus*, inquit Xenophon in Hipparcho. Et quis præmiorum ſpe excitetur ad pugnam, vbi virtutis præmia omnia ambitio occupauit? Notum eſt illud Liuij lib. iv. *Eò impendi laborem ac periculum, vnde emolumentum ac honos ſperetur.* At grauem militiam, perpetuos labores, quotidiana pericula & vulnera quis ferat, vbi nulla honoris præmijq́ue ſpes? *Nihil à quoquam expeti*, ait Tacitus Annal. xi. *niſi cuius fructum antè prouiderit.* En quàm alia Alexandro morum via. Curtius lib. v. cap. v. *Iudices dedit, præmiaq́, propoſuit de virtute militari certantibus. Octo qui fortiſſimi iudicati eſſent* (nempe præteritorum bellorum pugnarumq́ue occaſionibus) *ſingulis militum millibus præfuturi erant. Chiliarchas vocabant*, &c. *Antè quinge-*

quingenariæ cohortes fuerant, nec fortitudinis præmia ceſſerant. Ingens militum turba conuenerat, egregio interfutura certamini: teſtis eadem cuiuſq; factorum, & de iudicibus latura ſententiam; quippe verône, an falsò, honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis cauſſâ donatus eſt Adarchias ſenior, qui omiſſum apud Halicarnaſſen à iunioribus prælium, vnus maximè accenderat. Atque ex hac honorum tam æquâ diſtributione, tantam nactus eſt Alexander in exercitu ſuo concordiam, tantumque in ſe amorem militum omnium; quod Diodorus Siculus notauit lib. XVI. *Initâ de optimis quibuſque cenſurâ, cùm multos ab amplis Magiſterijs ad ſublimiorem poteſtatis gradum ſubmouiſſet, hac ratione factum eſt, vt omnes tandem Præfectos ad maiorem dignitatem, ſimul & amorem erga ſe firmiſſimum, proueheret.* Par Alexandro in æſtimandâ militum virtute, faciendaque promotione, fuit Theagenes Athenienſis. Is enim, vt Frontinus refert lib. IV. cap. *cùm exercitum Megaram duceret, petentibus ordines reſpondit; ibi ſe daturum. Dein clàm equites præmiſit, eoſque hoſtium ſpecie impetum in ſocios retorquere iuſſit. Quo facto, cùm inertiſſimus quiſque retrò ſe dediſſet, ſtrenui autem in frontem proſiluiſſent; vt quemque inuenerat ſtantem, ita ad ordines militiæ prouexit.*

IN-

INDEX ET ORDO LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBRI PRIMI ARGVMENTVM.

EQVVS bello à naturâ factus, arte ad pugnam doctus. Equitandi ars initiò rudis, plurimarum rerum adminiculis adiuta, tandemque perfecta. Equo non viri modò ſed feminæ militarunt. Quantæ Amazonum copiæ. Elephanti, cameli, magna olim belli præſidia, militiâ proſcripti. Quadrigæ & falcati currus quondam belli terror, ab equeſtri exercitu dimiſſi.

CAPVT I.

Equus animal bello natum, idemque docillimum.

Equi indoles bellica, ingenium, indicium, præſagitio, velocitas, docilitas, peritia, philanthropia, fides, victoria cupiditas, hiſtorijs oſtenſa. Ori & Chryſantæ de equo iudicium. Equus in ſidera relatus. 1

CAPVT II.

Equitare, & ex equo pugnare, qui primi docuerint.

Admiratio equitationis, Dijs eam artem adſcripſit. Varia de eo inuento ſententia. Hinc Centaurorum & Hippocentaurorum fabula nata. Quos fuiſſe conſtat, non tamen generari. Antiquiſſima equitum bellatorum memoria apud Moyſen bello Pharaonico. Amazones ingentem exercitum equeſtrem conflarunt. Quarumdam præterea mulierum equeſtris gloria. 10

CAPVT III.

Equitandi ars initio rudis, frenis calceiſque equorum adiuta.

Qui equitarint ſine frenis. Habena, capiſtrum, orea, frenum, lupatum, camus, unde dicta, quando inuenta. Freni partes, pſellium, henium, echini, ſielſterium. Calcei equorum ferrei, argentei, aurei. Quæ clauorum herba, ne equi lædantur in calceatu. 15

CAPVT IV.

Equitatio ſtratis, ephippijs, ſellis equeſtribus, ſtapijſque perfecta.

Nudo equorum dorſo equitatum initio. Equorum ſtrata, ſeu ephippia, quando inuenta: quàm varia. Quando adhibitæ ſellæ equeſtres. Stratores. Lapides publici ad ſcandendum equum. Ἀναβολεῖς. Stapiæ excogitatæ, & eorum varia appellatio. 19

CAPVT V.

Elephanti & cameli olim bello adhibiti, cur tandem miſſione donati.

Elephantos militiæ commendarunt, Robur, Terror, Peritia pugnandi, Fides. Mira de ijs Plinius, alijq́, ſed vera. Elephas XXX. *armatos vnà in turri geſtat: ſtrages quanta ab eis edita. Terror à nouitate, deformitate, odore, & horrendo ſtridore. Vt inter ſe & cum militibus pugnēt. Herilis fidei admiranda exempla. Quantus eorum olim in bellis numerus. Remedia tandem aduerſus belluæ terrorem reperta. Hinc eorum contemptus, cùm plus ſuis quàm hoſti nocerent: ſed ob alia quoque incommoda miſſi. Cameli velocitate & patientiâ ſitis mirabili; ob pedum mollitiem bellis inidonei.* 26

CAPVT VI.

Currus olim equeſtri militiæ admiſſi, cur dimiſſi.

Curulis pugna aurigantium antiquior equeſtri Celerum ſeu ſolitariorum equitum. Currus expediti & falcati. Martis & Iunonis currus militares. Quis curruum primus auctor. Biga, Triga, Quadriga, Seiuges, Septemiuges, Decemiuges. Currus quatuor temonibus inſtructus. Qui ſolis curribus, & quanto numero, in prælijs vſi. quæ eorum adminiſtrandorum œconomia. Eſſeda, Ciſia, & Conini. Quæ ratio ex curru præliandi. Deſultores curules. Falcatorum curruum variæ ſpecies. Ingentia eorum damna, quæ tandem in ſuos verſa. hinc quoque militiâ ſubmoti. 37

LIBRI SECVNDI ARGVMENTVM.

EQVORVM quomodo paretur copia, equitumq́ue idoneus delectus. Equorum equitumq́ue arma & phaleræ. Vexilla, Tubæ, Cornua, Litui, Buccinæ, Tympana. Recenſio equeſtris. Vetus equitum tranſuectio & probatio. Equitum ſtipendia & annona.

CAPVT I.

Equorum bonorum quomodo procuranda copia.

Laconum de equis imprecatio. Fabula equorum Diomedem deuorantium. Equorum copia hippotrophijs, tributis, ære publico parata. Hippotrophia habuère Medi, Getuli, Babylonij, Macedones. Tributis equos collegêre Athenienſes, Armeni, Cappadoces, Germani, Cilices, Franci. Ageſilai & Scipionis aſtus inſtaurando equitatui. Aere publico emêre Romani & Galli. Quæ præſtantium equorum notæ. Equi optimi, vbi. Quæ equorum vitia equiti ſocijſq́ periculoſa. Equi Olympicis & Circenſibus probati. Qui perierint vitio equorum. Equus Seianus quàm fatalis. Stratores in Prouincias miſſi ad equorum delectum. Emendorum equorum vetus ſtipulatio & cautio. Sarmatæ, Quadi & Turcæ caſtratis ſolummodò vſi. Scythæ cur ſolis equabus. Sarcinarij & Agminales equi minùs elegantes. Cur Iudæorum Regibus olim diuinitus interdictum multitudine equorum. Cleomenis ſcomma in Ptolomæum Aegypti Regem equorum negligentem. 51

CAPVT II.

Equitum idoneorum delectus more maiorum.

Eques initio à virtute, nobilitate, robore, opum æſtimatione lectus. Id quando, & quantus equeſter cenſus. Dicti primum Celeres, Troſſuli, Flexumines, denique Equites. tum demum equeſter Ordo natus. Seuerus ac propè faſtidioſus Veterum delectus. Vitia equitatus & remedia. Romani equitatu inuicti. Gallorum veterum Nobilitas

bilitas in equitatu. Batauorum equitum præſtantia. Hiſpaniæ Ordines ſacri, & Collegia equeſtria Nobilitati data, ſanctisq́; legibus vincta. Salapiarum & Colophoniorum equitum gloria. Auxiliares Romanorum equites ignobiles, & duplò quàm Romani plures. an tutò? Obſcuri, modò ſtrenui, equeſtri militiâ non arcendi. Quæ equiti prius cogitanda, quàm in militiam ſe det. An plus in equite quàm in pedite virium. Quantæ variorum equeſtres copiæ. Xerxis, Dary, Nini, Semiramidis equitatus propè incredibilis. Sed maximus omnium futurus equitatus Antichriſti. 66

CAPVT III.

Equorum arma & phaleræ,

Arma equorum, partem ſolida, partem contexta. Varia eorum nomina. Squammæ & plumæ æreæ, ferreæ. Loricæ ſcorteæ & corneæ; ex vnguibus ferarum, ex annulis ferreis. Equi quarumdam Gentium cataphracti, bello ferè inidonei. Phaleræ vnde dictæ. quare inuentæ. Non equorum tantùm, ſed equitum quoque ornamenta eſſe. Luxus phalerarum damnatus, modus laudatus. 82

CAPVT IV.

Equitum arma, armorumq́ue cura: Vexilla, ceteraq́ue ſigna.

Gallo-Græci nudi ex equo pugnant. Galli olim ſupra vmbilicum nudi. Numidæ & Romani equites inermes. Romani deinde corporum tegumenta à Græcis didicère. Leuis armatura è lino, lanâ, ſpongiâ, ligno, funibus, pellibus ſtruthionum, corio, bracteâ. Grauis, ex ære ferroq́; denſiore. Romani item tela Græcorum imitati. Diſcrimen clypei & ſcuti. Quid parma, ſariſſa & contus. Gladius equiti aliquando ſuſpenſus è dextro. Hippotoxotæ, & Hippacontiſtæ, & Arquites, ydem qui ſagittary. Equites ferentary & iaculatores qui. Reſtiferi equites & Laqueatores, inter quos femina. Lancea qualis vox. Geſum. Phalarica, Bidens, Framea, Cetra. Arma militiæ hodiernæ recentia. Gladius equiti ligandus, ne in curſu excidat, quorumdam infelici exemplo. Veterum nitor in curandis armis. Vexilla & dracones equitum. Tuba, buccina, lituus, cornu, claſſicum. 90

CAPVT V.

Qualis equitum priſca recenſio.

Græcorum Archontes, Romanorum Reges, Conſules, Cenſores denique, cenſum Equitum exercuêre. Probatio equitum qualis Græcis. Qualis Tranſuectio. Recenſio apud Romanos variè habita. Primò viritim, deinde tributim, denique Græcorum more per Probationem & Tranſuectionem. Probatio quale examen equitum. Tranſuectio qualis pompa. Quoties & quando vtraque habita. Fraus tamen olim in falſo equitum numero deferendo deprehenſa. Caueri difficilè poſſe; ſed cauere conati Xerxes & Darius. 103

CAPVT VI.

Equeſtre ſtipendium & Annona.

Græcorum & Romanorum equitum initiò nullum ſtipendium, præter æs ad emendum equum. Romanis annona aliquid, ac demum diurna ſtipendia. Quanta eorum ſumma. quoties aucta. quoties numerata. quantò maiora Præfectorum æra, quàm gregariorum. Stipendy ſolutione equeſtres ſeditiones optimè compeſcuntur. Annona equiti & equo qualis & quanta. Qualis potio militaris. Pecunia militaris parandæ modi Veterum vary; bonus vnus altérve adiunctus. 110

LIBRI TERTII ARGVMENTVM.

EQVITIS inſtitutio præceptis atque exercitatione perficitur. Eques igitur docendus pietatem & artem ſuam: inſtituendus item

equus, imò & curandus. Res variæ diſcrimen equitum fecêre. Vexillationes, Alæ, Drungi, Turmæ, Centuriæ, Decuriæ, equitatum diuidunt. Figuræ turmarum diuerſæ multiplicem in acie vſum habent.

CAPVT I.

Eques quibus virtutum rudimentorumque militarium exercitijs inſtituendus.

Numinis Præfectorumq́; cultum ac fidem equiti in primis eſſe neceſſaria, etiam ab Ethnicis iudicatum. Equitatio apud multos à pueritiâ tradita. Hinc Troiani ludi, *quos* Torneamenta *dicimus. Salitio in equos, armorumq́; tractatio, ab Hippodidaſcalis per equeſtres ſcholas docta. Ordinum ſeruandorum vocabula & præcepta. Non modò equites ſinguli, ſed tota ſimul turma exercendæ. Natatio & ambulatio equeſtris. Recentium de exercendo equitatu documenta cum Veterum præceptis collata.* 122

CAPVT II.

Equus militaris quomodo exercendus.

Equorum militarium ſcholæ & Magiſtri. Equi pœnis admonendi & laude. Equeſtres blanditiæ, clogmus, & poppyſmus. Xenophontis artibus vitia curabilia dedocendi ſunt meticuloſi, immorigeri, tortores, cruciantes, ſuccuſſores, ſuffoſſi, ſeu ceſpitatores. Deinde exercendi ſaltu & flexu. Equorum exercitatorum exempla. Equi diſtribuendi pro variâ equitum conditione. 157

CAPVT III.

Equiti quanta equi ſui habenda cura.

Equi neglecti, amorem exuunt. Xenophontis de equorum curâ præcepta. Rebus octonis omnis ferè equorum cura continetur. Ducum quorumdam in equos laudata cura, quorumdam inſanus amor. Viduæ Romanæ equos publicos curant. Triarij in caſtris equiti, equorumq́; ſaluti excubant. Equus vinculis ſolutus quantas dederit turbas. Calceis amiſſis equus Sfortiam propè perdit. Non facilè militaris equus alteri commodandus. Salubre, noſſe equeſtribus morbis remedia; ſed vitandæ incantationes, & ſuperſtitioſæ aſperſiones. Ad Cælitum opem pro equorum ſalute decurrendum. Quid equiti medeatur ex equitatione aduſto. 167

CAPVT IV.

Equitum veterum nouorumq́ue diuerſa genera.

Decem ferè de cauſſis diſtincta equitum nomina: ob dignitatem, cenſum, genus pugnæ, genus armorum, munus, mores, patriam, præſidium, auctores, tempus. Dictum de ſingulorum generibus; de nominibus quoque equitatûs recentioris. 173

CAPVT V.

Equitatûs diuiſio.

Legionarij diuiſi in Centurias: Socij & Auxiliares in Alas. Centuriæ & Alæ iterùm in Turmas & Decurias. Centuriæ initiò tres, Turmæ decem, Decuriæ triginta, in qualibet Legione. Aucti deinde equites, auctus & numerus Centuriarum, Turmarum, Decuriarum. Æliani partitio & Lycurgi in Οὐλαμούς. *Turmæ & Alæ vnde dictæ. Alæ non plures duabus. Agema Macedonum, & Ala ſacra quid. Quæ noſtri equitatûs diuiſio. Quid Globus ſeu Drungus.* 185

CAPVT VI.

Turmæ ſeorſim ſingulæ quâ figurâ locandæ.

Figura quadrata Perſis, Siculis, Græcis probata. Rhombum Theſſali inuenêre. Cuneo vtuntur Scythæ, Thraces, Macedones. Cur is dictus Caput porcinum. *Ilion Oualem aciem reperit, quæ* Ile *dicta.* 191

LI-

LIBRI QVARTI ARGVMENTVM.

MVNIA equitis vniuerſim continentur aut itineribus, aut præſidiis, aut caſtris, aut acie. In itinere exploratum dimittuntur, frontem faciunt, latera tegunt, agmen claudunt. In præſidiis interna externaque tuentur. In caſtris excubias, circuitionem, cuſtodias habent. Extra caſtra ſtationibus diſponuntur, pabulationes inſtituunt, ſpeculatum eunt, inſidias ſtruunt, ſtationes hoſtium laceſſunt, palantes excipiunt; aquatores, frumentatores, lignatores aggrediuntur; commeatum & ſubſidia impediunt, hoſtium ſtatiua inuadunt, agros populabundi deuaſtant, in acie denique pugnam inferunt, aut defendunt.

CAPVT I.

Equitum vſus acieſque in itinere.

Eques iter facit aut ſolus, aut peditι iunctus. Iter verò vel terreſtre eſt (idq́; anguſtum, aut latum;) vel aqueſtre; diurnum aut nocturnum. Quæ præſidia ſingulis itineribus facienda. Exploratores, Antecurſores, Subſequæ equites ad tutelam dimittendi. Viarum duces plures, aut fidus vnus. Via & loca nota ſint oportet. Ratio flumina traiciendi; & tranandi artes. Acies viatoria diuerſa. 195

CAPVT II.

Equitum Præſidia, Caſtra, Excubiæ, Stationes, Circuitio, priſco nouoq́ue more.

Equites quibus præſidijs per vtrumque Orientis & Occidentis Imperium diſtributi. Locus equitum in caſtris priſcus. Eius magnæ vtilitates. Locus hodiernus. Eques operum immunis, ſed operarum operumq́; defenſor. Quis locus equeſtribus caſtris capiendus. Quo ordine arteq́; muniendus. Philopœmenis hac in re ſolertia. Excubiæ equeſtres quales Veteribus, quales nobis. Procubitores, qui nunc Sentinellæ. Stationes cur Agragiæ dictæ. Eæ plures & ſæpiùs mutatæ. Equites Prætoriani immunes habendarum ſtationum. Quid Circuitio & Circitores. 212

CAPVT III.

Pabulatio, Frumentatio, Aquatio, quomodo equitibus inſtituenda.

Pabulatio hoſtilis impedienda. Exercitus ante frumenti maturitatem non educti. Frumentatio ex agris, ex horreis. Aquatio è propinquo curanda. Quomodo frumenti aquarumq́; penuriæ conſulendum. Sarmaticorum equorum inedia. Pabulo deficiente, equis quale aliquando præbitum alimentum. Cædes iumentorum, ob pabuli inopiam. Præcepta ritè inſtituendæ pabulationis. 229

CAPVT IV.

Reliqua equitum munia.

Explorare vias & caſtra, & quàm accuratè caſtrorum locus inſpiciendus. Captiuos ad cognoſcendum excipere, & quàm cautè credendum. Inſidias ſtruere, & quàm occultè eundum. Stationes vigiliáſque laceſſere. Commeatum, aquatores, pabulatores, frumentantes, lignantes aggredi. Auxilia hoſti miſſa impedire. Procubitores & ſtatiua equitum inuadere. Agros denique populari & prædari. Sed ab iniuria ſociorum abſtinendum. 235

CAPVT V.

Quod equitis Chriſtiani munus

ante

ante pugnam. Quomodo locanda acies equeſtris, & qualis.

Equitis præparatio religioſa ad pugnam. Stimulus ab exemplo Ethnicorum deuouentium ſeſe in pugnâ. Equitum cæleſtium auxilia. Situs aciei quis capiendus. Acies equeſtres variæ. Præcepta equeſtris pugnæ, & diſcrimen à pedeſtri. An frenis equorum detractis aliquando confligendum. Illuſtria equeſtrium certaminum ſpectacula. 249

CAPVT VI.

Quæ acies equitum peditatui mixtorum.

Equiti admiſcendum eſſe peditem. Tum partem equitum pro fronte, ad prouocandum, inter rorarios ſpargi. Reliquos plerumque in cornibus locari. Pugna à pedite, poſt equeſtrem prouocationem, excepta. Eques quietus, donec hoſtis fugeret. Contrà, ſæpiùs pugna ab equite cœpta, perfectaq́. Equeſtris inter pedites certaminis modi diuerſi, ſinguli exemplis probati. Equiti olim pedites viritim interpoſiti in turmis. Quanta eius diſpoſitionis vtilitas. Quanta ab exercitatione facilitas. Canes etiam inter equos pugnant. Gemina aciei mixtæ tabula, veteris & noua. 289

LIBRI QVINTI ARGVMENTVM.

EQVITANDI dignitas ipſius naturæ & nominis argumento probata. Prærogatiuæ & præmia equitum ſingularia. Ignominiæ & pœnæ. Honor equis ipſis habitus. Hipparchi & Philarchi equiratum Græciȩ; Magiſter equitum Romanos equites regunt. Imperio in Orientem Occidentémque diuiſo, quȩ ratio adminiſtrandi equitatûs. Qui tum Magiſtratus. Optio Magiſtri equitum, & ſummus mandatorum Curator, Magiſtratus noui, vt nonnulli alij. Scuiri, Tribuni, Præfecti alæ & turmæ, Decurio, Subdecurio, Vexillifer, Tubicines, antiqua nomina.

CAPVT I.

Equeſtris militiæ præſtantia. Equitum prærogatiuæ, præmia & pœnæ.

Plato cur non auſus equitare. Dictatori & Flamini Diali, equitatione cur interdictum. Equites variorum ordinum, Torquati, Aurati, & Domeſtici, vt Equeſter olim Lacedæmoniũ & Romanorum ordo, ad ſolam dignitatẽ inſtituti. Qui ex Equeſtri Romanorum ordine equites militares. Eorũ priuilegia & Tituli. Equus publicus ex priuilegio reddi potuit. Stipendia equitum ampliora quàm peditũ. Præmium equitum excellentiſsimum. Equeſtres ſtatuæ: earum origo. Quæ equeſtres ignominiæ, quæ ſupplicia. Equis ipſis quis habitus honor. 299

CAPVT II.

Summi equeſtris militiæ Magiſtratus qui, & quàm multi.

Hipparchi Athenienſium qui. Apud Romanos quanta dignitas Magiſterij equitum. Quàm diuturnum id Magiſterium. Variæ eius appellationes apud diuerſos. Tribuni Celerum ijdem, qui deinde Magiſtri equitum. Quale id munus. Non par, ſed minus Dictaturâ. Dictator vnus creatus ſine Magiſtro equitum: at nullus Magiſter equitum ſine Dictatore. Quis primus Romæ equitum Magiſter. Quàm noxia eius cum ſummo belli Duce diſſenſio. Exempla. Amare debet equitem & iuuare. Summi Magiſtratus equeſtres Imperio diuiſo. An Scuir equitum idem qui Magi-

Magiſter. Prærogatiua Magiſterij æuo noſtro. Optio Magiſtri equitum, eiuſq; munus. 318

CAPVT III.

Medij equitum Magiſtratus.

Quod munus Commiſſarij Generalis, ſeu ſummi Curatoris mandatorum. A quo inſtitutum. Quis primus obierit. Qui & quot Philarchi. Quis equitum Tribunus. Alæ Præfectus quot ſub ſe equites, quomodo lectus. Laticlauij bini alis ſingulis ab Auguſto præfecti. An aliquis Centuriæ equeſtri Præfectus, præter Magiſtrum equitum. Decurio ſeu Præfectus turmæ. Quomodo lecti Præfecti turmarum. Boni Præfecti munus & notæ. 329

CAPVT IV.

Equeſtres Magiſtratus infimi.

Vexillarij & Draconarij equitum proprij. Contentio Melzi & Flaminij, ſitne frangendum vexillum Lancceariorum, necne. An, more Romanorum, vexillum aliquando in hoſtem iaciendum. Quis vexilliferi in pugnâ locus. An equitum ſtipendia apud vexillum depoſita, vt peditum apud ſigna. Decuriones. Subdecuriones. Decani. Capitularij equites, ſeu Corporales. Triumuiratus recognoſcendi turmas. 335

CAPVT V.

Tubicines & tympaniſtæ.

Neceſſitas tubarum in exercitu. Quàm varia tubis ſigna dantur. Vt promptè ſignis obtemperandum. Inflammat tubarum cantus pugnantium animos. Tubicinis egregij exemplum. Aſtus multiplici tubarum cantu adinuentus. Tubicines quales eſſe deceat. Tympana Indis pro tubâ. Inde etiamnum in equitatu Germanorum. 340

CAPVT VI.

Quomodo ad equeſtres Magiſtratus facienda promotio.

Per ſcholarum gradus equites promouendi. Claudij Cæſaris in præſenti re diſciplina. Vegetij querela de præpoſterâ promotione. Xenophontis, Onoſandri, & Leonis Imperatoris conſilium. Honores, equiti laborum finis. Alexandri & Theagenis æquitas in milite promouendo. 342

APPROBATIO SVPERIORVM.

OPVS inſcriptum De Militiâ Equeſtri, antiquâ & nouâ, à P. Hermanno Hugone Societatis noſtræ confectum, atque à deſtinatis arbitris lectum & approbatum, ego Iacobus Stratius, Societatis IESV per Flandro-Belgium Prouincialis, ex auctoritate admodum Reuerendi Patris noſtri P. Mutij Vitelleſci, Præpoſiti Generalis, in lucem prodire permitto. Cuius rei fidem manu meâ & officij ſigillo facio. Louanij, M. DC. XXIX. VIII. Martij.

Iacobus Stratius.

APPROBATIO CENSORIS.

TRACTATVS hic de Militiâ Equeſtri Libris quinque comprehenſus, variæ lectionis eſt, & multiplicis inſtructionis, nihilque continet quod Fidei noſtræ Orthodoxæ, néve probis moribus ſit contrarium. Quare pro tanti Ordinis ſplendore, cum fructu, tum ſtimulo & legentium voluptate (ita voueo) typis mandabitur. Nam, teſte Ariſtotele, apud Antiquos in equite omne robur. Sic enim de Marcello ait Virgilius:

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Siſtet eques, ſternet Pœnos. ——

Datum Bruxellæ, pridie Nonas Nouembris, M. DC. XXVIII.

Henricus Smeyers S. Th. Licentiatus, Scholaſticus Bruxellenſis, & Ordinarius Librorum Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI IV. Hiſpaniarum & Indiarum Regis Catholici, & Potentiſſimi Belgarum Principis Priuilegio cautum eſt; nequis *De militiâ Equeſtri antiquâ & nouâ Libros quinque, Auctore* HERMANNO HVGONE Societatis IESV Sacerdote, præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo intra ſexennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſos in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione Librorum, & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XXVIII. Nouembris, M. DC. XXVIII.

Signat.

Steenhuyſe.

Digitized by Google